

BELÜGYI RENDÉSZETI ISMERETEK JEGYZET 11. évfolyam

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

BELÜGYI RENDÉSZETI ISMERETEK
JEGYZET
11. ÉVFOLYAMOS TANULÓK SZÁMÁRA

A kiadvány a KÖFOP-2.1.5-VEKOP-16-2016-00001 azonosító számú „A versenyképes közszolgálat személyzeti utánpótlásának stratégiai támogatása” elnevezésű projekt keretén belül készült. A Belügyi rendészeti ismeretek tantárgy kerettantervéhez illeszkedő tansegédlet.

Szakmai szerző:

Bezerédi Imre r. alezredes

Pedagógiai szerző:

Bozorádi János

Szakmai lektor:

Rácz György tű. ezredes

ISBN 978-615-6259-12-7

2022

TARTALOMJEGYZÉK

1. RENDÉSZET, RENDVÉDELMI SZERVEK	11
1.1. A RENDÉSZET ALAPFOGALMAI	11
1.1.1. A rend, közrend, belső rend, határrend	11
1.1.2. Biztonság, nemzetbiztonság, közbiztonság	13
1.1.3. Rendvédelem – rendészet, a közrend és közbiztonság védelme, az államhatár rendjének védelme (határőrizet, határrendészet).....	14
1.1.4. A különleges jogrend törvényi szabályozása	16
1.1.5. Katasztrófavédelem	18
1.2. MAGYARORSZÁG BIZTONSÁGI STRATÉGIÁJA.....	21
2. EGYES RENDVÉDELMI SZERVEK FELADATAI ÉS A MŰKÖDÉSÜKET MEGHATÁROZÓ JOGSZABÁLYOK.....	23
2.1. A MAGYARORSZÁGON MŰKÖDŐ FEGYVERES RENDVÉDELMI ÉS RENDÉSZETI SZERVEK CSOPORTOSÍTÁSA.....	23
2.2. A RENDŐRSÉG	26
2.2.1. A rendőrség feladatai az Alaptörvény alapján.....	26
2.2.2. A rendőrség feladatai a rendőrségi törvény alapján	27
2.2.3. A rendőrség működése – irányítása és vezetése	28
2.3. A NEMZETI VÉDELMI SZOLGÁLAT	29
2.3.1. Az NVSZ létrejötte, célja, védett szervei.....	29
2.3.2. Az NVSZ feladatai	30
2.4. A TERRORRELHÁRÍTÁSI KÖZPONT.....	30
2.4.1. A TEK létrejötte	30
2.4.2. A TEK feladatai	31
2.5. AZ ORSZÁGOS IDEGENRENDÉSZETI FŐIGAZGATÓSÁG	32
2.5.1. AZ OIF létrejötte	32
2.5.2. AZ OIF feladatai és hatásköre	33
2.6. A NEMZETBIZTONSÁGI SZOLGÁLATOK	34
2.6.1. Az Információs Hivatal	35
2.6.2. Az Alkotmányvédelmi Hivatal	35
2.6.3. A Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat	35
2.6.4. A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat.....	36
2.6.5. Terrorrelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központ.....	36
2.7. A BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁSI SZERVEZET	37
2.7.1. A büntetés-végrehajtási szervezet feladatai, szakfeladatai	38
2.8. A HIVATÁSOS KATASZTRÓFAVÉDELMI SZERVRE VONATKOZÓ ALAPVETŐ ISMERETEK	39
2.8.1. A Katasztrófavédelem kialakulása, felépítése	39
2.8.2. A Katasztrófavédelmi szerv jogállása.....	40
2.9. A SZERVEZETT BŰNÖZÉS ELLENI KOORDINÁCIÓS KÖZPONT	41
2.10. AZ ORSZÁGGYŰLÉSI ŐRSÉG.....	42
2.11. A NEMZETI ADÓ ÉS VÁMHIVATAL (NAV).....	43
2.12. MAGYAR HONVÉDSÉG (MH) SZEREPE A RENDVÉDELMI FELADATOK ELLÁTÁSÁBAN	44
2.13. A RENDÉSZETI TEVÉKENYSÉGET VÉGZŐ ÁLLAMI, DE NEM FEGYVERES SZERVEK.....	46
2.13.1. A Nemzeti Népegészségügyi Központ (NNK).....	46
2.13.2. A Nemzeti Közlekedési Hatóság (NKH).....	46
2.13.3. A Nemzeti Fogasztóvédelmi Hatóság (NFH).	47
2.13.4. Az Országos Vízügyi Főigazgatóság (OVF)	47

2.14. A RENDÉSZETI TEVÉKENYSÉGET VÉGZŐ ÖNKORMÁNYZATI SZERVEK, CIVIL SZERVEZETEK.....	48
2.14.1. Az egyes rendészeti feladatot ellátók.....	48
2.14.2. A civil szféra: A Polgárőrség.....	49
3. A BELÜGYI RENDVÉDELMI SZERVEK SZERVEZETI FELÉPÍTÉSE, ERŐI ÉS ESZKÖZEI.....	51
3.1. A RENDŐRSÉG SZERVEZETI FELÉPÍTÉSE, ERŐI ÉS ESZKÖZEI.....	51
3.1.1. A rendőrség szervezeti felépítése.....	51
3.1.2. A rendőrség szolgálati tagozódása.....	52
3.1.3. A rendőrség erői - személyi állománya.....	54
3.1.4. A rendőrség eszközei.....	54
3.2. A KATASZTRÓFAVÉDELMI SZERVEZET FELÉPÍTÉSE, ERŐI ÉS ESZKÖZEI.....	55
3.2.1. A katasztrófavédelmi szervezet felépítése.....	55
3.2.2. A katasztrófavédelmi szervezet erői, személyi állománya.....	56
3.2.3. A katasztrófavédelmi szervezet eszközei.....	59
4. A RENDŐRI INTÉZKEDÉSEK ÉS KÉNYSZERÍTŐ ESZKÖZÖK	60
4.1. A RENDŐRI INTÉZKEDÉSEK.....	60
4.1.1. Az intézkedési kötelezettség.....	60
4.1.2. A rendőri intézkedések és alkalmazásuk közös szabályai.....	61
4.1.2.1. Az intézkedés alapja.....	61
4.1.2.2. A szolgálati fellépés módja.....	62
4.1.3. A rendőri intézkedések alapelvei.....	63
4.1.3.1. Szükségesség.....	64
4.1.3.2. Jogszerűség.....	64
4.1.3.3. Szakszerűség.....	64
4.1.3.4. Arányosság.....	64
4.1.3.5. Eredményesség.....	64
4.1.3.6. Objektivitás.....	65
4.1.3.7. Biztonságosság.....	65
4.1.4. A rendőri intézkedések csoportosítása.....	65
4.1.4.1. A személyes szabadságot nem korlátozó intézkedések.....	66
4.1.4.1.1. Igazoltatás.....	66
4.1.4.1.2. Fokozott ellenőrzés, ruházat, csomag és jármű átvizsgálása.....	67
4.1.4.1.3. Felvilágosítás kérés.....	68
4.1.4.1.4. Idegenrendészeti intézkedés.....	68
4.1.4.1.5. Határforgalom-ellenőrzés.....	68
4.1.4.1.6. Képfelvétel, hangfelvétel, kép- és hangfelvétel készítése.....	68
4.1.4.1.7. A helyszín biztosítása.....	69
4.1.4.1.8. Közlekedésrendészeti intézkedés.....	70
4.1.4.1.9. Közreműködő igénybevétele.....	70
4.1.4.1.10. Segítség és eszközök igénybevétele a rendőrségi feladatok ellátásához.....	70
4.1.4.2. A személyes szabadságot korlátozó intézkedések.....	71
4.1.4.2.1. Elfogás és előállítás.....	71
4.1.4.2.2. Elővezetés.....	72
4.1.4.2.3. Biztonsági intézkedés.....	73
4.1.4.2.4. Intézkedés a tanítási napon a tanítási órától vagy az iskola által szervezett foglalkozástól engedély nélkül távolmaradó, vagy onnan engedély nélkül eltávozó 14. életévét be nem töltött tanulóval szemben.....	73

4.2. A RENDŐRI KÉNYSZERÍTŐ ESZKÖZÖK ÉS ALKALMAZÁSUK LEGFŐBB SZABÁLYAI	74
4.2.1. A kényszerítő eszközök alkalmazásának általános szabályai	74
4.2.2 A rendőrség által alkalmazható kényszerítő eszközök.....	77
4.2.2.1. Testi kényszer alkalmazása	77
4.2.2.2. Bilincs alkalmazása	78
4.2.2.3. Vegyi eszköz, elektromos sokkoló eszköz, rendőrbot, kardlap, illetőleg más eszköz alkalmazása	79
4.2.2.4. Szolgálati kutya alkalmazása.....	80
4.2.2.5. Útzár alkalmazása	81
4.2.2.6. Lőfegyverhasználat	81
4.2.2.7. Csapaterő alkalmazása.....	82
4.2.2.8. Tömegoszlátás	82

5. A BELÜGYI RENDVÉDELMI SZERVEK SZOLGÁLATI TEVÉKENYSÉGE, EGYÜTTMŰKÖDÉSE ÉS KAPCSOLATAI83

5.1. A RENDŐRSÉG ÁLTAL ALKALMAZOTT SZOLGÁLATI FORMÁK ÉS AZOK TEVÉKENYSÉGE	83
5.1.1. Ügyeleti szolgálati forma.....	83
5.1.2. Körzeti megbízotti szolgálati forma	84
5.1.3. Járőr szolgálati forma.....	84
5.1.4. Útlevelezési szolgálati forma.....	85
5.1.5. Őrszolgálati formák.....	85
5.1.6. Személyvédelmi szolgálati forma.....	86
5.1.7. Pénzkísérő szolgálati forma.....	86
5.1.8. Vonatkísérő szolgálati forma	86
5.1.9. Védelmi ellenőrzési és felügyeleti szolgálati forma	86
5.1.10. Készenléti szolgálati forma	87
5.1.11. Felügyeleti szolgálati forma	87
5.2. A KATASZTRÓFAVÉDELMI SZOLGÁLATI TEVÉKENYSÉGE – KATASZTRÓFA ELHÁRÍTÁSI ALAPISMERETEK	87
5.2.1. A tűzoltósági szakterület	88
5.2.2. A polgári védelmi szakterület	89
5.2.3. Iparbiztonsági szakterület.....	89
5.3. A KATASZTRÓFÁK ELLENI VÉDEKEZÉS ALAPJAI	90
5.3.1. A katasztrófák csoportosítása, jellemzőik	91
5.3.2. Védekezés, mentés katasztrófa-helyzetben.....	94
5.3.2.1. Megelőző védelem	94
5.3.2.1.1. A megelőző védelem tárgyai	94
5.3.2.1.2. A megelőző védelem módjai	95
5.3.2.2. Egyéni védelem, egyéni védőeszközök.....	95
5.3.2.3. Óvóhelyi védelem.....	96
5.3.2.4. Radioaktív kizáródás elleni védelem.....	97
5.3.2.5. Távfelügyelet – kitelepítés, kimenekítés és kiürítés, befogadás	98
5.3.2.6. Mentés, fertőtlenítés.....	99
5.3.2.6.1. A sugármentesítés.....	100
5.3.2.6.2. A vegyi mentés.....	100
5.3.2.6.3. A biológiai mentés vagy fertőtlenítés.....	100
5.3.2.6.4. Segítségnyújtás, egészségügyi ellátás katasztrófa-helyzetben, tömeges sérülések esetén.....	101
5.3.2.6.5. Mentés mérgező, fertőző, vagy más veszélyes anyagok jelenlétében.....	101
5.3.2.6.6. Mentés sugárszennyezett területen.....	101
5.3.2.6.7. Mentés vegyi kárterületen.....	102
5.3.2.6.8. Mentés fertőzött területen.....	102
5.3.2.6.9. Mentés romosodott épületekből és romok alól	103

5.4. A TŰZVÉDELEM ALAPJAI	104
5.4.1. A tűzvédelemről általában	104
5.4.1.1. Tűz megelőzés	105
5.4.1.2. Tűzoltás	106
5.5. A BELÜGYI RENDVÉDELMI SZERVEK EGYÜTTMŰKÖDÉSE	107
5.5.1. Az együttműködési kötelezettség	107
5.5.2. A rendőrség együttműködéséről	108
5.5.2.1. A rendőrség és a katasztrófavédelem együttműködése	108
5.5.2.2. A rendőrség és a büntetés-végrehajtás együttműködése	109
5.5.2.3. A rendőrség nemzetközi együttműködése	109
5.5.2.4. A rendőrség társadalmi, lakossági kapcsolatai és a civil kontroll.....	110
5.5.3. A hivatásos katasztrófavédelmi szerv együttműködése	111
5.5.3.1. A büntetés-végrehajtási szervezetekkel	111
5.5.3.2. Magyar Honvédséggel	111
5.5.3.3. Az Országos Mentőszolgálattal.....	112
5.5.3.4. Az Országos Meteorológiai Szolgálattal.....	112
6. A BELÜGYI RENDVÉDELMI SZERVEK FUNKCIONÁLIS TEVÉKENYSÉGE	113
6.1. A SZEMÉLYZETI, MUNKAÜGYI ÉS SZOCIÁLIS TEVÉKENYSÉG CÉLJA, FELADATAI	113
6.2. A HIVATÁSOS SZOLGÁLATI JOGVISZONY LÉTESÍTÉSÉNEK FELTÉTELRENDSZERE ÉS A FELVÉTELI ELJÁRÁS MENETE	113
6.2.1. Általános feltételek	113
6.2.2. Az egészségi, pszichikai és fizikai alkalmassági eljárás.....	114
6.2.2.1. Egészségi alkalmassági vizsgálatok.....	115
6.2.2.2. Pszichológiai alkalmassági vizsgálatok	116
6.2.2.3. Fizikai alkalmassági vizsgálatok.....	116
6.3. A HIVATÁSOS SZOLGÁLATI JOGVISZONY.....	117
6.3.1. A szolgálati jogviszony meghatározása	117
6.3.1.1. A szolgálati viszonyra vonatkozó alapelvek	118
6.3.1.1.1. Együttműködési kötelezettség.....	118
6.3.1.1.2. A joggal való visszaélés tilalma	119
6.3.1.1.3. Az egyenlő bánásmód követelménye	119
6.3.2. A hivatásos állományúak jogosultságai és kötelezettségei.....	119
6.3.2.1. A munkáltató jogkört gyakorlójának kötelezettsége	119
6.3.2.2. A hivatásos állomány tagjának kötelezettsége	120
6.3.2.2. A hivatásos állomány tagját megillető illetmény, juttatások, költségtérítések, kedvezmények és támogatások.....	121
6.3.3. Az alapvető jogok korlátozásának Alaptörvényből fakadó keretei	121
6.3.3.1. A rendvédelmi szerv tagjai jogainak korlátozása	122
6.3.3.1.1. A szabad mozgás és a tartózkodási hely szabad megválasztása	122
6.3.3.1.2. A véleménynyilvánítás szabadsága	123
6.3.3.1.3. A Gyülekezési jog.....	123
6.3.3.1.4. Az egyesülési jog.....	124
6.3.3.1.5. Az anyanyelv használata.....	124
6.3.3.1.6. A választójog	124
6.3.3.1.7. A munka és foglalkozás szabad megválasztása.....	124
6.3.3.1.8. Az összeférhetetlenségről	125
6.3.3.1.9. A művelődéshez való jog, a tudományos és művészeti élet, a tanulás és a tanítás szabadsága	125
6.3.3.1.10. A tulajdonjog gyakorlásának korlátozása.....	125

6.3.4. A személyi állománnyal szemben támasztott általános szakmai és etikai követelmények.....	126
6.3.4.1. Általános szakmai követelmények	126
6.3.4.2. A hivatásos személlyel szembeni követelményrendszer főbb tartalmi elemei.....	127
6.3.4.2.1. Minőségi munkavégzés, felelősségvállalás és professzionalizmus.....	127
6.3.4.2.2. A testületi szellem erősítése, motiváltság, együttműködés, törődés a munkatársakkal.....	127
6.3.4.2.3. A megbízhatóság, az elkötelezettség, a lojalitás és a társadalmi elfogadottság erősítése.....	127
6.3.4.2.4. Az állampolgár szolgálata, a törvényesség és a tisztesség követelménye	127
6.3.4.2.5. A magánélettel és a megjelenéssel kapcsolatos követelmények	127
6.3.4.2.6. A polgárokkal való érintkezés követelményei.....	128
6.3.4.2.7. Az összeférhetetlenséggel kapcsolatos követelmények.....	128
6.3.4.2.8. A véleménynyilvánítás	128
6.3.4.2. A rendőr által betartandó etikai normák.....	129
6.3.4.2.1. A hivatásetikai alapelvek általános célja.....	129
6.3.4.2.1. A rendvédelmi hivatás etikai alapelvei.....	129
6.3.4.3. A Rendőri Hivatás Etikai Kódexe.....	130
6.3.4.3.1. A köz szolgálatáról és a testülethez tartozásról	130
6.3.4.3.2. A tisztességről	130
6.3.4.3.3. Az erőszakról.....	130
6.3.4.3.4. A hátrányos megkülönböztetés tilalmáról	131
6.3.4.3.5. Az emberségről és a segítségnyújtásról	131
6.3.4.3.6. A bajtársiasságról	131
6.3.4.3.7. A felelősségről.....	131
6.3.4.3.8. A munka minőségéről.....	131
6.3.4.3.9. Az információról	131
6.3.4.3.10. A megjelenésről	131
6.3.4.3.11. A vezetőkről.....	132
6.3.4.3.12. A szolgálaton kívüli magatartásról	132
6.3.4.3.13. A közbizalomról	132
6.4. A BEOSZTÁSI, RENDFOKOZATI ÉS ELŐMENETELI RENDSZER	133
6.4.1. A rendfokozati rendszer	133
6.4.1.1 Rendfokozati jelzések	133
6.4.1.2. A rendfokozati állománycsoportok	133
6.4.1.3. A rendfokozati előmenetek esetei	135
6.4.1.3.1. Soron történő előléptetés	136
6.4.1.3.2. Soron kívüli előléptetés	136
6.4.1.3.3. Az előléptetés egyéb esetei	136
6.4.2. A beosztási rendszer	137
6.5. A SZOLGÁLATI ÉRINTEKZÉS.....	138
6.5.1. A hierarchia meghatározása.....	138
6.5.2. A hierarchia korlátai.....	139
6.5.3. A függelmi viszony	139
6.5.4. A parancs, utasítás fogalma végrehajtásának rendje.....	140
6.5.5. A függelmi viszonyok formális megjelenése a rendvédelmi szerveknél	141
6.5.6 A parancs, utasítás adásának rendje	141
6.5.7. A parancs, utasítás végrehajtásának rendje	142
6.6. ÉRDEMEK, ELISMERÉSEK	143
6.7. FEGYELEMKEZELÉS A RENDVÉDELMI SZERVEKNÉL.....	144

7. A SZOLGÁLATI ÉRINTKEZÉS RENDJE ÉS AZ ALAPVETŐ ALAKI ELŐÍRÁSOK	147
7.1. A SZOLGÁLATI ÉRINTKEZÉS ÁLTALÁNOS SZABÁLYAI	147
7.1.1 Megszólítás, köszönés	147
7.1.2 A jelentkezések rendje.....	148
7.2. ALAPVETŐ ALAKI ELŐÍRÁSOK	149
7.2.1. Megjelenés, öltözködés, ápoltság	149
7.2.2. Az egyéni alak mozgások végrehajtása	149
7.2.3. Tiszteletadás	151
7.2.3.1. Tiszteletadás a jelentések és jelentkezések szabályai	151
7.2.3.2. A tiszteletadás egyéni módjai	151
7.2.3.3. A tiszteletadás végrehajtásának szabályai	152
7.2.4. Kilépés alakzatból, előjáróhoz való menet, jelentés, jelentkezés, távozás.....	154
7.2.5. Alaki fogások állóhelyben és menet közben egyénileg, fegyver nélkül.....	155
7.2.5.1. Fordulatok álló helyben	155
7.2.5.2. Mozgásmódok	156
7.2.5.3. Fordulatok menet közben	158
7.3. AZ EGYENRUHA VISELÉSÉNEK SZABÁLYAI	158
8. A KÖRNYEZET-, MUNKA- ÉS EGÉSZSÉGVÉDELEM	162
8.1. AZ EGÉSZSÉG ÉS AZ EGÉSZSÉGES ÉLETMÓD	162
8.2. MUNKA- ÉS BALESETVÉDELEM	164
8.3. ELSŐSEGÉLYNYÚJTÁSI ISMERETEK.....	164
8.3.1. Az elsősegélynyújtás fogalma.....	164
8.3.2. Az elsősegélynyújtás célja	165
8.3.4. Az elsősegélyt nyújtó kötelezettségei és feladatai	165
8.3.5. Egyes elsősegélynyújtás során alkalmazott technikák	165
8.3.5.1. Stabil oldalfekvő helyzet.....	166
8.3.5.2. Az újraélesztés módszere (BLS – Basic Life Support).....	165
8.3.6. Egyes jellemző sérülések felismerése és ellátása	167
8.3.6.1. Az eszméletlen sérült elsődleges ellátásának gyakorlati feladatai	167
8.3.6.2. Ájulás.....	168
8.3.6.3. Koponyaűri vérzés.....	168
8.3.6.4. Anafilaxiás sokk	169
8.3.6.5. Mérgezések.....	170
8.3.6.6. A vérzéssel járó sérülések elsődleges ellátása	174
8.3.6.7. A törések, ficamok és rándulások ellátása	176
8.3.6.8. Az égési sérülés elsődleges ellátása.....	177
FELHASZNÁLT IRODALOM.....	179

1. RENDÉSZET, RENDVÉDELMI SZERVEK

A rendészet alapfogalmainak ismerete nélkülözhetetlen a jegyzetben kifejtett tananyag megértéséhez. A fogalmak között csak az általunk legfontosabbnak ítélt, a belügyi rendészeti ismeretek tantárgy rendszerezett tanulását elősegítő fogalmakra térünk ki, ahol lehetséges egyszerűsített formában. Ahol ez nem lehetséges vagy említésüket is célszerűnek tartjuk, ott a vonatkozó törvényi megfogalmazást vagy a szakirodalomban fellelhető általunk is elfogadott meghatározást (is) idézzük. Az egyes fogalmakhoz – a megértés elősegítése érdekében – magyarázatokat – magyarázó fogalmakat – és ábrákat fűzünk. Ebben a fejezetben megismerkedünk a nemzeti biztonsági stratégia lényegi elemeivel, az Alaptörvény jogrendre vonatkozó meghatározásával. A rendvédelem, rendészet alapjainak elsajátítása mentén értelmezzük a fegyveres rendvédelmi szervek működését meghatározó direktívákat, azaz meghatározásokat és megközelítéseket.

1.1. A RENDÉSZET ALAPFOGALMAI

1.1.1. A REND, KÖZREND, BELSŐ REND, HATÁRREND

A rend

A rend fogalmát sokféleképpen lehet meghatározni és értelmezni. Az általunk tárgyalt rendészeti alapfogalmak körébe illeszkedve:

- **A rend a társadalomban követendő szabályok összessége és az ezeknek megfelelő tényleges állapot.**

A rend tehát a fenti értelemben társadalmi rendet jelent, a társadalom egészét érintő kategória, annak valamennyi tagját (vagyis minden embert) közvetlenül befolyásol, tehát a mindennapokra, a közösségben megélt létezésünkre is jelentős hatással van.

A közrend (belső rend)

A közrend (belső rend) meghatározására sem találunk a vonatkozó szakirodalmakban egységes, minden kutató által elfogadott megfogalmazást. A magunk részéről:

- **A közrenden az államnak az alkotmányos rendnek, és az arra épülő jogrendnek megfelelő működést értjük tárgyi értelemben.**

Azaz a közrend akkor biztosított, ha az állam és a társadalom szervezetei és intézményei a jogszabályok alapján rendben, zavartalanul működnek. *A közrend (belső rend) a rendhez képest szűkebb*, elsősorban az állami és társadalmi szervezeteket, ezen belül a rendészeti szerveket is érintő kategória.

A közrenddel azonos fogalomként használatosak az *állami* és *társadalmi rend* kifejezések, valamint napjainkban egyre inkább a *belső rend* fogalma. A közrend vagy belső rend az *anarchia*¹ ellentétéként a jogrendet jellemzi. A közrend háborítatlan érvényesüléséhez alapvetően az alábbi feltételeknek kell teljesülniük:

¹ Témánk szempontjából hatalmi irányítás nélküli társadalmi rendszer.

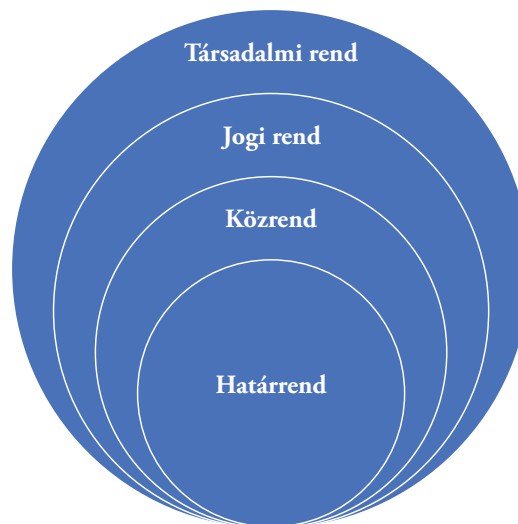
- közbizalom,
- köznyugalom,
- közegészség,
- közbiztonság.

A jogrend a különböző társadalmi viszonyoknak (életviszonyoknak) a joggal szabályozott eszmei állapota, míg a közrend – belső rend ezeknek a tényleges állapota. A közrend tehát jogi rend, amelybe nem tartoznak bele a jog által nem szabályozott kategóriák (pl. erkölcs, illem, köznyugalom stb.). Ugyanakkor a közrend nem azonos a teljes jogrenddel, mert minden jogellenes magatartás sérti vagy veszélyezteteti a jogrendet, de nem mind irányul egyben a közrend ellen is (pl. a lakcím bejelentési kötelezettség elmulasztása).

Annak eldöntése, hogy mely jogellenes magatartások sértik vagy veszélyeztetik a közrendet a jogalkotó feladata, aki a felismert, és a jogi normába öntött (megfogalmazott) jogellenes magatartások elleni fellépésre felhatalmazza a rendészeti szerveket.

A közrend tehát feltételezi a társadalom érdekeit és értékeit kifejező társadalmi rendet, annak részeként a jogi rend létét, melyen belül biztosított a közrend érvényesülése, ha szükséges a rendészeti szervek fellépésével is, amelyek jogosultak és képesek a jogi normák követésének kikényszerítésére.

A határrend

1. ábra: a rend fogalomköre

A határrend fogalmában is vannak eltérések az egyes szakirodalmakban. Az általunk elfogadott, bővebb megfogalmazásban:

- **A határrend nemzetközi jogi kategória, az országok közötti nemzetközi szerződésekben meghatározott és belső jogszabályokban is rögzített jogi norma- és viszonyrendszer, amelyben a feleket megillető jogok, illetve terhelő kötelezettségek kölcsönösen érvényesülnek, és ezek garantálják az államhatár mentén a szomszédos államok, illetőleg polgáraik és a területükön tartózkodó külföldiek jogos érdekeit, élet- és vagyonbiztonságát.**

A határrend a közrendhez (belső rendhez) képest is szűkebb kategória. Mivel a határrendi szabályokat kétoldalú államközi szerződések határozzák meg, a Magyarországgal szomszédos bármelyik két ország vi-

szonylatában e szerződések eltérő szabályokat (jogokat és kötelezettségeket) is tartalmazhatnak. Meg kell jegyeznünk, hogy azokat az országokat, melyekkel hazánkat a légiközlekedés összekapcsolja szomszédos országnak kell tekintenünk, tehát a ki- és beléptetés ezen államok viszonylatában is csak szabályozott keretek között történhet.

A leírtak szerint tehát megállapítható, hogy a rend (a társadalmi rend), az adott ország belső normatív szabályozottsága (a jogi rend), a közrend és a határrend egymásra épülő fogalmi rendszert alkot.

1.1.2. BIZTONSÁG, NEMZETBIZTONSÁG, KÖZBIZTONSÁG

A biztonság

A biztonság az állam és társadalom érdekeinek, értékeinek, az ország területének és lakosságának külső és belső veszélyektől, fenyegetéstől mentes állapota.

2. ábra: A biztonság fogalomköre

A biztonság napjainkban jelentősen felértékelődött, a politika szerves részét képező, komplex kategória. Magában foglalja a *honvédelmi (katonai) biztonságot*, a *nemzetbiztonságot* és a *közbiztonságot*, mint a magyar állam biztonságának három fő elemét. A honvédelmi (katonai) biztonság fenntartásához a fegyveres erők, a nemzetbiztonság fenntartásához a nemzetbiztonsági szolgálatok, a közbiztonság fenntartásához a rendészeti szervek és más rendészeti feladatokat is ellátó állami, önkormányzati, továbbá önkéntes társadalmi szervezetek, üzleti vállalkozások vesznek részt.

Az ország biztonságpolitikai céljait, azok prioritásait² a kormányzat időről-időre újra értékeli, és a szükséges korrekciókat elvégzi, melyet általában kormányhatározatban rögzít. Erre 2004 után 2012-ben, majd legutóbb 2020-ban³ került sor.

A nemzetbiztonság

A nemzetbiztonság fogalmára sincs a szakirodalomban egységes meghatározás, azonban az alábbi fogalom több ízben elfogadott:

² Prioritás: elsőbbség, elsőség, itt értsd: fontossági sorrend.

³ Lásd: Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról szóló 1163/2020. (IV. 21.) Korm. határozat

A nemzetbiztonság – mint a biztonság és biztonságpolitika egyik lényeges eleme – Magyarország szuverenitásának,⁴ **alkotmányos rendjének, nemzetbiztonsági érdekeinek titkosszolgálati eszközökkel fenntartott, külső és belső veszélyektől, fenyegetéstől mentes állapota.**

A nemzetbiztonság a biztonsághoz képest szűkebb, elsősorban az államot, ezen belül a nemzetbiztonsági szolgálatokat érintő kategória. A nemzetbiztonság fenntartása érdekében a nemzetbiztonsági szolgálatok titkosszolgálati eszközöket alkalmazva a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvényben (a továbbiakban: Nbtv.) meghatározott feladatokat látják el.

Közbiztonság

A közbiztonság sokat használt és sokféleképpen definiált fogalma a rendészetnek. Felfogásunkban a biztonság ugyancsak lényeges összetevőjeként, szervesen kapcsolódva a közrend - belső rend megfogalmazásához:

- **Közbiztonság alatt az államnak, az alkotmányos rendnek és az arra épülő jogrendnek megfelelő működését értjük. Azaz a közbiztonság nem más, mint a társadalom tagjai személy- és vagyonbiztonságának állam általi garantálása és megvalósulása.**

A közbiztonság tehát egy olyan állapot, amelyben az állampolgárok ismerik a jogszabályokat, azokat betartják (*objektív⁵ közbiztonság*), és bíznak abban, hogy az állam a jogok gyakorlását és a kötelezettségek teljesítését akadályozó magatartásokkal szemben közvetlenül, állami kényszerrel is fellép (*szubjektív⁶ közbiztonság*).

A közbiztonság nem lehet egyetlen ember, vagy egy kizárólag erre rendelt szervezet munkájának eredménye. A fenyegetések hatásos elhárításához kollektív, azaz közös munkára van szükség. A közbiztonság tehát kooperációs (együttműködéseken alapuló) termék.

A modern európai felfogás szerint a közbiztonság olyan kollektív társadalmi termék, amely

- az egyének és közösségeik tevékenységéből,
- az állami szervek hatósági intézkedéseiből,
- a polgárok önvédelmi képességeiből
- és a vállalkozói piac nyújtotta szolgáltatások együtteséből alakul ki.

1.1.3. RENDVÉDELME – RENDÉSZET, A KÖZREND ÉS KÖZBIZTONSÁG VÉDELME, AZ ÁLLAMHATÁR RENDJÉNEK VÉDELME (HATÁRŐRIZET, HATÁRRENDÉSZET)

A rendvédelem – rendészet és rendészeti igazgatás

- **A rendvédelem vagy rendészet, törvényben meghatározott szervek vagy személyek által végzett tevékenység, amely a közrend – belső rend, és a közbiztonság fenntartására (védelmére), megzavarásának megelőzésére, a közvetlenül zavaró magatartás megszakítására (megakadályozására) és a megzavart rend helyreállítására irányul.**

⁴ Szuverenitás: függetlenség, az adott országnak minden külső befolyástól mentes állapota.

⁵ Objektív: Elfogulatlan, pártatlan, személytől független.

⁶ Szubjektív: Személyes megítélésen alapuló.

A rendészet más megfogalmazásban a modern államban az a közigazgatási tevékenység, amelynek társadalmi rendeltetése a jogellenes emberi magatartásokból keletkező veszélyek elhárítása. (Somló Bódog, Concha Győző, Tomcsányi Móric, Magyar Zoltán, Bibó István, az újabbak közül pedig Berényi Sándor, Katona Géza, Madarász Tibor és Szamel Lajos)

A rendvédelem más megközelítésből a rendvédelmi szervek szakirányú tevékenysége, amelynek során rendvédelmi feladatokat látnak el, rendvédelmi funkciókat teljesítenek, és rendvédelmi *hatósági jogköröket* gyakorolnak. (Parádi József, Zachar János, Opál Sándor).

A rendészeti igazgatás a szándékos és a gondatlan jogsértésekből keletkező veszélyek megelőzésére, megszakítására és elhárítására alkalmas hatósági intézkedéseket magába foglaló végrehajtó – rendelkező tevékenység.

A rendészet a modern államban az a közigazgatási tevékenység, amelynek társadalmi rendeltetése a jogellenes emberi magatartásokból keletkező veszélyek elhárítása. (Finszter Géza).

A veszély olyan állapot, olyan állapot, amelyben a társadalom által értéknek elismert anyagi és szellemi javakat sérelem fenyegeti. A sérelem lehet a javak megsemmisülése, értékük csökkenése, vagy értékgyarapító képességük elvesztése.

Szűkebb értelemben a rendészet meghatározott állami szervek által végzett állami tevékenység, amely a közrend (belső rend) és a közbiztonság fenntartására (védelmére), megzavarásának megelőzésére, a közvetlenül zavaró magatartás megszakítására (megakadályozására) és a megzavart rend helyreállítására irányul. Tehát a rendvédelem a szűkebb felfogás szerint állami tevékenység, mely a közigazgatáson belül olyan közhatalmi, jogalkalmazó tevékenységet jelent, amely során a rendészeti szervek a jogszabályok betartására készítetik, ha szükséges kényszerítik a jogsértő személyeket és szervezeteket.

A rendvédelem (rendészet) tágabb értelmezésében a rendészeti szerveken kívül az állami szervek igen széles köre is beletartozik. (pl. külképviseletek, NAV szervek, népegészségügyi szerv, közlekedés felügyelet, helyi önkormányzatok).

A tágabb értelmezés másik sajátossága, hogy célját tekintve is túlmutat a közrend és közbiztonság biztosításán, és eszerint a rendvédelem általában a közigazgatási szabályok betartását, még tágabban a fennálló jogrendet hivatott védelmezni, biztosítani.

Közrend és közbiztonság védelme

A közrend és a közbiztonság védelme megegyezik a rendvédelem (rendészet) szűkebb felfogású értelmezésével.

Az államhatár rendjének védelme

Az államhatár védelme lényegében azonos fogalomként értelmezhető a határőrizettel, illetve a határrendszettel. A Határőrség és a Rendőrség 2008. január 1-jei integrációját követően a határőrizet fogalma az alábbiak szerint kerül meghatározásra:

A határőrizet Magyarország államhatárának rendjét sértő vagy veszélyeztető cselekmények megelőzése, felderítése és megszakítása, valamint az államhatár átlépésének feltételeivel nem rendelkező személyek beutazásának és kiutazásának megakadályozására irányuló tevékenységek rendszere.

Tágabb értelemben:

- **A határrendészet a rendészet része, a jogszabályokban és nemzetközi szerződésekben meghatározott jogi norma-, feladat-és eljárási rendszer, amely a rendőrség, továbbá a jogszabály alapján feljogosított más állami, illetve önkormányzati szervek tevékenysége révén a határrend megteremtésére és fenntartására, megzavarásának megelőzésére, illetve a határrendet közvetlenül zavaró magatartás megszakítására és a megzavart határrend helyreállítására, szükség esetén védelmére irányul.**

Az államhatár rendjének védelme a rendvédelem (rendészet) része, a rendőrség és más feljogosított állami és önkormányzati szervek által végzett sajátos állami tevékenység.

1.1.4. A KÜLÖNLEGES JOGREND TÖRVÉNYI SZABÁLYOZÁSA

Minden állam léte során adódhatnak és adódnak is olyan időszakok, melyek idején a rend fenntartása békeidőszaki működés keretei között gyakorlatilag nem lehetséges. Ezek a helyzetek gyors és összehangolt, az állami és társadalmi lét minden területére kiható döntéseket és cselekvést, beavatkozást kíván, mely óhatatlanul bizonyos egyéni és közösségi jogok korlátozását vonja maga után.

Ilyen helyzetekben a végrehajtói hatalom nagyobb döntési és cselekvési szabadságot kell, hogy kapjon, melyre az Alaptörvény 48-54. cikk, Különleges Jogrendre vonatkozó szabályai adják meg a törvényi felhatalmazást.

A rendészet tevékenységére nemcsak békeidőben, katasztrófavédelemben, hanem háborúban vagy más fegyveres konfliktus idején is szükség van, melyben egyaránt jelen vannak a prevenciót és a beavatkozást szolgáló elemek.

Mindezek tükrében válnak érthetővé az Alaptörvény különleges jogrend bevezetésére vonatkozó rendelkezései és a rendvédelmi szervekre vonatkozó ágazati jogszabályok közötti kapcsolatok:

A különleges jogrend

„... az állam életének olyan időszaka, amikor az állampolgárok életének, anyagi javainak, valamint az ország szuverenitásának, területi integritásának védelme érdekében, a normál jogrendtől eltérő intézkedések hozhatók, rendeleti úton lehet kormányozni, és akár az állampolgári jogokat korlátozó döntéseket is lehet hozni. Kiváltó oka valamilyen rendkívüli, a védelmi erők összefogását igénylő esemény.”⁷

Különleges jogrend bevezetésekor az Alaptörvényben meghatározott feltételek megléte esetén, kivételes hatalom (rendeleti kormányzás) gyakorolható. A veszély eltérő mértékétől és természetétől függően az alábbi intézkedések bevezetésére kerülhet sor:

⁷ Dr. Hornyacsek Júlia: A védelem nemzeti komplex rendszere és a katasztrófavédelem nemzeti rendszere előadás

Alkotmányos minősítés	Rendkívüli állapot	Szükségállapot	Megelőző védelmi helyzet	Váratlan támadás	Veszélyhelyzet
Veszély iránya	Külső veszély	Belső társadalmi konfliktus terror	Külső veszély	Külső veszély	Katasztrófa
Alaptörvényi tényállás	Hadiállapot, háborús veszély	Törvényes rend megdöntésére, a hatalom megs. irányuló fegyveres cselekmények, Élet- és vagyonbirt. fenyegető fegyveresen, vagy felfegyverkezve elköv. cselekmények	Külső fegyveres támadás veszélye Szövetségi kötelezettség végrehajtása	Külső fegyveres csoport váratlan betörése	Élet- és vagyonbiztonságot veszélyeztető elemi csapás vagy ipari szerencsétlenség
Kihirdető	OGY 2/3	OGY 2/3	OGY	Kormány	Kormány

3. ábra: A különleges jogrend csoportosítása

Rendkívüli állapot

Az Országgyűlés (továbbiakban: OGY.) **hadiállapot kinyilvánítása vagy idegen hatalom fegyveres támadásának közvetlen veszélye (háborús veszély) esetén** a képviselők 2/3-ának szavazatával kihirdeti a rendkívüli állapotot és Honvédelmi Tanácsot (továbbiakban: HT.) hoz létre. (OGY. akadályoztatása esetén a köztársasági elnök (továbbiakban: KE.)).

A HT. gyakorolja az OGY. egyes jogköreit, a kormány és a köztársasági elnök jogait, az állam működését rendeleti úton is szabályozhatja.

Szükségállapot

Az OGY. **a törvényes rend megdöntésére vagy a hatalom kizárólagos megszerzésére irányuló fegyveres cselekmények, továbbá az élet- és vagyonbiztonságot tömeges méretekben veszélyeztető, fegyveresen, vagy felfegyverkezve elkövetett súlyos, erőszakos cselekmények esetén** szükségállapotot hirdet ki a képviselők 2/3-ának szavazatával. (OGY. akadályoztatása esetén KE. jogosult a szükségállapot kihirdetésére.) A sarkalatos törvényben ⁸meghatározott rendkívüli intézkedéseket a köztársasági elnök rendelettel vezeti be.

Megelőző védelmi helyzet

Az OGY. **külső fegyveres támadás veszélye esetén vagy szövetségi kötelezettség teljesítése érdekében** meghatározott időre kihirdeti a védelmi helyzetet a jelenlévő képviselők 2/3-ának szavazatával. Ezzel egyidejűleg felhatalmazza a Kormányt a sarkalatos törvényben meghatározott rendkívüli intézkedések bevezetésére. A Kormány jogosult rendeleti úton történő, sarkalatos törvényben meghatározott rendkívüli szabályozással intézkedni.

⁸ Sarkalatos törvény: Az országgyűlési képviselők 2/3-ának szavazata szükséges az elfogadásához.

Váratlan támadás

A Kormány intézkedni köteles **külső fegyveres csoportnak Magyarország területére történő váratlan betörése esetén a támadás elhárítására**, Magyarország területének honi és szövetséges légvédelmi és repülő készütségi erőikkel való oltalmazására, valamint az élet- és vagyonbiztonság, a közrend és közbiztonság érdekében, a szükségállapot vagy a rendkívüli állapot kihirdetésére vonatkozó döntésig arányos és fegyveres erőkkal. A Kormány sarkalatos törvényben meghatározott rendkívüli intézkedéseket vezethet be.

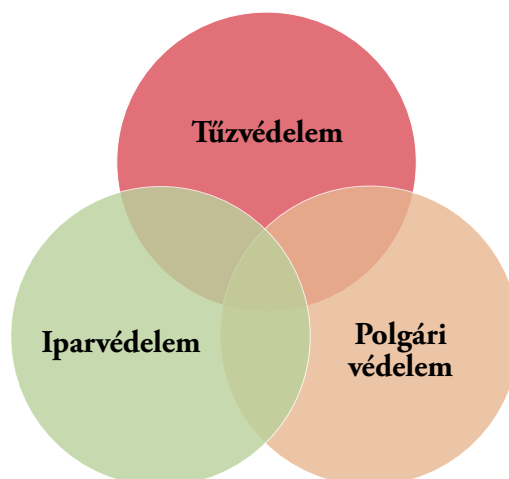
Veszélyhelyzet

A Kormány **az élet- és vagyonbiztonságot veszélyeztető elemi csapás vagy ipari szerencsétlenség esetén, valamint ezek következményeinek az elhárítása érdekében** veszélyhelyzetet hirdet ki és sarkalatos törvényben meghatározott rendkívüli intézkedéseket vezethet be. A veszélyhelyzet elrendelése ad törvényes keretet és lehetőséget többek között az élet- és vagyonbiztonságot veszélyeztető tömeges megbetegedést okozó világjárvány kezelésére is. A veszély következményei a sajátos szabályokat lefektető kormányrendeletekkel háríthatóak el.

Az Alaptörvény alkalmazása a különleges jogrendben sem függeszthető fel. Az Alkotmánybíróság működése nem korlátozható. Ezzel szemben az alapvető jogok gyakorlása a békeidőszaki szabályoktól eltérő mértékben is korlátozható, vagy felfüggeszthető, de egyes alapvető jogok – pl. az élethez vagy az emberi méltósághoz fűződő jogok – ezekben az esetekben is érinthetetlenek.

1.1.5. KATASZTRÓFAVÉDELEM

A **katasztrófavédelem** - némileg egyszerűsített megfogalmazásban - a vonatkozó törvényben meghatározott előkészítési, végrehajtási és más tevékenységek összessége, amelyek **a katasztrófák megelőzését, elhárítását, hatásuk csökkentését, a lakosság és anyagi javainak mentését és a következmények felszámolását**.

4. ábra: a katasztrófavédelem szakterületei

- **A katasztrófavédelem a különböző katasztrófák elleni védekezésben azon tervezési, szervezési, összehangolási, végrehajtási, irányítási, létesítési, működtetési, tájékoztatási, riasztási, adatközlési és ellenőrzési tevékenységek összessége, amelyek a katasztrófa kialakulásának megelőzését, a közvetlen veszélyek elhárítását, az előidéző okok megszüntetését, a károsító hatásuk csökkentését, a lakosság élet- és anyagi javainak védelmét, az alapvető életfeltételek biztosítását, valamint a mentés végrehajtását, továbbá a helyreállítás feltételeinek megteremtését szolgálják.**

Katasztrófa

A Kat. szerinti definíciója szerint:

- **A veszélyhelyzet kihirdetésére alkalmas, illetve e helyzet kihirdetését el nem érő mértékű olyan állapot vagy helyzet, amely emberek életét, egészségét, anyagi értékeit, a lakosság alapvető ellátását, a természeti környezetet, a természeti értékeket olyan módon vagy mértékben veszélyezteti, károsítja, hogy a kár megelőzése, elhárítása vagy a következmények felszámolása meghaladja az erre rendelt szervezetek előírt együttműködési rendben történő védekezési lehetőségeit, és különleges intézkedések bevezetését, valamint az önkormányzatok és az állami szervek folyamatos és szigorúan összehangolt együttműködését, illetve nemzetközi segítség igénybevételét igényli.**

Katasztrófaveszély

- **Olyan folyamat vagy állapot, amelynek következményeként okszerűen lehet számolni a katasztrófa bekövetkezésének valószínűségével, és amely ezáltal veszélyezteti az emberi egészséget, környezetet, az élet- és vagyonbiztonságot.**

A tűzvédelem

E szakmai tevékenységi terület meghatározására a törvényi definíciót tartjuk legmegfelelőbbnek. A tűz elleni védekezésről, a műszaki mentésről és a tűzoltásról szóló 1996. évi XXXI. törvény (a továbbiakban: Tűt.) alapján:

- **A tűzvédelem a tüzesetek megelőzésére, a tűzoltási feladatok ellátására, a tűzvizsgálatra, valamint ezek feltételeinek biztosítására irányuló tevékenység.**

Tágabb értelemben a tűzvédelembe tartozik a műszaki mentés is, amely a tűzoltóság elsődleges beavatkozó tevékenysége (pl. természeti csapás, baleset, rendellenes technológiai folyamat, műszaki meghibásodás, veszélyes anyag szabadba jutása vagy egyéb cselekmény által előidézett állapot során).

A polgári védelem

- **A polgári védelem, vagy másképpen lakosságvédelem, az életet és a létfenntartáshoz szükséges anyagi javakat veszélyeztető hatások elhárítása, az ennek érdekében szükséges szervezési és felkészítő munka, valamint a mindezt megalapozó tervezés.**

A katasztrófavédelem polgári védelmi (pv.) feladatai fokozatosan alakultak ki a korabeli légoltalmi feladatokból, és váltak a természeti vagy ember okozta katasztrófák megelőzését, és az azokkal szembeni védekezést szolgáló szervezeti, feladat- és intézkedési rendszerre.

A fegyveres emberi konfliktusok történetében az I. világháborúban a légierő megjelenése és gyors fejlődése jelentette azt a minőségi változást, melynek eredményeként a szemben álló felek hátországa is támadhatóvá vált, így a polgári lakosság egyre inkább elszenvedőjévé, sok esetben célpontjává vált az ellenség csapásainak. Bár legtöbb esetben a hadviselő felek célzott támadásai a hadi infrastruktúra, utánpótlási útvonalak, az ellátást biztosító termelőeszközök pusztítására irányultak, ennek óhatatlanul áldozatává, elszenvedőjévé vált a polgári lakosság is. Ezt felismerve minden ország létrehozta és kialakította a hátország és a polgári lakosság megóvásának intézményrendszerét, melynek megléte távolsági fegyverek, a vegyi, biológiai hadviselés és a nukleáris technológiák miatt is elengedhetetlen. Ma a nemzetközi terrorizmus, a hibrid hadviselés és a kiberműveletek miatt van létjogosultsága a hátországot és a polgári lakosságot megóvni képes intézményi és intézkedési rendszer folyamatos működtetésének.

A rendszer működése abból az alapelvből indul ki, hogy az állampolgároknak joguk van a biztonságra, de annak megteremtésében nekik maguknak is tevékenyen részt kell venniük. A polgári védelem tevékenysége hozzájárul a közbiztonság hatékonyságának növeléséhez, az emberek életminőségének javításához, valamint a nemzetgazdaság biztonságosabb működéséhez.

Elsődleges feladata a hazai települések valós veszélyeztetettségén alapuló rendszeres kockázatértékelése és katasztrófavédelmi osztályba sorolása, a lakosság sebezhetőségére összpontosító veszély-elhárítási tervezés.

Mindez természetszerűleg mára már a háborúra való felkészülés mellett békeidőszakban a különféle veszélyes ipari technológiák és anyagok tömeges alkalmazása miatt is elengedhetetlen.

A reagálás terén az önkéntes és köteles polgári védelmi szervezetek létrehozása, felszereléssel történő ellátása és begyakoroltatása. A polgári védelem meghatározására az alábbi definíciót tartjuk legelfogadhatóbbnak:

- **A polgári védelem fegyveres összeütközés, katasztrófa és más veszélyhelyzet esetén a lakosság életének megóvására, az életben maradás feltételeinek biztosítására, valamint katasztrófa és más veszélyhelyzetek hatásainak leküzdésére és a túlélés érdekében az állampolgárok felkészítésére irányuló tevékenység.**

Iparbiztonság

A katasztrófák elleni védekezés speciális területe, mely az alábbiak szerint definiálható:

- **Mindazon veszélyes tevékenység (veszélyes üzem) specifikus jogintézmény és feladatrendszer, eljárás és eszközrendszer, illetve módszertan, amely a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezéssel, a veszélyes áru szállítással, a nukleáris balesetek elhárításával, valamint a létfontosságú rendszerek és létesítmények biztonságával kapcsolatos üzemeltetői, hatósági és önkormányzati feladatok teljesítése útján a lakosság életének, és egészségének, a környezetnek és a létfenntartáshoz szükséges anyagi javaknak és szolgáltatásoknak a magas szintű védelmét szolgálja.**

Az iparbiztonsági tevékenység hatékony ellátása érdekében a katasztrófavédelmi törvény felhatalmazást ad a Magyarország területén működő veszélyes anyagokkal foglalkozó üzemek, veszélyes anyagokkal foglalkozó létesítmények, valamint a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek megelőzésével, az ellenük való védekezéssel kapcsolatos ellenőrzési, hatósági engedélyezési és védekezési, mentési, kárelhárítási feladatok végrehajtására. Meghatározza az e tevékenység ellátásával érintett közigazgatási szervek és gazdálkodó szervezetek, helyi önkormányzatok és természetes személyek körét.

A katasztrófavédelem szakterületeinek egymáshoz való viszonyát is szemléltethetjük ábrával, melyen jól látható, hogy az egyes szakmai tevékenységi területek között átfedés van. E szakterületek tehát egyes feladataikat egymással szoros együttműködésben, egymást kiegészítve, segítve, támogatva végzik, míg máshol önálló hatáskörrel járnak el.

1.2. MAGYARORSZÁG BIZTONSÁGI STRATÉGIÁJA

A bűnmegelőzés, bűnüldözés, bűn felszámolása, a közrend és a közbiztonság védelme érdekében számos állami-, vagy rendészeti feladatokat ellátó civil szerv tevékenykedik nap, mint nap. Teszik ezt a jogállami követelményeknek megfelelően törvények és egyéb jogszabályok által meghatározott keretek között.

A közigazgatási szemlélet magában hordozza az állam gondoskodó és szolgáltató jellegét. A közigazgatás, a közösségi ügyek igazgatása során, akár államigazgatási, akár önkormányzati igazgatási – elsőre talán meglepően újszerű – szerepkör ellátásához rendelt szervek, mintegy kettős - és ezért nem megszokott- feladatrendszerben járnak el.

Minden független állam törekszik függetlenségének megőrzésére, ezért elemi érdeke saját kül- és belbiztonságát megteremteni és a biztonsági szféráját működtetni, fenntartani. A nemzetbiztonsági szféra alapvető rendeltetése és feladata, hogy a kellő időben észlelje, jelezze, befolyásolja vagy megelőzze az ország biztonságát veszélyeztető folyamatokat és jelenségeket, illetve részt vegyen az ország szuverenitását és a demokratikus jogrendet támadó magatartások tevőleges felszámolásában. Ehhez szükséges a nemzetbiztonsági ágazati stratégia kiépítése.

A stratégia célja, hogy az értékek és érdekek számbavétele, valamint a biztonsági környezet elemzése alapján meghatározza azokat a nemzeti célokat, feladatokat és átfogó kormányzati eszközöket, amelyekkel Magyarország a nemzetközi politikai, biztonsági rendszerben érvényesítheti nemzeti biztonsági érdekeit. Magyarországnak ezzel a kihívással nem kell egyedül megbirkóznia, biztonságpolitikájának alapvető keretét a NATO- és EU-tagság jelenti.

Magyarország nagy jelentőséget tulajdonít a multilaterális (többoldalú, sokoldalú) szervezetek keretein belül megvalósuló biztonságpolitikai együttműködésnek és fellépésnek. Az ENSZ szerepe megkérdőjelezhetetlen a nemzetközi béke és biztonság fenntartásában. Az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet fontos szerepet játszik az európai biztonság és stabilitás előmozdításában. Magyarország konstruktívan hozzá kíván járulni ahhoz, hogy ezek a szervezetek minél jobban alkalmazkodjanak az új biztonsági kihívásokhoz, és lehetőségeihez mérten tevékenyen részt vesz misszióikban. Biztonságpolitikai környezetünk változásai arra mutatnak rá, hogy a biztonság fogalma egyre átfogóbb, a folyamatosan változó biztonsági környezetben a kihívások, kockázati tényezők és fenyegetések ma már az egyének, közösségek, államok és régiók szintjén, valamint globális szinten is megjelennek.

Mára elengedhetetlenné vált a biztonság politikai, katonai, gazdasági és pénzügyi, társadalmi, ezen belül emberi és kisebbségi jogi, valamint környezeti összefüggéseinek együttes kezelése. Egyre inkább előtérbe kerülnek azok a biztonságpolitikai kihívások, amelyek kezeléséhez átfogó és összehangolt politikai, gazdasági és – szükség esetén – katonai fellépésre van szükség. Hazánk, mind földrajzi, mind gazdasági értelemben nyitott ország, és földrajzi adottságai kiemelten sebezhetővé teszik, különösen az energiabiztonsággal, az ellátási útvonalakkal és a környezeti biztonsággal összefüggésben.

Gazdaságunk nyitottsága, a nemzetközi gazdasági környezetbe való beágyazottsága, fokozottan teszi ki Magyarországot a kedvezőtlen nemzetközi gazdasági folyamatok, válságok begyűrűző hatásainak.

A globális pénzügyi-gazdasági válság példátlan kihívás elé állítja az egész euroatlanti közösséget. Az elhúzódó és mély válság gyengíti a fejlett országok, köztük hazánk biztonsági intézményrendszerét, a nemzetközi szervezetek és együttműködési keretek kohézióját, és csökkenti a biztonság erősítésére fordítható forrásokat.

Ezért ezzel összefüggésben is tovább erősödik a szövetségesi együttműködés, valamint a többnemzeti együttműködésben rejlő lehetőségek tudatosabb kihasználásának jelentősége.

Magyarország egyetlen államot sem tekint ellenségének, vitás kérdéseit az Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ) alapokmányának elveivel és a nemzetközi jog normáival összhangban, békés eszközökkel kívánja rendezni.

Egy Magyarország, illetve szövetségesei ellen irányuló, hagyományos fegyverekkel végrehajtott támadás veszélye jelenleg elenyésző, továbbra sem lehet azonban figyelmen kívül hagyni bizonyos hagyományos kockázatokat és fenyegetéseket. Még az euroatlanti térségben sem sikerült mindenhol lezárni az elmúlt évtizedek konfliktusait, amelyek következtében egyes szomszédos régiók biztonsága is törékeny, és – mint azt a közelmúlt nemzetközi eseményei is példázzák – Európában és szomszédságában a 21. század elején is előfordulhat, hogy a katonai erő kap elsődleges szerepet egy regionális konfliktusban. Globalizált világunkban a biztonság nem a határoknál kezdődik. A távoli biztonsági veszélyforrások drámai gyorsasággal kerülhetnek határainkon belülre. A terrorizmus, a tömegpusztító fegyverek és hordozóeszközök globális terjedése, valamint egyes régiók erőteljes fegyverkezése növelik a bizonytalanságot, és növekvő veszélyt jelentenek Magyarország és az euroatlanti rendszer biztonságára.

A nemzetbiztonsági stratégia csak összkormányzati megközelítés, részvétel és megfelelő források hozzárendelése esetén lehet sikeres. A stratégia lefektetése óta Magyarország geopolitikai helyzete, nemzetközi jogi szerepe nagyban megváltozott. Sajnos hétköznapi nyelven ez nem jelent mást, mint, hogy aktívabban és hatékonyabban kell kivennünk részünket a nemzetközi terrorizmus elleni harcból. Az ehhez szükséges jogszabály-módosításokat, valamint anyagi források átcsoportosítását már elvégezték.

A rendvédelmi szervek együttműködésének bizonyos elemeit új alapokra helyezték. Tovább bővítették a TEK és a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok hatáskörét, de az Európában már bevett gyakorlat szerint, az állampolgári szabadságjogok – egészen pontosan az információs szabadság, valamint bizonyos személyhez köthető jogok – korlátozására nem került sor. Magyarország erői és eszközök átcsoportosításával megnyugtatóan képes a terrorveszélyt kezelni, de meg kívánjuk jegyezni, hogy hazánk szerencsére egyelőre nem is tekinthető a terrorizmus célpontjának. Nemzetközi egyezményekben megfogalmazott elvárásoknak és a szolidaritás követelményének megfelelően minden lehetséges segítséget megadunk (pl. titkosszolgálatok nemzetközi együttműködése) a terrorizmus legyőzése érdekében.

2. EGYES RENDVÉDELMI SZERVEK FELADATAI ÉS A MŰKÖDÉSÜKET MEGHATÁROZÓ JOGSZABÁLYOK

A rendészet szerveire – közöttük a belügyi rendészeti szervekre – a jegyzet előző részében már több helyen utaltunk. A rendészeti szervek Magyarország államhatalmi szervezetében a végrehajtói hatalmi szervezeten belül, a Kormánynak alárendelve, az illetékes minisztérium, illetve miniszter irányítása és felügyelete mellett végzik feladataikat. A következőkben csoportosítjuk a rendészeti szerveket és meghatározzuk azok rendeltetését, megismerjük a működésüket meghatározó főbb jogszabályokat.

2.1. A MAGYARORSZÁGON MŰKÖDŐ FEGYVERES RENDVÉDELMI ÉS RENDÉSZETI SZERVEK CSOPORTOSÍTÁSA

A rendvédelmi és rendészeti tevékenységet végző szerveket, szervezeteket többféleképpen lehet csoportosítani, a teljesség igénye nélkül.

Rendvédelmi tevékenységet végző állami szervek

- a rendőrség;
- a hivatásos katasztrófavédelmi szerv (nem fegyveres rendvédelmi szerv);
- a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok (állami fegyveres rendvédelmi szerv);
- a Büntetés-végrehajtási szervezet (állami fegyveres rendvédelmi szerv);
- a Nemzeti Adó- és Vámhivatal (állami fegyveres rendvédelmi szerv a pénzügyőrök vonatkozásában).

Rendészeti tevékenységet végző állami, de nem fegyveres szervek

- a Nemzeti Népegészségügyi Központ;
- a Nemzeti Közlekedési Hatóság (NKH);
- a Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal (NÉBIH);
- a Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság (NFH).

Rendészeti tevékenységet végző önkormányzati alkalmazásban álló személyek:

- a természetvédelmi őr;
- a hegyőr;
- a halászati őr;
- a közterület-felügyelő;
- az önkormányzati természetvédelmi őr,
- a mezőőr.

A civil szféra:

- A Polgárőrség és
- az egyes személy- és vagyonvédelmi szolgáltatások.

Napjainkban szinte magától értetődő, hogy az állam garantálja minden polgárának, Magyarország területén tartózkodó más személynek a nemzetközi szerződésekben és Alaptörvényünkben megfogalmazott jogaik érvényesülését. Az állam egyik alapvető kötelessége e tekintetben a rend védelme.

Az egyes állami rendvédelmi szerveket a fegyveres jelzővel illetjük. Azon túl, hogy az állami rendvédelem sajátosságát a fegyveres jelleg jelenti, számos, feladatában elkülönülő szervezet végzi ezt az összetett tevékenységet. Magyarországon elsősorban a belügyminiszter irányítása alá tartozó rendvédelmi szervek végzik az állam és az állampolgárok biztonságának védelmét, de kifejezetten a Kormány irányítása alá tartozó szervek is működnek. A Belügyminisztérium vezetését a kormányfő javaslatára a köztársasági elnök által kinevezett belügyminiszter végzi. Rendszeti tevékenységi körében irányítja a rendőrséget, a bűnügyi szakértői és kutatótevékenységet, a büntetés-végrehajtás szervezetét, valamint jogkörében eljárva az Alkotmányvédelmi Hivatal, a Nemzetbiztonsági Szakszolgálatot, a Terrorelhárítási Központot, a Szervezett Bűnözés Elleni Koordinációs Központot a Nemzeti Védelmi Szolgálatot és az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóságot is. Természetesen sokkal szélesebb a miniszter feladatrendszere, jóval összetettebb, így meg kell említeni például a katasztrófavédelemért, illetve a polgári hírszerzésért való felelősséget. Más miniszterek tevékenységi köre is kiterjed egyes elkülönült rendvédelmi szakterületek irányítására, amelyeket jogszabályok határoznak meg.

A rendészeti szerveket a minisztériumi irányítás és felügyelet szerint két nagy csoportba sorolhatjuk:

- **belügyi rendvédelmi szervek** (a Kormány, ezen belül a Belügyminisztérium, illetve a belügyminiszter irányítása, felügyelete mellett működnek);
- **egyéb rendészeti szervek** (a Kormány, ezen belül különböző minisztériumok, illetve miniszterek és az Országgyűlés Elnökének irányítása, felügyelete mellett működnek).

A rendészetért, valamint a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok irányításáért felelős miniszter (belügyminiszter) irányítása alá tartozik:

- rendőrség:
 - általános rendőrségi feladatokat ellátó szerv (ORFK és alárendelt szervezeti egységei)
 - belső bűnmegelőzési és bűnfelderítési feladatokat ellátó szerv (Nemzeti Védelmi Szolgálat)
 - terrorelhárítási feladatokat ellátó szerv (Terrorelhárítási Központ)
 - idegenrendészeti szerv (Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság)
- Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság és az irányítása alá tartozó szervek (nem fegyveres, de rendvédelmi szerv)
- Büntetés-végrehajtás és az irányítása alá tartozó szervek
- Szervezett Bűnözés Elleni Koordinációs Központ
- Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központ
- Alkotmányvédelmi Hivatal
- Nemzetbiztonsági Szakszolgálat

A Nemzetgazdasági Minisztériumot vezető miniszter irányítása alá tartozik:

- Nemzeti Adó-és Vámhivatal

A polgári hírszerzési tevékenység irányításáért felelős miniszter (a külgazdasági és külügyminiszter) irányítása alá tartozik:

- Információs Hivatal

Az Országgyűlés Elnökének irányítása alá tartozik:

- Országgyűlési Őrség

A Miniszterelnökséget vezető miniszter irányítása alá tartozik:

- Információs Hivatal

A felsorolt szervezetek többsége közösségi akarat alapján, törvény által történt felhatalmazás szerint fegyveres jelleggel végzik tevékenységüket. Az állampolgárok ügyeinek intézése során óhatatlanul felmerül az állami akarat akár kényszer általi megvalósítása.

Az esetek többségében ez nem minden esetben jár azonban erőszakkal, de különösen az élet vagy testi épség megóvása érdekében a kényszerítő eszköz, végső esetben akár a fegyveres jelleget hordozó lőfegyverhasználat lehetőségét is jelenti. Számos olyan szervezet működik Magyarországon, amely állami akaratot érvényesít és ennek során hatósági jogkört gyakorol. Különbség csupán a kényszer formájában van.

Az alkotmányos rend fenntartásához, a közrend és közbiztonság megteremtéséhez, a lakosság ez irányú szükségletének kielégítésére kétségtelenül szükséges a korábban említett legitim erőszak vagy kényszer professzionális alkalmazása. Ezen professzionális tevékenység képviselőit a törvény által szabályozott működésű szervezetekre és azok képzett, főként hivatásos állományú tagjai nélkülözhetetlenek a közrend, közbiztonság fenntartása céljából.

A hivatásos rendvédelmi állomány (fegyveres rendvédelmi szerv hivatásos tagjai) különleges, esküben vállalt kötelezettsége, hogy szolgálati kötelmeit, ha kell, élete kockáztatásával is teljesíti. Ezen kötelezettség a fegyveres rendvédelmi szervek hivatásos állományán és a fegyveres erők (Magyar Honvédség) állományán túlmenően senki mással szemben nem kötelező érvényű.

2.2. A RENDŐRSÉG

Az általános rendőrségi feladatokat ellátó szerv a jogállam alapvető intézménye, melyet az Alaptörvény is deklarál azzal, hogy rögzíti fő feladatköreit, irányítását és depolitizáltságának, pártbefolyástól mentességének követelményét, valamint szervezetének és működésének – minősített többséggel elfogadott, széles körű konszenzust megtestesítő – sarkalatos törvényben történő szabályozását.

A rendőrség tevékenységét érintő legfőbb jogszabályok az alábbiak:

- § Magyarország Alaptörvényének 46. cikk,
- § a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény, amely a rendőrség feladatait, tevékenységét, jogosultságokat, kötelezettségeket, rendőri intézkedéseket, kényszerítő eszközök alkalmazásának szabályait stb. határozza meg,
- § a rendőrség szolgálati szabályzatáról szóló 30/2011. (IX. 22.) BM rendelet, (a továbbiakban: RSZSZ vagy rendőrség szolgálati szabályzata) amely elsősorban a rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvényben (a továbbiakban: Rtv.) meghatározott szabályokra ad részletszabályozást,
- § a rendőrség szerveiről és a rendőrség szerveinek feladat- és hatásköréről szóló 329/2007. (XII. 13.) Kormányrendelet,
- § a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról szóló 2015. évi XLII. törvény (a továbbiakban: Hszt.) amely a hivatásos szolgálattal járó szabályokat határozza meg,
- § a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény, amely az egyes bűncselekményeket, elkövetési magatartásokat, alkalmazható szankciókat határozza meg,
- § a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény, amely a bűncselekmények nyomozási tevékenységét, valamint a rendőrség, ügyészség, bíróság hatáskörét, feladatait stb. határozza meg,
- § a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény, amely a szabálysértésekkel kapcsolatos eljárási feladatokat, szankciókat stb. határozza meg,
- § általános közigazgatási rendtartásról szóló 2016. évi CL. törvény amely a közigazgatási eljárások alapjait szabályozza.

2.2.1. A RENDŐRSÉG FELADATAI AZ ALAPTÖRVÉNY ALAPJÁN

Alaptörvény 46. cikk

- (1) A rendőrség alapvető feladata a bűncselekmények megakadályozása, felderítése, a közbiztonság, a közrend és az államhatár rendjének védelme.
- (2) A rendőrség működését a Kormány irányítja.
- (3) A rendőrség és a nemzetbiztonsági szolgálatok hivatásos állományú tagjai nem lehetnek tagjai pártnak, és nem folytathatnak politikai tevékenységet.
- (4) A rendőrség és a nemzetbiztonsági szolgálatok szervezetére, működésére vonatkozó részletes szabályokat, a titkosszolgálati eszközök és módszerek alkalmazásának szabályait, valamint a nemzetbiztonsági tevékenységgel összefüggő szabályokat sarkalatos törvény határozza meg.

2.2.2. A RENDŐRSÉG FELADATAI A RENDŐRSÉGI TÖRVÉNY ALAPJÁN

Természetesen e feladatok részletezését is megtette a jogalkotó. A feladatokat elsősorban a rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. tv. rögzíti, de a részfeladatok konkrét, pontos lebontását alacsonyabb jogszabályok tartalmazzák.

A rendőrség Magyarország legnagyobb létszámú és legszélesebb hatáskörrel rendelkező rendvédelmi szerve, amely az Alaptörvényben, az Rtv.-ben és törvény felhatalmazása alapján más jogszabályban meghatározott alábbi bűnmegelőzési, bűnüldözési, államigazgatási és rendészeti feladatkörében:

Rtv. 1. § (2)

- (1) általános bűnügyi nyomozó hatósági jogkört gyakorol, végzi a bűncselekmények megelőzését, megakadályozását és felderítését, valamint a bűncselekményből származó vagyon visszaszerzését,
- (2) szabálysértési hatósági jogkört gyakorol, közreműködik a szabálysértések megelőzésében és felderítésében,
- (3) ellátja a közbiztonságra veszélyes egyes eszközök és anyagok előállításával, forgalmazásával és felhasználásával kapcsolatos hatósági feladatokat,
- (4) közlekedési hatósági és rendészeti feladatokat lát el,
- (5) ellátja a közterület rendjének fenntartásával kapcsolatos rendészeti feladatokat,
- (6) gondoskodik a büntetőeljárásban részt vevők és az eljárást folytató hatóság tagjainak személyi védelméről, valamint a büntetőeljárásban részt vevők, az igazságszolgáltatást segítők Védelmi Programjának (a továbbiakban: Védelmi Program) végrehajtásáról, továbbá védi a Magyarország szempontjából - külön jogszabályban meghatározott - különösen fontos személyek (a továbbiakban: védett személy) életét, testi épségét, őrzi a kijelölt létesítményeket,
- (7) engedélyezi és felügyeli a személy- és vagyonvédelmi, valamint a magánnyomozói tevékenységet, engedélyezi - nemzetközi megállapodás eltérő rendelkezése hiányában - a szolgálati lőfegyverek és lőszeresek szolgálati célból történő külföldre vitelét és az együttműködő, külföldi rendészeti feladatokat ellátó hatóságok szolgálati lőfegyvereinek és lőszerének az országba történő behozatalát
- (8) büntetés-végrehajtási feladatokat lát el,
- (9) ellátja a rendkívüli állapot, a szükségállapot, a megelőző védelmi helyzet, a terrorveszély-helyzet, a váratlan támadás és a veszélyhelyzet esetén hatáskörébe utalt rendvédelmi feladatokat, továbbá rendkívüli állapot idején és váratlan támadás esetén közreműködik az államhatárt fegyveresen vagy felfegyverkezve átlépő személyek kiszorításában, valamint elfogásában és lefegyverzésében,
- (10) őrzi az államhatárt, megelőzi, felderíti, megszakítja az államhatár jogellenes átlépését, ellátja a hatáskörébe utalt idegenrendészeti és menekültügyi feladatokat,
- (11) ellenőrzi az államhatáron áthaladó személy- és járműforgalmat, a szállítmányokat - ide nem értve a Közösségi Vámkódex létrehozásáról szóló 2913/92/EGK rendeletben meghatározott vámellenőrzést -, valamint végzi a határátléptetést, továbbá biztosítja a határátkelőhelyek rendjét, valamint végzi a közúti határátkelőhelyek üzemeltetését, és a fenntartásukra és fejlesztésükre vonatkozó feladatok végrehajtását,
- (12) irányítja a határesemények kivizsgálásával megbízott magyar szervek tevékenységét, felügyeli az államhatár felmérésével, megjelölésével, a határjelek felújításával kapcsolatos munkák végzését,
- (13) megteszi az államhatár rendjét közvetlenül veszélyeztető konfliktushelyzet és a tömeges méretű migráció kezeléséhez szükséges intézkedéseket, továbbá elhárítja az államhatár rendje ellen irányuló erőszakos cselekményeket,
- (14) elvégzi az e törvényben meghatározott belső bűnmegelőzési és bűnfelderítési célú ellenőrzést,
- (15) Magyarország területén
 - felderíti a terrorszervezeteket,
 - megelőzi, felderíti, illetve elhárítja magánszemélyek, csoportok, szervezetek terrorcselekmény el-

- követésére irányuló törekvéseit és megakadályozza azt, hogy bűncselekményt kövessenek el,
- megakadályozza, hogy magánszemélyek, csoportok, szervezetek terrorszervezet működését anyagi források biztosításával vagy más módon elősegítsék,
- (16) elvégzi a részére törvényben vagy kormányrendeletben megállapított, valamint az Európai Unió kötelező jogi aktusából vagy nemzetközi szerződésből eredő egyéb feladatokat, valamint
- (17) részt vesz az Egyesült Nemzetek Szervezete, az Európai Unió, az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet, az Észak-atlanti Szerződés Szervezete keretében szervezett, vagy nemzetközi szerződés alapján a békétámogató és polgári válságkezelési feladatokban,
- (18) a fenntartó kezdeményezésére közreműködik az általános és középiskola rendjének fenntartásában,
- (19) ellátja a segélyhívó számok fogadásából eredő feladatokat
- (20) ellátja a hatáskörébe utalt idegenrendészeti és menekültügyi feladatokat.

Az általános rendőrségi feladatokat ellátó szerv alapvető feladata tehát, **a közbiztonság és a közrend védelme**, valamint **az államhatár őrzése, a határforgalom ellenőrzése és az államhatár rendjének fenntartása**, valamint a jogszabályokban meghatározott **bűnmegelőzési, bűnüldözési, államigazgatási és rendészeti tevékenység** ellátása.

Az Rtv. IV. fejezete alapján a rendőrség működésének általános elvei és szabályai az alábbiak:

- (1) a rendőri feladatok ellátásának és az utasítás teljesítésének kötelezettsége,
- (2) az intézkedési kötelezettség,
- (3) az arányosság követelménye,
- (4) a kényszerítő eszközök alkalmazásának követelményei,
- (5) az intézkedések és a kényszerítő eszközök alkalmazásának közös elvei és szabályai,
- (6) titoktartási kötelezettség,
- (7) fegyverviselési jog,
- (8) a rendőrség segítségnyújtási kötelezettsége,
- (9) közreműködő igénybevétele,
- (10) segítség és eszközök igénybevétele a rendőrségi feladatok ellátásához,
- (11) díjkitűzés.

2.2.3. A RENDŐRSÉG MŰKÖDÉSE - IRÁNYÍTÁSA ÉS VEZETÉSE

A rendőrség az - Alaptörvényen alapuló - Rtv. alapján a Kormány, ezen belül az belügyminisztérium, illetve a belügyminiszter irányítása és felügyelete mellett működő állami, fegyveres rendvédelmi szerv.

A kormány az irányítást egyfelől jogalkotási úton és közjogi szervezetszabályozó eszközök révén, másfelől személyügyi jogköre által gyakorolja. **Az irányítás** a Kormányon belüli munkamegosztás alapján a **rendészetért felelős miniszter (Belügyminiszter) útján** történik. A rendőrségi törvény részletesen ismerteti a rendészetért felelős miniszter és az általános rendőrségi feladatokat ellátására létrehozott szerv vezetőjének – az országos rendőrfőkapitánynak – feladatait.

A rendőrség védelmet nyújt az életet, a testi épséget, a vagyonbiztonságot közvetlenül fenyegető vagy sértő cselekménnyel szemben, felvilágosítást és segítséget ad a rászorulóknak. A rendőrség tiszteletben tartja és védelmezi az emberi méltóságot, óvja az ember jogait.

Az Rtv. a rendőrségi feladatkör ellátásához kapcsolódva alapvető szintű, valamennyi tevékenységi területet általánosan érintő követelményeket fogalmaz meg, hangsúlyozva ezzel a rendőri tevékenység közszolgálati

jellegét. Ezen követelmények az alábbiak:

- tiszteletben tartja és védelmezi az emberi méltóságot, óvja az emberek jogait,
- védelmet nyújt az életet, testi épséget, vagyonbiztonságot közvetlenül fenyegető vagy sértő cselekményekkel szemben,
- felvilágosítást és segítséget ad a rászorulóknak,
- együttműködik az állami és a helyi önkormányzati szervekkel, a társadalmi és gazdasági szervezetekkel, az állampolgárokkal és azok közösségeivel (kiemelendő a polgárőrséggel, valamint az egyes rendészeti feladatot ellátókkal történő együttműködés), továbbá nemcsak a hazai, hanem a külföldi és a nemzetközi rendvédelmi szervekkel,
- támogatja a helyi önkormányzatoknak és az állampolgárok közösségeinek a közbiztonság javítására irányuló önkéntes tevékenységét,
- pártbefolyástól mentesen jár el.

2.3. A NEMZETI VÉDELMI SZOLGÁLAT

2.3.1. AZ NVSZ LÉTREJÖTTE, CÉLJA, VÉDETT SZERVEI

A 293/2010. (XII. 22.) Korm. rendelet (a rendőrség belső bűnmegelőzési és bűnfelderítési feladatokat ellátó szerve kijelöléséről, valamint feladatai ellátásának, a kifogástalan életvitel ellenőrzés és a megbízhatósági vizsgálat részletes szabályainak megállapításáról) teremtette jogi keret alapján 2011. január 01-én megalakult a Nemzeti Védelmi Szolgálat (a továbbiakban: NVSZ).

Az NVSZ munkáját érintő legfőbb jogszabály a következőkben foglalhatók össze:

- § a rendőrség belső bűnmegelőzési, és bűnfelderítési feladatokat ellátó szerve kijelöléséről, valamint feladatai ellátásának, a kifogástalan életvitel ellenőrzés, és a megbízhatósági vizsgálat részletes szabályainak megállapításáról szóló 293/2010. (XII.22.) Korm. rendelet.

Nemzeti Védelmi Szolgálat budapesti székhellyel, országos illetékességgel, önállóan működő belső bűnmegelőzési és bűnfelderítési feladatokat ellátó szerv. Kijelölt nemzeti tagként részt vesz az Európai Unió Korruptióellenes Kapcsolattartói Hálózatának munkájában.

Az NVSZ a rendvédelem, a polgári titkosszolgálatok, bizonyos jogszabályban meghatározott közigazgatási szervek, valamint a közszolgálati tisztviselőkről szóló törvény szerinti, a rendőrségről szóló törvényben meghatározott feladatkörrel rendelkező kormányzati szolgálati jogviszonyban álló kormánytisztviselők és kormányzati ügykezelők körében látja el védelmi feladatait.

Az NVSZ célja:

- Az államhatalom végrehajtó szervei iránti bizalom helyreállítása;
- A hatáskörükbe tartozó szerveknél dolgozók védelme;
- Az állami szolgálat tekintélyének visszaállítása.

AZ NVSZ által védett szervek:

- Alkotmányvédelmi Hivatal - Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal,
- BM Közzolgálati Szervezetfejlesztési Főigazgatóság,
- BM Nemzetközi Oktatási Központ,
- Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága,
- Nemzetbiztonsági Szakszolgálat,
- Nemzeti Adó- és Vámhivatal,
- Nemzeti Biztonsági Felügyelet
- Nemzeti Közzolgálati Egyetem,
- Rendészettudományi Kar,
- Országos Katasztrófavédelmi főigazgatóság,
- Országgyűlési Őrség,
- Rendőrség,
- Szervezett Bűnözés Elleni Koordinációs Központ,
- Terrorelhárítási Központ

2.3.2. AZ NVSZ FELADATAI

Bűnmegelőzés és bűnfelderítés:

- Jogszabályban megjelölt bűncselekmények esetén a védett szervek, a védett állomány körében felderítő tevékenységet folytatnak a nyomozás elrendeléséhez szükséges gyanú megállapításáig vagy kizárásáig.
- Eszköztárban rendelkezésre állnak a titkos információgyűjtésnek az Rtv. VII. fejezetében megjelölt erői, eszközei, módszerei.
- A védett állomány tagja által elkövetett hivatalos tevékenységgel összefüggésben, vagy a szolgálati helyen elkövetett bűncselekmények; - katonai bűncselekmények.

A kifogástalan életvitel ellenőrzése

A rendvédelmi feladatok ellátására nem csak jogszabályi előírások, hanem szigorú hivatásetikai elvárások is vonatkoznak. A kifogástalan életvitel ellenőrzése ezt a célt szolgálja, csak olyan személyek lehessenek a hivatásos állomány tagjai, aki a kívánalmaknak megfelelnek.

Megbízhatósági vizsgálat

A vizsgálat során a valóságban is előforduló élethelyzetek mesterséges kialakításával azt ellenőrzik, hogy az érintett eleget tesz-e jogszabályban előírt kötelezettségének, a jogszerű, befolyásmentes feladatellátás követelményének. Tevékenységük az esetleges bűncselekmények feltárására irányul.

2.4. A TERRORELHÁRÍTÁSI KÖZPONT

2.4.1. A TEK LÉTREJÖTTE

Napjainkra alapvetően megváltoztak a biztonság, a nemzetbiztonság feltételei. Az államokat érintő biztonsági fenyegetések között mára a terrorizmus lépett első helyre. A rendvédelmi szervezeteknek terrorszervezetekkel és a földrajzilag távolabbi pontokon működő csoportok együttműködésével is számolni kell. A Terrorelhárítási Központ (a továbbiakban: TEK) az ország egész területére kiterjedő illetékességgel rendelkező, a belügyminiszter irányítása alatt működő rendvédelmi szerv.

A TEK – mint a terrorizmust elhárító szerv – az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerv, a belső bűnmegelőzési és bűnfelderítési feladatokat ellátó szerv és az idegenrendészeti szerv mellett, a rendőrséget alkotó egyik alapvető szervezeti egység, amely 2010. szeptember 1-jével alakult meg.

A Korm. rendelet a TEK-et országos illetékességgű, a rendészetért felelős miniszter irányítása alá tartozó központi költségvetési szervként határozza meg, amelyet a főigazgató vezet.

A TEK munkáját érintő legfőbb jogszabályok a következőkben foglalhatók össze:

- § A terrorizmust elhárító szerv kijelöléséről és feladatai ellátásának részletes szabályairól szóló 295/2010. (XII. 22.) Korm. rendelet,
- § a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról szóló 2015. évi XLII. törvény.

2.4.2. A TEK FELADATAI

A TEK Magyarország területén:

- felderíti a terrorszervezeteket,
- megelőzi, felderíti és elhárítja a magánszemélyek, csoportok, szervezetek terrorcselekmény elkövetésére irányuló törekvéseit, és megakadályozza azt, hogy bűncselekményt kövessenek el,
- megszerzi, elemzi, értékeli, ellenőrzi és továbbítja a feladata ellátásához szükséges, a külföldre vonatkozó, valamint külföldi eredetű információkat,
- megakadályozza, hogy magánszemélyek, csoportok, szervezetek terrorszervezet működését anyagi források biztosításával vagy más módon elősegítsék.

A TEK ellátja a miniszterelnök, a külpolitikáért felelős miniszter és a legfőbb ügyész állandó védelmét, valamint a rendészetért felelős miniszter által ideiglenesen, eseti jelleggel a hatáskörébe utalt egyéb személyvédelmi feladatokat.

A TEK végrehajtja:

- A kizárólagos hatáskörébe tartozó bűncselekmények (pl.: terrorcselekmény, emberrablás, jármű hatalomba kerítése) megszakítását, és az elkövető, valamint
- egyes veszélyes személyek felkérésre történő elfogását.

Közreműködik a magyar állampolgárok életét, testi épségét Magyarország területén kívül közvetlenül fenyegető háborús cselekmények, fegyveres konfliktusok, valamint terrorista és túszejtő akciók esetén a bajba jutott magyar állampolgárok mentésében, hazatérésük biztosításában, az evakuálás végrehajtásában. A TEK további feladatai (a teljesség igénye nélkül) a feladatkörében felmerülő tűzszerészeti feladatok ellátása, rendezvények biztosításához kapcsolódó feladatok előkészítése és végrehajtása, a kormányügyleti rendszer működtetése, valamint együttműködés a személyvédelmi és létesítménybiztosítási feladatok ellátása érdekében hazai és külföldi szervekkel, szervezetekkel.

A TEK nyomozóhatósági jogkört nem gyakorol. A jogszabályban meghatározott feladatai ellátása érdekében titokban információt gyűjthet.

2.5. AZ ORSZÁGOS IDEGENRENDÉSZETI FŐIGAZGATÓSÁG

2.5.1. AZ OIF LÉTREJÖTTE

Az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság a rendészetért felelős miniszter irányítása alá tartozó központi költségvetési szerv. A korábbi Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal elnevezése 2019. július 1. napján Országos Idegenrendészeti Főigazgatóságra változott, így a továbbiakban rendvédelmi feladatokat ellátó szervként a rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény hatálya alá tartozó önálló rendőri szervként működik tovább.

Az OIF munkáját érintő legfőbb jogszabályok a következőkben foglalhatók össze:

- § A szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező személyek beutazásáról és tartózkodásáról szóló 2007. évi I. törvény,
- § a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról szóló 2007. évi II. törvény,
- § az idegenrendészeti szerv kijelöléséről és hatásköréről szóló 126/2019. (V.30.) Korm. rendelet,
- § a menedékjogról szóló 2007. évi LXXX. törvény.

Az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság központi szervre és igazgatóságokra tagozódik. Az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság ellátja a jogszabályokban hatáskörébe utalt idegenrendészeti és menekültügyi feladatokat. Az alárendeltségében működő befogadó intézmények biztosítanak elhelyezést és ellátást menekültügyi és idegenrendészeti eljárással érintett ügyfeleknek.

2.5.2. AZ OIF FELADATAI ÉS HATÁSKÖRE

Az OIF feladatai:

- (1) a Hivatal ellátja a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező személyek, valamint a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról szóló jogszabályokban meghatározott feladatokat;
- (2) idegenrendészeti hatóságként ellátja a jogszabályokban a hatáskörébe utalt idegenrendészeti feladatokat;
- (3) központi vízumhatóságként kapcsolatot tart más schengeni államok központi hatóságaival, a SIS-jelzésekkel összefüggésben megkereséssel él a nemzeti SIRENE iroda felé, és reagál a SIRENE iroda megkereséseire;
- (4) menekültügyi hatóságként ellátja a jogszabályokban hatáskörébe utalt menekültügyi feladatokat;
- (5) útlevélhatóságként ellátja a bevándorolt, letelepedett jogállású személy és a hontalan úti okmányával kapcsolatos hatósági feladatokat, a menekültként elismert személyek kétnyelvű úti okmányával, az oltalmazottként elismert személyek úti okmányával, továbbá a menedékesek úti okmányával összefüggő hatósági feladatokat;
- (6) ellátja az országinformáció szolgáltatásáért felelős szerv (a továbbiakban: Dokumentációs Központ) jogszabályban meghatározott feladatait;
- (7) végrehajtja a migrációs tárgyú nemzetközi szerződésekből adódó feladatokat, engedélyezi, szervezi és koordinálja a visszafogadási egyezmények szerinti hatósági kísérettel történő átszállításokat;
- (8) kapcsolatot tart a migrációs kérdésekkel foglalkozó nemzetközi szervezetekkel.
- (9) a menekültügyi őrizet végrehajtásával biztosítja a menekültügyi eljárás során az elismerését kérő külföldi rendelkezésre állását;
- (10) az elismerésüket kérők, a menekültek, oltalmazottak, menedékesek és a befogadottak számára a vonatkozó jogszabályok szerint szállást és ellátást nyújt;
- (11) teljesíti a jogszabályokban meghatározott tájékoztatási, valamint az ellátottakra vonatkozó adatszolgáltatási kötelezettségeit;
- (12) gondoskodik az elhelyezett személyek jogosultságainak biztosításáról, valamint a jogszabályokban meghatározott ellátásra és támogatásra való jogosultság megállapítása céljából vezeti a jogszabályban előírt nyilvántartást;
- (13) gondoskodik az elhelyezettek egészségügyi hatóság által előírt egészségügyi szűrésének, valamint egészségügyi alapellátásának megszervezéséről;
- (14) segítséget és tájékoztatást nyújt az elhelyezettek napi problémáinak megoldásához, életvezetési tanácsadást végez, valamint szükséges mértékben elősegíti a kiskorú köznevelésben történő részvételét, ellátja a gyermekvédelem terén rá háruló feladatokat;
- (15) szervezi a szabadidő hatékony eltöltését;
- (16) közös használatú, így különösen a vallásgyakorlás célját szolgáló helyiséget biztosít;
- (17) biztosítja elhelyezettek számára a kapcsolattartás lehetőségét;
- (18) együttműködik az elhelyezettek ellátásában közreműködő hazai és nemzetközi állami, önkormányzati és civil szervekkel, szervezetekkel, egyházakkal, továbbá – a jogszabályokban meghatározott feladatok ellátása érdekében – más rendvédelmi szervekkel és a nemzetbiztonsági szolgálatokkal;
- (19) elősegíti az önkéntes hazatérést, illetve a harmadik országba távozást.

Az OIF hatásköre:

Az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság tehát Magyarországon az általános idegenrendészeti és menekültügyi hatóság. Ennek értelmében legfontosabb (Rtv. 7/H. § szerinti) feladatai keretében

- ellátja a jogszabályban hatáskörébe utalt idegenrendészeti hatósági feladatokat,
- ellátja a jogszabályban hatáskörébe utalt menekültügyi hatósági feladatokat,
- ellátja a jogszabályban hatáskörébe utalt vízumhatósági, valamint útlevélhatósági feladatokat,
- végrehajtja a feladat- és hatáskörébe utalt nemzetközi szerződésekből adódó feladatokat.

Az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság nyomozó hatósági jogkört nem gyakorol.

2.6. A NEMZETBIZTONSÁGI SZOLGÁLATOK

A nemzetbiztonsági szolgálatok az Alaptörvény 46. cikkében meghatározott feladatok végrehajtása céljából létesültek. Közös céljuk Magyarország szuverenitásának és törvényes rendjének védelme, nemzetbiztonsági érdekeinek érvényesítése. A nemzetbiztonsági szolgálatok a Kormány irányítása alatt állnak. Önálló költségvetési szervek. Magyarországi illetékességgel rendelkeznek.

Magyarország nemzetbiztonsági szolgálatai:

- a) az Információs Hivatal,
- b) az Alkotmányvédelmi Hivatal,
- c) a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat,
- d) a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat, valamint
- e) a Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központ

Az Alaptörvény szerint a nemzetbiztonsági szolgálatok szervezetére, működésére vonatkozó részletes szabályokat, a titkosszolgálati eszközök és módszerek alkalmazásának szabályait, valamint a nemzetbiztonsági tevékenységgel összefüggő szabályokat sarkalatos törvényben kell megállapítani. A nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény a titkosszolgálati tevékenységen túlmenően a szolgálatok egészével kapcsolatos alapvető előírásokat is rögzíti. E szabályokat csak sarkalatos törvénnyel lehet módosítani.

A nemzetbiztonsági szolgálatok a feladataik teljesítése érdekében együttműködnek egymással, állami szervezetekkel, természetes személyekkel, jogi személyekkel vagy jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetekkel és külföldi titkosszolgálatokkal. Nyomozati tevékenységet jellemzően nem folytatnak, feladatuk az információk beszerzése - akár titkosszolgálati eszközökkel is - ezen adatok elemzése, majd továbbítása.

2.6.1. AZ INFORMÁCIÓS HIVATAL

Az Információs Hivatal feladata, hogy megszerzi, elemzi, értékeli és továbbítja a külföldre vonatkozó, a nemzet biztonsága érdekében hasznosítható információkat. Felderíti a Magyarország függetlenségét, politikai, gazdasági érdekét sértő vagy veszélyeztető külföldi titkosszolgálati tevékenységeket. A Kormány a polgári hírszerzési tevékenység irányításáért felelős miniszter (a külgazdasági és külügyminiszter) útján irányítja.

2.6.2. AZ ALKOTMÁNYVÉDELMI HIVATAL

Felderíti és elhárítja Magyarország függetlenségét, politikai, gazdasági érdekét sértő vagy veszélyeztető külföldi titkosszolgálati tevékenységeket, a jogellenes fegyver- és kábítószer-kereskedelmet. Ellátja a központi államhatalmi és kormányzati tevékenység szempontjából fontos szervek és létesítmények védelmét. Végzi a menekültkénti elismerést kérő és a vízumkérelmet benyújtott személyek ellenőrzését. A Kormány a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok irányításáért felelős miniszter (a belügyminiszter) útján irányítja

2.6.3. A KATONAI NEMZETBIZTONSÁGI SZOLGÁLAT

Felfedi, felderíti, elhárítja a Magyarország ellen irányuló támadó szándékú törekvést. Magyarország törvényes rendjének jogellenes eszközökkel történő megváltoztatására vagy megzavarására irányuló leplezett törekvéseket. Alaptevékenységei: - Katonai nemzetbiztonsági tevékenységek - Katonai diplomácia - Ár-és belvízvédelmi tevékenység - Minősített időszakos tevékenység A Kormány a honvédelmi miniszter útján irányítja.

2.6.4. A NEMZETBIZTONSÁGI SZAKSZOLGÁLAT

Szolgáltató szervezetként az erre feljogosított szervezetek tevékenységét segíti többek közt technikai eszközök, telefonlehallgatás, környezettanulmány, titkos kutatás, fedőokirat biztosításával. Rendelkezik még egy komoly szakértői háttérrel is, amelyben tolmácsok, technikusok, számítógépes szakemberek és különféle más szakterületek képviselői is jelen vannak. A megkeresések teljesítését – nemzetközi bűnügyi együttműködés kivételével - csak Magyarország területén végezheti. A Kormány a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok irányításáért felelős miniszter (belügyminiszter) útján irányítja.

2.6.5. TERRORELHÁRTÁSI INFORMÁCIÓS ÉS BŰNÜGYI ELEMZŐ KÖZPONT

A terrorizmus elleni fellépést célzó titkos információgyűjtő tevékenység nem képzelhető el egy integrált, fúziós információs központ kialakítása nélkül, amely az ország külső és belső biztonságának fenyegetettségét időben felismerő, arra reagálni képes szervezetként hatékony lehetőséget teremt a terrorcselekmények megelőzésére.

A TIBEK tevékenységet érintő legfőbb jogszabályok a következők:

- § A nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény,
- § a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény,
- § az elektronikus hírközlésről szóló 2003. évi C. törvény,
- § a légiközlekedésről szóló 1995. évi XCVII. törvény.

A TIBEK rendeltetése a nemzetbiztonságot, bűnüldözést, közbiztonságot vagy más alapvető biztonsági érdeket sértő adatok feldolgozásának, elemzésének eredményeként a lehető legátfogóbb kép összeállítása az ország terror, illetve esetleges más fenyegetettségéről, a belső biztonsági helyzetről, a közbiztonság állapotáról. Minderről tájékoztató rendszert működtet, értékelő jelentéseket készít és azokat a miniszter útján eljuttatja a Kormánynak, továbbá az információk elemzésével támogatja az együttműködő szervek tevékenységét.

Önálló költségvetési szervként a Belügyminisztérium költségvetési fejezetén belül önálló gazdálkodást folytat, élén a főigazgató áll.

A Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központ Nbtv.-ben meghatározott főbb feladatai:

- vizsgálja Magyarország biztonsági és bűnügyi helyzetét, közvetlen terrorfenyegetettség esetén, illetve a fokozott kockázatot jelentő biztonsági kérdésekben koordinációs tevékenységet lát el az érintett szervezetek bevonásával, figyelemmel kíséri Magyarország biztonsági és bűnügyi helyzetét érintő tendenciákat, Magyarország biztonsági és bűnügyi helyzetét érintő új jelenségekről elemzéseket, tanulmányokat készít;
- kormányzati tájékoztató tevékenysége keretében kormányzati tájékoztató és döntéstámogató tevékenységet folytat, biztonságpolitikai és bűnügyi stratégiai elemző tevékenységet folytat, részt vesz a Kormány döntés előkészítését támogató munkacsoportok tevékenységében, indokolt esetben javaslatot tesz a terrorfenyegetettség szintjének meghatározására;
- támogató, koordinációs elemző-értékelő tevékenységet végez;
- ellátja az utasadat-információs egység feladatait.

2.7. A BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁSI SZERVEZET

A büntetés-végrehajtási szervezet (a továbbiakban: BV) a feladatai ellátása során - az erre törvényben feljogosított szervek határozata alapján - az egyik legfontosabb alapjogot, a személyi szabadsághoz való jogot korlátozza. A közrend és a közbiztonság fenntartása érdekében - az egyéb rendvédelmi szervekhez hasonlóan - kényszerítő eszközök alkalmazására is sor kerülhet. A BV az igazságszolgáltatás rendszerébe tartozó, sajátos feladatokat ellátó, állami, fegyveres rendvédelmi szervezet.

A BV munkáját érintő legfőbb jogszabályok a következők:

- § Magyarország Alaptörvénye
- § a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény,
- § a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény,
- § a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény,
- § a büntetés-végrehajtási szervezetről szóló 1995. évi CVII. törvény,
- § a büntetések, az intézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény,
- § a büntetés-végrehajtási intézetekben fogvatartott elítéltek és egyéb jogcímen fogvatartottak egészségügyi ellátásáról szóló 8/2014. (XII.12.) IM. rendelet,
- § a szabadságvesztés és az elzárás kezdő és utolsó napjának megállapításáról szóló 9/2014. (XII.12.) IM. rendelet,
- § a kényszergyógykezelés és az ideiglenes kényszergyógykezelés végrehajtásáról, valamint az Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyító Intézet feladatairól szóló 13/2014. (XII.16.) IM. rendelet,
- § a büntetés-végrehajtási intézetben fogvatartott elítéltek és egyéb jogcímen fogvatartottak fegyelmi felelősségéről szóló 14/2014. (XII.17.) IM. rendelet,
- § a büntetés-végrehajtási intézetben fogvatartott elítéltek és egyéb jogcímen fogvatartottak letétjének

kezeléséről és a birtokukban lévő külföldi fizetőeszközzel kapcsolatos eljárásról szóló 15/2014. (XII.17) IM. rendelet,

- § a szabadságvesztés, az elzárás, az előzetes letartóztatás és a rendbíróság helyébe lépő elzárás végrehajtásának részletes szabályairól szóló 16/2014. (XII.19.) IM. rendelet,
- § a szabadságvesztés, az elzárás, a rendbíróság helyébe lépő elzárás, az előzetes letartóztatás és a szabálysértési elzárást foganatosító büntetés- végrehajtási intézetek kijelöléséről szóló 55/2014. (XII.5.) BM. rendelet,
- § a szabálysértési elzárás részletes szabályainak végrehajtásáról szóló 55/2014. (XII.5.) BM. rendelet.

A büntetés-végrehajtási szervezet egyedi, sajátos feladatokat lát el, hiszen nincs más szervezet, amelynek ilyen jellegű állami feladat lenne meghatározva. Az állami jelző arra utal, hogy e feladatok megvalósítása kizárólag az állam szerveinek a kötelezettsége és tevékenységét állami költségvetés keretein belül látja el.

A büntetés-végrehajtási szervezet a feladatai törvényes ellátásával járul hozzá a közrend és a közbiztonság erősítéséhez. A büntetés-végrehajtási szervezet részére feladatot törvény határozhat meg. A büntetés-végrehajtási szervezet működését a Kormány, a belügyminiszter útján irányítja.

A büntetés-végrehajtási szervezet központi vezető szerve a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága, élén a büntetés-végrehajtás országos parancsnokával. A büntetések és intézkedések végrehajtása felett törvényességi felügyeletet az ügyészség gyakorol. (büntetés-végrehajtási ügyész) A büntetés-végrehajtási szervek önálló jogi személyek.

2.7.1. A BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁSI SZERVEZET FELADATAI, SZAKFELADATAI

Garanciális jellegű szabály, hogy a büntetés-végrehajtási szervezet feladatait törvényben kell meghatározni. E feladatokat a büntetés-végrehajtási szervezetről szóló 1995. évi CVII. törvény – határozza meg.

Feladatai:

- a) **Szabadságelvonással járó büntetések végrehajtása** (országos büntetés-végrehajtási intézetek – letöltő házak) Szabadságelvonással járó büntetések: szabadságvesztés (fogház, börtön, fegyház), elzárás, valamint pénzbüntetés és közérdekű munka helyébe lépő szabadságvesztés (fogház).
- b) **Előzetes letartóztatás végrehajtása** (megyei büntetés-végrehajtási intézetek) Az előzetes letartóztatás a szabadsághoz, a szabad mozgáshoz és a tartózkodási hely szabad megválasztásához való jogot korlátozó büntetőeljárás kényszerintézkedés, amit a büntetőeljárás eredményessége érdekében a terhelttel szemben kizárólag a bíróság jogosult elrendelni. Az előzetes letartóztatás a terhelt személyi szabadságának bírói elvonása a jogerős ügydöntő határozat meghozatala előtt.
- c) **Kényszergyógykezelés végrehajtása** (Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyító Intézet, a továbbiakban: IMEI). A kényszergyógykezelés egy büntetőjogi intézkedés. A személy elleni erőszakos vagy közveszélyt okozó bűncselekmény elkövetőjével szemben kell alkalmazni, ha elmeműködésének kóros állapota miatt nem büntethető, és tartani kell attól, hogy hasonló cselekményt fog elkövetni, feltéve, hogy büntethetősége esetén egyévi szabadságvesztésnél súlyosabb büntetést kellene kiszabni.
- d) **Ideiglenes kényszergyógykezelés végrehajtása** (IMEI). Az ideiglenes kényszergyógykezelés a büntetőeljárás kényszerintézkedések közé tartozik. Lényege a kóros elmeállapotú terhelt személyi szabadságának bírói elvonása, jogerős ítélet nélkül. Akkor van helye, ha megalapozottan lehet arra következtetni, hogy a terhelt kényszergyógykezelését el kell rendelni.
- e) **Szabálysértési elzárás végrehajtása** (végrehajtására kijelölt intézetek). A szabálysértési elzárás végrehajtása alatt a kiszabott elzárást, a pénzbírság, a helyszíni bírság, illetve közérdekű munka helyébe lépő szabálysértési elzárás végrehajtását kell érteni.
- f) **A büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelői feladatok végrehajtása**

E feladatok:

- a feltételes szabadsággal összefüggésben készítendő pártfogói vélemény elkészítése,
- meghatározott esetekben környezettanulmányok elkészítése,
- a gondozás és az utógondozás keretében végzett reintegrációs tevékenység,
- a feltételes szabadság tartama alatti pártfogó felügyelet végrehajtása.

A büntetés-végrehajtási szervezet feladatai szakfeladatokra és kapcsolt szakfeladatokra oszlanak. a BV szakfeladatait a „Büntetés-végrehajtási szervezet Szolgálati Szabályzatáról szóló 21/1997. IM rendelet” határozza meg.

A szakfeladatok végrehajtása olyan – a fogvatartottakkal kapcsolatos – feladatok ellátását jelenti, melyek a büntetés-végrehajtási célok elérését – főként az elítélt társadalomba történő visszailleszkedését – segítik elő.

Szakfeladatok:

- a) Biztonsági szakfeladat (fogvatartottak őrzése, felügyelete, ellenőrzése – fogvatartottak előállítása, szállítása, egyéb kísérése)
- b) Reintegrációs szakfeladat (elítéltek megismerése, vélemények elkészítése, büntetés-végrehajtási pártfogolási tevékenység, utógondozás)
- c) Nyilvántartási szakfeladat (befogadás, nyilvántartás, szabadságvesztés kezdő és utolsó napjának meghatározása, szabadítás előkészítése, előállítás-szállítás szervezése, büntetés-végrehajtási ügyek előkészítése-intézése)
- d) Foglalkoztatási szakfeladat (elítéltek munkáltatása, képzésükben való részvétel)
- e) Egészségügyi szakfeladat (elítéltek egészségügyi ellátása, közegészségügyi-járványügyi feladatok)

2.8. A HIVATÁSOS KATASZTRÓFAVÉDELMI SZERVRE VONATKOZÓ ALAPVETŐ ISMERETEK

2.8.1. A KATASZTRÓFAVÉDELEM KIALAKULÁSA, FELÉPÍTÉSE

A hivatásos katasztrófavédelmi szerv mibenlétét alapvetően csak kialakulásának, előd szervezeteinek rövid áttekintésével érthetjük meg. A rendvédelmi szervek történetével tankönyvünk egy korábbi fejezete részletesen foglalkozik, a témához való szoros kapcsolódása miatt azonban itt is megemlítjük e legfontosabb történelmi jellemzőket.

A tűzoltóság az ókortól fogva fontos, helyenként és koronként eltérő létszámmal és formában, de a történelem során folyamatosan működő szervezet-rendszer. Kulturális szempontból fontos megemlítenünk, hogy a középkor óta a tűzoltók védőszentje Szent Flórián, akinek mártírhalála emlékére, minden év május 4-én ünnepeljük a tűzoltók napját. Magyarországon az első hivatásos tűzoltóságot Gróf Széchenyi Ödön

(Gróf Széchenyi István fia) alapította, 1870-ben, Pesten. A hivatásos tűzoltóságokat 1948-ban államosították, és létrehozták az egységes irányítás alá tartozó, országos hivatásos tűzoltóságot. A rendszerváltás után a városi tűzoltóságokat önkormányzati tűzoltóságokká minősítették át, míg az országos és a megyei szervek állami tűzoltóságok maradtak.

A polgári védelem elődszervezete a hosszú évtizedeken át működő, a II. világháborúban példás helytállásról tanúbizonyságot tett légoltalom volt.

A polgári védelemnek napjainkig meghatározó nemzetközi jogi szabályozása az 1949. évi genfi egyezményt kiegészítő, 1977. évi jegyzőkönyv, amely meghatározza a polgári védelem feladatrendszerét és hadijogi helyzetét. E szerint: polgári védelem minden olyan humanitárius feladat, amelynek célja, hogy segítséget nyújtson a polgári lakosságnak az ellenségeskedés, a háborús cselekmények, illetőleg a katasztrófák ellen.

A katasztrófavédelmet, mint feladat- és szervezetrendszert 2000. január 1. hatállyal hozták létre először, a tűzoltóság és a polgári védelem országos és területi szintű szerveinek összevonásával. 2012-től az összevonás tovább erősödött, leért egészen a helyi szintig, újra államosította és a hivatásos katasztrófavédelmi szervbe integrálta az addigi hivatásos önkormányzati tűzoltóságokat is. A vörösiszap-katasztrófa szomorú tanulságai alapján ugyanakkor az iparbiztonság is bekerült a katasztrófavédelem feladatrendszerébe.

A hivatásos katasztrófavédelmi szerv tevékenységet érintő legfőbb jogszabályok a következők:

- § Magyarország Alaptörvénye,
- § a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CXXVIII. törvény,
- § a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről szóló 2011. évi CXIII. törvény,
- § a létfontosságú rendszerek és létesítmények azonosításáról, kijelöléséről és védelméről szóló 2012. évi CLXVI. törvény,
- § a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CXXVIII. törvény végrehajtásáról szóló 234/2011. (XI. 10.) Korm. rendelet,
- § a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről szóló 2011. évi CXIII. törvény végrehajtásáról szóló 290/2011. (XII. 22.) Korm. rendelet,
- § a létfontosságú rendszerek és létesítmények azonosításáról, kijelöléséről és védelméről szóló 2012. évi CLXVI. törvény végrehajtásáról szóló 65/2013. (III. 8.) Korm. rendelet,
- § a katasztrófák elleni védekezés egyes szabályairól szóló 62/2011. (XII. 29.) BM rendelet,
- § a Katasztrófavédelmi Koordinációs Tárcaközi Bizottság létrehozásáról, valamint szervezeti és működési rendjének meghatározásáról szóló 1150/2012. (V. 12.) kormányhatározat.

2.8.2. A KATASZTRÓFAVÉDELMI SZERV JOGÁLLÁSA

A Katasztrófavédelmi Törvény – 2011. évi CXXVIII. törvény a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról – megfogalmazása szerint: „1. § (1) A katasztrófavédelem nemzeti ügy.

A védekezés egységes irányítása állami feladat.

- (1) Minden állampolgárnak, illetve személynek joga van arra, hogy megismerje a környezetében lévő katasztrófaveszélyt, elsajátítsa az irányadó védekezési szabályokat, továbbá joga és kötelessége, hogy közreműködjön a katasztrófavédelemben.”

A hivatásos katasztrófavédelmi szerv államigazgatási feladatot is ellátó rendvédelmi szerv!

A hivatásos katasztrófavédelmi szerv tehát rendvédelmi szerv, ennek megfelelően a rendvédelmi feladatainak ellátásához szükséges, különleges felhatalmazásokkal rendelkezik. Ehhez szorosan kapcsolódik az is, hogy szakfeladatainak elsődleges letéteményesei, végrehajtói hivatásos állományúak.

A hivatásos katasztrófavédelmi szerv, mint államigazgatási feladatokat ellátó szerv

A hivatásos katasztrófavédelmi szerv államigazgatási, hatósági jogkörében eljárva határozatokat hoz – engedélyez, tilt, kötelez, bírságot szab ki –, hatósági ellenőrzéseket végez, hatósági nyilvántartásokat vezet, tűzvizsgálati eljárásokat folytat le.

A hivatásos katasztrófavédelmi szerv, mint segítsé, mentést végző szervezet

A hivatásos katasztrófavédelmi szerv törvényben nem nevesített, de történelmileg és társadalmilag talán legfontosabb jellemzője a segítségnyújtás, segítség, mentés, az emberi élet és az anyagi javak védelme.

2.9. A SZERVEZETT BŰNÖZÉS ELLENI KOORDINÁCIÓS KÖZPONT

Rendeltetése első sorban a szervezett bűnözésre vonatkozó, a rendészeti szerveknél és a titkosszolgálatoknál keletkező információk összegyűjtése, rendszerezése, elemzése, és azok megfelelő felhasználása: Szervezett Bűnözés Elleni Koordinációs Központ (SZBKK), a belügyminiszter vezetése alatt működő központi hivatal, amely a szervezett bűnözés megelőzésének, megszakításának elősegítése érdekében – jogszabályban meghatározott együttműködők által megküldött – adatokat gyűjt, felelős ezek felhasználásáért, ellenőrzésért és koordinációjáért.

A SZBKK tevékenységet érintő legfőbb jogszabályok a következők:

- § A nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény,
- § a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény,
- § a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény,
- § a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény,
- § a Szervezett Bűnözés Elleni Koordinációs Központról szóló 305/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet.

Az SZBKK, valamint az Alkotmányvédelmi Hivatal – a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény, valamint az 1999. évi LXXV. törvény, a 70/2001. (IV. 20.), illetve a 305/2006. (XII. 23.) kormányrendeletek értelmében – hatékony együttműködést folytat.

Az Alkotmányvédelmi Hivatal a birtokába került, a bűnözői csoportokról, a bűnszervezetekről, a szervezett bűnözéshez szorosan köthető bűncselekményekkel kapcsolatos információkról folyamatosan tájékoztatja az SZBKK-t, amely az adatokat elemzi és értékeli; valamint szükség szerint koordinációt hajt végre az illetékes szervek irányába. Az SZBKK által készített elemzések egyaránt segítséget nyújtanak a Hivatal munkája, illetve szervezett bűnözés elleni kormányzati döntések meghozatalában is.

2.10. AZ ORSZÁGGYŰLÉSI ŐRSÉG

Az Országgyűlésről szóló 2012. évi XXX6. törvény elfogadásával 2013. január elsejével megalakult az Országgyűlési Őrség (továbbiakban: Őrség). Tagjai a rendészeti szervek – első sorban a rendőrség és a hivatásos katasztrófavédelmi szerv – személyi állományából lettek kiválasztva. Létrehozásának indoka az a garanciális alapelv, hogy a törvényhozás védelmét ne egy, a végrehajtói hatalom (kormány, belügyminisztérium) által felügyelt vagy irányított fegyveres szervezet lássa el. Meghatározása szerint:

Az Országgyűlési Őrség tevékenységet érintő legfőbb jogszabályok a következők:

- § Az Országgyűlésről szóló 2012.évi XXXI. törvény,
- § az Országgyűlési Őrség Szolgálati Szabályzatáról szóló 84/2012. (XII.28) BM rendelet.

Az Őrség országos illetékességgel rendelkező, az Országgyűlés Elnökének közvetlen irányítása alatt álló, központi költségvetési, fegyveres szerv, mely feladatait szervezeti egységei útján látja el. Az Őrséget a parancsnok vezeti. [Az Országgyűlés Elnökének 6/2014. számú házelnöki rendelkezése, az Országgyűlési Őrség Szervezeti és Működési Szabályzatáról]

A szervezet közvetlenül az Országgyűlés Elnökének van alárendelve, parancsnokának kinevezéséről és felmentéséről is a házelnök dönt. Az Őrség feladatai az alábbiakban összegezhetők:

- Ellátja a házelnök személyi védelmét,
- az Orzágház, az Országgyűlés Irodaháza, valamint az Országgyűlés Hivatala elhelyezésére szolgáló épületek, valamint az abban tartózkodók biztonsága érdekében létesítménybiztosítási feladatokat lát el,
- biztosítja az Orzágház, az Országgyűlés Irodaháza, valamint az Országgyűlés Hivatala elhelyezésére szolgáló épületek területére történő belépés és az ott-tartózkodás rendjére vonatkozó szabályok betartását,
- az Orzágházban, az Országgyűlés Irodaházában, valamint az Országgyűlés Hivatala elhelyezésére szolgáló épületekben gondoskodik a jogszabályokban meghatározott tűzbiztonsági követelmények megtartásáról, valamint a tevékenységi körükkel kapcsolatos veszélyhelyzetek megelőzésének és elhárításának a feltételeiről,
- ellátja a tárgyalási rend fenntartásával kapcsolatos, e törvényben meghatározott feladatokat,
- protokolláris díszelgési feladatokat lát el, és

- elvégzi a részére törvényben, valamint az Európai Unió kötelező jogi aktusából vagy nemzetközi szerződésből eredő egyéb feladatokat.
- Az Őrség feladatai ellátása során együttműködik a rendőrséggel, a nemzetbiztonsági szolgálatokkal, a hivatásos katasztrófavédelmi szervekkel, a Magyar Honvédséggel, valamint a helyi önkormányzatokkal.

2.11. A NEMZETI ADÓ ÉS VÁMHIVATAL (NAV)

A Nemzeti Adó- és Vámhivatal (a továbbiakban: NAV) az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal (APEH) és Vám- és Pénzügyőrség (VP) integrációjaként jött létre 2011. január 01-jével. A hivatal felállításának célja az állami adóhatósági és vámhatósági feladatok ellátásának minőségi, hatékonysági javítása, átláthatóságának fejlesztése, költség-takarékosság, a feladatok ellátásához szükséges információáramlás korszerű biztosítása. Egységes elvek alapján működő, egységes irányítású szervezet kialakításával a költségvetési bevételek biztosítása, Pénzügyi és egyes más bűncselekményeket hatékonyan és eredményesen felderítő bűnügyi szervezetrendszer kialakítása.

A NAV tevékenységét meghatározó fontosabb jogszabályok:

- § Magyarország Alaptörvénye,
- § a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény,
- § a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény,
- § a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény,
- § a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény.

Az egyesítés célja a központi költségvetés bevételi előirányzatainak hatékonyabb és gazdaságosabb teljesítése, az államháztartási érdekek hatékonyabb érvényesítése érdekében az adó- és a vámigazgatás szervezeti integrációja. Szervezeti felépítése szerint központi, középfokú és alsó fokú szervei útján látja el feladatát.

A NAV személyi állománya

- Kormánytisztviselőkből,
- kormányzati ügykezelőkből,
- szolgálati viszonyban álló, hivatásos állományú tagokból (pénzügyőrök) és
- munkavállalókból áll.

Négy fő tevékenységi köre:

- adóigazgatás,
- vámigazgatás,
- bűnügyi tevékenység,
- a szakmai tevékenységet támogató informatika.

Nemzeti Adó- és Vámhivatal kiemelt feladatai:

- Vám- és jövedéki ellenőrzési tevékenység,
- adó- és pénzügyi ellenőrzési tevékenység,
- bűnüldözői munka határfokának növelése,
- az adózók színvonalas, naprakész tájékoztatása,
- az adózással kapcsolatos jogkövető magatartás elősegítése gyors, korszerű és ügyfélbarát szolgáltatások révén.

Fő feladatai:

- A részben vagy egészben a központi költségvetés, a Nyugdíjbiztosítási Alap, az Egészségbiztosítási Alap vagy az elkülönített állami pénzalap javára teljesítendő kötelező befizetés,
- a központi költségvetés, az elkülönített állami pénzalap terhére juttatott támogatás, adó-visszaigénylés vagy adó-visszatérítés,
- a közösségi vámjog végrehajtásáról szóló törvény hatálya alá tartozó kötelező befizetések megállapítása, beszedése, nyilvántartása, végrehajtása, visszatérítése, kiutalása és ellenőrzése, feltéve, ha törvény vagy kormányrendelet eltérően nem rendelkezik.

Végrehajtja:

- Az adóigazgatási jogköréből,
- a vámigazgatási jogköréből,
- a jövedéki igazgatási jogköréből,
- a bűnüldözési és nyomozóhatósági jogköréből,
- a rendészeti és igazgatási jogköréből adódó speciális feladatait.

2.12. MAGYAR HONVÉDSÉG (MH) SZEREPE A RENDVÉDELMI FELADATOK ELLÁTÁSÁBAN

E tantárgy megszületésekor a 2000-es évek első felében, egy teljesen más jogszabályi környezetben a Magyar Honvédségnek a belső rend fenntartásában betöltött szerepe jóval korlátozottabb volt. Az elmúlt években a világ, benne az ország biztonsági környezetében bekövetkezett változások hatására világszerte és itthon is megfigyelhető a belső biztonságot veszélyeztető fenyegetésekre adott militarista megoldások alkalmazása.

Ezek közé tartozik a klasszikus rendvédelmi szervek arzenáljában a katonai eszközök, technológiák rendszeresítése és alkalmazása mellett a speciális rendőri szervezetek – mint például hazánkban a TEK – megjelenése, valamint a fegyveres erők rendvédelmi jogkörökkel történő felruházása is.

Mindez egyfajta válasz a globalizáció kihívásaira, hogy csak a legfontosabbakat említsük: a nemzetközi szervezett bűnözés és terrorizmus előretörése, a tömeges migráció jelentette veszélyek, az egymással versengő érdekszférák által egyre nyíltabban folytatott kiberhadviselés.⁹

⁹ Kerecsi Klára: A rendőrség militarizálódása: áldás vagy átok? Magyar Rendészet 2020/3. 147-162. DOI: 10.32577/mr.2020.3.9

A honvédelemről, és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről az Alaptörvény 46. cikke alapján a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről szóló 2011. évi CXIII. törvény (a továbbiakban: Hvt.) rendelkezik. E norma és a végrehajtására kiadott alacsonyabb szintű jogszabályok széles jogköröket biztosítanak a végrehajtó hatalom – a Kormány – számára a katonák belső biztonság fenntartásával kapcsolatos igénybe vételére. Ezekről most terjedelmi okok miatt is csak általános összefoglalást nyújtunk.

A Honvédség rendvédelmi feladatainak kodifikációját a 2015. évben tömegessé váló illegális migráció által kiváltott válsághelyzet, majd a 2019-ben kezdődött Covid világjárvány indukálta.¹⁰ Ehhez kapcsolódik az Alaptörvény különleges jogrendre vonatkozó rendelkezéseinek megváltoztatása is, mely 2023. július 1-től a korábbi ötről háromra csökkenti a különleges jogrendi időszakokat. A Hvt. és az Alaptörvény módosításával a Honvédség a rendőrség jogköreinek gyakorlására szerzett jogot. Most lássuk, hogy mit is jelent ez ténylegesen.

A hatályos jogszabályok alapján a Magyar Honvédség fegyverhasználati joggal közreműködik:

- a tömeges migráció okozta válsághelyzetben a válságkezeléshez szükséges feladatok ellátásában, jogszabályban meghatározott területen;
- 2019-től a katonai rendészeti szervek intézkedési jogkörét a honvédség személyi állományán kívüli, polgári személyekre is kiterjesztette, melynek keretében a feladata ellátása során igazoltathatja azt a honvédelmi szervezetek által használt objektum területén vagy annak közvetlen környezetében tartózkodó személyt, akinek a személyazonosságát az ott tartózkodása jogszerűségének tisztázása céljából kell megállapítani. Ennek során – ha lehetséges – együttműködik a rendőrséggel;
- emellett a katonák a különleges jogrendben meghozott kormányrendelet felhatalmazása alapján különleges szolgálati feladatok ellátása során az alábbi rendőri intézkedések fogantatására kaptak felhatalmazást: igazoltatás, dolog helyszíni elvétele, fokozott ellenőrzés, ruházat, csomag és jármű átvizsgálása, felvilágosítás kérés; szándékos bűncselekmény elkövetésén tetten ért személy valamint az ország területén jogellenesen tartózkodó személy elfogása és hatóság elé állítása; idegenrendészeti intézkedés, a tömeges bevándorlás okozta válsághelyzetben járványügyi intézkedés alkalmazása, biztonsági intézkedés, helyszín biztosításában közreműködhet, kép- és hangfelvételt készíthet, a közúti forgalmat irányíthatja, korlátozhatja, illetve szüneteltetheti.

A fentiekén túl a Kormány rendelettel lehetővé tette a katonák számára, hogy a rendőrség és a katasztrófavédelem személyi állománya mellett – lőfegyverhasználati jog nélkül – közreműködjön az egészségügyi válsághelyzetben szükséges egyes feladatok végrehajtásában. Ilyen feladatot jelent például a kórházparancsnoki rendszer működtetése.

A kormány rendeletei felhatalmazzák a katonákat a rendőrség egyes intézkedéseinek és kényszerítő eszközeinek alkalmazására is. Fontos eltérés viszont, hogy az ezekkel szemben benyújtott panaszok elbírálására a katonákra vonatkozó rendelkezéseket, első sorban a Hvt.-t kell alkalmazni.

Mivel a katonák tevékenységére vonatkozó, a Hvt.-nél alacsonyabb szintű, a különleges jogrend idején hozott jogszabályok annak fennállásáig maradhatnak hatályban, így ideiglenesnek tekintendők, ezek ennél részletesebb ismertetésétől eltekintünk. Mindemellett a hatályos jogszabályi környezet lehetőséget biztosít arra, hogy különleges jogrend időszakában a végrehajtó hatalom számára biztosított felhatalmazása alapján fokozottan vonják be a rendvédelmi feladatok végrehajtásába az MH személyi állományát és technikai eszközeit is.

¹⁰ A tömeges bevándorlás okozta válsághelyzetet az egyes törvényeknek a tömeges bevándorlás kezelésével összefüggő módosításáról szóló 2015. évi CXL. törvény vezette be.

2.13. A RENDÉSZETI TEVÉKENYSÉGET VÉGZŐ ÁLLAMI, DE NEM FEGYVERES SZERVEK

2.13.1. A NEMZETI NÉPEGÉSZSÉGÜGYI KÖZPONT (NNK)

A Nemzeti Népegészségügyi Központ (NNK) szervezetét az Országos Tisztifőorvosi Hivatal, valamint az Országos Közegészségügyi Központ, az Országos Epidemiológiai Központ, az Egészségügyi Készletgazdálkodási Intézet és a Nemzeti Egészségfejlesztési Intézet (együttesen: országos intézetek) alkotják.

Az Országos Tisztifőorvosi Hivatal (OTH) ellátja a jogszabályokban foglalt népegészségügyi célok megvalósítása érdekében a közegészségügyi (különösen a környezet- és település-, élelmezés- és táplálkozás-, gyermek- és ifjúság-, valamint sugáregészségügyi, kémiai biztonsági), a járványügyi, az egészségfejlesztési, (egészségvédelmi, egészségnevelési, és egészségmegőrzési), az egészségügyi igazgatási tevékenységek irányítását, koordinálását és felügyeletét, valamint az egészségügyi ellátás felügyeletét, a hozzá telepített feladat- és hatáskörök alapján, továbbá ellátja a munkaegészségügyi (munkahigiénés és foglalkozás-egészségügyi) feladat- és hatásköröket, gyakorolja és teljesíti a munkaegészségügyi szakterület magánjogi jogait és kötelezettségeit.

Az országos tisztifőorvos szakmai irányítási jogot gyakorol az NNK felett, továbbá közreműködik a népegészségügyi feladatkörében eljáró fővárosi és megyei kormányhivatal (a továbbiakban: kormányhivatal) és a kormányhivatal népegészségügyi feladatkörében eljáró járási (fővárosi kerületi) hivatalai (a továbbiakban: járási hivatal) vonatkozásában a minisztert, mint szakmai irányító minisztert megillető irányítási jogkörök gyakorlásában.

A fővárosi és megyei kormányhivatal összehangolja és elősegíti a kormányzati feladatok területi végrehajtását. A kormányhivatal népegészségügyi feladatai keretében ellátja a jogszabályokban számára meghatározott feladatokat, így:

- **a közegészségügy** (élelmezés-egészségügy, táplálkozás-egészségügy, környezet- és település-egészségügy, sugáregészségügy, kozmetikai termékek egészségügyi megfelelése, kémiai biztonság, gyermek- és ifjúságügy, munkaegészségügy) területén, mely feladatok ellátásához kémiai, sugáregészségügyi és aerobiológiai vizsgálólaboratóriumot üzemeltethet,
- **a járványügy területén**, mely feladatok ellátásához vizsgálólaboratóriumot üzemeltethet,
- **az egészségfejlesztés** (egészségvédelem, egészségnevelés és egészségmegőrzés, népegészségügyi szűrések szervezése és koordinálása, egészségmonitorozás, beleértve a nem fertőző betegségek epidemiológiáját, az egészséghatás-értékelést) területén,
- **az egészségügyi igazgatás** és koordináció területén,
- **az egészségügyi szolgáltatók feletti szakfelügyelet** működtetésével összefüggő feladatokat,
- részt vesz a lakosság egészségének megőrzését célzó **népegészségügyi programok kidolgozásában**, irányítja, szervezi és koordinálja a programok végrehajtását,
- ellátja az egészségügyi államigazgatási szerv **mindazon népegészségügyi, hatósági, szakmai felügyeleti feladatait, amelyet jogszabály nem utal az NNK más szerve**, vagy a kormányhivatal feladatkörébe.

2.13.2. A NEMZETI KÖZLEKEDÉSI HATÓSÁG (NKH)

A Nemzeti Közlekedési Hatóság a közlekedésért felelős miniszter irányítása alatt önállóan működő és gazdálkodó költségvetési szerv. 2007-ben hívta életre a közlekedésért felelős miniszter a Közlekedési Főfelügyelet, a Központi Közlekedési Felügyelet, a megyei (fővárosi) közlekedési felügyelet és a Polgári Légiközle-

kedési Hatóság jogutódjaként. Később a Hatóságba integrálták a Katonai Légügyi Hivatalt, majd a Magyar Vasúti Hivatalt is. A Hatóság alaptevékenysége az általános közigazgatás, ellátja a jogszabály által a feladat- és hatáskörébe utalt első- és másodfokú: közúti közlekedési hatósági feladatokat, légit közlekedési hatósági feladatokat, katonai légügyi hatósági feladatokat, vasúti közlekedési hatósági feladatokat, vasúti igazgatási feladatokat, hajózási hatósági feladatokat, egyéb feladatokat.

2.13.3. A NEMZETI FOGYASZTÓVÉDELMI HATÓSÁG (NFH)

Magyarország Kormánya a Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóságot (NFH) a Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóságról szóló 225/2007. (VIII.31.) rendeletével hozta létre. 2015. április 1-től a Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság a fogyasztóvédelemért felelős miniszter irányítása alá tartozó, központi hivatalként működő központi költségvetési szerv. Az NFH-t a főigazgató vezeti. Feladata a fogyasztói panaszvizsgálás, amely indokolt esetben hatósági ellenőrzés keretében történik.

Tevékenységük során ellenőrzik a jogszabályi előírások betartását, feltárják a hiányosságokat. Ha a hatóság jogsértő állapotot talál, erről határozatot hoz és szankcióként fogyasztóvédelmi bírságot szabhat ki.

2.13.4. AZ ORSZÁGOS VÍZÜGYI FŐIGAZGATÓSÁG (OVF)

A korábbi Vízügyi és Környezetvédelmi Központi Igazgatóságból különválással jött létre az Országos Vízügyi Főigazgatóság (OVF) és a Nemzeti Környezetügyi Intézet. (NeKI) 2012. január 1-jén. A szervezeti átalakítás alapjául az elmúlt évek pusztító árvizei során folytatott védekezési tevékenység tapasztalatai szolgáltak. A szervezet általunk végzett meghatározása szerint: Az Országos Vízügyi Főigazgatóság a belügyminiszter által irányított, önállóan működő és gazdálkodó, rendészeti feladatokat is ellátó országos hatáskörű központi költségvetési szerv, melynek élén a főigazgató áll.

A Főigazgatóság, a vízügyi igazgatási, valamint a vízügyi hatósági feladatokat ellátó szervek kijelöléséről szóló 482/2013. (XII. 17.) Korm. rendelet alapján látja el feladatait, mely az alábbiakban foglalható össze:

- Az OVF alaptevékenysége körében irányítja, koordinálja és ellenőrzi a vízügyi igazgatóságok szakmai tevékenységét.
- Ellátja a vizek kártételei elleni védelemmel, és ennek részeként az Országos Műszaki Irányító Törzs vezetésével kapcsolatos feladatokat.
- Ellátja a vízrajzi tevékenység országos szintű irányításával, szakfelügyeletével, annak összehangolásával és fejlesztésével kapcsolatos feladatokat.
- Ellátja az egységes vízügyi nyilvántartást biztosító Vízgazdálkodási Információs Rendszer (VIZIR) üzemeltetésével és fejlesztésével kapcsolatos feladatokat.
- Végzi a vizeink állapotértékelésével kapcsolatos feladatokat.
- Ellátja a közműves vízellátással és szennyvízkezeléssel kapcsolatos feladatokat.
- Végzi a vízügyi tárgyú nemzetközi kapcsolatok koordinálásával kapcsolatos feladatokat.
- Végzi az egyes európai uniós források felhasználásával megvalósuló vízügyi projektek tervezésével, a források felhasználásával megvalósuló központi, pályázati, valamint kiemelt kormányzati projektek megvalósításával kapcsolatos feladatokat.

- Ellátja az egyéb, jogszabály vagy a vízügyi igazgatási szervek irányításért felelős miniszter által a feladatkörébe utalt feladatokat.
- Az OVF irányítja az igazgatóságok vagyonkezelésében lévő felszíni vizek, vízfolyások és csatornák, vízgazdálkodási rendszerek és védművek fenntartását, üzemeltetését, rekonstrukcióját és fejlesztését.
- Irányítja az igazgatóságok fenntartásában, üzemeltetésében lévő vízfolyásokon és csatornákon az öntözési célú vízszolgáltatást, a felszíni és a felszín alatti vízkészletekkel való gazdálkodást, a lehetséges víznyerő területek távlati ivóvízbázissá nyilvánításával kapcsolatos igazgatósági feladatellátást.

2.14. A RENDÉSZETI TEVÉKENYSÉGET VÉGZŐ ÖNKORMÁNYZATI SZERVEK, CIVIL SZERVEZETEK

2.14.1. AZ EGYES RENDÉSZETI FELADATOT ELLÁTÓK

Az Országgyűlés 2012-ben megalkotta az egyes rendészeti feladatokat ellátó személyek tevékenységéről, valamint egyes törvényeknek az iskolakerülés elleni fellépést biztosító módosításáról szóló 2012. évi CXX. törvényt.

A 2012. évi CXX. törvényt törvény 1.§ (1) bekezdése tételesen felsorolja az egyes rendészeti feladatokat ellátó személyek körét, és azt, hogy az e törvényben foglaltakat kinek és hogyan kell végrehajtani.

Ennek alapján az e törvényben foglaltakat kell alkalmazni:

- a formaruházat tekintetében a fegyveres biztonsági őrre,
- az alkalmazási feltételek, az intézkedéssel, kényszerítő eszközzel szembeni panasz és kivizsgálása, valamint a képzés és vizsgáztatás tekintetében a személy- és vagyonőrre,
- a természetvédelmi őrre,
- az erdővédelmi szolgálat tagjára,
- a hegyőrre,
- a formaruházat kivételével a hivatásos vadászra,
- a rendészeti feladatokat ellátó erdészeti szakszemélyzetre,
- a rendészeti feladatokat ellátó jogosult erdészeti szakszemélyzetre,
- a halászati őrre,
- a közterület-felügyelőre,
- az önkormányzati természetvédelmi őrre,
- a mezőőrre.

A 2012. évi CXX. törvény I. fejezet 2. pont 2. §-a (Értelmező rendelkezések) ad konkrét utalást arra vonatkozóan, hogy az egyes rendészeti feladatot ellátó személyek tekintetében mi minősül jogellenes cselekménynek és illetékességi területnek.

Ennek alapján a törvényben meghatározott feladataival összefüggő jogellenes cselekményen:

- a természetvédelmi őr, az önkormányzati természetvédelmi őr esetében a természet védelméről szóló törvényben,
- a mezőőr, a hegyőr esetében a fegyveres biztonsági őrsegről, a természetvédelmi és a mezői őrszolgálatról szóló törvényben,
-

- a hivatásos vadász esetében a vad védelméről, a vadgazdálkodásról, valamint a vadászatról szóló törvényben,
- közterület-felügyelő esetében a közterület-felügyeletről szóló törvényben,
- a halászati őr esetében a halászátról és a horgászatról szóló törvényben,
- az erdővédelmi szolgálat tagja, a rendészeti feladatokat ellátó erdészeti szakszemélyzet, a rendészeti feladatokat ellátó jogosult erdészeti szakszemélyzet esetében az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló törvényben meghatározott közigazgatási bírsággal sújtható cselekményeket kell érteni.

Az illetékességi területen:

- a természetvédelmi őr tekintetében a Nemzeti Park Igazgatóság működési területét,
- az önkormányzati természetvédelmi őr tekintetében a helyi jelentőségű védett természeti területet,
- a mezőőr tekintetében a települési önkormányzat közigazgatási területéhez tartozó termőföldeket,
- a hegyőr tekintetében a hegyközség működési területéhez tartozó szőlőt,
- a hivatásos vadász tekintetében a vadászterületet és a közforgalom elől elzárt magánutat,
- a halászati őr tekintetében a halászati vízterületet, halastavat, valamint annak partját,
- rendészeti feladatokat ellátó erdészeti szakszemélyzet és rendészeti feladatokat ellátó jogosult erdészeti szakszemélyzet tekintetében az erdőt, erdőgazdálkodási tevékenységet közvetlenül szolgáló földterületet és az erdészeti magánutat,
- az erdővédelmi szolgálat tekintetében az erdészeti hatóság illetékességi területét kell érteni.

2.14.2. A CIVIL SZFÉRA: A POLGÁRŐRSÉG

A rendszerváltást követően az alkotmány privilegizálta az erőszak alkalmazásának lehetőségét a rendvédelmi szervek majd az új alaptörvény pontosítása szerint többek között a rendőrség számára. Az egyes települések szintjén azonban megmaradt az igény főként a bűncselekmények számának rohamos emelkedése mellett egyfajta szerveződések iránt.

A fennálló szabályozási hiányok ellenére olyan szervezetet akartak, amely elsődleges feladata nem a rendészeti szervek támogatása, hanem inkább a helyi lakosság önvédelmi mechanizmusának jogszerű gyakorlása.

Az Országos Polgárőr Szövetség (továbbiakban Polgárőrség) 1991. március 28-án alakult Önvédelmi Szervezetek Országos Szövetsége néven. Ekkor elsődlegesen a kisebb települések biztonságát, a bűnmegelőzést, közlekedés biztonsági, gyermek- és ifjúságvédelmi feladatok ellátása érdekében.

A Polgárőrség legnagyobb fejlődési szakasza ezt követően a 2000-es évektől kezdődött, amikor is a Fővárosi Bíróság a 14.Pk.66.112/91/15. számú végzésével az Országos Polgárőr Szövetséget 2000. július 6-tól kiemelkedően közhasznú szervezetté minősítette.

A polgárőr közfeladata teljesítése közben 2000. március 1-től a közfeladatot ellátó személyként fokozott jogi védelmében részesül. Az Országos Polgárőr Szövetség az önkormányzás elvén alapuló közhasznú jogállású köztestület.

Az Országos Polgárőr Szövetség az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerv központi szervével együttműködési megállapodást köt. Az Országos Polgárőr Szövetség legfelsőbb szerve az öt évre választott, a polgárőr egyesületek és a területi polgárőr szövetségek képviselőiből álló küldöttgyűlés.

A közbiztonság és a közrend fenntartásában részt venni kívánó, a környezetük biztonságaért felelősséget érző állampolgárok számára a polgárőrség nyújt cselekvési lehetőséget. Tevékenységét a polgárőrsegről és a polgárőri tevékenység szabályairól szóló 2011. évi CLXV. törvény határozza meg. A polgárőri szolgálat ellátásának rendjével kapcsolatos részletes szabályokat az Országos Polgárőr Szövetség által kiadott szolgálati és etikai szabályzat állapítja meg.

Polgárőr az a

- a) 18. életévét betöltött,
- b) cselekvőképes és
- c) büntetlen előéletű személy lehet, aki nyilatkozatával önként vállalja a polgárőri szolgálat ellátását és magára nézve kötelezőnek ismeri el a fent említett szabályzatokat.

A polgárőr a polgárőri szolgálat ellátása során hatósági jogkörrel nem rendelkezik, a Rendőrségről szóló törvényben meghatározott kényszerítő eszközt - a 2011. évi CLXV. törvényben meghatározottak kivételével - nem alkalmazhat. Köteles a tevékenysége által érintett személyek emberi méltóságát és alapvető jogait tiszteltetben tartani.

A polgárőr szervezetek típusai:

- a) a polgárőr egyesület,
- b) a területi polgárőr szövetség, valamint
- c) az Országos Polgárőr Szövetség.

A polgárőr egyesület **alapfeladatként a helyi közrend és közbiztonság védelme**, valamint a **bűnmegelőzésben való közreműködés** érdekében **közterületi járőrszolgálatot, figyelőszolgálatot**, a közúti baleset helyszínén, valamint bölcsőde, óvoda, általános és középiskola közvetlen közelében jelzőőri tevékenységet lát el.

A polgárőr egyesület az alapfeladatokon túlmenően kiegészítő feladatként önkéntesen közreműködhet például:

- a katasztrófák elleni védekezésben és a helyreállításban, az újjáépítés feladataiban,
- a baleset-megelőzési, és a közlekedésbiztonsági feladatokban,
- a lakosság és az önkormányzatok közötti kapcsolat erősítésében,
- az önkormányzati vagyon megóvásában,
- a rendezvények helyszínének biztosításában.

Bár a szolgálatot ellátó polgárőr fokozott büntetőjogi védelemben részesül, ez nem ad számára többlet felhatalmazást annál, mint amely bármely állampolgárt megilleti. Nem rendelkezik rendészeti jogkörrel, nincs felhatalmazva kényszerítő eszközök alkalmazására, sőt szolgálati ideje alatt lőfegyvert sem tarthat magánál. A polgárőr jogos védelmi helyzetben csupán vegyi eszközt használhat. Ennek mentén jogi értelemben sem várható el a polgárőrtől több önfeláldozás, mint bármelyik civiltől.

Feladatellátása az önkéntességen alapul, tevékenységét is szabadidejében végzi, semmilyen anyagi ellentételezésben, kedvezményben nem részesül. Mégsem lehet bárki polgárőr. A már fentebb írt feltételek mellett fontos megemlíteni, hogy polgárőri tevékenység csak olyan, bíróság által bejegyzett, jogszerűen működő polgárőr egyesület tagjaként végezhető, mely rendelkezik a területileg illetékes rendőri szervvel kötött érvényes együttműködési megállapodással. Tagjai mindenkor megfelelnek a feddhetetlenség feltételeinek, tevékenységüket a jogszabályok keretei között a pártatlanság és objektivitás követelményei szerint végzik.

3. A BELÜGYI RENDVÉDELMI SZERVEK SZERVEZETI FELÉPÍTÉSE, ERŐI ÉS ESZKÖZEI

Ezen fejezetben kerül bemutatásra a jegyzet előző fejezetében vázolt két belügyi rendvédelmi szerv, így a rendőrség és a hivatásos katasztrófavédelmi szerv felépítése, feladataikba bevont erők és eszközök mibenléte. A tárgyalt belügyi rendvédelmi szervek szervezeti felépítése, erői és eszközei sajátosak, mert eltérnek a más állami szervektől, a nem belügyi rendészeti szervektől, de egymástól is. Különösen igaz ez a katasztrófavédelmi szervezetre.

3.1. A RENDŐRSÉG SZERVEZETI FELÉPÍTÉSE, ERŐI ÉS ESZKÖZEI

A rendőrséget, mint azt korábban már leírtuk, négy egymástól önállóan működő szervezet alkotja. A továbbiakban rendőrség alatt csak az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerv felépítését, erőit és eszközeit tárgyaljuk!

3.1.1. A RENDŐRSÉG SZERVEZETI FELÉPÍTÉSE

Az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerv szervezeti felépítését tekintve:

- I. központi,
- II. területi és
- III. helyi szervekre tagozódik.

Központi szerve az Országos Rendőr-főkapitányság (a továbbiakban ORFK), amely országos hatáskörrel és illetékességgel rendelkező jogi személy, élén az országos rendőrfőkapitány áll. Az ORFK elkülönült szakmai és funkcionális szervezeti elemekre (főigazgatóságok, igazgatóság, főosztály, szolgálat, hivatal) tagozódik.

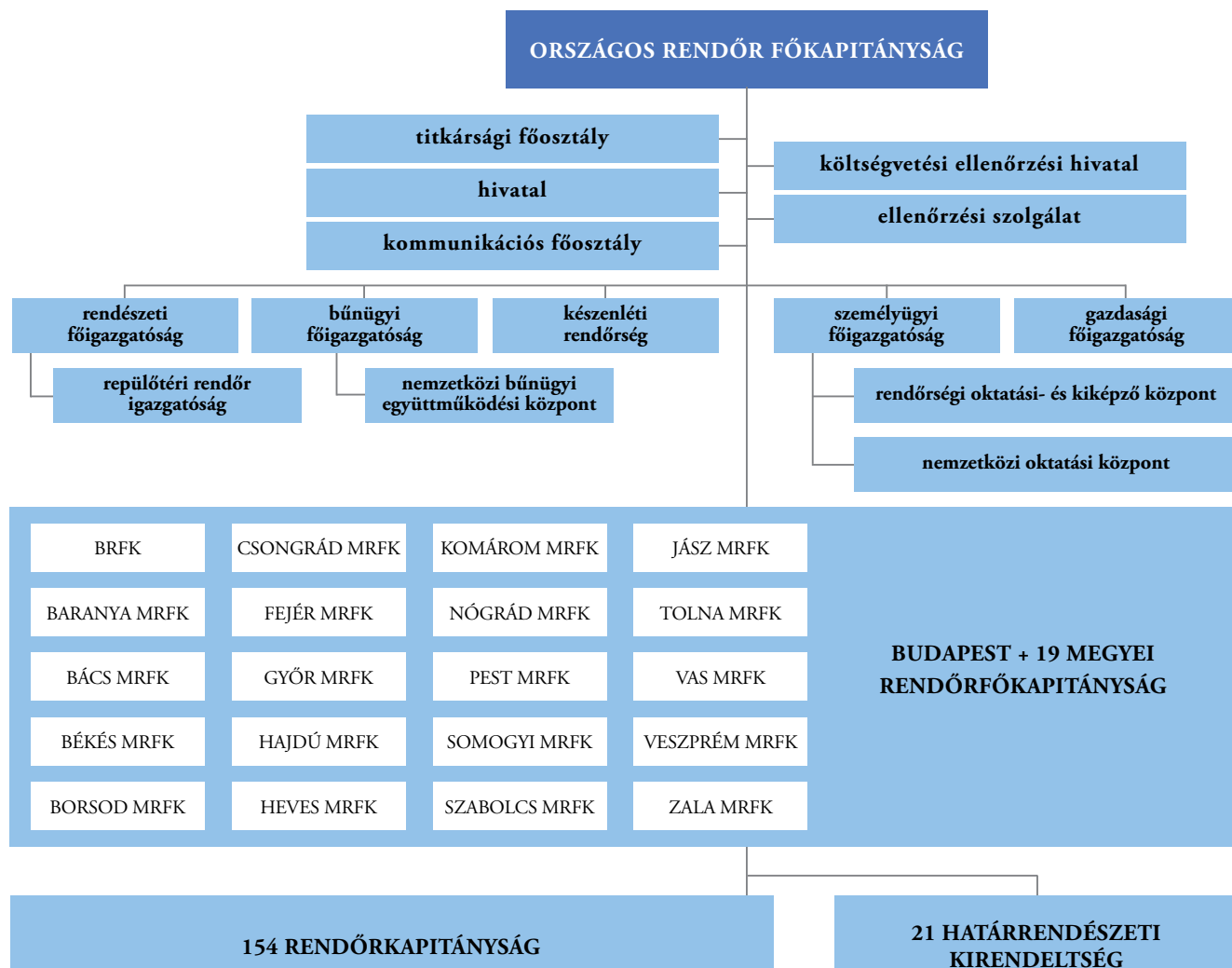
Az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerv **területi szervei** az ORFK közvetlen alárendeltségében működő **rendőr-főkapitányságok (budapesti és 19 megyei)**. Sajátos helyet foglal el a szervezeti struktúrában a Készenléti Rendőrség (a továbbiakban: KR) és a Repülőtéri Rendőri Igazgatóság (a továbbiakban RRI). Előbbi, azaz **a KR területi besorolású** - tehát a megyei rendőr-főkapitányságokkal azonos szintű - **de országos hatáskörű** szerv. Utóbbi, azaz **az RRI területi besorolású, de feladatai - a szakirányítást kivéve - szinte kizárólag a Liszt Ferenc Nemzetközi Repülőtér területére korlátozódnak**.

A rendőr-főkapitányságok között sajátos helyet foglal el a Budapesti Rendőr-főkapitányság (a továbbiakban: BRFK), mely a hatáskörébe utalt feladatokat Budapest közigazgatási területén végzi, míg a megyei rendőr-főkapitányságok értelemszerűen az ország egy-egy megyéjében. A területi hatáskörrel és illetékességgel rendelkező rendőri szervek, jogi személyek.

A területi szervek is szakmai és funkcionális szervezeti elemekre (osztályok, alosztályok, csoportok) tagozódnak.

A rendőrség helyi szervei a rendőr-főkapitányságok szervezetében önálló hatáskörrel és illetékességgel rendelkező rendőrkapitányságok, illetve (határrendészeti) kirendeltségek. Az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerv legkisebb, önálló hatáskörrel és illetékességgel nem rendelkező helyi szerve a rendőrőrs, mely a kapitányságok és kirendeltségek alárendeltségében működik.

A központi és területi szerveken belüli feladatok megosztását, a feladatokhoz rendelt hatásköröket Szervezeti és Működési Szabályzat, az egyes szervezeti egységeken belüli feladatok ellátását az állomány tagjainak munkaköri leírásai tartalmazzák. A szakmai és funkcionális feladatok végrehajtásának részletes szabályait belső rendelkezések (parancsok, intézkedések stb.) szabályozzák. Az egyes szervezeti egységek belső struktúráját, felépítését az állománytáblázat tartalmazza.

5. ábra: A rendőrség felépítése

3.1.2. A RENDŐRSÉG SZOLGÁLATI TAGOZÓDÁSA

Az RSZSZ szerint a rendőrség feladatainak ellátását szolgálati ágakra, szolgálatokra és szakszolgálatokra lebontva kell megszervezni.

A szolgálati ágak, amelyek az ágazati szakmai feladatokat hajtják végre:

- 1) a belső bűnmegelőzési és bűnfelderítési szolgálati ág,**
- 2) a bűnügyi szolgálati ág** (általános bűnügyi nyomozó hatósági jogkörben eljárva végzi a bűncselekmények megelőzését, megakadályozását és felderítését, továbbá a bűncselekményből származó vagyon visszaszerzését),
- 3) a határrendészeti szolgálati ág** (a határrendészet 2008. január 1-je óta a rendőrség önálló szolgálati ága. A schengeni külső határokon határrendészeti kirendeltségek, illetve a horvát határszakaszon határterülettel rendelkező rendőrkapitányságok végzik a határrendészeti feladatokat. A kirendeltségek ellátják a határőrizettel, a határforgalom ellenőrzésével, az államhatár rendjével, valamint a külföldiek ellenőrzésével kapcsolatos feladatokat, illetve végrehajtják a rendőrség hatáskörébe tartozó egyes idegenrendészeti feladatokat),
- 4) az igazgatásrendészeti szolgálati ág** (a közigazgatási és szabálysértési hatósági jogkörök gyakorlása),
- 5) a közlekedésrendészeti szolgálati ág** (feladata a közlekedési hatósági és rendészeti feladatok ellátása),
- 6) a közrendvédelmi szolgálati ág** (a közrend és közbiztonság fenntartásával összefüggő tevékenységek ellátása),
- 7) a személy- és objektumvédelmi szolgálati ág** (a fontos/védett személyek életének, testi épségének, valamint a kijelölt létesítmények védelme),
- 8) a terrorelhárítási szolgálati ág** (TEK),
- 9) a kommunikációs szolgálati ág** (ellátja a rendőrség kommunikációs feladatait)
- 10) az idegenrendészeti és menekültügyi szolgálati ág** (OIF).

A szolgálatok, amelyek a szakmai feladat végrehajtásában működnek közre:

- 1) az állami futárszolgálat** (levélirányítási, futárjárat, futárszolgálati feladatokat lát el),
- 2) a bevetési szolgálat** (ellátja az előre nem tervezhető, halaszthatatlan beavatkozást és csapaterőt igénylő rendőrségi feladatokat),
- 3) a bűnügyi technikai szolgálat** (a modern tudományok vívmányait felhasználva keresi-kutatja az elkövetőkre utaló látható és láthatatlan nyomokat és anyagmaradványokat),
- 4) a légirendészeti szolgálat** (feladata a polgári repülés rendészeti felügyelete),
- 5) a rendőri csapaterő** (feladata a rendőri csapaterő alkalmazásával kapcsolatos tevékenység ellátása),
- 6) a repülőterei rendőri szolgálat** (gondoskodik a nemzetközi és belföldi polgári légi forgalmat lebonyolító repülőtereken a rendőrségi feladatok összehangolt ellátásáról),
- 7) a tűzszerész szolgálat** (ellátja a hatáskörébe tartozó tűzszerészeti feladatokat),
- 8) az ügyeleti szolgálat** (biztosítja a rendőri munka folyamatosságát az ügyeleteken),
- 9) a védelmi igazgatási szolgálat** (ellátja az állam komplex védelmi feladatainak megvalósítására létrehozott, valamint e feladatra kijelölt közigazgatási szervek által végzett végrehajtó, rendelkező tevékenységet),
- 10) a vízirendészeti szolgálat** (ellátja a víziközlekedés rendőrhatósági igazgatását),
- 11) a légiközlekedés védelmi szolgálat** (ellátja a polgári légiközlekedés védelmének rendőrhatósági igazgatását).

A szakszolgálatok, amelyek az alapfeladatok ellátását segítik, a működési feltételeket biztosítják:

- 1) az ellenőrzési szakszolgálat** (végrehajtja a hatékony rendőrségi működés eredményeinek vizsgálatát),
- 2) a gazdasági szakszolgálat** (ellátja a rendőrségi szervezet pénzügyi, anyagi-technikai működésének biztosítását),
- 3) a hivatali szakszolgálat** (ellátja a hivatali teendőket),
- 4) a humánigazgatási szakszolgálat** (ellátja a humánigazgatással kapcsolatos valamennyi személyzeti, munkaügyi, fegyelmi, egészségügyi, adatkezelési stb. feladatokat).

3.1.3. A RENDŐRSÉG ERŐI - SZEMÉLYI ÁLLOMÁNYA

A rendőrség erői szervezetszerű és bevonható erőkre tagozódik.

A rendőrség szervezetszerű erői alatt személyi állományát értjük, mely jogviszonyát tekintve:

- hivatásos állományú rendőrökből,
- igazságügyi alkalmazottakból,
- rendvédelmi igazgatási alkalmazottakból,
- a munka törvénykönyvéről szóló törvény hatálya alá tartozó munkavállalókból, valamint
- tisztjelöltekből állhat.

A bevonható (együttműködő) erőkről a tankönyv későbbi részében lesz részletesebben szó.

3.1.4. A RENDŐRSÉG ESZKÖZEI

A rendőrség eszközeit csoportosíthatjuk úgy, mint műszaki-technikai berendezések (rendőrségi berendezések), technikai eszközök és szolgálati állatok:

- A műszaki-technikai berendezések a terepen rögzített, telepített, vagy nehezen mozgatható, általában helyhez kötött, illetve meghatározott területen alkalmazott eszközök.
- A technikai eszközök a terepen vagy műszaki-technikai berendezésen elhelyezett, könnyen mozgatható (mobil), nem helyhez kötött, illetve bármely területen alkalmazható eszközök.
- A szolgálati állatok olyan állatok, amelyek megerősítő eszközként alkalmazva segítik a szolgálati feladatok ellátását, védik a szolgálatot ellátó rendőrt.

A műszaki-technikai berendezések körébe tartoznak az alábbiak:

- Figyelést segítő berendezések (pl. térfigyelő rendszer);
- Mozgást gátló berendezések (pl. sorompó, kerítés);
- Védelmi berendezések (pl. objektumvédelmi berendezések, tüzelőállások, beléptető rendszer);
- Más rendeltetésű berendezések (pl. bevetés irányító központ).

A rendőrség által széles körben alkalmazott technikai eszközöket az alábbiak szerint csoportosíthatjuk:

- Fegyverzeti eszközök (pl. lőfegyverek, lőszer, robbanó, gyújtó és pirotechnikai eszközök és anyagok);
- Vegyi és sugárvédelmi eszközök (pl. védőruha készlet, gázálarc, vegyi felderítő készlet, sugárszint- és szennyezettség-mérő műszerek, sugárzásmérő műszerek, sugáradag-mérő műszerek, vegyi sugármentesítő készlet, személyi és fegyver vegyi-mentesítő csomag);
- Általános és hadiműszaki eszközök (pl. ipari, földmunka és hadiműszaki gépek, általános műszerek, szerszámok, műhelyberendezések és felszerelések, életvédelmi létesítmények felszerelései, világítás- és hangtechnikai eszközök);
- Fotó, optikai, elektron-optikai és felderítési eszközök (pl. fényképezőgépek, laboreszközök, nappali és éjjellátó készülékek, távcsövek, célzó készülékek, távmérők, felszíni és mélységi radarok);
- Rendészettechnikai és kényszerítő eszközök (pl. bűnügyi helyszínelő táska, ujj- és tenyérynymat felvevő táska, kábítószer azonosító készlet, robbanóanyag szagminta táska, jelzőtáska, járőrfelszerelés, vízágyú, útzár készlet, kereső fényszóró, járőrlámpa, mobil megkülönböztető jelzés, bilincs, könnygázszóró palack, rendőrbot, elektromos sokkoló);
- Védőeszközök (pl. lövedék-, repesz- és szúrásálló védőmellények, fej- és testvédők, lövedékálló védőpajzs);
- Oktatástechnikai, képzési és kultúrtechnikai eszközök (pl. tantermi berendezések, feleltetőgépek, interaktív táblák, nyelvi laborok, kiképzési anyagok, szórakoztató eszközök, hangszerek);

- Ügyvitel-technikai eszközök (pl. iroda-, ügyvitel- és nyomdatechnikai gépek, nyomdai berendezések és felszerelések, mikrofilm-technikai eszközök, szárazbélyegző gépek);
- Videó- és kinotechnikai eszközök (pl. videorekorderek, videokamerák, videostúdió felszerelések, film-fellevő gépek, filmvetítő felszerelések);
- Egészségügyi és pszichotechnikai eszközök (pl. orvosi műszerek, röntgengép);
- Biztonságtechnikai és őrzésvédelmi eszközök (pl. beléptető eszközök, térfigyelő kamerák, mozgásérzékelők, behatolás-jelzők);
- Vezetési és informatikai eszközök (pl. vezetékes és vezeték nélküli távközlés-technikai eszközök, számítógépek, számítógép programok);
- Közlekedési eszközök (személygépkocsik, tehergépkocsik, mikrobuszok, autóbuszok, motorkerékpárok, kishajók, helikopterek, Schengen busz).

A szolgálati állatokat két csoportba sorolhatjuk:

- Szolgálati kutyák (pl. őrző-, járőr-, kábítószer-kereső, robbanóanyag-kereső, nyomkövető, szagazonosító);
- Szolgálati lovak.

3.2. A KATASZTRÓFAVÉDELMI SZERVEZET FELÉPÍTÉSE, ERŐI ÉS ESZKÖZEI

3.2.1. A KATASZTRÓFAVÉDELMI SZERVEZET FELÉPÍTÉSE

A katasztrófa-, tűz- és polgári védelem szervezeti felépítése eltér az egyéb rendészeti szervek szervezeti felépítésétől. Ez alapvetően a feladatrendszer összetettségéből (katasztrófavédelem, tűzvédelem, polgári védelem) következik. A bekövetkezett szervezeti változások és az irányítási rendszer átalakítása, indokolják a katasztrófavédelem szervezetére vonatkozó általános rendelkezések korrekcióját.

A katasztrófavédelem megvalósításában részt vevő hivatásos katasztrófavédelmi szerveket három csoportba soroljuk:

- országos illetékességgel működő központi szerv,
- a megyei, fővárosi illetékességgel működő területi szervek,
- helyi szervek, amelyek a katasztrófavédelmi kirendeltségek és a hivatásos tűzoltóságok.

A katasztrófa-, tűz- és polgári védelem központi szerve a BM Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság (a továbbiakban: BM OKF), amely országos hatáskörrel és illetékességgel rendelkező, államigazgatási feladatot is ellátó rendészeti szerv, jogi személy, melynek élén a főigazgató áll. A BM OKF önállóan működő és gazdálkodó költségvetési szerv.

A BM OKF is elkülönült szakmai és funkcionális szervezeti elemekre (főosztályok, szolgálatok, hivatal) tagozódik. A hivatásos katasztrófavédelmi szerv területi szervei a megyei (fővárosi) katasztrófavédelmi igazgatóságok – összesen 20 (továbbiakban: igazgatóságok). Az igazgatóságok – élükön az igazgatók állnak – önállóan működő és gazdálkodó költségvetési szervek.

A hivatásos katasztrófavédelmi szervek helyi szerve a katasztrófavédelmi kirendeltség (65 db), amely illetékességi területén ellátja a helyi szintű katasztrófavédelemmel kapcsolatos feladatok szakirányítását. Hatásköre a fővárosi, megyei katasztrófavédelmi igazgatóság alárendeltségében kiterjed az illetékességi területén működő tűzoltó-parancsnokság(ok)ra, polgári védelmi irodákra. A kirendeltség-vezető munkáját egy-egy polgári védelmi, tűzoltósági és iparbiztonsági felügyelő segíti.

Helyi szervei három szintre tagozódnak:

- a helyi szervek közül a legmagasabb szinten (tehát a Fővárosi Katasztrófavédelmi Kirendeltség és Megyei Katasztrófavédelmi Kirendeltségek) alárendeltségében működik a katasztrófavédelmi kirendeltség;
- egy katasztrófavédelmi kirendeltséghez tartozik több hivatásos tűzoltó-parancsnokság, röviden: HTP.,
- egy hivatásos tűzoltó-parancsnoksághoz pedig tartozhat egy vagy több katasztrófavédelmi őr.

A tűzoltóságok

Egy korábbi meghatározás szerint a tűzoltóság tűzoltási és műszaki mentési közszolgáltatási, valamint tűzvédelmi szakigazgatási feladatok ellátására létrehozott és fenntartott szervezetrendszer. Az elnevezés ma már nem tükrözi teljes egészében a valóságot, mivel a tűzmelegelőzési-szakigazgatási feladatok az ezredfordulótól kezdve fokozatosan a katasztrófavédelem szerveihez kerültek át. Egy korábbi jogszabály (az első katasztrófavédelmi törvény) így fogalmazott: *„az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság és annak területi szervei ellátják a hivatásos állami tűzoltóság, valamint a polgári védelmi szervezetek jogszabályban meghatározott feladatait”*. Mára ez a rendelkezés kikerült a hatályos szabályozás köréből, és a folyamat végeredményeképpen a tűzmelegelőzési-szakigazgatási feladatok mintegy „észrevétlenül” kerültek át teljes egészében a katasztrófavédelmi szervekhez. Bár a tűzvédelmi törvény még tartalmazza, hogy a hivatásos tűzoltóság *„rendeletben meghatározott tűzvédelmi hatósági feladatokat lát el”*, a gyakorlatban már a helyi szintű hatósági feladatokat sem a tűzoltóságok, hanem a katasztrófavédelmi kirendeltségek látják el. Ezzel elmondhatjuk, hogy a tűzoltóság napjainkban szinte kizárólag tűzoltási, műszaki mentési és ezzel szorosan összefüggő tevékenységet végez.

Tűzoltóságok, tűzoltási feladatot ellátó szervezetek a(z):

- hivatásos tűzoltóság (HTP),
- önkormányzati tűzoltóság (ÖT),
- létesítményi tűzoltóság (LT),
- önkéntes tűzoltó egyesületek (ÖTE).

A tűzoltó-parancsnokság a tűzoltási és műszaki mentési, tűzmelegelőzési, polgári védelmi feladatok ellátására létrehozott, önálló működési és illetékességi területtel rendelkezik. Hatásköre a katasztrófavédelmi kirendeltség alárendeltségében kiterjed az illetékességi területén működő tűzoltó őrökre, polgári védelmi irodákra.

A polgári védelmi iroda a tűzoltó-parancsnokság belső szervezeti egysége, amely elkülönült illetékességi területtel nem rendelkezik.

3.2.2. A KATASZTRÓFAVÉDELMI SZERVEZET ERŐI, SZEMÉLYI ÁLLOMÁNYA

A katasztrófa-, tűz- és polgári védelem erői is szervezetszerű (személyi állomány) és bevonható (együttműködő vagy résztvevő) erőkre tagozódik. A katasztrófa-, tűz- és polgári védelem szervezetszerű erői a rendőrségéhez hasonlóan:

- hivatásos állományú tűzoltókból,
- köztisztviselőkből,
- kormánytisztviselőkből,
- közalkalmazottakból,
- rendvédelmi igazgatási alkalmazottakból,
- egyéb foglalkoztatási jogviszonyban lévő munkavállalókból
- és tisztjelöltekből áll.

Az önkormányzati és a létesítményi tűzoltók, valamint a tűzoltó egyesületek szaktevékenységet ellátó **tagjai nem tartoznak a hivatásos katasztrófavédelmi szerv kötelékébe**, de a rendkívül szoros szakmai kapcsolatra való tekintettel mégis fontos áttekintenünk jogállásuk, szolgálat-ellátásuk alapvető jellemzőit.

Az önkormányzati tűzoltóság olyan köztestület, amelyet a települési önkormányzat vagy az önkormányzati társulás az önkéntes tűzoltó egyesülettel közösen, de akár a nélkül is létre hozhat. E köztestület a települési önkormányzat vagy az **önkormányzati** társulás **közigazgatási területén, a hivatásos tűzoltósággal kötött együttműködési megállapodás alapján** és annak szakmai iránymutatása alapján tűzoltási és műszaki mentési célokra folyamatosan igénybe vehető készenléti szolgálatot lát el. Az önkormányzati tűzoltók hatósági feladatokat, tűzvizsgálatot nem végeznek. Állhatnak az önkormányzattal, illetve a tűzoltósággal, mint köztestülettel munkaviszonyban, de önkéntesként is szolgálhatják a közösséget. Egyenruhában, illetve tűzoltó védőruhában látják el feladataikat, és önkormányzati tűzoltó igazolvánnyal rendelkeznek.

Az önkéntes tűzoltó egyesület a tűz megelőzési, valamint a tűzoltási és műszaki mentési feladatok ellátásában közreműködő vagy részt vevő olyan egyesület, amely alapszabályában ezt a tevékenységet céljaként rögzítette. A tűzoltó egyesületek tagjai kis számban állnak alkalmazási jogviszonyban az egyesülettel, túlnyomó többségükben a **közösségért önkéntesen áldozatot vállaló állampolgárokként vesznek részt a tűzoltási, mentési szaktevékenységben, a tűzvédelmi felvilágosításban, és a katasztrófák elleni védelemben.** A feladatra képzést, felkészítést kapnak, tűzoltó gépjárművel, védő- és szakfelszerelésekkel, egyenruhával, illetve tűzoltó védőruházattal rendelkeznek.

A közreműködő önkéntes tűzoltó egyesület tagjai nem önállóan avatkoznak be, hanem közreműködnek a hivatásos vagy az önkormányzati tűzoltóság tűzoltási, műszaki mentési munkájában.

A beavatkozó önkéntes tűzoltó egyesület a hivatásos katasztrófavédelmi szerv területi szervével kötött együttműködési megállapodás alapján a vállalt tevékenységi területen önállóan is ellát tűzoltási, műszaki mentési feladatokat.

A létesítményi tűzoltóság a gazdálkodó szervezet tevékenységével összefüggő tűzoltási és más műszaki mentési feladatok elsődleges ellátására létrehozott és fenntartott szervezet. A létesítményi tűzoltóságot több gazdálkodó szervezet közösen is létrehozhatja és fenntarthatja. A létesítményi tűzoltóság alapítását és fenntartását a jogszabály által előírt esetekben a tűzvédelmi hatóság határozatban írja elő. A létesítményi tűzoltók a fenntartó létesítménnyel, vállalkozással állnak alkalmazási jogviszonyban. A főfoglalkozású létesítményi tűzoltók fő munkaköri feladata, tevékenysége a tűzoltói feladatok ellátása. Az alkalomszerűen igénybe vehető létesítményi tűzoltók „civil” munkakörük mellett (pl. gépkezelő, raktáros), szükség esetén látnak el tűzoltói feladatot. **Létesítményi tűzoltóságnak minősülnek a Magyar Honvédség katonai tűzoltóságai is.**

A polgári védelmi és az önkéntes mentőszervezetek tagjai

A központi, területi, települési és munkahelyi polgári védelmi szervezetekbe a törvény szerint polgári védelmi kötelezettség alatt álló, illetve önként jelentkező személyt a lakóhelye szerint illetékes polgármester osztja be. A polgári védelmi szervezetbe beosztottak tehát „civiliek”, akik alapvetően beosztó határozattal való kötelezés, illetve önkéntes vállalás alapján vesznek részt a polgári védelmi feladatokban. E tevékenységük során egyenruha viselésére jogosultak.

A karitatív szervezetek, önkéntes mentőszervezetek tagjai, az önkéntesen segítséget nyújtó személyek, az önkéntesen közreműködő társadalmi szervezetek a hivatásos katasztrófavédelmi szervek szakmai irányítása mellett vesznek részt a katasztrófák hatásai elleni védekezésben és a kárelhárításban.

A katasztrófavédelmi szaktevékenység további résztvevői

A fentiekben csak a témánkhoz legszorosabban kapcsolódó személyi kört vizsgáltuk. Mindemellett sokan mások is – pl. a polgármesterek, jegyzők, társszervek és közműszolgáltatók dolgozói, a média szakemberei, biztonsági összekötők, tűzvédelmi szolgáltatók, önkéntes segítők – fontos résztvevői a tüzesetek és a katasztrófák elleni védelemnek.

A békeidőszaki (nem fegyveres konfliktus) katasztrófák kezelése érdekében a hivatásos katasztrófavédelmi szervezeten kívül, a polgári védelmi szervezetek látnak el feladatot. Típus és jelleg szerint az alábbiak különböztethetők meg:

A központi polgári védelmi szervezet:

- különleges szakértelmet és technikai eszközöket igénylő szakfeladat ellátására hozzák létre,
- felépítéséről, létszámáról a BM OKF főigazgatója dönt,
- tagjait a hivatásos katasztrófavédelmi szerv területi szerve vezetője jelöli ki.

A területi polgári védelmi szervezet:

- a települési polgári védelmi szervezetek képességét meghaladó feladat végrehajtására hozzák létre,
- felépítéséről, létszámáról a hivatásos katasztrófavédelmi szerv területi szerve vezetőjének javaslata alapján a BM OKF főigazgatója határoz,
- tagjait a hivatásos katasztrófavédelmi szerv területi szerve vezetője jelöli ki.

A települési polgári védelmi szervezet:

- létre kell hozni, ha a település katasztrófavédelmi besorolása indokolja,
- létszámát a település katasztrófavédelmi besorolásának megfelelően a katasztrófavédelmi kirendeltség vezetőjének javaslata alapján a polgármester állapítja meg,
- tagjait a hivatásos katasztrófavédelmi szerv területi szerve vezetője jelöli ki.

A munkahelyi polgári védelmi szervezet:

- a gazdálkodó szervezet polgári védelmi feladatainak végrehajtása érdekében hozzák létre,
- tagjait a gazdálkodó szervezet vezetője jelöli ki.

A katasztrófavédelem önkéntes polgári védelmi szervezeteinek első pillérét az önkéntesen jelentkező személyeket adják, akik a polgármester által meghatározott polgári védelmi szervezetben, függelmi rendben teljesítik felajánlott szolgálatukat. A második pillért az önként jelentkező társadalmi és karitatív szervezetek

alkotják, amelyek a katasztrófák elleni védekezésben humanitárius jellegű feladatok végrehajtása útján működnek közre. Harmadik pillérét az önkéntes mentőszervezetek biztosítják, akik kifejezetten katasztrófavédelmi feladatok ellátása céljából jönnek létre.

3.2.3. A KATASZTRÓFAVÉDELMI SZERVEZET ESZKÖZEI

A katasztrófa-, tűz- és polgári védelem eszközeit is csoportosíthatjuk a rendőrségnél már ismertetett módon, de a konkrét eszközök már nagymértékű eltérést mutatnak. Az alábbiakban itt is olyan eszközöket emelünk ki, amelyek tipikusan a katasztrófa-, tűz- és polgári védelem során alkalmazhatók.

A műszaki-technikai berendezések között nem jellemzőek a figyelést segítő és a mozgást gátló berendezések, viszont kiemelt jelentőségűek a védelmi berendezések (pl. tűzjelző berendezések, beépített tűzoltó berendezések, tűzcsapok, életvédelmi berendezések, légoltalmi pincék, óvóhelyek). Sajátosak a katasztrófavédelmi szervezet technikai eszközei is. Nem rendelkezik fegyverzeti eszközökkel, korlátozottan rendészeti-technikai és kényszerítő eszközökkel (pl. vízágyúval, megkülönböztető jelzéssel).

Rendelkezik viszont vegyi és sugárvédelmi, általános és hadiműszaki, fotó, optikai, elektrooptikai és felderítési, védő, oktatástechnikai, képzési és kultúrtechnikai, ügyvitel-technikai, videó- és kinotechnikai, biztonságtechnikai és őrzés-védelmi, vezetési és informatikai, valamint közlekedési eszközökkel.

Ezek közül kiemelt jelentőségűek a vegyi- és sugárvédelmi eszközök (pl. speciális védőruha), az általános- és hadiműszaki eszközök (pl.: életvédelmi létesítmények felszerelési eszközei), a védőeszközök (pl. tűzoltó eszközök és anyagok), és a közlekedési és szállítási eszközök (pl. tűzoltó gépjárművek, repülő eszközök).

A katasztrófa-, tűz- és polgári védelem szolgálati állatokat csak korlátozottan alkalmaz. Ilyenek az ember- és robbanóanyag-kereső kutyák.

4. A RENDŐRI INTÉZKEDÉSEK ÉS KÉNYSZERÍTŐ ESZKÖZÖK

Mint azt a korábbiakban már bemutatottuk, a rendészeti szervek tevékenységüket jogszabályi felhatalmazás alapján végzik. E jogszabályok a jogok és kötelezettségek között intézkedési kötelezettséget rónak a belügyi rendvédelmi szervekre. Ezen fejezet rendeltetése a rendőri intézkedések alapelveinek bemutatása, a rendőr által foganatosítható intézkedések csoportosítása, főbb szabályainak ismertetése, továbbá a kényszerítő eszközökkel történő megismerkedés.

4.1. A RENDŐRI INTÉZKEDÉSEK

4.1.1. AZ INTÉZKEDÉSI KÖTELEZETTSÉG

- **A rendőr jogkörében eljárva köteles intézkedni vagy intézkedést kezdeményezni, ha a közbiztonságot, a közrendet vagy az államhatár rendjét sértő vagy veszélyeztető tény, körülményt vagy cselekményt észlel, illetve ilyet a tudomására hoznak. Ez a kötelezettség a rendőrt halaszthatatlan esetben szolgáltatón kívül is terheli feltéve, hogy az intézkedés szükségességének időpontjában intézkedésre alkalmas állapotban van.**

A rendőrség szolgálati szabályzata szerint szakképzettséggel nem rendelkező rendőr kizárólag szakképzett rendőr irányításával intézkedhet. Ha a szakképzettséggel nem rendelkező rendőr a cselekményt önállóan észleli, illetve ilyen cselekményt hoznak tudomására, köteles arról a legközelebbi rendőrt vagy az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szervet (pl. rendőr-főkapitányság, kapitányság stb.) értesíteni a rendőri intézkedés kezdeményezése érdekében.

Ha a rendőrt az intézkedés megtételében tárgy akadályozza, azt eltávolíthatja vagy az akadályt más módon elháríthatja. Fontos szempont az arányosság, mivel ha az intézkedés annak céljával szemben aránytalanul nagy kárt okoz, az okozott kárért a rendőrségnek az intézkedés alapjául szolgáló cselekményben vétlen károsultat kártalanítania kell. Ezért ezt az intézkedő rendőrnek minden esetben mérlegelnie kell (lásd később: arányosság alapelve).

A rendőr közreműködik a közbiztonságot fenyegető veszélyhelyzet elhárításában. Ez lehet elemi csapás (tűz, árvíz), de akár közlekedési baleset, esetleg személy elleni erőszakos támadás is. Ha a veszélyhelyzet elhárítása más szerv feladatkörébe tartozik, de annak beavatkozására csak késedelmesen van lehetőség, a rendőr haladéktalanul gondoskodik a veszély elhárításáért felelős hatóság vagy más szerv értesítéséről.

A rendőr meghatározott szolgálati feladat végrehajtása során észlelt vagy tudomására jutott kisebb súlyú jogsértő cselekmény esetén a meghatározott szolgálati feladatának teljesítését folytatja, azonban a szolgálati előjárónak történő jelentéssel vagy a rendőrség legközelebbi ügyeletének vagy tevékenység-irányítási központjának értesítésével köteles intézkedést kezdeményezni.

Az alább felsorolt szolgálati tevékenységek végrehajtása során **nem köteles intézkedni, hanem helyette az eseményről jelentést tesz:**

- a) Magyarország védett vezetői vagy kijelölt létesítményei tekintetében jelentkező személy- vagy objektumvédelmi szolgálati feladat végrehajtásának biztonságát vagy eredményességét,
- b) a terrorelhárítási feladatok végrehajtásának eredményességét,

- c) a rendőrség belső bűnmegelőzési és bűnfelderítési tevékenységének eredményességét,
- d) a Védelmi Program biztonságos végrehajtását,
- e) a büntetőeljárásban résztvevők, valamint az eljárást folytató hatóság tagjai személyi védelme biztonságos végrehajtását, vagy
- f) a titkos információgyűjtés eredményességét veszélyeztetné.

Belátható, hogy a felsorolt feladatok szakszerű és haladéktalan végrehajtása fontosabb érdeket szolgál, mint például egy kisebb súlyú közlekedési szabálysértés szankcionálása, ezért az ilyen feladatoktól a rendőr nem vonható el.

A szolgálaton kívüli intézkedési kötelezettség:

A rendőr szolgálaton kívül akkor intézkedik, ha

- a) szolgálatban lévő rendőr nincs jelen, és az értesítésével járó késedelem, az intézkedés elmaradása a bűnüldözés érdekeire, az élet- és vagyonbiztonságra másként el nem hárítható hátrányt jelentene, vagy
- b) a szolgálatban lévő rendőrnek kell segítséget nyújtani.

A rendőr intézkedése előtt felméri, hogy rendelkezésére állnak-e azok az eszközök, amelyekkel a megkezdett intézkedését eredményesen be tudja fejezni; ha nem, úgy az intézkedésének megkezdése előtt segítséget kér.

A szolgálaton kívül lévő rendőr kizárólag abban az esetben intézkedhet, ha a felmerülő feladat végrehajtására **megfelelő szakmai ismeretekkel és képzettséggel rendelkezik, egészséges, nincs szeszestiltól befolyásolt állapotban, vagy nem áll intézkedési képességére hátrányosan ható gyógyszer, valamint bódító hatású anyag befolyása alatt.**

A rendőr intézkedése előtt felméri, hogy rendelkezésére állnak-e azok az eszközök, amelyekkel a megkezdett intézkedését **eredményesen be tudja fejezni**; ha nem, úgy az intézkedésének megkezdése előtt segítséget kér.

4.1.2. A RENDŐRI INTÉZKEDÉSEK ÉS ALKALMAZÁSUK KÖZÖS SZABÁLYAI

4.1.2.1. Az intézkedés alapja

Az intézkedés alapjául szolgáló körülmények sokfélék lehetnek, pl.:

- bűncselekmény (a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. tv. alapján),
- szabálysértés (a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény szerint)
- baleset (közlekedései, háztartási, üzemi és egyéb balesetek),
- rendkívüli vagy tisztázatlan haláleset (pl. a halál közterületen következett be, vagy természetes halálok nem állapítható meg egyértelműen, illetve körülményei alapján az idegenkezűség nem zárható ki),
- katasztrófahelyzet,
- ha olyan tényről vagy körülményről szerez tudomást, mely esetében a beavatkozását valamely jogszabály előírja (pl. elhagyott tárgy, állati tetem, mérgező, robbanó- vagy sugárzó anyag feltalálása esetén).

Az intézkedésre alapot adó körülmények többféleképpen juthatnak a rendvédelmi szerv tagjának tudomására:

- saját észlelése alapján,
- más szervtől vagy személytől szerez róla tudomást.

4.1.2.2. A szolgálati fellépés módja

A rendőri tevékenység ellátása a szolgálatba lépéssel kezdődik. **A rendőr a szolgálat ellátására pihenten, az előírásoknak megfelelő tiszta és ápoltságban köteles megjelenni. Ha a rendőr szeszest fogyasztott, vagy más szer hatása miatt bódult állapotban van, szolgálatba nem osztható be.**

Amennyiben ittassága vagy bódult állapota önhibából ered, és emiatt nem láthatja el szolgálatát, fegyelmi és büntetőjogi felelősséggel tartozik, részére illetmény a szolgálatból kieső időre nem jár. Az alapvető rendelkezésekből következően csak az a rendőr kezdhet intézkedésbe, aki arra alkalmas állapotban van.

A rendőrség szolgálati szabályzata pontosan rögzíti, hogy az intézkedéseket hogyan kell megkezdni, illetve lefolytatni. Ezeknek a szabályoknak a betartása nemcsak az intézkedő rendőr, hanem személyén keresztül az egész rendőri szervezet tekintélyének, társadalmi elfogadottságának, megbecsülésének kivívása és megővése érdekében szükséges.

A szabályosan intézkedő rendőr tehát:

- I. Az intézkedést nevének és rendfokozatának közlését követően, a napszaknak megfelelő köszönéssel, az intézkedés alá vont nemének, életkorának megfelelő megszólítással, ha a rendőr egyenruhát visel, tisztelegéssel kezdi meg. A polgári ruhában intézkedő rendőr az intézkedés megkezdése előtt szolgálati igazolványát és azonosító jelvényét felmutatva igazolja a rendőri mivoltát.
- II. Az intézkedő rendőr közli, hogy milyen intézkedést, és milyen célból alkalmaz, valamint pontosan közli azt, hogy az intézkedés alá vontnak mit kell tennie.
- III. Az intézkedés befejezésekor közli, hogy sor kerül-e az intézkedés alá vontat érintően pl. Feljelentés alkalmazására, a rendőri intézkedéssel szembeni jogorvoslat (panasz) lehetőségeire, előterjesztésének módjára, valamint annak határidejére. Elköszön, majd eltávozik vagy engedélyt ad a távozásra. E szabályok pontos betartásától el lehet tekinteni, ha az azzal járó késedelem veszélyeztetné az intézkedés célját vagy azt lehetetlenné tenné.

A gyakorlatban ez így történik:

„X. Y. Rendőr zászlós vagyok az A.B. Rendőrkapitányság beosztottja. Jó napot kívánok Asszonyom! Önt a személyazonosságának megállapítása érdekében igazoltatni fogom. Kérem, ADJA ÁT SZEMÉLYAZONOSÍTÓ OKMÁNYÁT!”

... Az intézkedést befejeztem, Önnel szemben szóbeli figyelmeztetéssel élek mivel azzal, hogy nem a kijelölt gyalogos átkelőhelyen haladt át gyalogosan az úttesten, közúti közlekedési szabályok kisebb fokú megsértése szabálysértést valósított meg. Felhívom figyelmét a továbbiakban ezen szabály betartására. Tájékoztatnom továbbá, hogy az intézkedéssel szemben panasszal élhet a A.B. Rendőrkapitányságon. További szép napot kívánok!

A rendőr az érintkezés során tegezést csak akkor alkalmazhat, ha az intézkedés alá vont személlyel tegező viszonyban van, vagy az szemlátomást kiskorú. Ha az intézkedéssel érintett a rendőr felszólításának nem tesz eleget, a rendőr a „TÖRVÉNY NEVÉBEN” szavak előrebocsátásával figyelmezteti, hogy az arányosság követelményeinek megfelelően, de komolyabban lép fel.

4.1.3. A RENDŐRI INTÉZKEDÉSEK ALAPELVEI

A rendőr intézkedése a legtöbb esetben korlátozza az intézkedés alá vont állampolgárokat egyes alapvető jogaik gyakorlásában, sőt bizonyos élethelyzetekben, különösen korlátozó intézkedések vagy kényszerítő eszközök alkalmazása során sokféle állampolgári alapjog sérelmével járhat együtt. Hogy csak néhány, a tankönyvben is tárgyalt rendőri intézkedést említsünk: a biztonsági intézkedés során a közterületen feltált sérült vagy magáról egyéb okból gondoskodni képtelen állampolgár orvosi ellátására, szükség szerint egészségügyi intézménybe történő elszállítására akkor is intézkedni kell, ha az öntudatánál lévő illető ezt nem akarja. Ezzel máris korlátoztuk akarata ellenére szabad mozgásában, megsértve a szabad mozgáshoz, a tartózkodási hely szabad megválasztásához fűződő alkotmányos alapjogát.

Egy kiemelt biztonsági intézkedés során a rendőr beléphet bárki magánlakásába akár annak akarata ellenére is, megsértve ezzel a magántulajdon és a magánlakás sérthetlenségéhez fűződő alapvető jogokat. A jogszerűen tevékenykedő rendőrről vagy más személyre jogtalanul támadó elkövetővel szemben alkalmazott bármely kényszerítő eszköz veszélyezteti vagy sérti ennek a személynek az élethez, testi épséghez, egészséghez fűződő alapjogát. Az, hogy erre hol, mikor és milyen körülmények között kerül sor további jogsérelemmel járhat, hogy csak mást ne említsünk, a személy jó hírnévhez fűződő jogai tekintetében.

Ám bármelyik példát vesszük is alapul, a jogok korlátozására vagy megsértésére egy társadalmilag hasznos cél elérése érdekében kerül sor. A magatehetetlen ember életének megóvása és egészségügyi ellátásának biztosítása fontosabb, mint az elszállításával ellenkező, kinyilvánított akaratának tiszteletben tartása. A kiemelten védett személyek biztonságának szavatolása az állam és a társadalom számára fontosabb, mint az egyén magánszférájának ideiglenes megsértése.

Számos egyéb példát is említhetnénk, de ha a rendőr a feladatait a törvényi előírásoknak megfelelően látja el, akkor azt egy társadalmilag hasznos cél elérése érdekében teszi. A rendőr feladatait a törvényi előírásoknak megfelelően köteles ellátni. Intézkedései során az alapvető alkotmányos emberi (állampolgári) jogokat, így különösen a szabadsághoz, a magánlakás és magántitok sérthetlenségéhez, a tulajdonhoz, a testi sérthetlenséghez fűződő jogokat csak a törvények rendelkezései szerinti esetekben, módon és ideig korlátozhatja.

Az alapjogok korlátozása csak akkor lehet a társadalom számára elfogadható, ha arra törvény ad felhatalmazást. Erre a lehetőséget az Rtv. és a végrehajtására vonatkozó jogszabályok teremtik meg azzal, hogy meghatározzák az egyes rendőri intézkedések és kényszerítő eszközök körét, valamint azt, hogy ezeket a rendőr, jogszerű feladatainak ellátása során milyen esetekben, meddig és hogyan alkalmazhatja. A rendőr a számára adott jogszabályi felhatalmazás birtokában válik képessé arra, hogy intézkedéseit minden körülmények között eredményesen folytassa le, akár a törvényes erőszak alkalmazásával is.

Túl a jogszabályokban meghatározott feltételeken, minden rendőri intézkedésnek meg kell felelnie olyan garanciális alapelveknek, melyek egy részét a törvény nevesíti, míg mások annak szelleméből vezethetők le. A rendőri intézkedéssel szemben támasztott alapvető követelmények a következők:

- szükségesség,
- jogszerűség,
- szakszerűség,
- arányosság,
- eredményesség,
- objektivitás,
- biztonságosság.

4.1.3.1. Szükségesség

A rendőr akkor köteles intézkedni vagy intézkedést kezdeményezni, ha az intézkedési kötelezettsége fennáll (ld. a fentebb leírtakat), tehát a közbiztonságot, a közrendet, az államhatár rendjét sértő vagy veszélyeztető tény, körülményt vagy cselekményt észlel, illetve ilyen a tudomására hoznak, illetőleg jogszabály részére intézkedési kötelezettséget állapít meg.

Ez megfordítva azt is jelenti, hogy csak ilyen esetekben intézkedhet, akkor nem alkalmazhat rendőri intézkedést, ha ez nem indokolt. Ide értendő továbbá, hogy az intézkedés – az állampolgári jogok korlátozása – csak a szükséges ideig tarthat.

4.1.3.2. Jogszerűség

A rendőri intézkedés akkor jogszerű, ha arra a rendőrnek jogszabályban rögzített felhatalmazása van. Mivel a rendőr számára az Rtv. szolgálati helytől, beosztástól és az intézkedés helyétől függetlenül az egész ország területén általános felhatalmazást ad, ezért kijelenthető, hogy akkor jogszerű egy rendőri intézkedés, ha az az Rtv.-ben meghatározott okból és célból történik. A célhoz kötöttség elve magában hordozza, hogy a rendőri intézkedés mindig meghatározott, a törvényben jelzett célból történik (pl. bűnüldözési célból). Nincs helye az intézkedésnek öncélúan, unaloműzés, bosszú, személyeskedés miatt. Nem lehet az intézkedés zaklató jellegű sem (pl. valaki igazoltatása rövid időközönként ismételt). Fontos azt is tisztázni, hogy rendőri intézkedésnek csak az Rtv. V. fejezetében felsoroltak tekinthetők. Így például a büntetőeljárás során elrendelt lefoglalás nem rendőri intézkedés akkor sem, ha annak fogatosítására közterületen kerül sor, és nem keverendő össze az Rtv. hivatkozott fejezetében megnevezett, „Dolog helyszíni elvétele” cím alatt tárgyalattal.

4.1.3.3. Szakszerűség

Akkor szakszerű a rendőri intézkedés, ha a végrehajtása a különböző szabályzatok, végrehajtási utasítások, belső normák alapján történik. Minden intézkedésnek megvannak a szakmai fogásai, az eljárási rend, a taktika, amellyel az elérni kívánt cél a leghatékonyabban teljesül. Szakszerűtlenség esetén az azt végrehajtó rendőr fegyelmi, akár büntető felelősséggel is tartozik. Ilyen szakszerűtlenség lehet akár egy rosszul kivitelezett bilincselés, vagy az úttest helytelen lezárása is.

4.1.3.4. Arányosság

A rendőr tevékenysége arányosnak tekintendő, ha az intézkedés során nem okoz az intézkedés alá vontra vagy másra nézve olyan mértékű hátrányt, amely nyilvánvalóan nem áll arányban az intézkedés törvényes céljával. Ebből következően több lehetséges és alkalmas rendőri intézkedés, illetőleg kényszerítő eszköz közül a rendőr köteles azt választani, amely az eredményesség biztosítása mellett az intézkedéssel érintettre a legkisebb korlátozással, sérüléssel vagy károkozással jár.

4.1.3.5. Eredményesség

Eredményes az intézkedés, ha a törvényes célját eléri, a konfliktusokat, jogsértéseket megelőzi, megakadályozza, megszünteti, és a társadalom közbiztonság, közrend iránti igényeinek megfelel. Emellett az intézkedés alá vontra, illetve érintettre nézve a lehető legkisebb korlátozással, sérüléssel, károkozással és jogsérelemmel jár, valamint a rendőr a megkezdett intézkedését befejezi.

Ezen követelmény miatt csak olyan intézkedés kezdeményezhető, melyet a rendőr eredményesen be is tud fejezni, ha ez nem lehetséges, akkor először az intézkedés eredményességét biztosító feltételeket kell megteremteni. Például ha a verekedő, nagyszámú garázda megfékezése a helyszínen tartózkodó rendőrök mérlegelése szerint a kellő erő hiányában nem lehetséges, akkor először a szükséges erőt kell biztosítani, tehát segítséget kell kérniük. Ha egy katasztrófa helyszínére védőfelszerelések hiányában nem lehet belépni, először ezeket kell biztosítani, mert enélkül az intézkedés meg sem kezdhető, tehát nem is lehet eredményesen lefolytatni.

4.1.3.6. Objektivitás

Objektív az intézkedés, ha a rendőr mindenkivel szemben vagy bárki érdekében részrehajlás nélkül intézkedik. A rendőri intézkedés senkinek nem okozhat jogtalan vagy aránytalan hátrányt, de nem biztosíthat jogtalan előnyt sem. A jogszerű intézkedés során tilos a személyek nemi, faji vagy etnikai származás, vallás vagy világnézet, fogyatékoság, kor vagy szexuális irányultság alapján történő megkülönböztetése. Nem sérti ugyanakkor az objektivitás elvét a sértettel vagy áldozattal szemben tanúsított empátikus magatartás.

4.1.3.7. Biztonságosság

Biztonságos, ha az intézkedéssel érintett személyek, illetve dolgok tekintetében nem áll fenn az indokoltnál nagyobb veszélyeztetettség, illetve sérelem, károkozás. Az intézkedést fogantató rendőrnek figyelembe kell venni minden olyan körülményt, mely rá, vagy más személyek biztonságára nézve veszélyt jelent, és be kell tartania minden munka és balesetvédelmi előírást. Ha ezek az intézkedés helyszíne – pl. építési vagy üzemi terület – miatt különlegesek, akkor az adott helyszínnek megfelelő előírásokat is követnie kell. Egyszerű példával élve: építési területre belépve, ha ott munkavédelmi sisak viselése kötelező, akkor a rendszerezett fejfedő helyett azt kell hordania.

Ha a felsorolt alapelvek bármely elem háttérbe szorul vagy hiányzik, a rendőri intézkedés végrehajtása problematikus, legalábbis szakszerűtlen.

4.1.4. A RENDŐRI INTÉZKEDÉSEK CSOPORTOSÍTÁSA

A rendőri intézkedéseket alapvetően két fő csoportba oszthatjuk:

A továbbiakban az általános rendőrségi feladatokat ellátó szerv, azaz a rendőrség által végrehajtott leggyakoribb rendőri intézkedéseket tárgyaljuk.

Rendőri intézkedések csoportosítása

Személyes szabadságot nem korlátozó

- * Igazoltatás
- * Dolog helyszíni elvétele
- * Fokozott ellenőrzés, ruházat, csomag és jármű átvizsgálása
- * Felvilágosítás-kérés
- * Idegenrendészeti intézkedés
- * Határforgalom-ellenőrzés
- * Járványügyi intézkedések tömeges bevándorlás okozta válsághelyzetben
- * Kiemelt biztonsági intézkedés
- * Intézkedés magánlakásban és közterületnek nem minősülő egyéb helyen
- * Képfelvétel, hangfelvétel, kép- és hangfelvétel készítése
- * A helyszín biztosítása
- * Közlekedésrendészeti intézkedés
- * Személyvédelmi és létesítménybiztonsági intézkedés
- * A személyi védelemmel, illetve Védelmi Programmal kapcsolatos intézkedés
- * Rejtett ellenőrzés elrendelése
- * A Schengeni Információs Rendszerben elhelyezett rejtett ellenőrzésre irányuló figyelmeztető jelzés végrehajtása
- * Közös műveletek
- * Nagy tömeget vonzó eseményekkel, katasztrófákkal és súlyos balesetekkel kapcsolatos segítségnyújtás
- * Határbiztosítási távortartás

Személyes szabadságot korlátozó

- * Elfogás és előállítás
- * Elővezetés
- * Intézkedés a tanítási napon a tanítási órától vagy az iskola által szervezett foglalkozástól engedély nélkül távolmaradó, vagy onnan engedély nélkül eltávozó 14. életévét be nem töltött tanulóval szemben
- * Biztonsági intézkedés
- * Közbiztonsági őrizet

4.1.4.1. A személyes szabadságot nem korlátozó intézkedések.

4.1.4.1.1. Igazoltatás

A rendőr a feladata ellátása során:

- a) igazoltathatja azt, akinek a személyazonosságát a közrend, a közbiztonság védelme érdekében, bűn-megelőzési vagy bűnüldözési célból, a tartózkodása jogszerűségének megállapítása céljából, közlekedésrendészeti ellenőrzés során, továbbá az igazoltatott vagy más természetes, illetve jogi személy és egyéb szervezet jogainak védelme érdekében kell megállapítani,
- b) az igazoltatott személyt lakcímének, tartózkodási helyének – az igazoltatott választása szerint – a lakcímet igazoló hatósági igazolvánnyal vagy más alkalmas dokumentummal történő igazolására, vagy a lakcímre, tartózkodási helyre vonatkozó nyilatkozattételre kérheti fel, valamint
- c) amennyiben meghatározott személy felkérése alapján igazoltat, úgy az igazoltatott személyt a b) pont-

ban megjelölt adatok igazolására, vagy ezen adatokra vonatkozó nyilatkozattételre kéri fel.

Az igazoltatás bár a jogszabály szerint (Rtv.) a rendőr mérlegelésétől függ, tehát nem kötelező, azt az adott körülmények mégis szükségessé tehetik. Az igazoltatott személy ugyanakkor köteles a személyazonosító adatait hitelt érdemlően igazolni. A személyazonosságot – a személyazonosító igazolványon túl – minden olyan hatósági igazolvány igazolja, amely tartalmazza a személyazonosításhoz szükséges adatokat. Az igazoltatott kizárólag ezen okmányok egyikének bemutatására kötelezhető.

A rendőr más jelen lévő, ismert személyazonosságú személy közlését is elfogadhatja igazolásként. Nem kell igazoltatni azt, akit a rendőr személyesen ismer, kivéve, ha az adataira is szüksége van, természetesen akkor elkérheti az iratait. Ha további intézkedéshez, eljáráshoz szükséges, vagy egyéb körülmények ezt indokolják, az igazoltatás során rögzíteni kell az igazoltatott személyazonosító adatait, az igazolvány sorozatát és számát, az igazoltatás helyét, idejét és okát.

A személyazonosság igazolásának megtagadása esetén az igazoltatott a személyazonosság megállapítása céljából feltartóztatható, a személyazonosság megállapításának sikertelensége esetén előállítható. A személyazonosság megállapítása céljából az igazoltatottól fényképfelvétel készíthető, az igazoltatottól ujjnyomat vehető, továbbá a külső testi jegyek észlelés és mérés alapján rögzíthetők.

Az igazoltatás vagy a személyazonosság megállapításának sikertelensége esetén az előállítás csak a személyazonosság megállapításához szükséges ideig tarthat. A rendőrség az előállított személyt 24 óra időtartamra jogosult közbiztonsági őrizetbe venni, ha az őrizetbe vételt a személyazonosság megállapítása szükségessé teszi. Az őrizet időtartamába az előállítás ideje beszámít.

A Rendőrség azt a feltételes szabadságra bocsátott elítéltet, illetve a javítóintézetből ideiglenesen elbocsátottat, akit pártfogó felügyelet alá helyeztek, ha a pártfogolt a hatóság elől elrejtőzött vagy elrejtőzésétől alaposan tartani kell, 72 óra időtartamra őrizetbe veheti. A rendőr az igazoltatott személy ruházatát, járművét átvizsgálhatja, ha azt a személyazonosság megállapítása, a közrendet, a közbiztonságot fenyegető veszély elhárítása, bűncselekmény vagy szabálysértés elkövetésének gyanúja szükségessé teszi (**célhoz kötöttség**).

Az igazoltatás során a **rendőr köteles ellenőrizni az intézkedés alá vont személyes adatait -személykörzés megállapítása céljából** - a Schengeni Információs Rendszerben (a továbbiakban: SIS). A SIS Európa legnagyobb informatikai rendszere, amely a belső határok eltörléséből és a külső határok megszigorított ellenőrzéséből eredő biztonsági kockázatokat hivatott kezelni, elsősorban a hatékony adatmegosztás eszközével. A rendszerhez azonnali és közvetlen hozzáféréssel rendelkezik helyi szinten minden rendőr, valamint az információkat a törvényes rend védelmével és a bűnüldözéssel kapcsolatos feladatai elvégzéséhez igénylő egyéb bűnüldöző hatóság és tisztviselő.

4.1.4.1.2. Fokozott ellenőrzés, ruházat, csomag és jármű átvizsgálása

A rendőrség a bűncselekmény elkövetőjének elfogása és előállítása, vagy a közbiztonságot veszélyeztető cselekmény vagy esemény megelőzése, megakadályozása érdekében a rendőri szerv vezetője által meghatározott nyilvános helyen vagy **a közterület kijelölt részén az oda belépőket vagy az ott tartózkodókat igazoltathatja**. A fokozott ellenőrzés az esetek nagy részében írásban, határozattal kerül elrendelésre, azt ki is kell hirdetni. Ettől el lehet térni, ha a késedelem veszéllyel jár. A leggyakoribb fokozott ellenőrzés bombariadókhöz és a gyülekezési jog gyakorlásával összefüggő engedélyezett vagy nem engedélyezett demonstrációkhoz kötődik. A rendőrség a cél elérése érdekében épületet, építményt, helyszínt, csomagot és járművet átvizsgálhat.

A rendőrség a rendezvény, az esemény, továbbá a közlekedés biztonságát, a közterület rendjét veszélyeztető jogellenes cselekmény megelőzése, megakadályozása érdekében a rendőri szerv vezetője által meghatározott területre belépők és az ott tartózkodók ruházatát és járművét átvizsgálhatja, illetőleg az üzemeltető által előírt feltételek megtartását ellenőrizheti, a közbiztonságra veszélyt jelentő anyagokat, eszközöket lefoglalhatja, illetőleg azoknak a rendezvény, esemény helyszínére való bevitelét megtilthatja

Akivel szemben személyi szabadságot korlátozó intézkedést foganatosítanak, annak ruházatát a rendőr a támadásra vagy az önveszély okozására alkalmas tárgy elvétele végett, előzetes figyelmeztetés után átvizsgálhatja. A ruházat átvizsgálását – halaszthatatlan eset kivételével – az intézkedés alá vonttal azonos nemű személy végezheti. Az intézkedés nem történhet szeméremsértő módon.

4.1.4.1.3. Felvilágosítás kérés

A rendőr a feladatának ellátása során bárkihez kérdést intézhet, felvilágosítást kérhet, ha alaposan feltehető, hogy a megkérdezett olyan közlést tehet, amely a rendőri feladatok teljesítéséhez szükséges. A felvilágosítás kérésének idejére a kérdezett személy feltartóztatható. A feltartóztatás célja a felvilágosítás kérése.

A feltartóztatás a rendőrnek az a tevékenysége, amelynek során azt a személyt, aki a személyazonosságának igazolását megtagadja, továbbá azt, akitől felvilágosítást kér, az intézkedés helyszínének elhagyásában korlátozza, vagy a további intézkedés megtételéig a helyszín elhagyásában megakadályozza. A feltartóztatást meg kell szüntetni, ha az intézkedés célját elérte, és további intézkedésre nincs szükség. Akitől a rendőr felvilágosítást kér — ha jogszabály másként nem rendelkezik — az általa ismert tényekkel, adatokkal kapcsolatos válaszadást nem tagadhatja meg.

4.1.4.1.4. Idegenrendészeti intézkedés

A rendőrség nemzetközi szerződés alapján végrehajtja a személyek államhatáron történő átadását, átvételét, valamint más államok között átadásra kerülő személyeknek az átadás helyére kíséréssel történő átszállítását, valamint részt vesz az Európai Unió tagállamai által közösen, kíséreléssel végrehajtott hazatérésekben.

IV.1.4.1.5. Határforgalom-ellenőrzés

A rendőrség a határátlépésnek az Európai Unió kötelező jogi aktusaiban és jogszabályokban meghatározott feltételeit ellenőrzi, ennek során jogosult az államhatár átlépésére jelentkező személyek személyazonosságát megállapítani, úti okmányát ellenőrizni, a személy tárgyait és járművét átvizsgálni. A rendőrség a határforgalom ellenőrzése során engedélyezi a határátlépés jogszabályban meghatározott feltételeivel rendelkező személyek határátlépését, illetve megtagadja a határátlépés feltételeivel nem rendelkező személyek határátléptetését.

4.1.4.1.6. Képfelvétel, hangfelvétel, kép- és hangfelvétel készítése

A rendőrség a rendőri intézkedéssel, illetve az ellátott szolgálati feladattal összefüggésben az intézkedéssel érintett személyről, a környezetéről, illetőleg a rendőri intézkedés szempontjából lényeges körülményről, tárgyról képfelvételt, hangfelvételt, kép- és hangfelvételt (a továbbiakban: felvétel) készíthet.

4.1.4.1.7. A helyszín biztosítása

A rendőr a feladata ellátása során jogosult megtiltani, illetőleg megakadályozni, hogy valamely bűncselekmény, szabálysértés, baleset, egyéb esemény helyszínét megváltoztassák.

A helyszínt biztosító rendőr feladatai:

- (1) elsősegélyben részesíti vagy részesítteti azokat, akik az esemény során megsérültek vagy megbetegedtek, valamint más ok miatt segítségre szorulnak,
- (2) a szándékos bűncselekmény elkövetésén tetten ért elkövetőt elfogja, a tanúkat visszatartja, az eseményben érintetteket, az eseményt észlelőket feltartóztatja,
- (3) az illetéktelen személyeket a helyszínről eltávolítja,
- (4) a helyszínt körülhatárolja, eredeti állapotában megőrzi,
- (5) megállapítja és megfigyeli, hogy megváltoztatták-e a helyszínt, miben változtatták meg, ha igen, ki és miért,
- (6) a közrendet zavaró cselekményeket, forgalmi torlódásokat megszünteti,
- (7) az eseményt szolgálati előjárójának azonnal jelenti,
- (8) feljegyzi, hogy a sérültet milyen rendszámú mentő gépkocsival, hova szállították el,
- (9) nyomon üldözés lehetősége esetén az üldözést késedelem nélkül teljesíti, valamint
- (10) a helyszínre megérkező szemlebizottság vezetőjének jelentést tesz.

A helyszínt biztosító rendőr köteles különösen:

- (11) a helyszínen történő mozgása során fokozottan ügyelni a helyszín eredeti állapotban történő megőrzésére, így kizárólag a szolgálati feladatai ellátásával szükségszerűen együtt járó változtatásokat hajthat végre,
- (12) egyéni védőeszközöket viselni,
- (13) a szükséges biztonsági intézkedéseket megtenni, szükség szerint az ügyeleten, tevékenységirányítási központon (a továbbiakban: TIK) bevetés-irányításon keresztül a társszerveket, így például a tűzszerveket, a katasztrófavédelemért, munkavédelemért felelős szerveket értesíteni,
- (14) a tényállás tisztázása és a bizonyítás szempontjából releváns adatokat, információkat, a helyszín kiérkezőkori állapotát, valamint az ott történt változtatásokat feljegyezni,
- (15) segítséget nyújtani a szemlebizottságnak, különösen a tanúk felkutatása, a mintavételre történő előállítás, az ismeretlen személyazonosságú sérültek, elhunytak kilétének megállapítása, ruházatuk megóvása, illetve biztosítása során,
- (16) a bűnjelek, járművek, egyéb gazdátlanul maradt értékek ideiglenes őrzéséről gondoskodni,
- (17) a helyszín jellegétől és kiterjedtségétől függően kettős területzárást (kordonozást) alkalmazni,
- (18) a kiérkező bizottságvezetőnek jelentést tenni a tett megállapításokról és foganatosított intézkedésekről,
- (19) a helyszínbiztosító jelentés mellékletét képező – a Robotzsaru integrált ügyviteli, ügyfeldolgozó és elektronikus iratkezelő rendszerben elérhető – helyszínbiztosító munkalapot szakszerűen kitölteni, amely a szemlebizottság tagjainak adatain kívül tartalmazza a helyszín biztosításának megkezdését követően a helyszínre belépő és a helyszínről távozó személyek adatait.

A területi nyomozó hatóság hatáskörébe tartozó bűncselekmény elkövetésének helyszínén az elsőként intézkedő rendőr a szemle lefolytatására hatáskörrel és illetékességgel rendelkező szemlebizottság kiérkezését köteles megvárni.

A helyszínről való bevonulása után a rendőr írásban jelenti, hogy:

- (1) kinek a felhívására vagy utasítására, mikor érkezett a helyszínre,
- (2) kiket talált a helyszínen,
- (3) milyen nyomokat és anyagmaradványokat biztosított,
- (4) milyen intézkedéseket tett, valamint
- (5) változásokat eszközöltek-e a helyszínen, ha igen, kik és miért.

A bűncselekmény vagy a baleset helyszínén életét veszített, valamint súlyos és életveszélyes sérüléssel kórházba szállított személy közvetlen hozzátartozóját az ügyben eljáró rendőri szerv haladéktalanul értesíti. A rendőr az ilyen értesítést megfelelő körültekintéssel és tapintattal teszi meg. Ha gyermekkorú személy szenved sérülést, a rendőrség – közvetlen hozzátartozó hiányában – a gondozó, annak sikertelensége esetén az illetékes gyermekvédelmi hatóság értesítését is megkísérli.

4.1.4.1.8. Közlekedésrendészeti intézkedés

A rendőr az e törvényben és a külön jogszabályban meghatározott közlekedésrendészeti feladatának ellátása során

- a) a közúti forgalmat irányíthatja, korlátozhatja, illetve szüneteltetheti;
- b) a közlekedési rendszabályok megtartását, a járműhasználat szabályszerűségét, az okmányokra és a felszerelésekre vonatkozó előírások megtartását, a jármű birtoklásának jogszerűségét, az üzemben tartó, illetőleg a használó személyazonosító adatait, a jármű közlekedésbiztonsági állapotát és adatait a forgalomban és a telephelyen — a jogszabályban meghatározottak alapján — ellenőrizheti;
- c) a jármű vezetőjét a rendszeresített eszközzel légzésminta, ha nála a vezetési képességére hátrányosan ható szer befolyása vagy alkoholfogyasztás miatt bűncselekmény vagy szabálysértés, illetve a közúti közlekedéssel kapcsolatban kiszabható, közigazgatási bírsággal sújtandó szabályszegés elkövetésének gyanúja merül fel, az egészségügyi szolgálat igénybevételével vér-, vizelet- és műtétnek nem minősülő módon egyéb minta adására kötelezheti;
- d) a járművezetésre jogosító engedélyt (okmányt), a jármű üzemben tartására vonatkozó hatósági engedélyt (okmányt), a rakományhoz tartozó okmányokat, valamint a jármű hatósági jelzését – a külön jogszabályban meghatározottak szerint – a helyszínen elveheti;
- e) a forgalomban való részvételt megtilthatja, ha a jármű vagy vezetőjének állapota a közúti forgalom biztonságát veszélyezteti, és a további jogellenes járműhasználat megakadályozása céljából a jármű kulcsait elveheti, illetőleg a járművet más módon mozgásában korlátozhatja vagy elszállíttathatja.

4.1.4.1.9. Közreműködő igénybevétele

A rendőrség feladatai ellátásához - a hatósági jogkörében hozott határozatait és intézkedéseit kivételével - szerződés alapján közreműködőt vehet igénybe. Ilyen közreműködő lehet akár egy szállítmányozó vállalkozás, amely eszközei által nélkülözhetetlen segítséget nyújt egy közúti közlekedési baleset helyszínéről a járműroncsok elszállításában.

4.1.4.1.10. Segítség és eszközök igénybevétele a rendőrségi feladatok ellátásához

A rendőrség bűncselekmény elkövetésének megelőzése, megakadályozása, bűncselekmény felderítése, az elkövető elfogása, a közbiztonság védelme érdekében - ha a törvényben meghatározott kötelezettsége más

módon nem teljesíthető, és törvény másként nem rendelkezik - kérheti és igénybe veheti a magánszemély, jogi személy vagy jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet segítségét és a birtokában lévő eszközt. A segítségnyújtás csak akkor tagadható meg, ha az a felkért személy életét, egészségét vagy testi épségét nyilvánvalóan veszélyezteti, továbbá, ha a kért segítség teljesítéséhez szükséges tárgyi feltételek nem állnak rendelkezésre.

A segítő által a segítségnyújtással közvetlen összefüggésben harmadik személynek okozott kárt, illetve személyiségi jogsértést úgy kell tekinteni, mintha a kárt, illetve a személyiségi jogsértést a rendőrség okozta volna. A segítség igénybevételenek rendőrség által történő kezdeményezésekor a rendőr – ha nincs egyenruhában – igazolja magát, ismerteti a felkért személlyel az igénybevétel célját és módját, valamint a törvény által biztosított fokozott büntetőjogi védelem tényét.

Ha a rendőrség által segítségadásra felkért személy a segítségadás teljesítését megtagadja, fel kell hívni a figyelmét, hogy a segítségadást nem tagadhatja meg, kivéve, ha a segítségadás az életét, testi épségét vagy egészségét nyilvánvalóan veszélyezteti, vagy a segítségadás teljesítéséhez szükséges tárgyi feltételek nem állnak rendelkezésre.

4.1.4.2. A személyes szabadságot korlátozó intézkedések.

A személyi szabadság, az emberi méltóság minden ember alapvető joga. Az alapvető emberi jogok csak kivételes és indokolt esetben, törvényben foglalt esetekben és módon korlátozhatók. A személyi szabadságot korlátozó intézkedések alapvető jogokat korlátoznak, így mind az alkalmazásukról való döntés, mind pedig a végrehajtás módja tekintetében a vonatkozó szabályokat nagyon szigorúan be kell tartani!

4.1.4.2.1. Elfogás és előállítás

Közös szabályok

A rendőrség az előállítással a személyi szabadságot csak a szükséges ideig, de legfeljebb 8 órán át korlátozhatja. Ha az előállítás célja még nem valósult meg, indokolt esetben ezt az időtartamot a rendőri szerv vezetője egy alkalommal, 4 órával meghosszabbíthatja. Az előállítás időtartamát a rendőri intézkedés kezdetétől kell számítani.

Az előállítottat **szóban vagy írásban az előállítás okáról tájékoztatni kell**, és az előállítás időtartamáról **részére igazolást kell kiállítani**. Az igazolás megtagadása vagy a személyi adatok hitelességének hiánya miatt megkezdett előállítás végrehajtását mellőzni kell, ha az intézkedés alá vont személy az előállítás közben megfelelően igazolja magát vagy személyazonosságát a rendőr megállapította, és ellene bűncselekmény megalapozott gyanúja nem merült fel, kivéve, ha vele szemben kényszerítő eszköz alkalmazására került sor.

Az előállítás akkor is mellőzhető, ha az igazoltatott személy személyazonossága más, egyszerűbb módon tisztázható. **A rendőr a megkezdett, de mellőzött előállításról is jelentést készít.** A körözés alapján végrehajtott elfogás esetén a személy- és tárgykörözésről szóló jogszabályok szerint kell eljárni, az ügyben érintetteket értesíteni szükséges a további lépés megtétele céljából.

Az elfogás esetei:

A rendőr a további intézkedés megtétele céljából elfogja és az illetékes hatóság elé állítja azt,

- a) akit szándékos bűncselekmény elkövetésén tetten értek;
- b) aki ellen elfogatóparancsot, nemzetközi elfogatóparancsot, illetve európai elfogatóparancsot adtak ki;
- c) akinek őrizetbe vételét, előzetes letartóztatását rendelték el, vagy akinek ideiglenes kényszergyógykezelését, illetőleg elmeállapotának megfigyelését rendelték el;
- d) aki az őrizetbe vétel, az előzetes letartóztatás, az ideiglenes kiadatási letartóztatás, a kiadatási letartóztatás, az ideiglenes átadási letartóztatás, az átadási letartóztatás, az ideiglenes végrehajtási letartóztatás, a szabadságvesztés vagy az elzárás végrehajtása során megszökött, vagy a fogva tartás helyéről engedéllyel eltávozva oda nem tért vissza, a lakhelyelhagyási tilalom, a házi őrizet, valamint a távoltartás szabályait megszegte, illetőleg, aki az ideiglenes kényszergyógykezelés, az elmeállapotának megfigyelése, a kényszergyógykezelés vagy a javítóintézeti nevelés alól magát kivonta;
- e) akinek előállítását külön törvényben meghatározott feltételek alapján elrendelik;
- f) aki az ország területén jogellenesen tartózkodik;
- g) akinek büntetés-végrehajtási őrizetbe vétele szükséges.

Az előállítás esetei:

A rendőr a hatóság vagy az illetékes szerv elé állíthatja azt,

- a) aki a rendőr felszólítására nem tudja magát hitelt érdemlően igazolni, vagy az igazolást megtagadja;
- b) aki bűncselekmény elkövetésével gyanúsítható;
- c) akitől bűncselekmény gyanúja vagy szabálysértés, valamint közúti közlekedéssel kapcsolatban kiszabható, közigazgatási bírsággal sújtandó szabályszegés bizonyítása érdekében vizeletvétele vagy véralkohol-vizsgálat céljából vérvétel, valamint műtétnek nem minősülő módon egyéb mintavétel szükséges;
- d) aki a szülői felügyelet vagy a gyámság, valamint a nevelőszülőnél vagy gyermekotthonban történő elhelyezésének hatálya alól engedély nélkül kivonja magát,
- e) aki a pártfogó felügyelet szabályait megszegi;
- f) aki a szabálysértést az abbahagyásra irányuló felszólítás után is folytatja, illetőleg akivel szemben az eljárás azonnal lefolytatható, továbbá akitől tárgyi bizonyítási eszközt kell megszerezni, vagy elkobzás alá eső dolgot kell visszatartani;
- g) akivel szemben ideiglenes megelőző távoltartás elrendelésének van helye;
- h) akit a Schengeni Információs Rendszerben elhelyezett figyelmeztető jelzés alapján védelem alá kell helyezni.

4.1.4.2.2. Elővezetés

A rendőr az elővezetést **elrendelő határozatban** megjelölt személyt az abban megjelölt helyre kíséri, vagy oda útba indítja. Ilyen határozatot adhat ki pl. a jegyző, a bíróság vagy más hatóság az idézésre meg nem jelenő személlyel szemben. Az **elővezetés elrendelésének törvényességéért az elrendelő a felelős**. Ezt tehát a végrehajtással megbízott rendőrnek nem kell vizsgálnia, az elővezetendő személlyel nem kell vitába bocsátkoznia, a határozat és a kapott parancs alapján az elővezetést foganatosítania kell.

Ha az elővezetés másként nem teljesíthető, az elővezetett személyt a rendőrségen **a szükséges ideig – legfeljebb 12 óra időtartamra – vissza lehet tartani**. A visszatartás időtartamának számítására az előállításra vonatkozó szabályokat kell alkalmazni. Az elővezetés elrendelésére jogosult hatóság az intézkedés alá vont személy útba indulásának ellenőrzését is elrendelheti. Ilyen esetben a szolgálati feladatot ellátó rendőr el-

lenőrzí az útba indulást. Az elővezetési határozatot a rendőr előzetes igazoltatás után ismerteti az elővezetendő személlyel, utána kézbesíti. Az elővezetés során a rendőr megnevezi az elrendelő hatóságot, közli az elővezetés okát és helyét. **A rendőr lehetőséget ad arra, hogy az elővezetendő személy az évszaknak megfelelően felöltözzön, pénzét, élelmét, fontos személyi használati tárgyait – a saját és mások testi épségét veszélyeztető eszközökön kívül – magához vegye, a jelenlévő hozzátartozóitól elbúcsúzzon.**

El kell állni az elővezetéstől, ha azt a pénzbüntetést, pénzbírságot helyettesítő szabadságvesztés büntetés, elzárás végrehajtása céljából rendelték el, és **az elővezetendő hitelt érdemlően igazolja a pénzbüntetés (bírság) kifizetését.** Úgyszintén akkor is, ha elővezetés közben a kiszabott bírságot **a postahivatalnál befizeti.** Ebben az esetben azonban az elővezetéssel kapcsolatban felmerült költségek megtérítését kezdeményezni kell.

Ha a rendőrnek tudomására jut, hogy az elővezetendő személy a Magyar Honvédség vagy rendvédelmi szerv tagja, az elővezetést nem hajthatja végre, azonban erről jelentést ír, és az elővezetendő személy előjáróját az elővezetés foganatosítása érdekében megkeresi. Ha az elővezetés bármely okból nem hajtható végre, ezt a körülményt a rendőr haladéktalanul jelenti előjárójának, aki soron kívül tájékoztatja az elrendelőt.

4.1.4.2.3. Biztonsági intézkedés

A rendőr az önveszélyes állapot vagy a személyeket, illetőleg az anyagi javakat közvetlenül fenyegető veszélyhelyzet megszüntetése, továbbá az államhatár védelme érdekében

- a) megteszi a veszélyhelyzet elhárításához, megszüntetéséhez haladéktalanul szükséges, a feladatkörébe tartozó intézkedéseket;
- b) intézkedik az önmagát vagy mást veszélyeztető állapotban lévő személy orvosi vizsgálatára, és közreműködik az egészségügyi intézetbe történő szállíttatásában;
- c) intézkedik az öngyilkosság lehetőség szerinti megakadályozására;
- d) közterületen vagy nyilvános helyen — ha az élet vagy a testi épség védelme megkívánja — intézkedik a magatehetetlen, önkívületben lévő, illetve erősen ittas vagy bódult személynek a lakására vagy kijózanító állomásra, egészségügyi intézetbe kíséréséről, illetőleg szállíttatásáról;
- e) területet lezárhat, és megakadályozhatja, hogy oda bárki belépjen vagy onnan távozzék, illetőleg az ott tartózkodókat távozásra kötelezheti.

4.1.4.2.4. Intézkedés a tanítási napon a tanítási órától vagy az iskola által szervezett foglalkozástól engedély nélkül távolmaradó, vagy onnan engedély nélkül eltávozó 14. életévét be nem töltött tanulóval szemben

A rendőr – a nevelési-oktatási intézménnyel történt előzetes egyeztetést követően – a nevelési-oktatási intézmény vezetőjéhez kísérheti azt a 14. életévét be nem töltött tanulót, aki a tanítási napon a tanítási órától vagy az iskola által szervezett kötelező foglalkozástól nagykorú kíséréte nélkül úgy marad távol, hogy a távolmaradását nem tudja hitelt érdemlően igazolni. Hitelt érdemlő igazoláson a nevelési-oktatási intézmény, az orvos, valamint a 14. életévét be nem töltött tanuló szülője, törvényes képviselője által kiállított írásbeli igazolást kell érteni.

4.2. A RENDŐRI KÉNYSZERÍTŐ ESZKÖZÖK ÉS ALKALMAZÁSUK LEGFŐBB SZABÁLYAI

4.2.1. A KÉNYSZERÍTŐ ESZKÖZÖK ALKALMAZÁSÁNAK ÁLTALÁNOS SZABÁLYAI

A rendőrség által alkalmazott kényszerítő eszközök rendeltetésüknél fogva alapjogokat korlátoznak. Ilyen **alapjog a szabadsághoz és a személyi biztonsághoz, élethez, testi épség, egészséghez való jog**. A személyi szabadságot korlátozó intézkedések szinte kivétel nélkül együtt járnak egyes kényszerítő eszközök (pl. bilincs) szükségszerű alkalmazásával.

A kényszerítő eszközökre – az alapelvi rendelkezésekből következően – úgy kell tekinteni, mint az intézkedések eredményességét biztosító végső megoldásra, ha minden más lehetőség kudarcot vallott vagy eleve kudarcra ítéltetett.

A rendőr kényszerítő eszközt csak a törvényben meghatározott feltételek fennállása esetén, az **alapelvi rendelkezések** betartásával alkalmazhat úgy, hogy az nem okozhat súlyosabb következményt, mint az a cselekmény, melynek megakadályozása vagy megszüntetése érdekében az eszköz alkalmazására sor került.

A kényszerítő eszköz alkalmazása sem időben, sem fokozatosságban nem haladhatja meg vagy lépheti túl azt a magatartást, melynek elhárítása vagy megtörése érdekében arra sor került.

Ebből következően nincs helye általában vagy az egyes eszközök vonatkozásában kényszerítő eszköz alkalmazásának:

- ha törvényi feltételei nem állnak fenn;
- ha az intézkedés célja kényszertő eszköz alkalmazása nélkül vagy enyhébb kényszerítő eszköz alkalmazásával is elérhető;
- az ellenszegülés megtört, és a rendőri intézkedés eredményessége kényszerítő eszköz további alkalmazása nélkül is biztosítható.

A rendőr nem alkalmazhat kínzást, kényszervallatást, kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmódot, az erre vonatkozó utasítást köteles megtagadni.

A kényszerítő eszközök Rtv. szerinti meghatározásának sorrendje fokozatosságot is jelent, súlyosabb kényszerítő eszköz csak akkor alkalmazható, ha az enyhébb kényszerítő eszköz alkalmazása nem vezetett eredményre, vagy sikere eleve kilátástalan.

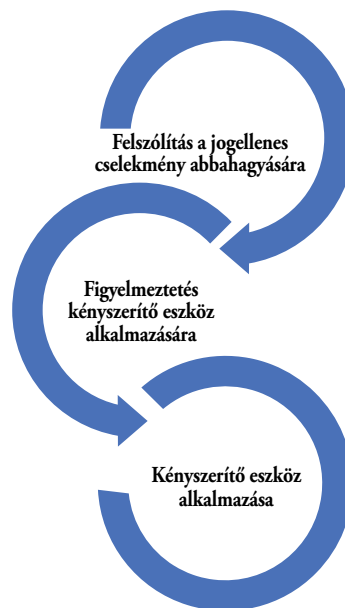
Az intézkedés alá vont személy magatartása szempontjából a rendőr az alábbiak szerint tesz különbséget:

- a) **passzív ellenszegülést tanúsító személy**, aki a rendőri intézkedés során a számára jogszerűen adott rendőri utasításokat nem hajtja végre, de tevőleges ellenszegülést nem mutat, pl.: a rendőri felszólítás ellenére helyben marad,
- b) **aktív ellenszegülést tanúsító személy**, aki nem veti magát alá a jogszerű rendőri intézkedésnek, magatartásával fizikai erő kifejtés útján is igyekszik azt megakadályozni, pl. megkapaszkodik valamiben, elzárkózik, a rendőr útjába akadályt helyez vagy menekülni próbál,
- c) **támadó magatartást tanúsító személy**, aki az intézkedő rendőrre, valamint a támogatására vagy védelmére kelt személyre, illetőleg másra rátámad vagy azzal közvetlenül fenyegető magatartást tanúsít.

A rendőr szolgálata jogszerű teljesítésekor köteles intézkedéseinek érvényt szerezni, ennek érdekében előzetes figyelmeztetés után, az arányosság elvének figyelembevételével kényszerítő eszközt alkalmazhat. Ha a figyelmeztetés a rendőri intézkedés eredményességét veszélyezteti, a kényszerítő eszköz előzetes figyelmeztetés nélkül is alkalmazható.

A kényszerítő eszköz alkalmazását jól hallható, közérthető és határozott módon előzze meg:

- 1) a jogellenes magatartás abbahagyására való felszólítás, **„a törvény nevében”** szavak előrebocsátásával,
- 2) figyelmeztetés, hogy **kényszerítő eszköz alkalmazása következik.**

6. ábra: A megelőző intézkedések

Az alkalmazás feltételei, mint látni fogjuk, minden eszköznél más és más, a felsorolás nem teljes, csak a leggyakoribb okokat mutatja, példálózó jelleggel.

- A kényszerítő eszközök alkalmazásának nincsenek kötelező esetei, az **mindig a saját mérlegelése alapján meghozott döntés eredménye**. Nem lehet meghatározott személyi körre, bűncselekményi kategóriára, büntetési tételre, intézkedés fajtára kötelező jelleggel vonatkoztatni a kényszerítő eszközt.
- **A rendőr mérlegelési köre nem korlátlan.** A felsorolt okok fennállása esetén lehetőség van kényszerítő eszköz alkalmazására bárkivel szemben. Aki az Rtv.-ben rögzített feltételek egyikének sem felel meg, azzal szemben kényszerítő eszköz nem alkalmazható!

A miniszter rendeletben állapítja meg a rendőrségnél rendszeresíthető kényszerítő eszközök típusát, fajtáját. Kényszerítő eszközként csak a rendszeresített eszközök alkalmazhatók vagy ezek hiányában olyan eszközök mely az alkalmazás módját tekintve megfelelnek a rendszeresített eszközöknek.

A rendőrségnél csak olyan kényszerítő eszköz rendszeresíthető, amelynek szabályszerű használata a törvényes intézkedés céljának elérésére alkalmas, megfelel a vonatkozó élet-, egészség- és balesetvédelmi előírásoknak. Az Rtv. szerinti kényszerítő eszköz csak akkor alkalmazható, ha az intézkedés alá vont magatartása, ellenszegülésének mértéke annak Rtv. szerinti alkalmazását indokolja. A nagyobb korlátozással, sérüléssel

vagy károkozással járó kényszerítő eszköz akkor alkalmazható, ha a kisebb korlátozással, sérüléssel vagy károkozással járó kényszerítő eszköz alkalmazása nem vezetett eredményre vagy sikere eleve kilátástalan.

A kényszerítő eszköz alkalmazásáról a rendőr - az ellenszegülés megtörését, illetve a támadás megakadályozását követően - szóban köteles haladéktalanul jelenteni, majd az intézkedés befejezését követően soron kívül írásos jelentést kell készíteni.

Ha a kényszerítő eszköz alkalmazását személyi szabadságot korlátozó intézkedés, így például elfogás, előállítás, vagy biztonsági intézkedés követi, a kényszerítő eszközt alkalmazó rendőrnek a jelentést a személyi szabadságot korlátozó intézkedésről szóló írásos jelentésben kell megtennie.

A kényszerítő eszköz alkalmazásáról készített jelentés tartalmazza:

- az alkalmazás alapjául szolgáló magatartás eseményhű bemutatása mellett annak leírását, hol, mikor, kivel szemben, mennyi ideig, milyen kényszerítő eszköz alkalmazására került sor, és ennek mi volt az indoka,
- a jogellenes magatartás abbahagyására történt-e felszólítás, ha nem, ennek mi volt az oka,
- a kényszerítő eszköz alkalmazására történt-e előzetes figyelmeztetés, ha nem, ennek mi volt az oka,
- keletkezett-e sérülés, és milyen fokú, valamint keletkezett-e anyagi kár,
- mi történt a sérülttel, ellátására történt-e intézkedés, ha nem, ennek mi volt az oka,
- a támadásra használt eszköz leírását, ha támadás miatt történt a kényszerítő eszköz alkalmazása,
- a tanúk természetes személyazonosító adatait és lakcímét, valamint
- az alkalmazást lehetővé tevő valamennyi jogszabályhelyre történő hivatkozást.

A rendőr a kényszerítő eszköz alkalmazása során a testi épséghez fűződő jogokat köteles tiszteletben tartani, és a testi épséget csak a legszükségesebb mértékben veszélyeztetheti. A kényszerítő eszközök alkalmazását követően a rendőr elöljárója vizsgálja annak szükségességét, jogszerűségét, az arányosság követelményének megtartását, amelynek során:

- a) meghallgatja azt, akivel szemben a kényszerítő eszközt alkalmazták, valamint az eseménynél jelenlévő személyeket,
- b) szükség esetén tisztázza a rendőr jelentésében észlelt ellentmondásokat.

Fontos megérteni azt, hogy mindez nagymértékű autonóm döntési szabadságot biztosít a rendőr számára annak eldöntésében, hogy alkalmaz-e bármilyen kényszerítő eszközt annak érdekében, hogy jogszerű feladatellátását eredményesen végezhesse. Ez a döntési szabadság mindemellett fegyelmi és büntetőjogi felelősséggel is párosul, mely jogszabályi garanciát jelent az alapvető jogok önkényes és indokolatlan korlátozásával szemben. Ilyen döntés meghozatalára csak olyan személy hatalmazható fel, akit erre megfelelően felkészítettek, tisztában van jogszerű lehetőségeivel, képes a rendelkezésére álló lehetőségek, valamint eszközök közül a legmegfelelőbbet megválasztani és felmérni cselekményei következményeit.

Bár a kényszerítő eszközök alkalmazására vonatkozó abszolút – mérlegelés nélküli – kötelezettséget a törvény nem állapít meg – az intézkedési, segítségnyújtási kötelezettségből, és az eredményesség alapelvéből következően –, ha az intézkedés eredményes befejezése más módon nem biztosítható, akkor a rendőrnek bizony kényszerítő eszközt kell alkalmaznia, beleértve természetesen akár a lőfegyverhasználatot is!

Tehát a más személyre, az élet kioltására alkalmas eszközzel támadó személy támadásának elhárítása érdekében, ha ez enyhébb kényszerítő eszközzel nem lehetséges, a rendőrnek lőfegyvert kell alkalmaznia, mivel az ennek elmulasztásával járó következményekért is felelnie kell.

4.2.2 A RENDŐRSÉG ÁLTAL ALKALMAZHATÓ KÉNYSZERÍTŐ ESZKÖZÖK

Az Rtv.-ben felsorolt sorrend fontos, az az arányosság figyelembevételével során az enyhébbtől (testi kényszer) a súlyosabb felé halad (lőfegyver).

A testi kényszer és a bilincs kivételével kényszerítő eszköz - a jogos védelem esetét kivéve - nem alkalmazható a láthatóan terhes nővel és a gyermekkorúval szemben.

Ha a rendszeresített kényszerítő eszköz nem áll rendelkezésre, vagy a használatára nincs lehetőség, a rendőr a bilincs, a rendőrbot vagy az útzár helyett más eszközt is igénybe vehet, ha a helyettesített eszköz alkalmazásának törvényi feltételei fennállnak és az, az azzal elérni kívánt törvényes cél megvalósítására alkalmas. A rendőrségnél rendszeresített robbanófegyverek a lőfegyverrel esnek egy tekintet alá.

4.2.2.1. Testi kényszer alkalmazása

A rendőr – intézkedése során – az ellenszegülés megtörésére testi erővel cselekvésre vagy a cselekvés abbahagyására kényszerítést alkalmazhat. A megfogás, a leszorítás, az elvezetés vagy más, a rendőr által fizikai erőfeszítéssel alkalmazott, valamely cselekvésre vagy cselekvés abbahagyására irányuló kényszerítés akkor alkalmazható, ha a rendőri erőfölény vagy az intézkedés alá vont személy állapota, magatartása folytán a rendőri intézkedés eredményessége ezzel biztosítható.

A testi kényszer alkalmazása során a rendőr önvédelmi fogásokat is használhat. A rendőr a támadás céljára szolgáló eszköz használatának megakadályozása, továbbá a támadás elhárítása érdekében az ehhez szükséges erejű és irányultságú ütést vagy rúgást alkalmazhat. Ez esetben ügyelni kell arra, hogy mindez ne keltse a külső szemlélőben verekedés látszatát.

Nem minősül testi kényszernek, amikor a rendőr – a biztonságosság elvének szem előtt tartásával – a felé kartávolságon belülre lépő, valamint a mozgásának folyamatosságát akadályozó személyt csupán nyújtott karjával, minimális erő kifejtéssel magától távol tartja.

4.2.2.2. Bilincs alkalmazása

A bilincs első sorban megelőző, védelmi eszköz, amit a rendőr más kényszerítő eszköz mellett – indokolt esetben – akkor is alkalmazhat, ha a más eszköz alkalmazása a célját elérte. Bilincselést az **erre a célra rendszerezített** eszközzel kell végrehajtani. Ennek hiányában, vagy ezek meghibásodása, megrongálódása esetén **más, ilyen célra megfelelő eszköz is alkalmazható, de tilos vékony fém- vagy műanyag huzalt**, a jellegénél fogva sérülést okozó eszközt alkalmazni.

A rendőr bilincset alkalmazhat a személyi szabadságában korlátozni kívánt vagy korlátozott személy;

- önkárosításának,
- támadásának,
- szökésének megakadályozására vagy megelőzésére,
- ellenszegülésének megtörésére.

A rendőr tehát a bilincset nem csupán az ellenszegülés megtöréséig vagy a támadás elhárításáig, hanem azt követően is – az intézkedés alá vont várható magatartására figyelemmel – alkalmazhatja. Ezzel megelőzi az ismételt ellenszegülést vagy támadást, és megakadályozza az önkárosítást.

A bilincselés módjai:

- két vagy több ember kezének egymáshoz bilincselése,
- kezek előre, illetve hátra bilincselése,
- indokolt esetben lábak egymáshoz bilincselése,
- indokolt esetben tárgyhoz bilincselés.

Tilos a tárgyhoz bilincselést járműben történő szállítás közben alkalmazni. Tilos a bilincs olyan módon való használata, amely indokolatlanul fájdalmat, sérülést okoz vagy jellegénél fogva megalázó.

A bilincselés módját az intézkedő az adott körülmények között a legcélrányosabban választja meg azzal, hogy:

- a kezek hátra bilincselése akkor célszerű, ha a bilincs alkalmazására testi kényszer útján kerül sor, vagy alapos okkal tartani lehet az intézkedő elleni támadástól, illetve szökéstől,
- lábbilincselés, illetve kéz és láb bilincselés együttes alkalmazása akkor indokolt, ha arról, akivel szemben alkalmazzák feltételezhető, hogy önmagában vagy másban kézbilincs alkalmazása esetén is kárt tud okozni, illetőleg terrorcselekmény elkövetésén tetten érték,
- tárgyhoz bilincselésnek akkor van helye, ha a személy önkárosításának, támadásának vagy szökésének megakadályozása, ellenszegülésének megtörése, illetve az intézkedés eredményes befejezése más módon nem biztosítható.

Nem minősül embertelen, megalázó bánásmódnak a személy, fekvő helyzetben történő megbilincselése, ha arra támadása vagy erőszakos magatartása miatt került sor.

4.2.2.3. Vegyi eszköz, elektromos sokkoló eszköz, rendőrbot, kardlap, illetőleg más eszköz alkalmazása

A rendőr a szolgálatban rendszeresített **vegyi vagy elektromos sokkoló eszközt**, illetőleg **rendőrbotot** vagy **kardlapot** alkalmazhat

- a) a **mások vagy saját életét, testi épségét**, illetőleg a **vagyonbiztonságot közvetlenül veszélyeztető támadás** elhárítására,
- b) a jogszerű rendőri intézkedéssel szembeni **ellenszegülés megtörésére**.

A rendőr a szolgálatban rendszeresített gumilövedéket, illetve pirotechnikai eszközt, könnygázgránátot, elfogó hálót, ingerlőgázt, továbbá vízágyút alkalmazhat a mások vagy saját élete, testi épsége, illetőleg a vagyonbiztonság közvetlen veszélyeztetésének elhárítására, vagy ha a lőfegyverhasználat feltételei fennállnak. A rendőrbottal (gumibot, tonfa) egy tekintet alá esik minden más alkalmi eszköz, amelynek hatása a rendszeresített rendőrbotéval azonos.

Az intézkedő szolgálati személy az intézkedés megkezdésekor, amennyiben a körülmények megkívánják, a vegyi eszközt, elektromos sokkoló eszközt helyezze készenlétbe, a rendőrbotot, a kardot fogja kézbe, és készüljön fel támadás elhárítására, ellenszegülés megtörésére.

Az ütés lehetőleg a támadó végtagot érje, kerülni kell, hogy az ütés a fejre, derékra, gyomorra, hasra irányuljon. A meghatározott kényszerítő eszközöket nem szabad a támadás, ellenszegülés megszűnése, megtörése után is alkalmazni! A könnygázgránát tömegoszlításra vagy zárt térben kialakult ellenállási góc felszámolására alkalmazható azzal, hogy az mindig parancsra, a helyszínen tartózkodó parancsnok által meghatározott módon akkor történhet, ha egyidejűleg gondoskodtak az intézkedők könnygáz hatása elleni védelméről.

4.2.2.4. Szolgálati kutya alkalmazása

A rendvédelmi szerv hivatásos állományú tagja erre speciálisan felkészített **szolgálati kutyát** meghatározott feltételek esetén, **az alábbi módon alkalmazhatja:**

- pórázon vezetve, szájkosárral ellátva,
- póráz nélkül, szájkosárral ellátva,
- pórázon vezetve, szájkosár nélkül,
- szájkosár és póráz nélkül.

A rendőr szájkosárral ellátott szolgálati kutyát – pórázon vagy anélkül – kényszerítő eszközként akkor alkalmazhat, ha a testi kényszer alkalmazásának feltételei fennállnak.

A rendőr szájkosár nélküli szolgálati kutyát pórázon vezetve alkalmazhat, ha a jogellenesen összegyűlt tömeg enyhébb kényszerítő eszközzel nem osztható szét, illetve, ha az a közbiztonságot súlyosan veszélyeztető csoportosulás szétesztéséhez vagy a rendőri intézkedéssel szembeni tevőleges ellenállás leküzdéséhez szükséges.

A rendőr szájkosár és póráz nélküli szolgálati kutyát alkalmazhat

- a) súlyos sérüléssel fenyegető támadás elhárítására;
- b) súlyos bűncselekmény elkövetésével alaposan gyanúsítható személy elfogására;
- c) a személye ellen intézett támadás vagy az életét, testi épségét közvetlenül fenyegető magatartás elhárítására.

Fontos, hogy csak kiképzett, egészséges, ápolt és jó erőnlétű kutyával lehet szolgálatot ellátni. Szolgálati kutya nyilvános helyre csak feladata ellátása céljából vihető be. A szolgálati kutyák szolgálatra való alkalmasságát rendszeresen ellenőrizni kell, felkészítéséért a kutyavezető tartozik felelősséggel.

4.2.2.5. Útzár alkalmazása

Közúton vagy a közforgalom számára megnyitott egyéb úton útzár csak ellenőrző-átengedő pont részeként telepíthető. Az útzárat - a forgalomkorlátozáshoz szükséges jelzéseken túl - a telepítés helyén „útzár” feliratú kiegészítő táblával ellátott „egyéb veszély” közúti közlekedési jelzőtáblával kell jelezni, közúton éjszaka megkülönböztető fényjelzését működtető jármű vagy villogó sárga fényt adó berendezés elhelyezésével is meg kell jelölni. Az ellenőrzés helyén a járművek megállításának vonalában „kötelező megállás” jelzőtáblával „Ellenőrzés, Control” felirattal, valamint „Egyéb veszély” jelzőtáblával a veszély jellegére utaló „útzár” és a telepítés helyének távolságát jelölő kiegészítő táblával is jelezni kell az akadályt! A rendőri ellenőrzés előtt – szükség szerint - sebességhatároló és „Útszűkület” jelzőtáblák, a lezárt és le nem zárt úttest-rész tengelyvonalában a járművek menetvonalának kijelölésére a KRESZ-ben meghatározott terelőképek és az úttest lezárást jelző piros-fehér színű, nyíl alakban sávzott táblák is kihelyezhetők, de autópályán és autópályán e jelzések kihelyezése kötelező. Éjszaka és korlátozott látási viszonyok között az útzárat meg kell jelölni villogó sárga fényt adó lámpával, vagy ennek hiányában az útzár mellett a szolgálati gépjármű megkülönböztető fényjelzésének működtetésével.

4.2.2.6. Lőfegyverhasználat

A rendőrt a lőfegyverhasználati jog – a jogos védelem és a végszükség esetein kívül – az Rtv.-ben foglaltak szerint illeti meg. A lőfegyverhasználat saját elhatározásból vagy utasításra történhet. Csapaterő zárt alakzatban történő alkalmazása esetén csak utasításra használható lőfegyver. Ha e törvény szerint a lőfegyverhasználat feltétele fennáll, a rendőr bármely dolgot fegyverként használhat. A lőfegyver használatára vonatkozó szabályokat ebben az esetben is értelemszerűen alkalmazni kell.

Lőfegyverhasználatnak csak a szándékosan, személyre leadott lövés minősül. Személyre szándékosan leadott lövés akkor is lőfegyverhasználatnak minősül, ha az nem okozott sérülést.

A rendőr lőfegyvert használhat:

- az élet elleni közvetlen fenyegetés vagy támadás elhárítására;
- a testi épséget súlyosan veszélyeztető közvetlen támadás elhárítására;
- a terrorcselekmény (Btk. 314-316. §), a jármű hatalomba kerítése (Btk. 320. §) vagy a közveszély okozása (Btk. 322. §) bűncselekmények megakadályozására vagy megszakítására;

- d) bűncselekmény lőfegyverrel, robbanóanyaggal vagy az élet kioltására alkalmas más eszközzel való elkövetésének megakadályozására;
- e) lőfegyver, illetőleg robbanóanyag jogosulatlan, erőszakos megszerzésére irányuló cselekmény megakadályozására;
- f) az állam működése vagy a lakosság ellátása szempontjából kiemelkedően fontos létesítmény ellen felfegyverkezve intézett támadás elhárítására;
- g) az emberi élet kioltását szándékosan elkövető elfogására, szökésének megakadályozására;
- h) azzal szemben, aki a nála lévő fegyver vagy élet kioltására alkalmas más eszköz letételére irányuló rendőri felszólításnak nem tesz eleget, és magatartása a fegyver vagy más az élet kioltására alkalmas eszköz ember elleni közvetlen felhasználására utal;
- i) az elfogott, bűncselekmény elkövetése miatt őrizetbe vett, vagy bírói döntés alapján fogva tartott személy erőszakos kiszabadításának megakadályozására, az azt megkísérlővel szemben;
- j) a saját élete, testi épsége, személyi szabadsága ellen intézett támadás elhárítására.

Nem minősül lőfegyverhasználatnak:

- a) a figyelmeztető lövés,
- b) az állatra vagy tárgyra irányuló lövés,
- c) a nem szándékosan bekövetkezett lövés.

4.2.2.7. Csapaterő alkalmazása

A csapaterő alkalmazása esetén a rendőrség a személyi állomány összevonása és kötelékbe szervezése, ennek egyszemélyi parancsnoki vezetés alá helyezése, továbbá sajátos taktikai szabályok alkalmazása útján biztosítja a feladat végrehajtását, amelyet az alkotmányos jogszabályok szerint hozott döntés alapján csak az elsőszámú vezető rendelhet el.

4.2.2.8. Tömegoszlátás

Ha a jogellenesen összegyűlt, illetőleg jogellenes magatartást tanúsító tömeg a szétoszlásra irányuló rendőri felszólításnak nem tesz eleget, a rendőrség a kényszerítő eszközök alkalmazása mellett a tömeggel szemben a következő eszközt, illetőleg intézkedést alkalmazhatja:

- a) vízágyút,
- b) pirotechnikai eszközt,
- c) ingerlőgázt,
- d) elfogó hálót,
- e) lóhátan vagy járműkötelékben végzett kényszeroszlátást.

Tilos a tömegoszlátásra lőfegyvert használni.

5. A BELÜGYI RENDVÉDELMI SZERVEK SZOLGÁLATI TEVÉKENYSÉGE, EGYÜTTMŰKÖDÉSE ÉS KAPCSOLATAI

A belügyi rendvédelmi szervek a napi tevékenységük során feladataikból adódóan a szolgálati tagozódásnak, illetve a szakmai tevékenységi területeiknek megfelelően sokrétű munkát végeznek. Ezek a tevékenységek a rendőrség esetében szolgálati formákhoz, a hivatásos katasztrófavédelmi szerv esetében pedig jól behatárolható tevékenységi területekhez kötődnek. A tankönyv e részének első felében ezekről lesz szó. A továbbiakban röviden kifejtjük a belügyi rendvédelmi szervek tevékenységét meghatározó filozófia lényegét, valamint az együttműködés és a társadalmi, lakossági kapcsolatok fontosságát, tartalmi vonásait és a civil kontroll jelentőségét.

5.1. A RENDŐRSÉG ÁLTAL ALKALMAZOTT SZOLGÁLATI FORMÁK ÉS AZOK TEVÉKENYSÉGE

A rendőrök a szolgálati feladataikat a rendőrségi szolgálati szabályzatban rögzített szolgálati formákban, külön végrehajtási rendelkezések alapján, a szakmai szabályzatokban meghatározott módon hajtják végre. Ezek előírásait az adott feladat végrehajtására kijelölt rendőr szolgálati beosztásától függetlenül köteles betartani.

A szolgálati előjáró az alárendelt rendőr részére elrendelheti az adott feladat meghatározott szolgálati formában történő végrehajtását (pl. bűnügyi nyomozó járőr vagy ügyeleti szolgálati formában teljesít szolgálatot).

A rendőrség által alkalmazott szolgálati formák és ezek során végzett tevékenységeket az alábbiakban ismertetjük.

A rendőrök a szolgálati feladataikat külön végrehajtási rendelkezések alapján, különböző szolgálati formákban, a szakmai szabályzatokban meghatározott módon hajtják végre, amely előírásokat az adott feladat végrehajtására kijelölt rendőr szolgálati beosztásától függetlenül köteles betartani. A szolgálati előjáró az alárendelt rendőr részére elrendelheti a feladat meghatározott szolgálati formában történő végrehajtását.

5.1.1. ÜGYELETI SZOLGÁLATI FORMA

A rendőri szervezet modernizációjával, valamint az Egységes Európai Segélyhívó Rendszerhez történő csatlakozással együtt az ügyeleti szolgálat teljesítése is jelentős változáson ment keresztül az elmúlt néhány évben. A feladat lényege nem változott, azonban folyamata átalakult. Az ügyeleti szolgálati forma meghatározását az RSZSZ alapján a következőképpen definiálhatjuk:

A rendőrségi feladatok végrehajtásának, a szervezet működésének, valamint irányításának és vezetésének, továbbá a rendőri munka folyamatosságának biztosítása, az együttműködő szervekkel való kapcsolat állandó fenntartása, a rendkívüli eseményekkel összefüggő halaszthatatlan intézkedések megtétele, az intézkedésre jogosult és köteles szervek, személyek értesítése, illetve a vezetők tájékoztatása érdekében állandó vagy ideiglenes jelleggel ügyeletet kell biztosítani.

A fenti meghatározásból világosan látható a feladat sokrétűsége, és az, hogy az ebben a szolgálati formában tevékenykedő rendőrökkel szemben mindez milyen magas elvárásokat támaszt. Erre utal az is, hogy az ügyeletes (vezető ügyeletes) hivatali munkaidőn túl az adott rendőri szerv vezetőjének jogkörében jár el, melyet korlátozott mértékben gyakorol (pl. a szerv alárendeltségébe tartozó bármely személy részére utasítást adhat, de nem gyakorolja az állományilletékes parancsnoki jogköröket).

5.1.2. KÖRZETI MEGBÍZOTTI SZOLGÁLATI FORMA

A körzeti megbízott az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerv vezetője által meghatározott körzetben teljesít szolgálatot, tevékenységét önállóan szervezi. A körzeti megbízott beosztású rendőr (a továbbiakban: körzeti megbízott) a számára kijelölt területen (körzetben) egy vagy több település, közigazgatási körzet egészén vagy annak egy részén teljesít szolgálatot. A körzeti megbízott tevékenységét önállóan szervezi. Szolgálatát a személyes felelősség elvén, magas fokú szakértelmen és helytálláson alapul.

A körzeti megbízott alapvető feladata:

- a) az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerv és a lakosság kapcsolatának fenntartása,
- b) bűnmegelőzési tevékenység ellátása,
- c) nyomozások elvégzése,
- d) a működési területét érintő körözési eljárás lefolytatása
- e) vasúti, légi és vízi rendészeti rendőri feladatok ellátása.

5.1.3. JÁRŐR SZOLGÁLATI FORMA

A járőrözés a közterületek és nyilvános helyek, a határterület és – jogszabályban meghatározott esetekben – a határterületen kívüli területek rendőri vagy határrendészeti ellenőrzésének, továbbá a határőrizetnek az egyik formája. A járőrözés során egy vagy több rendőr előre meghatározott körzetben, területen vagy útvonalon, valamint menetvonalon bűnügyi, közrendvédelmi, határrendészeti, közlekedési, továbbá vízi rendészeti feladatot lát el, ellenőrzi a jogszabályok betartását, végzi a jogellenes cselekmények megelőzését, felderítését, megszakítását és az elkövetők elfogását.

A rendőr a mellé – közös végrehajtást igénylő feladat esetén – járőrtársként beosztott katonával, büntetés-végrehajtási felügyelővel, pénzügyőrrel, országgyűlési őrral, az Európai Unió jogi aktusa vagy nemzetközi szerződés alapján más állam rendvédelmi szervének tagjával, közterület-felügyelővel, fegyveres biztonsági őrral, polgárőrrel is.

A járőrszolgálat teljesíthető gyalogosan, szolgálati állattal (gyalogosan szolgálati kutyával, szolgálati lovon), illetve járművön (kerékpárral, segédmotoros kerékpárral, motorkerékpárral, gépkocsival, vízi, légi vagy különleges járművel, illetőleg kombinált módon).

A szolgálatteljesítés módját, a szolgálati öltözetet vagy a polgári ruhában való szolgálatteljesítést, a felszerelést, a fegyverzetet a szolgálat ellátását irányító parancsnok határozza meg. A járőr ereje lehet járőrpár (két fő rendőr), járőrcsoport vagy bevetési csoport.

Attól függően, hogy a járőr feladatai között a bűnügyi, a közrendvédelmi, a határrendészeti vagy a közlekedést segítő, irányító és ellenőrző feladatok vannak túlsúlyban, a járőr szolgálati forma

- a) bűnügyi,
- b) közrendvédelmi,
- c) határrendészeti, valamint
- d) közlekedési forgalomellenőrző járőr szolgálati forma lehet.

5.1.4. ÚTLEVÉLKEZELŐI SZOLGÁLATI FORMA

Útlevelezési szolgálati formát alkalmaz az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerv a határ-forgalom ellenőrzés végrehajtására, amelynek során az útlevelezési a Schengeni határ-ellenőrzési kódexben, valamint a Határőrök gyakorlati kézikönyvében (Schengeni kézikönyv) meghatározottakat hajtja végre.

5.1.5. ŐRSZOLGÁLATI FORMÁK

Az őrszolgálat az a szolgálati forma, amelynek során a rendőr a kijelölt őrhelyén, mozgási körzetében állandó vagy ideiglenes jelleggel személyt, meghatározott területet, létesítményt vagy értéket véd, őriz, közbiztonsági szempontból ellenőriz vagy protokolláris feladatot lát el.

Az őrszolgálat formája lehet:

- a) Mozdgóőr: A mozdgóőr a számára kijelölt mozgási körzetben, egy adott ponthoz meghatározott időközönként rendszeresen visszatérve látja el szolgálatát. Mozgási körzetét a közbiztonsági viszonyok és a feladat jellege szerint a szolgálati elöljáró jelöli ki.
- b) Objektumőr: Az objektumőr meghatározott létesítményhez tartozó, az őrtasításban meghatározott körzetben végzi feladatát.
- c) Fogdaőr: A fogdaőr a rendőrségi fogdában, az őrzött szálláson, a kijelölt őrhelyen vagy a meghatározott mozgási körzetben őrizi a fogvatartott személyt.
- d) Kísérő őr: A kísérő őr feladata a felügyeletére bízott fogvatartott személy meghatározott helyre történő kísérése.
- e) Rendkívüli őr: A rendkívüli őr külön utasításra végez a szolgálati elöljáró által meghatározott biztosítási, őrzési feladatot. Az utasítást rendkívüli őri őrtasításban, írásban kell meghatározni. Halaszthatatlan esetben az utasítást szóban is meg lehet határozni, azonban azt haladéktalanul írásba kell foglalni.
- f) Díszőr: A díszőr ünnepségek, rendezvények, katonai tiszteletadással rendezett kegyeleti aktusok alkalmával szolgálati elöljárója utasítása szerint teljesít ideiglenes protokolláris őrszolgálatot.

5.1.6. SZEMÉLYVÉDELMI SZOLGÁLATI FORMA

A személyvédelmi szolgálat célja:

- a) a személybiztosítás,
- b) a lakásbiztosítás,
- c) a programhely-biztosítás,
- d) az útvonal-biztosítás,
- e) a védett személy biztonságos közúti szállítása, valamint
- f) a védett személlyel kapcsolatos nyílt és operatív biztosítás ellátása.

5.1.7. PÉNZKÍSÉRŐ SZOLGÁLATI FORMA

A rendőrség jogszabályi kötelezés vagy szerződés alapján részt vesz a Magyar Nemzeti Bank és más pénzüintézetek nagy összegű pénz- és értékszállítmányainak kísérésében. Ezekre a kíséresi feladatokra járőrcsoporthoz kell szervezni. A pénzkíséret végrehajtása során a pénzkísérő járőrcsoporthoz vezetője folyamatos rádió-összszeköttetést tart a területileg illetékes megyei (fővárosi) rendőr-főkapitányság ügyeletével. A pénzkísérő járőrcsoporthoz alapfeladatától nem térhet el, a pénzkíséret végrehajtása során kizárólag a közbiztonsághoz súlyosan veszélyeztető magatartás észlelése esetén köteles intézkedést kezdeményezni. Ebben az esetben a területileg illetékes megyei (fővárosi) rendőr-főkapitányság ügyelete (tevékenység-irányítási központja) köteles soron kívül segítséget nyújtani a pénzkísérő járőrcsoporthoz részére. Ebben az esetben a pénzkísérő járőrcsoporthoz a pénzkíséresi feladatát csak az intézkedés átadása után folytathatja.

5.1.8. VONATKÍSÉRŐ SZOLGÁLATI FORMA

A személyszállító vonatok, valamint a pályaudvarok és vasútállomások rendőri ellenőrzése a megyei (fővárosi) rendőr-főkapitányság feladata. Azt a vonatot, amelynek rendőri ellenőrzése közbiztonsági szempontból különösen indokolt, a rendőr-főkapitányság intézkedése alapján közrendvédelmi állománnyal a megye (főváros) területén kísérni kell. A vonatkíséresi feladatok végrehajtása mellett, azzal összhangban meg kell szervezni a pályaudvarok és vasútállomások rendőri ellenőrzését. A személyszállító vonatok ellenőrzésére legalább két fős rendőrijárőrt kell vezényelni.

5.1.9. VÉDELMI ELLENŐRZÉSI ÉS FELÜGYELETI SZOLGÁLATI FORMA

A nemzetközi repülőterek védelme a légiközlekedés biztonságát veszélyeztető terrortámadások megakadályozása érdekében fokozottan szükséges. Ennek érdekében a rendőrség védelmi ellenőrzési és felügyeleti szolgálati forma alkalmazásával, nemzetközi repülőtéren felügyeli:

- a) az utasok és kézipoggyászaik,
- b) a nem utas személyek és személyes tárgyaik,
- c) a szigorított védelmi területre (SRA) belépő járművek, valamint
- d) a feladott poggyász, áru és postaküldemény, a légifuvarozói postaküldemény és a légifuvarozói anyag, a fedélzeti ellátmány és a repülőtéri kiegészítők védelmi ellenőrzését.
- e) A védelmi ellenőrzési és felügyeleti feladatokra beosztott rendőr az utasok és kézipoggyászaik védelmi ellenőrzését fegyveresen biztosítja.
- f) A védelmi ellenőrzési és felügyeleti feladatra beosztott rendőr nemzetközi repülőtéren
- g) ellátja a repülőtér szigorított védelmi területeinek rendőri felügyeletét,

- h) közreműködik a repülőtér területén a közveszéllyel fenyegetés bűncselekmény elhárításában, továbbá az elhagyott, gazdátlan csomagokkal kapcsolatos rendőri feladatok végrehajtásában.

5.1.10. KÉSZENLÉTI SZOLGÁLATI FORMA

A különleges jogrend bevezetésekor, illetve olyan váratlan események bekövetkezése esetén, melyek miatt minősített időszak feladatok végrehajtása válik szükségessé a rendőrség személyi állományának is magasabb készenléti szintet kell elérnie, mint normál időszakban. A készenléti fokozásakor olyan rendszabályok bevezetésére és végrehajtására kerül sor, melyek eredményeként a rendőri szervek felkészültsége egyre jobban megközelíti, illetve eléri az általánostól eltérő, a minősített időszak feladatok végrehajtásához szükséges szintet. A készenléti helyzet szabályait is norma határozza meg. Készenléti az országos rendőrfőkapitány, a Terrorelhárítási Központ főigazgatója, a Nemzeti Védelmi Szolgálat főigazgatója, a bűnügyi főigazgató, a rendészeti főigazgató, a Készenléti Rendőrség parancsnoka, a Repülőtéri Rendőr Igazgatóság igazgatója, a Bűnügyi Szakértői- és Kutatóintézet Bűnügyi Technikai Főosztály vezetője, a megyei (fővárosi) rendőrfőkapitány, a rendőrkapitány és a határrendészeti kirendeltség vezetője rendelhet el az irányítása alatt álló szerv, szervezeti egység vagy szervezeti elem vonatkozásában.

5.1.11. FELÜGYELETI SZOLGÁLATI FORMA

A nagy tömegeket vonzó rendezvények közbiztonsági szempontból mindig kockázatot jelentenek, ezért azok rendőri biztosítása nélkülözhetetlen. A rendőri biztosítás ugyanakkor nem helyettesíti a rendező szerv vagy gazdálkodó szervezet biztosítási tevékenységét.

A tömegrendezvények rendjének biztonságosságának garantálása első sorban a rendező feladata. Minde mellett az is tény, hogy vannak olyan rendezvények, melyek jellegüknél, résztvevőiknél, helyszínüknél fogva fokozott közbiztonsági kockázatot jelentenek.

Ilyenek lehetnek egyes sportesemények, politikai vagy kulturális rendezvények. A rendőrség alapvető feladata ezek külső biztosítása, a belső rendért alapvetően a rendező felel. A rendező szervvel való zavartalan együttműködés biztosítása érdekében kerül sor a felügyeleti szolgálat alkalmazására, melynek során a felügyeleti szolgálatra bízott feladata, hogy a közrendet, közbiztonságot veszélyeztető cselekményeket megelőzzék, megszakítsák, a szükséges rendőri intézkedéseket megtegyék, továbbá a rend fenntartása érdekében segítséget nyújtsanak a rendezőknek.

5.2. A KATASZTRÓFAVÉDELEM SZOLGÁLATI TEVÉKENYSÉGE

- KATASZTRÓFA ELHÁRÍTÁSI ALAPISMERETEK

A katasztrófavédelem feladatait a már ismerttetett jogszabályok megszabta keretek között szakmai tevékenységi területeinek megfelelően három jól elkülöníthető időszakban végzi, a katasztrófa vagy más veszélyhelyzet bekövetkezése előtt, alatta, és azt követően. Ennek megfelelően szakmai tevékenységi területenként és időszakonként rendszerezve elkülöníthetünk.

A katasztrófavédelem szakmai területei

A katasztrófavédelem szakmai területei:

- Tűzoltósági szakterület
- Polgári védelmi szakterület
- Iparbiztonsági szakterület

A katasztrófavédelmi feladat- és szervezetrendszert 2000. január elsején hozták létre az állami tűzoltóság és a polgári védelem országos és területi szintű szerveinek összevonásával. 2012- től az összevonás tovább erősödött, lenyúlt egészen a helyi szintig, és ugyanakkor – a vörösiszap-katasztrófa szomorú tanulságai alapján – bekerült az iparbiztonság is a katasztrófavédelem feladatrendszerébe.

5.2.1. A TŰZOLTÓSÁGI SZAKTERÜLET

A tűzoltósági szakterület alapfogalmait és fő feladatait a Tűzvédelmi Törvény – 1996. évi XXXI. törvény a tűz elleni védekezésről, a műszaki mentésről és a tűzoltóságról – az alábbiak szerint határozza meg:

Tűz (tűzeset): az az ellenőrizetlen égési folyamat, amely veszélyt jelent az életre, a testi épségre vagy az anyagi javakra, illetve azokban károsodást okoz;

Tűz elleni védekezés (a továbbiakban: **tűzvédelem**): a tűzesetek megelőzése, a tűzoltási feladatok ellátása, a tűzvizsgálat, valamint ezek feltételeinek biztosítása;

Tűzmegeelőzés: a tüzek keletkezésének megelőzésére, továbbterjedésének megakadályozására, illetőleg a tűzoltás alapvető feltételeinek biztosítására vonatkozó, a létesítés és a használat során megtartandó tűzvédelmi jogszabályok, szabványok, hatósági előírások rendszere és az azok érvényesítésére irányuló tevékenység;

Tűzoltási feladat: a veszélyeztetett személyek mentése, a tűz terjedésének megakadályozása, az anyagi javak védelme, a tűz eloltása és a szükséges biztonsági intézkedések megtétele, továbbá a tűz közvetlen veszélyének elhárítása;

Tűzvizsgálat: a tűz keletkezési idejének, helyének és okának felderítésére irányuló hatósági tevékenység, amelynek célja olyan tűzmegeelőzési, tűzoltási beavatkozási tapasztalatok meg- szerzése, következtetések levonása, amelyek alkalmasak a tűzmegeelőzési ismeretek bővítésére és a mentési beavatkozási feltételek javítására;

Műszaki mentés: természeti csapás, baleset, káreset, rendellenes technológiai folyamat, mű- szaki meghibásodás, veszélyes anyag szabadba jutása vagy egyéb cselekmény által előidézett veszélyhelyzet során az emberélet, a testi épség és az anyagi javak védelme érdekében a tűzoltóság részéről – a rendelkezésére álló, illetőleg az általa igénybe vett eszközökkel – végzett elsődleges beavatkozási tevékenység.

A tűzmegeelőzés és a tűzvizsgálat hatósági feladat, amelyeket alapvetően a katasztrófavédelmi szervek felső-fokú képesítéssel rendelkező tisztjei látnak el.

A tűzoltást és a műszaki mentést elsődlegesen a tűzoltóságok vonuló egységei látják el (őket látjuk megkülönböztetett jelzésű tűzoltó gépjárművel vonulni és a tűzeseteknél, baleseteknél beavatkozni).

5.2.2. A POLGÁRI VÉDELMI SZAKTERÜLET

A polgári védelem fogalmát és feladatait a Katasztrófavédelmi törvény az alábbiak szerint határozza meg:

Polgári védelem:

- **olyan összetársadalmi feladat-, eszköz- és intézkedési rendszer, amelynek célja katasztrófa, illetve fegyveres összeütközés esetén a lakosság életének megóvása, az életben maradás feltételeinek biztosítása, valamint a lakosság felkészítése azok hatásainak leküzdése és a túlélés feltételeinek megteremtése érdekében.**

Polgári védelem feladata:

- a lakosság felkészítése a védekezés során irányadó magatartási szabályokra,
- a lakosság köréből polgári védelmi szervezetek létrehozása és felkészítése, valamint a működéshez szükséges anyagi készletek biztosítása,
- a tájékoztatás, figyelmeztetés, riasztás,
- az egyéni védőeszközökkel történő ellátás,
- védelmi célú építmények fenntartása,
- a lakosság kimenekítése, kitelepítése és befogadása,
- gondoskodás a létfenntartáshoz szükséges anyagi javak (különösen víz-, élelmiszer-, takarmány- és gyógyszerkészletek, állatállomány) és a kritikus infrastruktúrák védelméről,
- a kárterület felderítése, a mentés, az elsősegélynyújtás, a mentesítés és a fertőtlenítés, és az ezekkel összefüggő ideiglenes helyreállítás, továbbá a halálos áldozatokkal kapcsolatos halaszthatatlan intézkedések,
- a települések kockázatértékelésen alapuló veszélyeztetettségének felmérése,
- a veszély-elhárítási tervezés, szervezés,
- közreműködés a kulturális örökség védett elemeinek védelmében, a vizek kártételei elleni védekezés külön jogszabályban meghatározott feladatainak ellátásában, a menekültek elhelyezésében és ellátásában, továbbá a tűzoltásban, és a nemzetközi szerződésekből adódó tájékoztatás és kölcsönös segítségnyújtás feladatainak ellátásában,
- közszolgáltatás ellátásának kiesésekor az emberi életben, egészségben és az anyagi javakban esett kár megelőzése céljából a közszolgáltatás ideiglenes ellátásáról történő gondoskodás.

Fontos, hogy a polgári védelmi feladatokat a hivatásos katasztrófavédelmi szervezet az állampolgárok bevonásával, tevékeny közreműködésével látja el. Az állampolgárok a polgári védelmi feladatokra önként jelentkezhetnek (önkéntes szolgálat), vagy a polgári védelmi kötelezettség alapján beoszthatók (köteles szolgálat). A települések és az üzemek a kockázatértékelés alapján polgári védelmi szervezeteket alakítanak, amelyekbe beosztják a polgári védelmi kötelezettségüket teljesítő állampolgárokat.

5.2.3. IPARBIZTONSÁGI SZAKTERÜLET

Az iparbiztonsági szakterület négy fő feladata:

- **a veszélyes üzemek felügyelete,**
- **a veszélyes áruk szállításának ellenőrzése,**
- **a létfontosságú rendszerek és létesítmények (kritikus infrastruktúrák) védelme, valamint**
- **a nukleárisbaleset-elhárítás.**

A veszélyes üzemek felügyelete: Egyes gyárak, üzemek, elsősorban a feldolgozott anyagok, illetve a gyártási folyamat miatt működési hibájuk esetén különösen nagy veszélyt jelentenek az emberek életére és az anyagi javakra.

Ezekre az üzemekre szigorúbb jogszabályi előírások vonatkoznak. E különleges biztonsági előírások betartását ellenőrzi a katasztrófavédelem e szaktevékenysége keretében. A veszélyes áruk szállításának ellenőrzése: Bizonyos áruk veszélyes – tűz- és robbanásveszélyes, mérgező, fertőző, maró – anyagokat tartalmaznak. Ezeket nagy mennyiségben szállítják közúton, vasúton, vízen és levegőben. Az áruk szakszerűtlen kezelése, szállítása, illetve e járművek balesete ugyancsak különösen nagy veszélyt jelent az emberek életére és az anyagi javakra.

Ezért ezekre is szigorúbb előírások vonatkoznak, amelyeknek betartását a katasztrófavédelem ellenőrzi, és szükség esetén súlyos bírságokat szab ki. „A fogalom teljes körű értelmezéséhez szükséges annak egyes elemeit vizsgálni. Az egyik összetevő az infrastruktúra, amelynek általános fogalma viszonylag egységesen értelmezett. A fogalom a gazdaságtudományban jelent meg, mint olyan gazdasági feltételek (úthálózat, kikötők, közművek, műtárgyak, közoktatás stb.) gyűjtőneve, amelyek nem vesznek részt közvetlenül a termelési folyamatban, de közvetve befolyásolják a termelés fejlesztésének lehetőségeit.

Ennek analógiája alapján, a műszaki infrastruktúra az alapvető létesítmények, létesítmény- rendszerek, hálózatok, amelyek alapjai – létesítési és üzemeltetési feltételei – bizonyos konkrét cél érdekében megvalósított létesítményeknek. A társadalmi értelemben vett infrastruktúra ebből következően mindazon szervezetek, létesítmények, létesítményrendszerek, hálózatok összessége, amelyek egy országon belül a lakosság szellemi és tárgyi életfeltételeit megteremtik, a gazdaság működését elősegítik, illetve lehetővé teszik.

Az irányelv értelmezéséhez szükséges a kritikus, kritikusság meghatározása is, amelynek lényege röviden úgy ragadható meg, hogy kritikus minden „dolog”, amelyek megsemmisülése, működésének vagy szolgáltatásainak alacsonyabb szintje, elérhetőségének megszűnése vagy csökkenése valamilyen támogatott objektumra, folyamatra jelentős (ebben az esetben egyértelműen negatív) hatást gyakorol.

A felsorolt példák alapján megfogalmazható **a kritikus infrastruktúra általános fogalma**, azaz:

- **egy országon belül a lakosság szellemi és tárgyi életfeltételeit megteremtő, a gazdaság működését elősegítő vagy lehetővé tévő azon szervezetek, létesítmények, létesítményrendszerek, hálózatok összessége vagy ezek részei, amelyek megsemmisülése, szolgáltatásaik vagy elérhetőségük csökkenése egy adott felhasználói kör létére, lét- és működési feltételeire negatív hatással jár.”**

5.3. A KATASZTRÓFÁK ELLENI VÉDEKEZÉS ALAPJAI

A katasztrófavédelemről szóló törvény kimondja egyrészt, hogy a katasztrófavédelem nemzeti ügy, a rendszer kialakítása és működtetése, valamint a védekezés egységes irányítása állami feladat, másrészt, hogy minden állampolgárnak, illetve személynek joga van arra, hogy megismerje a környezetében lévő katasztrófához vezethető veszélyeket, veszélyforrásokat, elsajátítsa az irányadó védekezési, magatartási szabályokat, továbbá joga és kötelessége, hogy közre működjön a katasztrófavédelemben.

A katasztrófák elleni védekezést elsősorban a hivatásos katasztrófavédelmi szervek hajtják végre, szükség esetén a polgári védelmi szervezetek, az állampolgárok, illetőleg egyéb bevonható szervek, szervezetek közreműködésével. A Kormány többek között meghatározza a Kormány tagjainak és a védekezésben érintett

állami szervezeteknek a katasztrófavédelemmel kapcsolatos feladatait, összehangolja az oktatási, képzési, tudományos kutatási és műszaki fejlesztési tevékenységet, kihirdetésre előkészíti a veszélyhelyzet idején bevezetésre kerülő rendeletek tervezeteit, gondoskodik a katasztrófavédelem működésének és fejlesztésének pénzügyi feltételeiről, a katasztrófák elleni védekezésért felelős miniszter útján irányítja a megyei védelmi bizottságok katasztrófavédelmi feladatainak végrehajtását.

A Kormány a katasztrófavédelemmel összefüggő döntéseinek előkészítése, valamint a katasztrófák elleni felkészüléssel, megelőzéssel, védekezéssel és helyreállítással kapcsolatos feladatok összehangolt megoldása érdekében kormányzati koordinációs szervet működtet. A belügyminiszter felelős az irányítása alá tartozó hivatásos katasztrófavédelmi szerv működtetéséért.

A katasztrófavédelem megvalósításában részt vevő hivatásos katasztrófavédelmi szerv három szinten működik:

- I. az országos illetékességgel működő központi szerv, a Belügyminisztérium Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság (a továbbiakban: BM OKF),
- II. a megyei, fővárosi illetékességgel működő területi szervek, a megyei és fővárosi katasztrófavédelmi igazgatóságok (a továbbiakban: igazgatóság),
- III. helyi szervek a katasztrófavédelmi kirendeltségek és a hivatásos tűzoltóságok.

A központi államigazgatási szerv vezetője felelős az ágazati feladatkörébe tartozó terület katasztrófavédelmével kapcsolatos tervező, szervező, irányító tevékenységéért.

A védelmi bizottságok az illetékességi területükön összehangolják a katasztrófák elleni védekezésben közreműködő szervek katasztrófavédelemmel kapcsolatos feladatainak ellátását és az arra való felkészülést. A megyei, a fővárosi védelmi bizottság, irányítja és összehangolja a helyi védelmi bizottságok, a főpolgármester, a megyei közgyűlés elnök, a polgármesterek katasztrófavédelmi feladatait.

A főpolgármester, a megyei közgyűlés elnöke, valamint a polgármester a katasztrófavédelmi feladatait a hivatásos katasztrófavédelmi szerv közreműködésével látja el. A járásokban és a fővárosi kerületekben helyi védelmi bizottság működik. A helyi védelmi bizottságok illetékességi területe a járásokhoz, illetve a fővárosi kerületekhez igazodik.

5.3.1. A KATASZTRÓFÁK CSOPORTOSÍTÁSA, JELLEMZŐIK

Katasztrófavédelem, katasztrófa-elhárítás alatt értjük mindazt a megelőzési és mentési tevékenységet, amely a védekezés három pilléréen alapul, lehetővé teszi a különleges jogrend bevezetését igénylő, és az azt el nem érő mértékű veszélyhelyzetek kezelését. Minderről a korábbiakban már volt szó, mint ahogy a katasztrófa fogalmát is meghatároztuk. Most tehát ismerkedjünk meg a katasztrófák fajtáival, az ellenük való védekezés módszereivel és eszközeivel.

A katasztrófák csoportosítását, osztályozását többféleképpen is elvégezhetjük alapvető tulajdonságaik alapján. Meghatározhatjuk azokat eredetük vagy jellegük, helyük és kiterjedésük, hatáserősségük vagy hatásintenzitásuk, tér- és időkoordinátáik, lefolyásuk vagy időparamétereik szerint.

A katasztrófákat eredetük vagy jellegük szerint az alábbiak szerint csoportosíthatjuk:

Természeti katasztrófák		
Az ember tevékenységétől függetlenül, a természet erőinek hatására elemei csapásként fordulnak elő. Bekövetkezésük, kialakulásuk részben előre jelezhető (pl. árvíz, belvíz) más részük nem, vagy nagyon korlátozottan (pl. aszály, villámcsapás).		
Földtani	Meteorológiai	Biológiai
• földrengés • vulkánkitörés • földcsuszamlás • hegy és kőomlás • talajsüllyedés • iszapár • gátszakadás	• felhőszakadás • jégeső, jegesedés • aszály, hóhullám • tornádó, hurrikán • hideghullám • hófúvás, lavina, köd • villámcsapás • erdőtüz (avartüz, aljzat vagy bozót) • tűz, koronatüz, globális tűz) • belvíz, árvíz • tengerár, szökőár (cunami) • vízminőség romlása	• járványok (emberi, állati, növényi kártevők elszaporodása) • túlnépesedés • fertőzések

Társadalmi vagy civilizációs katasztrófák	
Az ember tevékenységével összefüggésben, technikai hibák, szándékos vagy gondatlan emberi közreműködés következtében jönnek létre.	
Technikai	Társadalmi
• vegyi jellegű (A gyártás, tárolás, szállítás során kémiai anyag kerül a környezetbe) • nukleáris jellegű (Békes felhasználás során radioaktív anyag kerül a környezetbe, vagy háború, terrorcselekmény következtében tömegpusztító fegyverek alkalmazására kerül sor, radioaktív szennyezés jön létre) • művek hibái (víz-, gáz-, elektromos áramszolgáltatás) • közlekedési balesetek (közúti, vasúti, vízi vagy légi) • tájrombolás • iszapár	• terrorcselekmény • háború • tömeges migráció • éhínség • pandémiás helyzetek (társadalmi méretű egészségügyi veszélyhelyzetek) • zavargások (vallási, politikai vagy más ideológiák által kiváltott súlyos, belső társadalmi feszültségek)

Helyük és kiterjedésük alapján az alábbi csoportosítás végezhető el:

Helyi	Országos	Nemzetközi
Egy településen vagy településrészen (üzemi területen) következik be, a katasztrófa elhárításához, a következmények felszámolásához a helyi erők is elégségesek.	Több településen következik be, vagy hatása több településre is kiterjed. A felszámolását országos irányítás, koordináció mellett a helyi erőkkel összehangoltan végzik.	Az ország jelentős területeire kiterjedve, más ország vagy országok területét is érintve következik be. A katasztrófa elhárításához, a következmények felszámolásához központi irányítás és erőforrások átcsoportosítása, biztosítása szükséges.

Hatáserősségük vagy hatásintenzitásuk szerint:

Relatív	Közepes	Küszöb	Abszolút
Lehet természeti vagy társadalmi eredetű, amely viszonylag kis területet érintő, de gyors lefolyású, nagy károkat okozó katasztrófa . A következmények felszámolása a helyben rendelkezésre álló erővel megoldható . A károk felszámolását a helyi védelmi bizottság irányítja (polgármester, üzem vezetője.) (Ilyen lehet pl. egy közlekedési baleset, tűzeset, robbanás, szélvihar, jégeső, stb.)	Több településre, nagyobb térségre kiterjedő , nagy pusztítással, illetve jelentős kárral járó katasztrófa, amely lehet természeti vagy civilizációs eredetű is. A védekezés, illetve a következmények felszámolása a helyi erők lehetőségeit meghaladják , ezért ahhoz területi szintű irányítás, koordináció szükséges, az erők, eszközök biztosítása is ilyen szinten történik.	Akár természeti, akár civilizációs eredetű, közös jellemzőjük, hogy nagy kiterjedésű, alacsony intenzitással járó katasztrófahelyzetről van szó, melyek túlnőhetnek egy-egy megye vagy az ország határain . Ennek következtében elhárításuk, továbbterjedésük megakadályozása, a következményeik felszámolása országos vagy nemzetközi együttműködést, koordinációt tesz szükségessé .	Olyan óriási mértékű károkat okozó katasztrófák, melyek ellen a legjobb felkészülés mellett is lehetetlen a védekezés . Lehet térségi, országos, vagy akár nemzetközi, a következmények felszámolása leggyakrabban meghaladja egy ország lehetőségeit, emiatt nemzetközi együttműködés szükséges. (Ilyenek lehetnek a földrengések, szökőárok, nukleáris balesetek.)

Tér- és időkoordinátáik alapján:

Statikus	Dinamikus
A keletkezés helyszínén lezajló katasztrófa, melynek továbbterjedésétől nem kell tartani vagy az helyben megakadályozható. (Üzemi vagy közlekedési balesetek, tűzesetek, robbanás.)	Olyan természeti vagy civilizációs katasztrófa, mely folyamatosan változik, áttérjed más területre is, vagy vonul, mozgásban van. (Ilyenek az árvizek, a környezet vagy vízszennyezés, nukleáris szennyezés.)

Lefolyásuk vagy időparamétereik szerint:

Gyors	Közepes	Lassú
Akár természeti, akár társadalmi jellegű katasztrófáról van szó, jellemzőjük, hogy rendkívül gyorsan, másodpercek, percek alatt következnek be. Emiatt az előrejelzésük - egyes természeti katasztrófákat (pl. egyes vulkánkitöréseket) kivéve - szinte lehetetlen, ezért a lakosság tájékoztatására sincs lehetőség. Ilyenek a közlekedési balesetek, földrengések, robbanás, stb.	Lehetnek olyan természeti vagy civilizációs eredetű katasztrófák, melyek jórészt előre jelezhetők, így felkészülhetünk elhárításukra vagy az ellenük való védekezésre, megelőzési rendszabályok léptethetők életbe. Marad idő a lakosság értesítésére, felkészítésére a várható veszélyeket és a védekezést illetően. Az ilyen események bekövetkezése általában órák vagy napok múlva várható.	Olyan lassú lefolyású, elhúzódó természeti vagy társadalmi katasztrófa, melynek bekövetkezésére jó eséllyel számítani lehet, erre részben fel lehet készülni. Kialakulásukkor az elterjedésük megakadályozásához szükséges erők és eszközök átcsoportosítása elvégezhető, így fel lehet készülni a következmények felszámolására, amely akár hónapokat, akár éveket is igénybe vehet. (Nukleáris szennyezés, környezetszennyezés, járványok)

Ugyanazt a katasztrófát tehát többféle csoportba is elhelyezhetjük. Találkozhatunk katasztrófákkal kapcsolatos irodalmakban egyéb csoportosítással is! A katasztrófák közös jellemzőjeként azonban elmondható, hogy általában nagy kiterjedésű kárterületek keletkeznek, illetve igen gyakran az egyik katasztrófa egy másik elindítója lehet.

5.3.2. VÉDEKEZÉS, MENTÉS KATASZTRÓFAHELYZETBEN

A hivatásos katasztrófavédelmi szerv – akár tevékenységi rendszerként, akár szervezetként tekintjük – **alaprendeltetése:**

- az emberek életének, egészségének védelme, ha kell mentése,
- a legtágabban értelmezett nemzeti vagyon, ezen belül kiemelten a túléléshez nélkülözhetetlen anyagi javak, valamint a kulturális értékek védelme, ha kell, mentése.

Mindez a veszélyhelyzetet kiváltó okoktól függetlenül a legszélesebb társadalmi összefogással, együttműködéssel valósul meg. A védekezés gyakorlati megvalósulásának főbb módszerei, eljárásai a következők.

5.3.2.1. Megelőző védelem

A megelőző védelem fogalmköre rendkívül tág. Abból kiindulva, hogy mindenféle nemkívánatos esemény, veszélyhelyzet elhárításának legcélravezetőbb módja az, ha be sem következik, könnyen belátható, hogy **a katasztrófavédelem legnagyobb jelentőségű védelmi módszere a megelőzés**. Gyakorlatilag azonban csupán néhány esetben lehet szó reális megelőzésről, a katasztrófák jelentős hányada éppen váratlansága miatt jelent veszélyt, ami így gyakorlatilag nem megelőzhető.

A megelőző védelem fogalmköréhez tartozik azon rendelkezések és eljárások köre, amelyek az esetleg bekövetkező katasztrófák, szerencsétlenségek miatt kialakuló károk, veszteségek csökkentésére irányulnak.

E téren a legjobban kimunkált előírás-rendszerrel kétségtelenül a tűzvédelem rendelkezik, de legalább ilyenek a veszélyes áruk, anyagok – közúti, vasúti vagy vízi – fuvarozását szabályozó előírások.

A klasszikus értelemben vett polgári védelem feladatkörében módszertanilag „megelőző védelem” alatt a katasztrófák következtében a környezetbe került, sugárzó (radioaktív), mérgező, vagy fertőző anyagok által létrejövő szennyeződések, és az ezek kiváltotta egészségkárosodás megakadályozását értjük.

5.3.2.1.1. A megelőző védelem tárgyai

A megelőző védelem tárgyai elsősorban az úgynevezett túlélést biztosító javak:

- az ivóvíz,
- a gyógyszer-, és kötszerekészletek,
- az állatállomány túlélését biztosító takarmánykészletek, valamint maga az állatállomány,
- a nemzeti vagyon körébe tartozó, fokozottan védendő kulturális javak,
- valamint az ezek tárolására, feldolgozására, szállítására szolgáló eszközök, objektumok.

5.3.2.1.2. A megelőző védelem módozatai

Mivel a szennyeződés elsősorban a levegőből, kiülepedés, vagy csapadék közvetítésével kerül a védendő tárgyak, eszközök felületére, illetve az emberi fogyasztásra szánt élelmi anyagra, a megelőző védelem leg-egyszerűbb megoldási módja a takarás. Ez a régi módszer egyszerűen kivitelezhető, csupán arra kell ügyelni, hogy az alkalmazott takaróanyag több rétegű és vízhatlan legyen, hogy ne eressze át a szennyeződések. Legalkalmasabb a több rétegben alkalmazott műanyag fólia, de jó hatásfokú takarásnak minősül a zöldség-félék vermelése, vagy burkolt prizmás tárolása is.

Az épületekben tárolt, vagy feldolgozás alatt álló anyagokat, eszközöket, a haszonállatokat, az embereket a lakó-, munkavégzésre szolgáló, (üzem)épületeket, istállókat, azok belső terének légtechnikai védelmével óvhatjuk meg a szennyeződéstől. Ennek lényege, hogy az épület belsejében – az ajtók, ablakok zárása mellett – befúvással csekély túlnyomást hozunk létre. Ily módon az épület résein, tömítetlenségein a levegő csak kifelé áramlik, megakadályozva a szennyeződés bejutását. Természetesen gondoskodni kell arról, hogy a túlnyomást előállító berendezés a levegőt megfelelő, az esetleges szennyeződések kizáró szűrőn át juttassa be az épület védett terébe. (Egyébként a budapesti METRO tömegóvóhely üzemmódja esetén ugyanilyen elven biztosítják a benntartózkodóknak a tiszta levegőt.)

Nagyobb feladatot jelent az ivóvízbázisok elszennyeződése. Akár a levegőből történő kiürüléssel, akár közvetlen módon (pl. a vörös iszap katasztrófa vagy a tiszai ciánszennyezés alkalmával) kerül a szennyező anyag a felszíni vagy a felszíni vizeken keresztül a talajban található rétegvizekbe (talajvíz készletek), fogyasztása csak a megfelelő tisztítás után lehetséges. Ilyenkor kiemelt szerepe van a talaj mélyebb rétegeiben található vízkészlet felhasználásának, és a megfelelő helyekre történő eljuttatásának.

A megelőző védelem módszerei, illetve feladati közé tartozik még a szállítás közbeni védelem, ezen belül a védő-csomagolás és a szabadban álló technológiai berendezések védetté (zárttá) tétele.

5.3.2.2. Egyéni védelem, egyéni védőeszközök

Míg a megelőző védelem az emberi élet és egészség védelmének közvetett módja, az egyéni védelem kerekében közvetlenül védjük az ember, az egyén egészségét.

Az egyéni védelem az emberi élet és egészség védelme oly módon, hogy meggátoljuk a katasztrófa következtében a környezetbe került egészségkárosító (sugárzó, mérgező, vagy fertőző) anyagok emberi szervezetbe, illetve a testfelületre jutását. Ez légzésvédelem és bőrvédelem útján valósul meg. Az egyéni védelem, ezen belül mind a légzésvédelem, mind a bőrvédelem egyéni védőeszközök alkalmazásával, viselésével történik.

Az **egyéni légzésvédő** eszközök kétfélék lehetnek:

- **szűrő típusúak** (ezek a különféle gázálarcok, porszűrő álarok), illetve
- **szigetelő típusúak** (ilyenek a különféle sűrített levegős, oxigén és friss-levegős légzőkészülékek).

A gázálarcok, porszűrő álarok alkalmazhatóságának feltétele, hogy a környező légtérben legyen elegendő oxigén (a normál levegőben 17 % van), másrészt a gázálarc szűrőbetétje legyen képes a környező légtérben lévő, egészségkárosító gáznemű szennyeződést megkötni, visszatartani. Radioaktív porral szennyezett környezetben, vagy fertőző betegek, állati tetemek jelenlétében elegendő a porszűrő álarok viselete.

A szigetelő típusú légzőkészülékek teljesen függetlenítik viselőjüket a környező légtértől. (A búvárok is ilyenek segítségével lélegeznek.) A sűrített levegős készülékek nagy nyomáson, palackban tárolt, tisztított levegőt biztosítanak, a friss levegős készülékek hosszabb vezetéken át látják el a viselőt tiszta levegővel, az oxigénes készülékek viszont zárt rendszerben, a kilélegzett szén-dioxid megkötésével és tiszta oxigén adagolásával biztosítják a légzés feltételeit.

Veszélyhelyzetben a háztartásban előforduló anyagokból (filc, géz, vatta, nedves kendő) házilagosan készíthető szükség-légzésvédő eszköz, ezek por vagy aeroszol formájú szennyeződés, illetve a fertőzések ellen védenek.

A bőrvédő eszközök szintén szigetelő, vagy szűrő típusúak:

- A szigetelő típusú bőrvédő eszközök anyaga, illetve az egész testet, vagy csak kritikus részeit beburkoló kivitele megakadályozza a szennyeződés bőrfelületre jutását.
- A szűrő típusúak anyaga három rétegű:
 - a külső réteg porvisszatartó,
 - a középső réteg aktív szén tartalma megköti a mérgező, vagy fertőző anyag cseppjeit,
 - a belső réteg pedig a viselő személy verejtékét köti meg.

A bőrvédő eszközök védőruha, védőköpeny, -csizma, -kesztyű, esetleg kötény formában készülnek. A legnagyobb védőképességű, úgynevezett „nehéz-gázvédőruhák” alatt viselik a sűrítettlevegős **légzőkészüléket, ezzel a ruha belsejében túlnyomás is létrehozható.**

Ilyen védőfelszereléssel a legveszélyesebb vegyipari balesetek körzetében is biztonsággal lehet mentést, kárelhárítást végezni. Bőrvédelemre is alkalmas „szükség-védőeszközök”: gumicsizma, gumikesztyű, vízhatlan horgász-ruha, esőköpeny, sí **öltözet, impregnált csuklyás anorák stb.**

5.3.2.3. Óvóhelyi védelem

Bekövetkezhet olyan katasztrófa, amikor az emberek életvédelmét csak óvóhelyi védelemmel lehet biztosítani. *Óvóhelynek minősíthető minden olyan építmény, vagy természetes üreg, barlang, amely kellően képes a benttartózkodó embereket a külvilágtól elszigetelni, életfeltételeiket egészségkárosodás nélkül hosszabb-rövidebb ideig biztosítani.*

Óvóhelynek használhatók:

- a kifejezetten erre a célra épült, minősített védőlétesítmények,
- a budapesti METRO erre a célra kialakított vonalszakaszai,
- az úgynevezett kettősrendeltetésű, mélyépítésű garázsok,
- azok az épület alatti, megerősített földemű pincék, amelyek a felettük lévő épület összeomlása esetén a romok terhét elviselik,
- az épületektől kellő távolságra telepített, megfelelően lefedett, betonelemekkel, vagy deszkával bélelt árkok (árokóvóhelyek)
- a nagytérű (1,5-2 m) gőzölt betoncsövekből (ROCLA-cső) kialakított szükségóvóhelyek,
- a megfelelő zárószervezettel (ajtóval) ellátható természetes üreg, tárok, barlangok, kőzetbe vágott pincék.

Az óvóhelyen tartózkodó emberek védettek minden mechanikai eredetű sérülés ellen, minősített óvóhelyen még a tiszta, szűrt levegő bejuttatása is biztosított. **A minősített óvóhely ajtaja gáz- és repeszbiztos, a bejárás légzsilipen át történik.** Biztosított a közműhálózattól független elektromos energiaellátás, az óvóhely romokkal történt betemetődése esetén is a - vészkijárat alagúton át történő - kimenekülés, emellett megfelelő gyógyszer, kötszer, ivóvíz készlet van eltárolva az óvóhelyen.

A **természetes, vagy mesterséges üregeket, pincéket, tárlókat** természetesen csak korlátozott mértékben lehet úgy átalakítani, hogy eleget tegyenek az óvóhely követelményeinek, leginkább a légtechnikai berendezésről kell lemondani. Azonban, ha megfelelő ajtószervezettel látják el, a - gyűjtőnéven: **barlangóvóhelyek** - igen jó hatásfokú mechanikai és sugárzás elleni védelmet nyújtanak, elsősorban nukleáris balesetek és háború esetén.

Épített műtárgyak (épület alatti és szabadon álló pincék, mélygarázsok) óvóhelyé alakításának egyik fontos követelménye a statikai¹¹ szilárdság, amely a mechanikai védelmet garantálja. Ez abban az esetben a legjobb, ha az épületszerkezet monolit vasbeton, illetve - hagyományos, téglalapítás esetén - a földem boltíves szerkezetű. A többi követelmény már viszonylag egyszerűbben teljesíthető.

Óvóhelyi védelemre az említett nukleáris veszélyhelyzet és háború esetein kívül terrorista fenyegetettség, egyes vegyi katasztrófák és nagyterjedésű területtüzek esetén lehet szükség, vagyis minden olyan veszélyhelyzetben, amikor az emberek nagyobb csoportjait lakó-, vagy munkahelyükön kell nagy hatásfokú életvédelemben részesíteni, mivel kimenekítésükre nincs lehetőség. Az óvóhelyi védelem kialakítása a szakértelmen kívül jelentős időt, speciális eszközöket, valamint bizonyos építészeti előfeltételeket követel. Ezért fontos, hogy minden pince, mélygarázs, METRÓ-vonal(!) stb. létesítésekor legalább az óvóhely-funkció alapfeltételeit kialakítsák!

5.3.2.4. Radioaktív kiszóródás elleni védelem

A Föld, a földi élet és az emberiség minden időkben ki volt téve a környezetből érkező ionizáló sugárzások hatásainak. Erről azonban a XIX. század végéig, a röntgensugárzás és a természetes radioaktív anyagok sugárzásának felfedezéséig az emberiség nem tudott. E felfedezéseket eleinte osztatlan lelkesedés fogadta, mivel mind az orvosi diagnosztika, mind a rák gyógyítása terén addig hallatlan lehetőségeket, illetve reményeket kínált fel ez a gyorsan fejlődő új tudomány.

Az ionizáló sugárzások később megismert nemkívánatos hatásai és főképpen a II. világháború végének és a hidegháború kezdetének sokkoló eseményei a lakosságban ellenérzéseket ébresztett a nukleáris technológiákkal szemben.¹² A radioaktív kiszóródás elleni védelemre nukleáris baleset, illetve háborús helyzetben vagy terrorcselekménnyel összefüggésben bevetett tömegpusztító fegyver által okozott radioaktív szennyezés esetén lehet szükség.

Nukleáris balesetnek nevezzük azt a katasztrófát, vagy veszélyhelyzetet eredményező balesetet;

- mely hazai vagy külföldi energiatermelő, vagy kísérleti atomerőmű, vagy nukleáris fűtőmű olyan mértékű meghibásodását okozza, ami a környező térségben jelentős, egészségkárosító mértékű sugár-szennyezettséget és környezetkárosítást hoz létre,
- ami nukleáris anyagok – friss, vagy kiégett reaktorelemek – szállítása közben történt balesetből származó, nagyobb környezetet érintő sugárszennyeződést okoz,
- amely a nukleáris energiaforrással rendelkező kozmikus objektum (műhold, űrállomás) légkörbe kerülésekor az el nem hamvadt radioaktív részeinek kihullását eredményezi.

Sugárbalesetnek nevezünk minden más olyan eseményt, mikor radioaktív, de nem hasadóanyag, illetve radioaktív sugárzás ellenőrizetlenül kerül a környezetbe és egészség-, illetve környezet-károsítást fejt ki.

¹¹ A statika a fizikának a testek erőhatás alatti egyensúlyával, és annak feltételeivel foglalkozó ága, itt értsd: az épületszerkezet környezeti hatásoktól független szilárdsága.

¹² A <http://www.rhk.hu/a-biztonsagrol/sugarvedelem/> alapján a szerkesztő.

Az atomfegyverek bevetése, mind a nukleáris, mind pedig sugárbaeset bekövetkezése a sugárszint növekedéséhez vezet. A sugárszint az a sugáradag, dózis, amelyet a szervezet adott szennyezett terepen (utcán, réten, erdőben, szóval szabadban) egyéni védőeszközök viselése mellett elszenved egy óra alatt.

Sugárszennyezettnek általában akkor tekintjük az adott területet, ha a mérhető szennyezettség a talaj, vagy a tereptárgyak felületén **meghaladja a 2,0 mSv/h (milli-szívert per óra), illetve 2 méter magasságban a 0,1 mSv/h értéket**. Az elszenvedett sugáradag váltja ki a szervezet megbetegedését, a sugárbetegséget. Ha a szennyezett területen tartózkodó ember nem visel egyéni légzés- és bőrvédő eszközöket, testfelülete – sőt légzés, táplálkozás útján szervezete bensőleg – is sugárszennyezetté válhat. A testfelületre, vagy a szervezetbe került radioaktív anyagok sugárbetegséget, enyhébb esetben sugársérülést okozhatnak.

A nukleáris baleset bekövetkezésekor szükség lehet az emberek óvóhelyi védelmére. Kifejezett óvóhelyi védelemre azonban csak a nukleáris baleset közvetlen körzetében lehet szükség, ahol a terep sugárszennyezettsége magas dózisteljesítményt, más néven sugárterhelést eredményez. Mind a nukleáris, mind a sugárbaesetnél a szennyező, radioaktív anyagok gáz, füst vagy por formában, nagy mennyiségben kerülhetnek a levegőbe és óriási távolságokba, több ezer kilométerre is eljuthatnak. Ez ugyanígy igaz a felszíni vizek esetében is. (Ez a csernobili, és a fukusimai erőmű katasztrófájánál is megfigyelhető volt!)

A légkörből a radioaktív por, gáz, stb. lassan kiülepszik, amit a csapadék kihullása is meggyorsít. Ezt nevezük száraz, illetve nedves kiszóródásnak, vagy kihullásnak.¹³ Ez hozza létre a nukleáris és sugárbaesetek következtében kialakuló, néha több száz négyzetkilométeres sugárszennyezett területeket, ezért az itt lakó embereket meg kell óvni a sugárzástól, vagy legalább csökkenteni kell az elszenvedhető dózist.

Óvóhelyek hiányában a védekezés legbiztosabb módszere az elzárkózás. **Elzárkózásról** beszélünk, ha a lakás, vagy munkahely céljára szolgáló helyiségeket **olyan módon és mértékben szigeteljük a környezettől, hogy az meggátolja a környezetből a radioaktív por, vagy füst behatolását**, emellett erőteljesen korlátozzuk az emberek szabadban való tartózkodását. Mind az óvóhelyi védelem, mind az elzárkózás csupán átmeneti módja lehet az emberek élete és egészsége védelmének. A szennyezett, veszélyeztetett területen tartózkodó embereket azonnal el kell távolítani, biztonságos területre kell vinni, mihamarabb erre lehetőség adódik. Ezért az elzárkózás alatt, az elzárkóztatott személyek lehetőleg készítsék össze a kimenekítéskor magukkal vinni szándékozott „túlélő-csomag”-jukat.

5.3.2.5. Távolságvédelem – kitelepítés, kimenekítés és kiürítés, befogadás

A történelem során az ember gyakran kényszerült arra, hogy valamely veszélyhelyzetben (elemi csapás, ellenséges támadás) **elhagyja lakóhelyét, otthonát, hazáját**, nem egyszer örökre. Ezzel a legegyszerűbb módját valósította meg a védekezésnek: egyszerűen elhagyta a veszélyessé vált térséget.

A polgári védelem ezt távolságvédelemnek nevezi és mint a lakosság, az emberek védelme egyik leghatásosabb, bár igen nagy és jó szervezést igénylő módszereként tartja számon. A távolságvédelemnek több módzata van, a kialakult helyzet, illetve a végrehajtás függvényében:

- **Kitelepítésről beszélünk, ha a veszélyeztetett területet előre megtervezett módon, szervezetten hagyja el a lakosság.** (Pl.: árvíz-veszélyeztetett települést az árhullám közeledése előtti napokban.)
- A kitelepülőket szervezetten, járművekkel szállítják a tervezés keretében meghatározott, biztonságos településre (befogadási helyre), ahol a kommunális és egészségügyi ellátás biztosítható. Jellemzője,

¹³ Angolul: fall out.

hogyan a kitelepítendő személyeket előre tájékoztatják, van idejük felkészülni, és összekészíteni azt a legfeljebb **20 kg tömegű csomagot („Túlélő csomag”)**, melyet magával vihet. A csomagban el kell helyeznie:

- személyi okmányait;
- könnyen szállítható értéktárgyait (készpénz, betétkönyv, bankkártya);
- két-három napi élelmiszert (konzerv, nem romlandó élelmiszer, hogy a napi kalória érték a 3000-3600 kalória tápértéket elérje);
- egy liter folyadékot (ivóvíz, tea, üdítő);
- az évszaknak megfelelő lábbeli, felsőruházat,
- fehérnemű, tisztálkodási eszközök;
- rendszeresen használt gyógyszerek, gyógyászati segédeszközök;
- ha van egyéni védőeszközeit (légzésvédő és bőrvédő eszközként használható ruházat);
- takaró, esetleg hálósák, gumimatrac,
- ha van, hordozható rádió, elemlámpa.

Kimenekítésről van szó, ha a katasztrófa váratlanul következett be és adott körzet, település máris károsodott, vagy feltehetőleg rövid időn belül kárterületté válik, és az ott tartózkodó embereknek mielőbb el kell hagyni saját biztonságuk érdekében.

A kimenekítés különleges esete háború vagy más fegyveres összeütközés, pl. terrorcselekmény esetén, a közvetlen hadműveleti területről történő lakosság-eltávolítás, a **kiürítés**.

A lakosság **visszatelepítésére csakis abban az esetben kerülhet sor, ha a katasztrófa minden károsító hatását felszámolták, illetve a veszélyeztetettség elmúlt.** Pl.: nem elég, ha a kiáradt folyó visszatért medrébe, a korábban árvízzel elárasztott területeket - különösen a lakókörzeteket!

5.3.2.6. Mentésítés, fertőtlenítés

Az eddig tárgyalt tevékenységekkel kapcsolatban többször emlegettük a sugárzó, mérgező, illetve fertőző anyagok szennyező hatását, az ezek által kifejtett egészségkárosító, illetve környezetszennyező hatást. A következőkben a szennyező hatás, illetve a szennyezettség megszüntetését, a mentésítést, illetve fertőtlenítést tárgyaljuk.

- **Mentésítésnek** nevezzük a szennyező anyagok eltávolítását, hatástalanítását, a szennyeződés tényének megszüntetését fizikai és kémiai módszerekkel.

A mentésítés **mértéke szerint lehet részleges, vagy teljes.** A részleges mentésítést **végzésűség esetén alkalmazzuk, idő vagy mentésítő anyag híján és csak az emberrel közvetlenül érintkező alkatrészeket, felületeket mentésítjük.** Törekedni kell mindenkor a teljes mentésítésre.

A mentésítés tárgya szerint beszélünk:

- személy-,
- eszköz-,
- terep-,
- ruházat-
- és jármű-mentésítésről.

A szennyeződés jellege szerint megkülönböztethetünk:

- sugár-,
- vegyi-
- és biológiai mentesítést.

A biológiai mentesítést fertőtlenítésnek is nevezzük. A továbbiakban egységesen a mentesítés gyűjtőfogalmat használjuk.

A mentesítés módszere lehet:

- fizikai eljárás, melynek során a szennyeződést eltávolítjuk, illetve elbontjuk, hatástalanítjuk,
- kémiai reakció, melynek során a szennyeződés elbomlik, vagy olyan módosulást szenved, hogy a továbbiakban károsító hatást nem fejt ki,
- illetve lehet a fizikai és kémiai módszereket kombinált alkalmazása.

5.3.2.6.1. A sugármentesítés

Minden esetben fizikai módszerekkel történik, mivel a radioaktivitás semmilyen módon nem szüntethető meg, tehát a sugárszennyezettség megszüntetésének egyetlen módja: a radioaktív por eltávolítása a mentesítendő felületről. Ez általában mosószeres, intenzív lemosással történik, ügyelni kell az ilyenkor képződő szennyvíz elhelyezésére, mivel az hordozza az eltávolított sugárszennyezettséget. Az emberek mentesítése ugyancsak alapos zuhanyozással és – súlyosabb szennyeződés esetén – a szőrzet, haj eltávolításával történik.

A ruházat, a járművek sugármentesítése intenzív mosással, illetve – száraz módszerrel – porszívózással lehetséges. Az eltávolított por a radioaktív! A sugármentesítéshez, a nagy mennyiségű víz mellett felhasználható minden mosó- és mosogatószer, továbbá oldószerek, amelyek a felületről történő poreltávolítást elősegítik.

5.3.2.6.2. A vegyi mentesítés

Történhet fizikai úton a ruházat, vagy kisebb eszközök mentesítése esetén.

- Főzés, hevítés hatására a mérgező anyagok elbomlanak vagy elpárolognak. Ruházat, textíliák kifőzés-sel, átgőzöléssel mentesíthetők.
- Egyéb esetben a kémiai reakcióval. Vegyi mentesítő anyag, illetve oldatok felhasználásával lehetséges.

5.3.2.6.3. A biológiai mentesítés vagy fertőtlenítés

Minden vegyi mentesítő módszerrel és mentesítő anyaggal megoldható. A személymentesítésnél fertőtlenítő szappan, illetve enyhe bőrfertőtlenítő szerek (Lysol, Sterogenol, Nitrogenol, Neomagnol, Chloramin B, stb.) alkalmazása szükséges. Az utak, gépjárművek, épületek felületének gyors és jó hatásfokú vegyi-, biológiai és sugármentesítése egyaránt megoldható az úgynevezett „turboreaktív oltógépek” alkalmazásával, amelyek gépkocsi, esetleg harckocsi-alvázra szerelt sugárhajtóművek. Az ezek által kifújt forró égéstermék – amelybe vizet porlasztanak – lefúj, leéget, elbont minden szennyeződést.

Általános szabályok a **mentesítés – fertőtlenítés végrehajtásához**:

- a mentesítést teljes egyéni védőfelszerelésben, a legnagyobb *óvatossággal* kell végrehajtani,
- a mentesítés során **képződött szennyvíz, felhasznált kefék, tamponok, rongyok szennyezett anyagnak minősülnek, megsemmisítésükről**, vagy biztonságos elhelyezésükről gondoskodni kell,
- **szabadban végzett** mentesítés esetén a **szél a tiszta térfél felől fújjon**,
- a mentesítést **végző személyzetet, a befejezést követően, személymentesítésnek** kell alávetni és **ruházatukat ki kell cserélni**,
- az elvégzett mentesítés **hatásosságáról** helyszíni, **műszeres vizsgálatokkal**, ha szükséges, **laboratóriumi vizsgálatokkal** kell meggyőződni.

5.3.2.6.4. **Segítségnyújtás, egészségügyi ellátás katasztrófa-helyzetben, tömeges sérülések esetén**

Az elsősegélynyújtás fontos a mindennapokban, hiszen otthon, az utcán, az iskolában, bárhol érheti az embert baleset. Európa, ezen belül hazánk civilizációja alapvetően technikai civilizáció, annak minden előnyével és hátrányával. A hátrányok közé tartozik a mindennapos baleset-, sőt katasztrófaveszély, ezért az alapvető katasztrófavédelmi ismeretek között az ilyen esetekben szükséges és lehetséges segítségnyújtás főbb szabályait is meg kell ismerni.

Ezt tankönyvünk VIII. fejezetében a környezet-, munka- és egészségvédelem kapcsán bővebben tárgyaljuk.

5.3.2.6.5. **Mentés mérgező, fertőző, vagy más veszélyes anyagok jelenlétében**

A katasztrófák jelentős, legsúlyosabb eseteiben veszélyes anyagok: sugárzó, mérgező, vagy fertőző anyagok kerülnek a környezetbe. A legtöbb ilyen helyzetben éppen a veszélyes anyag - akár gáz, akár folyadék, vagy szilárd (por) formában – környezetbe jutása jelenti a katasztrófát, illetve okoz veszélyhelyzetet. Az ilyen jellegű katasztrófák következtében kialakuló kárterületeken végzendő mentési munkálatok nagy körültekintést, s mind a mentést végző, mind a mentést vezető, irányító személyektől fokozott óvatosságot és szakkerültséget követelnek.

Általános szabály, hogy minden féle, kárterületen végzendő mentési-kárelhárítási munka megkezdése előtt – éppen a mentés optimális megszervezése és elvégzése érdekében – tisztázni kell a kárterület, a katasztrófa jellegét, kiterjedtségét, a kárterületen esetleg jelenlévő veszélyes anyagok minőségét és töménységét. Ezt a tájékozódást, információgyűjtést felderítésnek nevezzük.

Nagy kiterjedésű kárterület, illetve súlyos, tisztázatlan eredetű katasztrófa esetén a felderítést két fázisban kell elvégezni:

- Először általános felderítés keretében tájékozódunk a katasztrófa, a kárterület jellegéről és kiterjedéséről.
- Ezt követően szakfelderítés keretében adatokat gyűjtünk az esetleg jelenlévő veszélyes anyagokról, a kárterületen található sérültekről, a sérült és másodlagos veszélyforrást jelentő közművekről (víz-, gáz-, távhő-, elektromos- és csatorna vezetékek).

5.3.2.6.6. **Mentés sugárszennyezett területen**

Sugárszennyezett területen általában elegendő a porszűrő álarc viselése, feltételezve, hogy az ott tevékenykedő emberek egyrészt megfelelően zárt, sűrű szövésű, porvisszatartó munkaruhát és megfelelő lábbeli

viselnek. A kezek védelmére ilyen esetben elegendő az átlagos munkavédelmi kesztyű. Ha azonban a sugár-szennyezettség magasabb és nem por formájú (pl. reaktorbalesetet követő napokban, a reaktor 30 km-es körzetében), akkor egyéb óvórendszabályok mellett gázálarc és védőruha viselete kötelező. Ilyen esetben a sugár-szennyeződés zömét alkotó radioaktív jód-izotóp ellen csak így, továbbá bizonyos körülmények között kálium-jodid tabletták orvosilag szabályozott szedésével lehet védekezni.

5.3.2.6.7. Mentés vegyi kárterületen

Mérgező anyaggal szennyezett, úgynevezett vegyi kárterületen egyéni légzésvédő eszköz, és a szennyeződés halmazállapotától, a kérdéses szennyező anyag kémiai tulajdonságaitól függően bőrvédő eszköz alkalmazása szükséges. Egyebekben az általános óvórendszabályokat kell betartani. A vegyi katasztrófák többsége azonban elsősorban környezetkárosítással jár, amelynek elhárítása során általában elegendő a gázálarc, védőcsizma, védőkesztyű és kötény viselete.

5.3.2.6.8. Mentés fertőzött területen

Fertőzött, vagyis biológiai kárterületen merőben más jellegű károkra, illetve körülményekre számíthatunk. Ha csak biológiai katasztrófa, azaz embereket és/vagy állatokat károsító heveny, járványos betegség esete forog fenn, akkor romosodásra, a mentést nehezítő egyéb körülményekre nem kell számítani. Ugyanakkor szűkebb értelemben vett sérültekre sem. Viszont számítani lehet nagyszámú, súlyos beteg emberre, illetve állatra, valamint – a járvány kitörése, észlelése óta eltelt időtől függően – több-kevesebb halottra, illetve állati tetemre. Ezek, a járványtól függetlenül, főként a nyári időszakban, önmagukban is veszélyhelyzetet, súlyos fertőzési forrást jelentenek!

Amennyiben csak járványos megbetegedés jelenti a biológiai kárterületet kialakító katasztrófát, a mentési munkálatok – az egészségügyi felderítést követően – a betegek osztályozásából és gyógyító-orvosi ellátásából, valamint, ha lehetséges, a még egészséges emberek védőoltásából állnak. A betegek kiszállítása ilyenkor elmarad, mivel a járvány sújtotta körzetet, a biológiai kárterületet már a sorozatos megbetegedések diagnosztizálását követően egészségügyi/állategészségügyi karantén alá helyezik.

7. ábra: Járványügyi tábla a 2019-ben kezdődő Covid világjárvány idején

A karantén szinte egyidős az emberi civilizációval, már az ókorban is alkalmazták. Lényege, hogy a járvány sújtotta területet lezárják, oda be csak indokolt esetben, megfelelő óvórendszabályok betartásával és csakis

egészségügyi szakszemélyzet léphet be, kifelé pedig senki. A karantén időtartamát a járványos betegség lefolyása és lappangási ideje szabja meg. Akkor lehet feloldani, ha az utolsó friss megbetegedés észlelésétől számítottan eltelik a lappangási idő másfél-kétszerese.

A biológiai kárterületen végzett mentési – egészségügyi ellátó – munkálatok során egyéni védőeszközök közül általában csak egyszerűbb légzésvédő eszköz (légúti fertőzést megelőző maszk), gumikesztyű és a lábbelit burkoló védőharisnya viselése indokolt. Ha viszont ismeretlen, netán vírusos eredetű a betegség, akkor nagyobb védőképességű egyéni védőeszközöket kell alkalmazni. A kárterületen mentést végző egészségügyi és kiségitő személyzetet még a kárterületre történő belépés előtt kell védőoltásban részesíteni!

5.3.2.6.9. Mentés romosodott épületekből és romok alól

A katasztrófák jelentős része azzal jár, illetve abban nyilvánul meg, hogy a természetes és épített környezetben módosulások jönnek létre. Egy földrengés, földcsuszamlás, árvíz-belvíz, tűzvész, robbanás környezetében mind a természetes környezet, mind az építmények elváltozásokat szenvednek. A főleg a talajmozgásokkal járó katasztrófák során megsérülnek a közművek, s ezek közül a víz, a távhő (gőz), a gáz, a szennyvíz és az elektromos vezetékek sérülése további veszélyeket okoz, s rendkívül megnehezíti a mentést a romosodott környezetben.

A romos környezetben, romosodott épületekből, romok alól történő mentést, valamint a közművek sérüléseinek lokalizálását, átmeneti helyreállítását nevezzük a polgári védelemben **műszaki mentésnek**.

Hangsúlyozzuk: a mentési munkálatok során, ha romosodott épületek, műtárgyak, vagy egyéb, sérüléssel, leomlással fenyegető környezetben kell dolgozni, a mentést végző személyeknek az egyéb védőeszközöktől függetlenül fejbédőt (sisakot), vasalt, merevített csúszásgátló lábbelit (bakancsot, csizmát) és munkavédelmi kesztyűt kell viselni!

A romok közül, illetve alól történő műszaki mentés a következő módokon történhet, illetve a következők tartoznak ebbe a fogalomkörbe:

- Eltemetett személyek felkutatása és részükre levegő, víz, gyógyszer juttatása.
- Nagyobb méretű romdarabok felemelése, alátámasztása, illetve a mentést akadályozó, veszélyes fal- vagy földmennyiségek ledöntése, eltávolítása.
- Kisebb méretű romhalmazok kézi-, esetleg gépi eltávolítása, az alájuk került emberek kiemelése.
- Eltemetett helyiségekben rekedt személyek kijuttatása, ehhez béléssel ellátott akna, vagy alagút létesítése.
- Betemetett óvóhelyek feltárása, földmennyiség- vagy oldalfal-áttöréssel, levegő bejuttatása, majd a bennrekedt személyek kiemelése.
- Közművezetékek sérüléseinek ideiglenes elhárítása szakaszolással vagy ideiglenes helyreállítással.
- Végül e tevékenységi körbe tartozik még a mentési munkálatok sötétben történő végzéséhez a kárterület, a munkakörzet megvilágítása.

A műszaki mentő tevékenység igényli legnagyobb mértékben a gépi technika és a kézi munkaerő jól szervezett együttműködését, hiszen itt egyszerre kell gyorsan nagy mennyiségű, nehezen mozgatható anyagot úgy eltávolítani, romokat feltárni, hogy közben az alatta lévő emberek életét, egészségét is óvni, menteni kell. Közben pedig lehetséges – mint arra az előzőekben utaltunk, - hogy a kárterület fertőzött, a sérült közművektől, vagy a területen korábban tárolt veszélyes anyagoktól szennyezett, ezért a mentési munkálatokat egyéni védőeszközben kell végezni.

Szólni kell még egy, a mentést nehezítő, vagy akár lehetetlenné tevő veszélytényezőről: a rombolódást kísérő jelenségeként kialakuló tüzekről. Elsősorban a sérült közművek (pl.: szikrázó elektromos vezetékek, kiömlő gáz) lehetnek kiváltó okai. Különösen veszélyes formája a romok alatti tűz. Ez gyakorlatilag olthatatlan, illetve lokalizálása is lehetetlen. A műszaki mentésre – a mentést megkezdő tűzoltók mellett – a Magyar Honvédség műszaki alakulatait, valamint az építőipari és földmunkát végző gazdasági társaságok dolgozóiból és munkagépeiből szervezett polgári védelmi műszaki-mentő szakalegységeket vehetjük számításba.

5.4. A TŰZVÉDELEM ALAPJAI

5.4.1. A TŰZVÉDELEMRŐL ÁLTALÁBAN

Az embert – a munka mellett – a tűz tette emberré, pontosabban civilizált lénnyé. A mai napig vannak népek, amelyek isteni hatalomként, természetfölötti tényezőként tisztelik és félik a tüzet. Ennek magyarázata, hogy az ősember a villámcsapás, vagy a vulkánkitörés pusztító hatásaival kapcsolatban ismerte meg a tüzet, de maga előidézni – meggyújtani – nem tudta. A tűz mégis az ember, az emberiség barátja. Az antik mitológia egyik legrokonszenvesebb hőse éppen Prométheusz, aki a monda szerint ellopta az égből, az istenektől, a tüzet és azt az embereknek adta. További, mondabeli sorsa: az istenek kegyetlenül megbüntették, mert a tűz megteremtette annak lehetőségét, hogy az emberiség a természet fölé kerekedhessen.

Ezzel együtt mindig is számolni kellett a tűz pusztító hatásával, melyet az ember időről-időre megtapasztal még mai is. A tüzet egyértelműen ellenségként, káros veszélyforrásnak beállítani éppoly hiba, mint lebecsülni a használatával járó felbecsülhetetlen előnyök mellett a vele járó veszélyeket.

A tűz elleni védekezés szinte egyidős az emberi civilizációval. Az ókori városokat, majd a középkori, zsúfolt, szűk utcákkal alig tagolt településeket gyakran pusztították tűzvészek, s nemcsak a gyakori háborúk „mellékhatásai” gyanánt, de a rosszul megépített tüzelőberendezések következtében is. Ezért a civilizáció fejlődésével párhuzamosan az ember rákényszerült, hogy fejlessze a tűzoltást, a tűz megelőzést, s ezek érdekében a tűzvizsgálatot és a tűzvédelem, - mint alkalmazott tudomány - kutatási tevékenységét.

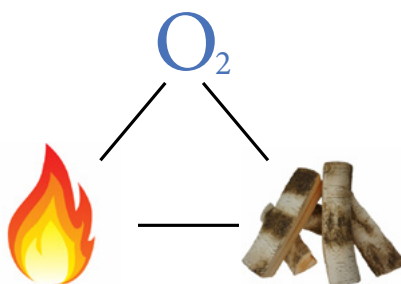
Az eddig elmondottak **alapján a tűzvédelem tartalmát, lényegét a következőkben foglalhatjuk össze:**

- **Megelőző tűzvédelem:** a tűz, mint ellenőrizetlen kémiai (égési) folyamat káros hatásainak megelőzése, az erre vonatkozó műszaki előírások, jogszabályok és szabványok kidolgozása.
- **Mentő tűzvédelem:** a tűz pusztító hatásának mérséklése, a káros, ellenőrizetlen égési folyamat megszüntetése, a tűz következtében veszélyeztetett emberek és anyagi javak biztonságba helyezése.
- **Felderítő tűzvédelem, más néven tűzvizsgálat:** a már eloltott tüzek kiváltó okainak kiderítése, az így szerzett tapasztalatok általánosítása, hasznosítása.
- **Műszaki mentés:** a különböző közlekedési és háztartási balesetek, elemi csapások következményeiként kialakult kisebb károkkal kapcsolatos technikai segítségnyújtás.
- Végül ide tartoznak a tűzvédelem feladatai, céljai érdekében tevékenykedő személyek és szervezetek (hivatásos, önkéntes és létesítményi tűzoltóságok, önkéntes tűzoltó-egyesületek, tűzvédelmi szakértők, stb.) megszervezése, oktatása, továbbképzése és a tűzvédelem hatósági szabályozása.

5.4.1.1. Tűzmelelőzés

A tűzmelelőzés alapjainak megértéséhez a tűz, az égési folyamat ismerete szükséges. **Az égés kémiai folyamat, oxidáció.** A gyors, pillanatszerű égést robbanásnak nevezünk. A **tűz**, mint jelenség **létrejöttéhez három dolog szükséges egyidejűleg és egy helyen:**

- éghető anyag,
- **égést tápláló közeg (általában ez a levegő oxigénje),**
- gyújtóforrás vagy gyulladási hőmérséklet, azaz valami olyan tényező, ami megfelelő energiát – hőt – ad a gyulladáshoz.

8. ábra: az égés feltételei

Ezen három dologból levezethető a tűzmelelőzés egész elmélete és gyakorlata. Mert ha a három tényezőtől csak egy hiányzik, nem jön létre égés. A tűzmelelőzés gyakorlati szabályai és módszerei leggyakrabban az éghető anyag, vagy a gyújtóforrás kiiktatásán alapulnak.

Éghető anyag nagyon sok van környezetünkben, a technikai fejlődés csak megszorította számukat: fa, papír, egyes műanyagok, gumitermékek, textíliák, festékek, hígítók, oldószerek, üzemanyagok, egyes kozmetikumok, stb... Az égést tápláló oxigén pedig szinte mindenhol jelen van!

A tűzmelelőzés egyik fő irányzata tehát **az éghető anyagok mennyiségét igyekszik csökkenteni, illetve éghetőségüket mérsékelni a lehető legkisebbre. Ez történhet:**

- bizonyos **vegyszerekkel történő impregnálással** (pl.: a színházi díszleteket és függönyöket óvják így), **vagy az éghető tárgy bevonásával** (régábban a házak fa tetőszerkezetét vastagon bemeszelték);
- **éghető anyagok széttagolt készletezésével**: ha a tárolt, éghető anyagokat egymástól olyan távolságban tárolják, hogy az egyikről a tűz ne tudjon áttérjedni a másikra;
- **tűzszakaszok kialakításával**: olyan választófalakkal és nyílászárókkal, amelyek mellett, hogy hő hatására automatikusan bezáródnak, megakadályozzák az esetleges tűz és a füst tovaterjedését;
- **fokozottan tűzveszélyes, tűz- és robbanásveszélyes anyagok** (gázok, folyadékok) tárolásának, szállításának, a velük történő munkavégzés szabályozása: mindegyikre jól kidolgozott szabályok vonatkoznak, amelyek a másodlagos tűzveszélyek elhárításáról is rendelkeznek. (pl.: lánghegesztésnél a gázpalackok rögzítését, a megfelelő távolságtartást, a környezet vizes ponyvával való letakarását és tűzoltó készülék, vagy oltóvíz helyszínen tartását is előírják, amellyel, hogy a hegesztett tárgy, eszköz gyulladásmérséklését is biztosítani kell.)

A tűzmelegelőzés másik irányzata arra irányul, hogy **a gyújtóforrást semlegesíti, illetve lehetetlenné teszi a gyulladáshoz szükséges hőenergia hozzájutását az éghető anyaghoz**. Ennek legegyszerűbb formái:

- a hajdani kandallók, nyitott tűzterű kályhák (főleg a könnyen átforrósodó vaskályhák) elé-mellé állított „kályhaellenzők”, vagy a háztartásban használt vasalótalp. Mindkettő meggátolja a fabútor, lakástextília felhevülését, gyulladását.
- Egész sor **tűzvédelmi-tűzmelegelőzési előírás, szabvány szabályozza a különböző magas hőmérsékleten működő készülékek, tüzelőberendezések biztonságos telepítését, működtetését, abból a célból, hogy melegelőzzük a nemkívánatos hőátadást, gyulladást**.

A tűzmelegelőzés szabályaihoz tartozik az is, hogy az esetleges tüzek terjedésének lehetőségeit is meg kell előzni, illetve szüntetni, emellett az épületekben, főként a közösségi célú helyiségekben biztosítani kell a menekülési utakat, a helyiség, az épület gyors elhagyásának lehetőségét. A vészkijáratokat, ezek megközelítési útvonalát áramszünet esetén is megvilágított táblákkal kell jelezni.

Végül szólni kell – a tűzmelegelőzés kapcsán – egy nagyon hétköznapi, nagyon gyakori, súlyos szerencsétlenségeket, akár katasztrófát előidéző okról. Ez a dohányzás, pontosabban a tiltott, veszélyes helyen, gyúlékony anyagok jelenlétében történő dohányzás, az a bizonyos „eldobott cigarettavég”! Lakástüzek, erdőtüzek forrása lehet, súlyos égési sérülést idézhet elő!

A tűzmelegelőzés hatékony és modern eszközei az automatikus tűzjelző, illetve automatikus tűzoltó berendezések, illetve rendszerek. Ezek ma már majd minden közösségi célokat szolgáló épületben, helyiségben megtalálhatók, láthatók a mennyezeten. **Fontos, hogy ha ilyen automatikus berendezések nincsenek, könnyen elérhető helyen legyen tűzjelző, kézi tűzoltókészülék és a tűzcsapok se legyenek eltorlaszolva.**

5.4.1.2. Tűzoltás

A tűzoltás elvi alapja szintén az égés feltételeiből származtatható: vagy **az égést tápláló oxigéntől zárjuk el az éghető anyagot**, vagy **intenzív hűtéssel vonjuk el az égés fenntartásához szükséges energiát**.

A tűzoltás **legősbibb, ma is elterjedten alkalmazott** – bár egyre kevesebb helyen lehetséges – **módja, anyaga a víz**. „Önts a vizet, az majd megtalálja a tüzet!” – tartja a régi, rohamosan avuló tűzoltó jelszó. Tény, hogy a legolcsóbb és a legkönnyebben hozzáférhető oltóanyag a víz. **A tűzre fecskendezett, öntött víz egyrészt elzárja azt a levegőtől, másrészt a hő hatására elpárolgó víz nagy hőmennyiséget von el az égő anyagtól, így kettős oltóhatása van.** Azonban kétségtelen **hátrányairól sem lehet megfeledkezni: elektromos eredetű tüzet, oldószeres, szénhidrogének égését nem lehet, bizonyos műanyagok égését nem szabad vízzel oltani!** S mivel környezetünkben egyre több az elektromos készülék és vezeték, a műanyag és a vegyszer, fokozott óvatosságot igényel a vizes oltás. **A vizes oltás hátrányainak egy részét kiküszöböli a nagynyomású porlasztott vízzel történő, úgy nevezett impulzus-oltás.**

A tűzoltókészülékek által használt oltóanyagok egyrészt az égést nem tápláló, sőt azt elfojtó gázok (szén-dioxid, HALON, stb.), másrészt **folyadékok** (habképzők, esetleg klórozott szénhidrogének). Mindkét anyagtípusra jellemző, hogy égésre képtelenek, viszonylag könnyen párolognak, így nagy hőelvonás mellett elzárják a tüzet a levegőtől. Ezeknek is van hátrányuk, általában **nem használhatók zárt, talajszint alatti helyiségben és környezetbarátnak sem mondhatók.**

Sok helyen, főleg szabadban **jól alkalmazható a tűz homokkal, szükség esetén földdel történő betakarása. Ezt az eljárást valósítják meg kicsiben a porral oltó tűzoltókészülékek.**

A tűzoltást a tűz észlelését követően azonnal meg kell kezdeni, természetesen szükséges a tűz eredetének, forrásának, jellegének megállapítása, hiszen a kellő áttekintés, felkészültség híján elkezdett tűzoltás további, súlyosabb károk, sérülések forrása lehet. De legfontosabb, **azonnal jelenteni a Tűzoltóságnak!** Az észlelt tüzet legegyszerűbben a telepített tűzjelzők, vagy telefon útján lehet jelenteni: a **112** egységes segélyhívó számon az általános segélyhívó (hívásfogadó központ) jelentkezik, mely a hívást azonnal továbbítja az illetékes katasztrófavédelmi kirendeltségnek.

A tüzeset **bejelentésekor közölni kell:**

- **a tüzeset helyét, (ha ismert)**
- **a tűz eredetét, mit veszélyeztet,**
- **vannak-e sérültek,**
- **szükség van-e speciális eszközre az oltásnál,**
- **s végül: ki a bejelentő.**

A tüzek oltása során elsődleges a tűz által veszélyeztetett emberek mentése, ehhez az oltást vezető kárhelyparancsnok jogosult akár faláttörést is elrendelni. Ismételten felhívjuk a figyelmet az előző fejezetben említett menekülési útvonalak szabadon tartására és megjelölésére.

*Azzal fejezzük be a katasztrófavédelmi ismeretek tárgyalását, hogy **reméljük, soha nem lesz szükség ezen ismeretek gyakorlati alkalmazására!***

5.5. A BELÜGYI RENDVÉDELMI SZERVEK EGYÜTTMŰKÖDÉSE

Mielőtt az együttműködésre és az egyéb kapcsolatokra rátérnénk, röviden szót ejtünk a belügyi rendvédelmi szervek filozófiájáról, amely aztán kihat mindkét kategóriára, de különösen a társadalmi és lakossági kapcsolatok alakulására. Hazánkban a rendszerváltást követően a belügyi rendészeti tevékenység legfontosabb alapelvévé vált a minden állampolgár védelme és szolgálata, valamint az egyes ember tisztelete, méltóságának és jogainak megóvása. A pártirányítású fegyveres államvédelmi szervekből szolgáltató jellegű demokratikus elveken működő professzionális rendészeti szervekre volt szükség.

A köztársasági alkotmány majd a rendőrségi törvény elszakította a rendőrséget a politikától, azonban a szervezet polgárbarát szolgáltató jellegének kialakulása hosszabb időt igényelt. A rendészeti szervek feladataik önálló végrehajtása mellett azonban kevésbé képesek hatékonyan eljárni, szükségyszerű az együttműködés.

5.5.1. AZ EGYÜTTMŰKÖDÉSI KÖTELEZETTSÉG

A rendvédelmi szervektől elvárható közrend, közbiztonság, köznyugalom megteremtése és fenntartása magában foglalja mind a magyar állampolgárok, mind a Magyarország területén tartózkodó külföldi állampolgárok jogai érvényesülésének biztosítását.

Ezen feladatok ellátása során, a hatékonyság növelése érdekében a rendvédelmi szervek, közösen, együttműködve látják el feladataikat. Az együttműködés tehát a közös feladatok végrehajtásával megbízott szervek tevékenysége.

gének összehangolását jelenti. Tevékenységüket a Belügyminiszter irányítja és felügyeli. Az együttműködés során a felek egyenrangúak, kölcsönös előnyök alapján azonos jogok és kötelezettségek illetik és terhelik őket.

Együttműködések csoportosítása:

- nemzetközi,
- államon belüli
- szervek közötti (külső)
- szerven belüli.

5.5.2. A RENDŐRSÉG EGYÜTTMŰKÖDÉSÉRŐL

A rendőrség széles körben működik együtt a legkülönbözőbb állami, önkormányzati és civil szervezetekkel. A tankönyvben terjedelmi okokból nem teszünk kísérletet valamennyi együttműködési formának, együttműködő partnernek a bemutatása, csupán azokról szólunk bővebben, amelyekkel az egész ország területén jellemző szoros és mindennapi kapcsolatban látja el a rendőrség a törvényben ráruházott feladatait.

5.5.2.1. A rendőrség és a katasztrófavédelem együttműködése

Az együttműködés célja a védekezésben résztvevő valamennyi szervezet tevékenységének hely, idő és feladat szerinti összehangolása, a katasztrófa káros következményeinek megelőzése, következmények továbbterjedésének megakadályozása, kiküszöbölése vagy csökkentése, a következmények felszámolása és az eredeti helyzet visszaállítása.

Az együttműködés megszervezése során meg kell határozni:

- a védekezés vezetőjét,
- egyes időszakokban a feladatok végrehajtásának rendjét,
- a védekezésbe bevont szervezetek alkalmazásának rendjét.

A rendőrség feladata

A rendőrség az elsődleges beavatkozók egyike, feladata a helyszín lezárása, a forgalom biztosítása, ellenőrző-átengedő pontok (EÁP) létrehozása, a lakosság tájékoztatása, a bejelentett események továbbítása az illetékesnek. Kitelepítés esetén a hátrahagyott értékek őrzése, útvonalak biztosítása.

Katasztrófa helyszínén a rendőr az elhárításra jogosult hatóságok és szervek megérkezéséig intézkedik a közbiztonság és az adott helyzetben elvárható rend fenntartására, valamint ennek helyreállítására, a helyszín, valamint a helyszínre érkező különböző mentőegységek zavartalan munkájának biztosítására.

Ha szükséges lezárja, vagy eltereli a forgalmat, közreműködik az élet- és vagyonmentésben, a katasztrófa elleni védekezés során pedig a lakosság és a határforgalomban résztvevők tájékoztatásában, végrehajtandó személyi és anyag, jármű vegyi-sugármentesítési feladatok biztosításában, az egészségügyi és a járványügyi rendszabályok betartatásában, a veszélyes szállítmányok kiömlése, szivárgása esetén a riasztási és biztosítási feladatokban, a sugárzó anyagok felfedezése esetén meghatározott eljárásban, valamint a szomszédos országok területéről átsodródó mérgező vagy sugárszennyezett felhők esetén a riasztásban, a szükséges, a védekezés hatékonyságát növelő intézkedések megtételében.

5.5.2.2. A rendőrség és a büntetés-végrehajtás együttműködése

A büntetés-végrehajtási szervezet a közrend és a közbiztonság, az élet- és vagyonbiztonság súlyos sérelme vagy annak közvetlen veszélye esetén, az intézkedésre jogosult rendvédelmi szerv kérésére segítséget nyújt a közrendvédelmi feladatok ellátásához.

Együttműködik továbbá a fogvatartás körülményeinek a figyelemmel kísérésében, a szabadulás után a társadalomba való beilleszkedés elősegítésében. A rendőr-főkapitányságok és a büntetés-végrehajtási intézetek együttműködési tervet dolgoznak ki.

Az együttműködés főbb területei:

- A bűnmegelőzés erősítése, a fogvatartottak további bűncselekmények elkövetésétől való visszatartása,
- a szabadságvesztés letöltése megkezdése előtt, vagy annak időtartama alatt elkövetett bűncselekmények felderítése,
- az igazgatásrendészeti értesítési és adatszolgáltatási feladatok teljesítése,
- az intézetek rendjére, biztonságára fokozottan veszélyes cselekmények (fogolyszökések, fogolyzendülések, terrorcselekmények) és más bűncselekmények megelőzése, felderítése, megakadályozása és felszámolása,
- a személyi állomány képzése, kiképzése, továbbképzése.

5.5.2.3. A rendőrség nemzetközi együttműködése

A nemzetközi bűnügyi együttműködés céljából létrehozott szervezetek:

- Az Európai Rendőrségi Hivatal (Europol);
- a Nemzetközi Bűnügyi Rendőrség Szervezete (Interpol);
- a Schengeni Információs Rendszer (SIS) központja;
- az Európai Határ- és Partvédelmi Ügynökség (FRONTEX), valamint;
- a bűnüldöző szervek együttműködését szabályozó egyéb, többoldalú nemzetközi szerződésen alapuló regionális bűnüldözési szervezetek központjai.

A velük együttműködő magyar szervek – a rájuk vonatkozó törvény alapján – nyomozó hatósági jogkörrel rendelkeznek, valamint külön törvény, illetőleg az Európai Unió jogi aktusa alapján a Schengeni Információs Rendszerben figyelmeztető jelzés elhelyezése céljából adattovábbításra kötelezettek, illetőleg kiegészítő információt szolgáltató szervek.

A magyar együttműködő szervek a nemzetközi bűnügyi együttműködés céljából létrehozott szervezettel és nemzeti egységeivel a rendőrség szervezetébe tartozó Nemzetközi Bűnügyi Együttműködési Központ (a továbbiakban: NEBEK) útján továbbíthatnak adatot, információt, illetőleg kezdeményezhetnek adat-, illetve információigénylést vagy egyéb intézkedést.

Az Europol olyan kormányközi, koordinációs szervezet, amelynek feladata a tagországok rendőrségei közötti információcsere, az információk elemzése, valamint az együttműködés keretében a szervezett bűnözés elleni fellépés és megelőzés.

Hatáskörébe tartozik a terrorizmus, a kábítószer-kereskedelem, az illegális bevándorlás, a tiltott radioaktív és nukleáris anyagok csempészése, a lopott autók csempészése, a pénzmosás és az euró hamisítása elleni fellépés. Az Europol felállításáról az Európai Tanács 1995. július 26-án határozott. A hágai székhellyel létrehozott szervezet 1999. július 1-jén kezdte meg működését.

Az Interpol azzal a céllal hozták létre, hogy segítse a nemzeti rendőrségek munkáját az országokon átívelő bűnözés visszaszorítása érdekében. A szervezet lehetővé teszi a lehető legszélesebb kölcsönös segítségnyújtást a bűnüldöző szervek között. Biztosítja a rendőrségek közötti biztonságos kommunikációt, lehetővé teszi a globális, a regionális és a nemzeti bűnüldözési adatok és információk cseréjét. Az Interpolnak saját nyomozati jogköre nincs, a tagállamok rendőrségeinek munkáját adatszolgáltatással és nyilvántartással segíti.

A Schengeni Információs Rendszer (SIS) Európa legnagyobb informatikai rendszere, amely a belső határok eltörléséből és a külső határok megszigorított ellenőrzéséből eredő biztonsági kockázatokat hivatott kezelni, elsősorban a hatékony adatmegosztás eszközével. A körözési jelzésekkel kapcsolatban a rendőri intézkedések során tárgyalnak szerepét.

A FRONTEX a tagállamok közötti operatív szintű együttműködést koordinálja a külső határok kezelésének területén; támogatást nyújt a tagállamok részére a nemzeti határőrök kiképzésében, illetve a közös képzési szabványok kialakításában; kockázatelemzést végez; figyelemmel kíséri a külső határok ellenőrzésének és felügyeletének területére irányuló kutatás fejlődését; segíti a tagállamokat a külső határokon felmerülő magas technikai és operatív támogatást igénylő helyzetekben; biztosítja a tagállamok számára a szükséges támogatást a közös visszatérítési műveletek során. Az Unió határellenőrzésre szakosodott szerveként szoros kapcsolatot tart fenn a külső határok biztonságáért felelős tagállamokkal és uniós szervekkel. Megnöveli a határok biztonságosságát azáltal, hogy a külső határok kezelésére vonatkozó közösségi intézkedések végrehajtásában biztosítja a tagállamok tevékenységének koordinációját.

5.5.2.4. A rendőrség társadalmi, lakossági kapcsolatai és a civil kontroll

Feladataik ellátása során a rendőri szervek együttműködnek az állami és az önkormányzati szervekkel, a társadalmi és gazdálkodó szervezetekkel, valamint az állampolgárokkal és azok közösségeivel. **Az** állami szervek között ki kell emelni a **területileg illetékes** kormányhivatalokat, **a rendőri szervezetek kiemelkedő együttműködő partnere** a Magyar Honvédség, és az **II. fejezetben már ismertetett** fegyveres és nem fegyveres rendvédelmi, rendészeti szervek. Az együttműködés fontos eleme a kölcsönös tájékoztatói kötelezettség.

Igen fontos a települési önkormányzatok képviselő testületeivel, valamint a területi **(megyei)** önkormányzatok közgyűlésével való együttműködés, **de úgyszintén** az adott rendőri szerv illetékességi területén működő sokféle társadalmi és gazdálkodó szervezettel, minden egyes állampolgárral és azok közösségeivel **(pl. polgárőr egyesületekkel, Szomszédok Egymásért Mozgalom (SZEM) önszerveződéseivel, stb...)** való szoros partneri viszony kialakítása is.

A civil kontroll¹⁴

A rendőrség, mint a végrehajtó hatalom legitim erőszakszervezete csak megfelelő felügyelet, kontroll mellett működhet. Hogy ne egy elnyomó gépezet része legyen fontos, hogy tevékenysége pontosan definiált, és a szükséges mértékben átlátható legyen. Az együttműködéshez is szorosan kapcsolódik, de a belügyi rendvédelmi szervek filozófiájából fakadóan is fontos kérdés a rendőrség társadalmi és lakossági kapcsolatainak szélesítése, mélyítése, a civil kontroll megvalósulása.

¹⁴ Ellenőrzés, felügyelet.

A civil kontroll érvényesülésének fontos terepe a rendőrség és az önkormányzatok együttműködése. Ennek formáit az Rtv. szabályozza,¹⁵ eszerint:

- a rendőri szervek létesítésével, megszüntetésével, illetve rendőri szervek vezetőinek kinevezésével kapcsolatosan az érintett területi vagy helyi önkormányzat véleményét ki kell kérni;
- a területi, és a helyi rendőri szerv vezetője (rendőrfőkapitány, rendőrkapitány, határrendészeti kirendeltség vezetője) évente beszámolót tart az érintett önkormányzat képviselőtestülete vagy közgyűlése előtt;
- az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerv minden esetben tájékoztatja az önkormányzatot, ha a lakosság széles körét érintő rendőri intézkedést tervez végrehajtani, feltéve, hogy ezzel nem veszélyezteti az intézkedés eredményességét.
- az önkormányzat a rendőrség döntésével, intézkedésével vagy ennek elmulasztásával kapcsolatban észrevételt tehet, melyet az érintett rendőri szervnek meg kell vizsgálni, és a vizsgálat eredményéről a felterjesztőt tájékoztatni kell.

5.5.3. A HIVATÁSOS KATASZTRÓFAVÉDELMI SZERV EGYÜTTMŰKÖDÉSE

A katasztrófavédelem nemzeti ügy. A védekezés egységes irányítása állami feladat. A védekezést és a következmények felszámolását az erre a célra létrehozott szervek és a különböző védekezési rendszerek működésének összehangolásával, valamint különböző szervek, szervezetek bevonásával, illetve közreműködésével kell biztosítani

5.5.3.1. A büntetés-végrehajtási szervezetekkel

A rájuk vonatkozó különös szabályok figyelembevételével, a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka utasítása, a védelmi bizottságok felkérése alapján – alapfeladataik ellátását nem veszélyeztetve – a fogvatartás biztonságának elsődlegességét fenntartva, a személyi és fogvatartotti állomány bevonásával vesznek részt a katasztrófákat megelőző felkészülésben, a katasztrófák során az élet- és anyagi javak védelmében, a katasztrófákat követően a helyreállításban.

5.5.3.2. Magyar Honvédséggel

A Honvédelmi Katasztrófavédelmi Rendszer (HKR) a honvédelmi ágazat katasztrófavédelmi feladatainak irányítására, végrehajtására, valamint az országos katasztrófavédelmi feladatokhoz való hozzájárulás érdekében létrehozott ideiglenes, célorientált szervezet, amely képességei felhasználásával vesz részt az események következményeinek felszámolásában. A katasztrófákra történő felkészülés során felkészíti a HKR-be kijelölt erőket, illetve a MH teljes személyi állományát, munkacsoportjait gyakoroltatja, részt vesz az ágazati, országos és nemzetközi katasztrófavédelmi gyakorlatokon, kidolgozza a katasztrófák megelőzését biztosító terveket, rendszabályokat.

Fontos formája az együttműködésnek a rendőrség szerveinek és az MH alakulatainak közös szolgálati tevékenysége, kiemelten a közös szolgálatellátás, melyre különösen különleges jogrendi időszakokban kerülhet sor.

¹⁵ Rtv. 8. §

5.5.3.3. Az Országos Mentőszolgálattal

Ennek során az Országos Mentőszolgálat részt vesz a polgári védelmi szervezeteknél az elsősegélynyújtók kiképzését végzők felkészítésében és vizsgáztatásában, szakmai iránymutatást ad a polgári védelmi szervezetek részére a betegek szállításához, szervezi a fekvőbeteg-ellátást nyújtó egészségügyi intézmények (szak) kísérettel történő szállítást igénylő járóképtelen betegek, ápolottjai kimenekítését, kitelepítését, a lakosság kimenekítése, kitelepítése során irányítja a betegszállítók tevékenységét.

5.5.3.4. Az Országos Meteorológiai Szolgálattal

Az Országos Meteorológiai Szolgálat elsősorban az időjárás előrejelzésével, szükség esetén figyelmeztetéssel, riasztással segíti a tervezési, védekezési feladatokat. A veszélyjelzés két lépcsőben valósul meg.

- Első lépcsőben készül egy, az adott napra, valamint a következő napra szóló, szöveges és térképes formában is megjelenő figyelmeztető előrejelzés, amelyben a legvalószínűbb veszélyes időjárási események várt térbeli és időbeli alakulásának leírását találhatjuk meg.
- Második lépcsőben, amikor a veszélyjelző meteorológus meggyőződik arról, hogy az időjárási feltételek adottak a figyelmeztető előrejelzésben már jelzett veszélyes időjárási események előfordulásához, akkor a bekövetkezés előtt általában 0,5-3 órával sor kerül a veszélyes időjárási eseményekre figyelmet felhívó, térképes formában megjelenő riasztás kiadására. A figyelmeztetések és a riasztások során 3 veszélyességi szintet különböztetünk meg. Ha nem várható veszélyes jelenség, az adott terület zöld színnel jelenik meg. Első szint kategóriába sorolt időjárási események sárga, a második szint narancs, a harmadik szint piros színnel jelenik meg. Figyelmeztető jelzést az esemény várható bekövetkezése előtt 12-24-72 órával, riasztást az esemény előtt 0,5-3 órával adnak ki.

6. A BELÜGYI RENDVÉDELMI SZERVEK FUNKCIONÁLIS TEVÉKENYSÉGE

A korábbiakban már bemutattuk a belügyi rendvédelmi szervek személyi állományának állományviszony szerinti összetételét. E fejezetben kizárólag a fegyveres rendvédelmi szervek hivatásos állományúak tagjaira vonatkozó rendelkezésekkel foglalkozunk részleteiben. A fejezet célja a rendvédelmi, rendészeti szervek tagjaival kapcsolatos társadalmi elvárások, követelmények, továbbá szervekbe történő bekerülés, az ezzel kapcsolatos követelmények, elvárások, lehetséges juttatások megismerése mentén bemutatni a hivatás tartalmát. Célunk a különleges jogviszony értelmének, lényegének felismertetése, annak elfogadtatása, hogy ez a pálya nehézségekkel is jár azok számára, akik nem eléggé elkötelezettek, motiváltak. A hierarchia és más sajátos szabályok, előírások, továbbá a vonatkozó etikai normák feldolgozása, megértetése, az alakiság bemutatása a tanulók által. A hatályos életpálya modell lényegének megismerése, megértése, ezekkel kapcsolatos vélemények megfogalmaztatása.

6.1. A SZEMÉLYZETI, MUNKAÜGYI ÉS SZOCIÁLIS TEVÉKENYSÉG CÉLJA, FELADATAI

A fegyveres szervek sokrétű feladatainak megvalósításához szükséges a kvalifikált emberi erőforrás biztosítása, ennek során különösen a munkaerő kiválasztása, megtartása, a létszámhiány megszüntetése, létszámfejlesztés végrehajtása, az állománykategóriák optimális arányainak kialakítása, az állomány képzése, a képesítési követelmények következetes érvényesítése, a szakmai karrier lehetőségének biztosítása. A rendészeti munkatevékenység sajátos jellegére tekintettel kell megteremteni az egészséges és biztonságos munkavégzés (szolgálatteljesítés) körülményeit, melynek során az ergonómiai¹⁶ szempontokat is érvényesíteni kell. Az elismerési és az ösztönzési rendszer elemeivel biztosítani kell a teljesítményelv érvényesülését, és ezen keresztül is növelni kell az állomány egzisztenciális biztonságát.

6.2. A HIVATÁSOS SZOLGÁLATI JOGVISZONY LÉTESÍTÉSÉNEK FELTÉTELRENDSZERE ÉS A FELVÉTELI ELJÁRÁS MENETE

6.2.1. ÁLTALÁNOS FELTÉTELEK

Hazánkban a hivatásos szolgálati viszony létesítése valamely rendészeti szakközépiskola vagy a Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar hivatásos pályára felkészítő szakának eredményes elvégzését feltételezi.

A rendőrség hivatásos állományának utánpótlása alapvetően a rendvédelmi oktatási intézményekben végzett hallgatók hivatásos állományba vételével történik.

¹⁶ Ergonómia: a munka gazdaságos megszervezésének elmélete és gyakorlata, az ésszerű erőfelfejtés tudománya (Bakos Ferenc: Idegen szavak és kifejezések szótára 229. Akadémiai kiadó 1986.)

Szolgálati viszony létesíthető azzal az

- önként jelentkező,
- cselekvőképes,
- állandó belföldi lakóhellyel rendelkező
- magyar állampolgárral,
 - aki a tizennyolcadik életévét betöltötte, és életkora – az e törvényben meghatározott kivételekkel – a hivatásos szolgálat rá irányadó felső korhatáránál legalább tíz évvel kevesebb,
 - aki rendelkezik a tervezett szolgálati beosztás besorolási osztálya szerint meghatározott iskolai végzettséggel és szolgálati viszonyra vonatkozó szabályban a szolgálati viszony létesítésének feltételeként meghatározott szakképzettséggel,
 - aki a hivatásos szolgálatra és a tervezett szolgálati beosztására egészségi, pszichikai és fizikai szempontból alkalmas,
 - akinek életvitele nem kifogásolható, és aki hozzájárul annak a szolgálati viszony létesítését megelőző, valamint a szolgálati viszony fennállása alatti ellenőrzéséhez, továbbá tudomásul veszi, hogy a szolgálati viszony fennállása alatt a hozzájárulás visszavonása szolgálati viszonya törvény erejénél fogva történő megszűnését eredményezi,
 - aki elfogadja egyes alapvető jogainak e törvény szerinti korlátozását,
 - aki tudomásul veszi, hogy szolgálati viszonyának fennállása alatt szolgálata törvényes ellátását tudta és beleegyezése nélkül – a törvényben meghatározott esetekben és módon – a belső bűnmegelőzési és büntfelderítési feladatokat ellátó szerv a Rendőrségről szóló törvény szerinti megbízhatósági vizsgálattal ellenőrizheti,
 - aki tudomásul veszi és elfogadja a hivatásos szolgálattal járó, szolgálati viszonyra vonatkozó szabályokban meghatározott kötelezettségeket és elvárásokat, valamint
 - akinél nem állnak fenn a szolgálati viszony létesítését kizáró körülmények.

A szolgálati viszony hivatásos állományba történő kinevezéssel és annak elfogadásával határozatlan vagy határozott időre – legfeljebb 12 hónap, meg nem hosszabbítható próbaidő kikötésével – jön létre. Az állományba tervezett személy kinevezésekor esküt köteles tenni.

A hivatásos állomány tagja részére legkésőbb a szolgálatának megkezdésekor a kinevezési okmányát, munkaköri leírását át kell adni, tájékoztatni szükséges a szolgálatteljesítés rendjéről, és a szolgálat biztonságos ellátásához szükséges munkavédelmi szabályokról.

6.2.2. AZ EGÉSZSÉGI, PSZICHIKAI ÉS FIZIKAI ALKALMASSÁGI ELJÁRÁS

A szolgálati törvény előírja, hogy csak olyan személlyel létesíthető hivatásos szolgálati jogviszony, aki hivatásos szolgálatra – egyéb meghatározott feltételek megléte mellett – egészségi, pszichikai és fizikai szempontból is alkalmas.

Ennek értelmében a hivatásos állomány tagjának meg kell felelnie a miniszter által megállapított egészségi, pszichikai és fizikai követelményeknek, amelyeket az életkor és a beosztás figyelembevételével határoztak meg. Az alkalmassági feltételeket az érintettek tudomására kell hozni, és az alkalmasságot rendszeresen ellenőrizni kell, amelyen a megjelenés kötelező. A rendvédelmi szervek hivatásos állományú tagjai alkalmassági vizsgálatának célja annak elbírálása, hogy a vizsgált személy megfelel-e „a belügyminiszter irányítása alatt álló egyes rendvédelmi feladatokat ellátó szerveknél foglalkoztatott hivatásos állomány és rendvédelmi igazgatási alkalmazotti állomány alkalmasságvizsgálatáról szóló 45/2020. (XII.16) BM rendelet” meghatározott alkalmassági követelményeknek, alkalmas-e a szervezet fokozott megterhelésével és igénybevételével járó tevékenységek végzésére, alkalmas-e lőfegyver biztonságos használatára.

Az alkalmassági vizsgálatok során el kell bírálni, hogy az érintett személy:

- a) egészségi, pszichikai, fizikai szempontból a meghatározott alapkövetelmények és kompetenciakritériumok szerint alkalmas-e a betöltendő szolgálati beosztás ellátására;
- b) egészségének előre látható károsodása nélkül alkalmas-e egyes, fokozott igénybevétellel, veszéllyel járó szolgálati feladatok, munkatevékenységek elvégzésére,
- c) nem szenved-e valamilyen fertőző betegségben, amely miatt szolgálati beosztásából adódóan széles körű fertőzést okozhat, vagy olyan betegségben, amely miatt bármikor szolgálatképtelenné válhat, amely miatt rendszeres gyógykezelést, gondozást igényel.

Az említett BM rendelet melléklete tartalmazza az egészségi alkalmassági követelményeket, amely meghatározza az egyes szolgálati beosztások kategóriákba sorolását, és hogy bizonyos betegségek, fogyatékoságok fennállása esetén az egyes beosztási kategóriákra vonatkozóan milyen alkalmassági minősítés hozható. Általában az a személy alkalmas hivatásos szolgálatra, aki biológiailag megfelelően fejlett, életkorának, testi alkatának és nemének megfelelő fizikai teljesítményre képes, továbbá nincs a tervezett beosztás ellátását kizáró alaktani, illetve funkcionális elváltozása, betegsége, fogyatékosága, kórállapota, illetőleg akinél nem várható a meglévő egyensúlyi állapot tartós vagy maradandó megbomlása.

6.2.2.1. Egészségi alkalmassági vizsgálatok

A rendvédelmi szervek területi alapellátó egységeinek egyik legfontosabb feladata a személyi állomány egészségi alkalmassági vizsgálatának végzése, amelynek célja azon elváltozások és betegségek feltárása, amelyek miatt a vizsgált személy nem képes a beosztásból adódó feladatok ellátására, illetve amelyek a beosztással együtt járó terhelés következtében súlyosbodhatnak, vagy az adott munkakör jellegéből adódóan más személyek körében fertőzést okozhatnak. Egészségi alkalmassági vizsgálatokat kell végezni a hivatásos állományba történő kinevezés, visszavétel és a rendőrség különleges állományában határozott idejű szolgálati viszonyba való kinevezés, rendészeti oktatási intézménybe jelentkezéskor, a hivatásos állományba próbaidőre kinevezettek véglegesítését, illetve más fegyveres szervtől történő áthelyezést megelőzően. Időszakos egészségi alkalmassági vizsgálaton a személyi állomány valamennyi tagja évente köteles megjelenni.

Az egészségi alkalmasság minősítése lehet:

- a) egészségileg alkalmas,
- b) egészségileg ideiglenesen alkalmatlan,
- c) egészségileg alkalmatlan.

Ideiglenesen vagy véglegesen alkalmatlan minősítés esetén az érintett állománytag beosztásában tovább nem foglalkoztatható és a szolgálati előjáró köteles gondoskodni ennek érvényesítéséről. Ha az alkalmatlanság ideiglenes, az alapellátó orvos által meghatározott időpontban újabb alkalmassági vizsgálatra kerül sor. Amennyiben végleges az alkalmatlan minősítés, illetve nincs lehetőség az egészségi állapotnak megfelelő munkakörben történő foglalkoztatásra, a hivatásos állomány tagjánál orvosi felülvizsgálati eljárást kell kezdeményezni.

6.2.2.2. Pszichológiai alkalmassági vizsgálatok

A pszichológiai alkalmassági vizsgálat az egyén adottságainak, képességeinek, személyiségtulajdonságainak feltárását és a beosztás követelményrendszerével összevetését jelenti. Az alkalmassági vizsgálatok során nagy hangsúlyt kap a képességek és a személyiségtulajdonságok vizsgálata.

Pszichológiai alkalmassági vizsgálatot ugyanazokban az esetekben kell elvégezni, mint amelyeknél egészségi alkalmassági vizsgálat végzése van előírva. A hivatásos állomány kétévenként időszakos pszichikai alkalmassági vizsgálatot kell végezni.

A pszichológiai állapotfelmérés során a vizsgált személy pszichikai alkalmasságára vonatkozóan - a rendelkezésre álló teszteredmények és egyéb adatok alapján - összesített véleményt alkot a pszichológus

- a) „Alkalmas”,
- b) „Ideiglenesen alkalmatlan” vagy
- c) „Alkalmatlan” minősítés megjelölésével.

Az a személy, aki beosztásának ellátására pszichikai szempontból ideiglenesen vagy véglegesen alkalmatlan, az adott munkakörben tovább nem foglalkoztatható, az illetékes vezetőnek erre haladéktalanul intézkedni kell. Ideiglenes alkalmatlanság esetén a pszichológus által meghatározott időpontban újabb pszichológiai vizsgálatra kerül sor, végleges alkalmatlanság esetén, ha olyan elváltozás áll fenn, amely a lőfegyver biztonságos használatát befolyásolja, az érintettnél orvosi felülvizsgálatot kell kezdeményezni. A pszichológus az időszakos vizsgálat eredményéről, a hivatásos állomány tagjának pszichikai alkalmassági minősítéséről az illetékes alapellátó orvost és az állományilletékes parancsnokot írásban tájékoztatja.

6.2.2.3. Fizikai alkalmassági vizsgálatok

A hivatásos állomány tagjainak - az egészségi és pszichikai alkalmassági feltételeken túlmenően - meg kell felelni az életkor és a beosztás figyelembevételével meghatározott fizikai követelményeknek, amelyek ellenőrzése fizikai (erőnléti) felmérés keretében történik. A hivatásos állományba jelentkezők esetében a fizikai felmérés végrehajtására a leendő szolgálati helyen, a rendészeti oktatási intézménybe jelentkezőknél az oktatási intézményben kerül sor. A hivatásos állomány 55 év alatti tagjainak meg kell felelni a miniszter által meghatározott fizikai követelményeknek, melyet évente egy alkalommal fizikai (erőnléti) felmérés keretében kell ellenőrizni.

Fizikai felmérésen az a hivatásos állománytag vehet részt, aki egy éven belül egészségi alkalmassági vizsgálaton részt vett és beosztásának ellátására „alkalmas” minősítést kapott.

A 45/2020. (XII.16.) BM rendelet BM rendelet csak a fizikai minimumfeltételeket határozza meg, amelyek a hivatásos szolgálati jogviszonyban állók fizikai alkalmassága tekintetében általánosságban vizsgálandók (az alábbi 4 mozgásforma közül a hivatásos állomány tagjának választása szerint az egyiket kell teljesítenie: Cooper-teszt futásban, úszásban, evezős-ergométeren, kerékpár-ergométeren). A BM rendelet felhatalmazása alapján azonban a rendvédelmi szerv vezetője, így például az országos rendőrfőkapitány további kategóriafeltételeket írhat elő, valamint a követelményszintet a BM rendeletnél magasabbra is emelheti.

A fizikai felmérésen „Nem megfelelő” minősítést kapott személyeknek ismételt állapotfelmérést kell végrehajtani. Amennyiben az ismételt felmérés is „Nem megfelelő” minősítéssel zárul, a közvetlen szolgálati előjárónak soron kívüli egészségi alkalmassági vizsgálatot kell az állományilletékes parancsnoknál kezdeményezni. Fizikai alkalmassági vizsgálat alól távol maradni az alapellátó orvos által kiállított orvosi igazolással

lehet, valamint a szolgálatképtelenek, illetve az egészségügyi felmentésben a fizikai alkalmassági vizsgálat alól adott felmentéssel rendelkezők maradhatnak távol a felméréstől.

6.3. A HIVATÁSOS SZOLGÁLATI JOGVISZONY

6.3.1. A SZOLGÁLATI JOGVISZONY MEGHATÁROZÁSA

A belügyi rendvédelmi szervek hivatásos állományú tagjainak szolgálati viszonyát, a munkavégzésük körülményeit, a polgári foglalkozást űző honfitársaiktól eltérő jogait és kötelezettségeit a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról szóló 2015. évi XLII. törvény egzaktn¹⁷ szabályozza. Azt, hogy a rendőr szolgálati jogviszonyáról hogyan gondolkodik a jogalkotó (tehát az Országgyűlés, amely a törvényt megszavazta), érdemes a törvény preambulumaival¹⁸ kezdeni:

„Magyarország a rendvédelmi feladatokat ellátó szervektől alkotmányos kötelezettségeik teljesítését, Magyarország függetlenségének, törvényes rendje fenntartásának, a lakosság és az ország anyagi javai védelmének a jogszabályok keretei között hatékony és a köz érdekének megfelelő ellátását várja el. E kötelezettségek teljesítése a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományától magas szintű szakmai ismereteket követel meg, valamint megköveteli a törvények és más jogszabályok feltétlen tiszteletét, a kötelezettségek pártatlan és etikus teljesítését, a hivatással járó kötelezettségek vállalását, a Magyarország iránti tántoríthatatlan hűséget és bátor helytállást. A hivatásos szolgálati jogviszony különleges közszolgálati jogviszony.

Az Országgyűlés az Államreform Program célkitűzéseire figyelemmel, ezen különleges közszolgálati jogviszonyban foglalkoztatottak életpályamodelljének bevezetése érdekében - elismerve a hivatásos szolgálattal járó áldozatvállalás nagyságát és az azzal arányban álló erkölcsi és anyagi megbecsülés indokoltságát, egyben biztosítva a más közszolgálati életpályák közötti átjárhatóságot - a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának hivatásos szolgálati jogviszonyáról a következő törvényt alkotja.”

Jól látható, hogy a jogalkotó a törvény hatálya alá tartozó hivatásosoktól az átlagosnál több áldozatvállalást, a jogaiknak az átlagpolgárokhoz képest történő nagyobb korlátozás elviselését, nagyobb felelősséget, példamutatást vár el, amelyért cserébe szintén az átlagostól eltérő életpályamodellt kínál.

A Hszt. hatálya

- a) az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerv (ORFK),
- b) a belső bűnmegelőzési és bűnfelderítési feladatokat ellátó szerv (NVSZ),
- c) a terrorizmust elhárító szerv (TEK) [az a)–c) pontban felsorolt szervek a továbbiakban együtt: rendőrség],
- d) a hivatásos katasztrófavédelmi szerv,
- e) a büntetés-végrehajtási szervezet,
- f) az Országgyűlési Őrség,
- g) a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok, valamint
- h) a Nemzeti Adó- és Vámhivatal állományára terjed ki.

A szolgálati viszony az állam nevében eljáró rendvédelmi szerv és a hivatásos állomány tagja között létrejött különleges közszolgálati jogviszony, amelyben mindkét felet a sajátos szolgálati körülményeknek megfelelő, a szolgálati viszonyra vonatkozó szabályban és más jogszabályban meghatározott kötelezettségek terhelik és jogosultságok illetik meg.

¹⁷ Egzaktn: Pontos, egyértelmű

¹⁸ Preambulum: ünnepélyes bevezető, előszó

A hivatásos állomány tagja a szolgálati viszonyból fakadó kötelmeit – a rendvédelmi szerv rendeltetés szerinti feladatainak megvalósítása érdekében – önkéntes vállalás alapján, élethivatásként, szigorú függelmi rendben, akár életének és testi épségének kockáztatásával és egyes alapjogai korlátozásának elfogadásával teljesíti.

A rendvédelmi szerv e vállalásért cserébe köteles biztosítani:

- a kötelezettségek teljesítéséhez szükséges feltételeket,
- a törvényben megállapított díjazást, juttatásokat és kedvezményeket.

A hivatásos szolgálati jogviszony szabályozása abból a tényből indult ki, hogy a hivatásos állomány tagjai az általánoshoz képest szigorúbb függelmi rendben és fegyelmezettséggel, fokozott pszichikai és fizikai terheléssel, áldozatvállalással, veszélyes helyzetben az élet kockáztatásával végzik feladataikat.

Ennek ellentételezéseként az ugyancsak közszolgálatban álló köztisztviselők járandóságainak alapulvételével állapítja meg a hivatásos állomány tagjait megillető jogosultságokat és juttatásokat. Emellett a szolgálati viszony létesítésének feltételeként önkéntesen lemondanak egyes alkotmányos jogaik gyakorlásáról, vállalva egyúttal a hozzátartozókra is kiterjedő nemzetbiztonsági követelményeknek való megfelelést. Ezek számos területen jog- és életvitelbeli korlátozást jelentenek.

Amikor valaki hivatásos állományúvá válik, akkor teszi le az ünnepélyes esküt, amellyel tulajdonképpen kifejezi mindazt az elhivatottságot, a felelősségvállalást és áldozatot, amely az egész munkája során el fogja kísérni. Bár az eskütétel tulajdonképpen nem jogi felelősségvállalás, mégis nagyon fontos szerepe van egy hivatásos életében.

Az eskü az alábbiak szerint szól:

„Én(NÉV)..... becsületemre és lelkiismeretemre fogadom, hogy Magyarországhoz és annak Alaptörvényéhez hű leszek; jogszabályait megtartom és másokkal is megtartatom, szolgálati kötelezettségemet, ha kell, életem kockáztatásával is teljesítem; előljáróim parancsainak engedelmeskedem, alárendeltjeimről legjobb tudásom szerint gondoskodom; hivatásomat a magyar nemzet javára gyakorolom. (Az eskütevő meggyőződése szerint:) Isten engem úgy segítjen!”

6.3.1.1. A szolgálati viszonyra vonatkozó alapelvek

A szolgálati viszonyra vonatkozó alapelvek határozzák meg a közszolgálati jogviszony kereteit. Kötik mind a hivatásost, mind a rendvédelmi szervet. Amely az egyik oldalon kötelezettség, az a másik oldalon jogosultság, és fordítva. Ha meg akarjuk érteni ennek a sajátos hivatásnak a jellemzőit, akkor ezen kötelezettségek és jogosultságok rendszerét kell áttekintenünk.

6.3.1.1.1. Együttműködési kötelezettség

A szolgálati viszony alanyai a jogok gyakorlása és a kötelezettségek teljesítése során a jóhiszeműség és a tisztesség elvének megfelelően kötelesek eljárni és kölcsönösen együttműködni. Kötelesek egymást tájékoztatni minden olyan tényről, adatról, körülményről vagy változásról, amely a szolgálati viszony létesítése, valamint az e törvényben meghatározott jogok gyakorlása és a kötelezettségek teljesítése szempontjából lényeges.

Ilyen adat lehet például a családi állapot megváltozása, lakhely változtatása (másik városba költözés), de akár az egészségügyi állapotban beállott olyan változás is, amely a szolgálatra befolyással van (pl. krónikus betegség).

6.3.1.1.2. A joggal való visszaélés tilalma

A szolgálati viszonnal kapcsolatos jogokat és kötelezettségeket a rendeltetésüknek megfelelően kell gyakorolni és teljesíteni. Tilos a joggal való visszaélés. A törvény alkalmazásában joggal való visszaélés különösen, ha az mások jogos érdekeinek csorbítására, érdekérvényesítési lehetőségeinek korlátozására, zaklatására, véleménynyilvánításának elfojtására irányul vagy ehhez vezet.

Ha a joggal való visszaélés a szolgálati viszonyra vonatkozó szabály által megkívánt jognyilatkozat megtagadásában áll, és ez a magatartás a szolgálati érdeket vagy a másik fél különös méltánylást érdemlő érdekét sérti, a bíróság a jognyilatkozatot ítéletével pótolhatja, feltéve, hogy az érdeksérelem másképpen nem hárítható el. A joggal való visszaélés hátrányos következményeit orvosolni kell. Amikor valamely fél él a törvény adta jogával, akkor annak a szándéka kell, hogy vezesse, hogy e sajátos közszolgálati jogviszony kereteivel élni tudjon. Nem lehet a jogot például bosszúra, megkülönböztetésre, fegyelmezésre használni, az a törvény szellemével teljesen ellentétes.

6.3.1.1.3. Az egyenlő bánásmód követelménye

A szolgálati viszonnal kapcsolatban az egyenlő bánásmód követelményét meg kell tartani. A rendvédelmi szerv megkülönböztetés nélkül biztosítja a hivatásos állomány tagjának az e törvény szerinti, kizárólag a szakmai képességek, képzettségek, a gyakorlat és a teljesítmény, továbbá a szolgálatban eltöltött idő alapján meghatározott előmeneteli lehetőséget. Nem lehet különbséget tenni nem, vallás, bőrszín, vagy például politikai állásfoglalás miatt, rokonság, ismeretség alapján sem az állomány tagjai között.

6.3.2. A HIVATÁSOS ÁLLOMÁNYÚAK JOGOSULTSÁGAI ÉS KÖTELEZETTSÉGEI

6.3.2.1. A munkáltató jogkört gyakorlójának kötelezettsége

Az állományilletékes parancsnok a rendvédelmi szerv **általános munkáltatói jogkört gyakorló azon hivatásos állományba tartozó elöljárója** vagy **nem hivatásos állományba tartozó munkahelyi vezetője**, aki a rendvédelmi szerv olyan szervezeti egységét vezeti, amely **önálló állománytáblázattal rendelkezik**; az állományilletékes parancsnok gyakorolja mindazon munkáltatói jogokat, és teljesíti azokat a kötelezettségeket, amelyeket a Hszt. nem határoz meg más parancsnok vagy vezető részére. Pl.: Városi rendőrkapitány gyakorol kinevezési jogkört az állományába tartozó hivatásos beosztottra nézve, ugyanakkor az Ő kinevezéséről a megyei rendőrfőkapitány rendelkezik jogkörrel.

A szolgálati viszony keretében a munkáltatói jogkört gyakorló elöljáró köteles:

- a hivatásos állomány tagjának feladatait munkaköri leírásban rögzíteni, őt a szolgálati viszonyra vonatkozó szabályok és az egyéb jogszabályok szerint foglalkoztatni, részére az egészséges és biztonságos szolgálatteljesítés feltételeit biztosítani, annak követelményeiről őt tájékoztatni,
- a szolgálati feladatok ellátását úgy megszervezni, hogy a hivatásos állomány tagja a szolgálati viszonyból eredő jogait gyakorolni, kötelezettségeit teljesíteni tudja,
- a feladatok elvégzéséhez szükséges tájékoztatást és irányítást megadni, a szolgálatteljesítéshez szükséges ismeretek megszerzését biztosítani.

Ha a munkáltatói jogkör gyakorlása során a munkáltatói intézkedés a hivatásos állomány tagja jogainak korlátozásával jár, a munkáltatói jogkör gyakorlójának a több lehetséges és alkalmas korlátozás közül azt kell választania, amely az eredmény biztosítása mellett a hivatásos állomány érintett tagjára a legkisebb sérelemmel jár.

6.3.2.2. A hivatásos állomány tagjának kötelezettsége

A hivatásos állomány tagja a szolgálat ellátásával összefüggésben köteles;

- a) az előírt helyen és időben, szolgálatképes állapotban megjelenni, ezt az állapotot a szolgálat teljes ideje alatt fenntartani és feladatát teljesíteni, valamint e célból rendelkezésre állni,
- b) a szolgálati feladatait a törvényes előírásoknak, a parancsoknak és intézkedéseknek megfelelően – szükség esetén a veszély vállalásával –, az elvárható szakértelemmel és gondossággal, pártatlanul és igazságosan végrehajtani,
- c) a munkatársaival együttműködni, munkáját úgy végezni és általában olyan magatartást tanúsítani, hogy az – kivéve, ha ez a feladat végrehajtásával elkerülhetetlenül együtt jár – más egészségét, testi épességét ne veszélyeztesse, anyagi károsodását ne idézze elő,
- d) a számára meghatározott iskolai rendszerű vagy iskolai rendszeren kívüli oktatásban, képzésben részt venni, és az előírt vizsgákat letenni,
- e) az egészségi, pszichikai és fizikai alkalmassági követelményeknek eleget tenni, és az ezek ellenőrzése érdekében szükséges, a miniszter által meghatározott felméréseknek, szűréseknek és vizsgálatoknak magát alávetni, egészségének megóvása, valamint gyógyulása érdekében az előírt orvosi utasításokat betartani,
- f) a jogszabályban foglalt esetben magát kötelező védőoltásnak – az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény (a továbbiakban: Eütv.) 58. § (1)–(3) bekezdésében foglalt korlátozásokkal – alávetni,
- g) a rábízott, a szolgálat ellátásához biztosított eszközt, felszerelést megóvni, rendeltetésszerűen használni,
- h) a szolgálatképes állapot megállapítása érdekében a befolyásoltság kiszűrése céljából az alkohol, a kábítószer vagy pszichotróp anyag fogyasztásának ellenőrzését célzó, műtétnek nem minősülő vizsgálatnak magát alávetni a miniszteri rendeletben meghatározott szabályok szerint,
- i) munkatársaival az emberi méltóság és a függelmi viszonyok tiszteletben tartásával érintkezni.

A hivatásos állomány tagja köteles a szolgálaton kívül is a hivatásos állomány tagjához és szolgálati beosztásához méltó magatartást tanúsítani. A hivatásos állomány tagja a szolgálati feladathoz kapcsolódó nyilvános szereplésért tiszteletdíjat nem fogadhat el. A miniszter rendeletben határozza meg azokat a fertőző betegségeket, amelyek esetében a szolgálati beosztáshoz vagy egyes szolgálati feladatokhoz kapcsolódóan – így különösen a külföldi szolgálat végrehajtása során – a hivatásos állomány tagjának vagy egyes csoportjainak egészségét és biztonságát veszélyeztető biológiai kóroki tényező kockázatának elkerülése érdekében kötelező védőoltás elrendelésének van helye.

A rendvédelmi szerv a hivatásos állomány tagjának szolgálatteljesítését a Hszt.-ben meghatározott feltételekkel, az erre szolgáló technikai eszköz igénybevételével is ellenőrizheti (a továbbiakban: technikai ellenőrzés). Technikai ellenőrzésre képrögzítő, hangrögzítő, valamint kép- és hangrögzítő eszköz, továbbá a tartózkodási hely megállapítására és nyomon követésére alkalmas technikai berendezés alkalmazható.

A technikai ellenőrzés és az annak során alkalmazott eszközök, módszerek nem járhatnak az emberi méltóság megsértésével. Nem alkalmazható elektronikus megfigyelőrendszer olyan helyen, ahol a megfigyelés az emberi méltóságot sértheti. A rendvédelmi szerv köteles gondoskodni arról, hogy a technikai eszközzel végzett ellenőrzés során rögzített adathoz illetéktelen személy ne férjen hozzá.

A rendvédelmi szerv technikai ellenőrzést kizárólag a szolgálatteljesítés ideje alatt, a szolgálatteljesítésre vonatkozó szabályok betartásának ellenőrzése céljából végezhet. Technikai ellenőrzéssel a hivatásos állomány tagjának magánélete nem ellenőrizhető. A rendvédelmi szerv előzetesen írásban tájékoztatja a hivatásos állomány tagját annak a technikai eszköznek az alkalmazásáról, amely az ellenőrzésére szolgál.

Mentesül a hivatásos állomány tagja a szolgálatteljesítési kötelezettsége alól;

- a) az állampolgári kötelezettségének teljesítése alatt,
- b) közeli hozzátartozója halálakor, esetenként két munkanapra,
- c) a kötelező orvosi vizsgálat, valamint a várandóssággal összefüggő orvosi vizsgálat teljes időtartamára,
- d) a véradás miatt távol töltött teljes – a szolgálati helyen kívül szervezett véradás esetén legalább négy óra – időtartamra,
- e) az emberi reprodukcióra irányuló különleges eljárással összefüggő vizsgálat időtartamára,
- f) tanúzási kötelezettség teljesítése esetén a megjelenéshez és a kötelezettség teljesítéséhez szükséges időtartamra,
- g) ha elháríthatatlan ok miatt nem tud a szolgálatteljesítési helyén megjelenni,
- h) a szolgálati viszonyra vonatkozó szabály vagy az állományilletékes parancsnok engedélye alapján.

(2) A szolgálatteljesítési kötelezettség alóli (1) bekezdés szerinti mentesülés esetében a hivatásos állomány tagja a távollét idejére távolléti díjra jogosult.

6.3.2.2. A hivatásos állomány tagját megillető illetmény, juttatások, költségtérítések, kedvezmények és támogatások

A hivatásos állomány tagja a szolgálat vállalásáért az alábbi ellentételezésekben részesül:

- Illetmény (amely beosztási, rendfokozati illetményből, illetmény kiegészítésből, valamint illetmény-pótlékból állhat)
- Külön juttatás
- Jubileumi jutalom (25, 30 és 40 év szolgálat után, azt követően ötévente)
- Napidíj, távolléti díj
- Költségtérítések (például áthelyezés, költözés, vezénylés estén)
- Kedvezmények és támogatások (család, utazás, üdülés)
- Természetbeli ellátás
- Alap és pótszabadság
- Érdemek, elismerések
- Kiszámítható előmeneteli (karrier) rendszer (életpálya)
- Szociális és kegyeleti gondoskodás

6.3.3. AZ ALAPVETŐ JOGOK KORLÁTOZÁSÁNAK ALAPTÖRVÉNYBŐL FAKADÓ KERETEI

A Hszt. nem tartalmaz az alapvető jogok korlátozására vonatkozó, általános jellegű követelményeket, figyelemmel arra, hogy azok magából az Alaptörvényből levezethetők. Az alapvető jog más alapvető jog érvényesülése, vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében, a feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan, az alapvető jog lényeges tartalmának tiszteletben tartásával korlátozható. Az Alaptörvény rendelkezései tehát garanciális szabályként rögzítik az alapvető jogok korlátozhatóságának általános kereteit. Ilyen jogkorlátozásokkal jár szükségképpen együtt a hivatásos szolgálatteljesítés is. Ha a korlátozások között választási lehetőség van, úgy – az Alaptörvény rendelkezéseiből adódóan – azt kell választani, amely az eredmény biztosítása mellett a legkisebb sérelemmel jár.

A szolgálati viszonnal kapcsolatos jogokat és kötelezettségeket a rendeltetésüknek megfelelően kell gyakorolni, illetve teljesíteni. A kötelezettség teljesítése különösen akkor nem rendeltetészerű, ha az indokolatlan érdek- vagy jogsérelemet okoz. A rendeltetésellenes joggyakorlás és kötelezettségteljesítés hátrányos

következményeit orvosolni kell. Általános, hogy a jogokat gyakorolni, a kötelezettségeket teljesíteni rendeltetésszerűen kell. A rendvédelmi szerveknél fennálló függelmi viszonyokra tekintettel, különös jelentőséggel bír e követelmény rögzítése. A rendvédelmi szerv tagjai alapvető jogait csak az Alaptörvény rendelkezései-nek megfelelően lehet korlátozni.

6.3.3.1. A rendvédelmi szerv tagjai jogainak korlátozása

A hivatásos állomány tagja alapvető jogainak a szolgálati viszonnal kapcsolatos korlátozása nem okozhat az elérni kívánt törvényes érdekek nyilvánvalóan aránytalan hátrányt. Több lehetséges és alkalmas korlátozás közül azt kell választani, amely az eredmény biztosítása mellett a korlátozással érintettre a legkisebb sérelemmel jár.

Ebből egyértelmű, hogy a jogok korlátozása nem automatikus, vannak olyanok, amelyek a törvény erejénél fogva korlátozás alá esnek, míg másokat a szolgálati érdekek összhangban, de nagyon fontos, hogy azzal arányosan korlátoznak.

6.3.3.1.1. A szabad mozgás és a tartózkodási hely szabad megválasztása

A hivatásos állomány tagja szolgálati érdekből kötelezhető arra, hogy

- szolgálatellátási időn kívüli elérhetőségét bejelentse,
- a tartózkodási helyéről a szolgálati elöljárót tájékoztassa,
- szolgálatképes állapotát fenntartsa.

A hivatásos állomány tagja kötelezhető arra, hogy a külföldre utazását szolgálati elöljárójának bejelentse. A polgári nemzetbiztonsági szolgálatok hivatásos állománya tagjának külföldre utazása megtiltható vagy korlátozható. A hivatásos állomány tagja a tartózkodási helyéről – szabadsága ideje alatt is – a szolgálatellátási helyére visszarendelhető. A visszarendelésre a szolgálati elöljáró jogosult.

Nem rendelhető vissza a hivatásos állomány tagja, ha a visszarendelés a szolgálati feladat végrehajtásával arányban nem álló jog- vagy érdeksérelemet okozna. A visszarendelés miatt felmerült költséget a hivatásos állomány tagja részére meg kell téríteni. A visszarendelés miatt szolgálatban töltött időt a túlszolgálat szabályai szerint, a szabadság ideje alatt történő visszarendelés esetén a túlszolgálat szabályai szerint vagy a szabadság ismételt kiadásával kell ellentételezni.

6.3.3.1.2. A véleménynyilvánítás szabadsága

A hivatásos állomány tagja a részére kiadott parancsot, intézkedést

- nem bírálhatja,
- arról a jog- és érdekérvényesítő tevékenysége körén kívül véleményt nem mondhat,
- a szolgálati rendet és a fegyelmet sértő nyilatkozatot nem tehet,
- a sajtónyilvánosság igénybevételével hivatalos eljárásban magánvéleményt nem nyilváníthat. (kivéve, ha a parancs végrehajtásával bűncselekményt követne el, mert akkor köteles azt megtagadni, vagy ha jogszabálysértő az utasítás, mert akkor köteles erre az elöljáró figyelmét felhívni.)

A szolgálati rendet és a fegyelmet veszélyeztető sajtóterméket a hivatásos állomány tagja nem állíthat elő és nem terjeszthet, ilyen tartalmú plakátot, hirdetményt vagy emblémát nem függeszthet ki. Az országos parancsnok és az országos főigazgató közjogi szervezetszabályozó eszközben megtilthatja, hogy a hivatá-

sos állomány tagja az internetes felületen magánszemélyként való megnyilvánulásakor, magánvélemény nyilvánításakor a hivatásos állományba tartozására vonatkozó adatot hozzon nyilvánosságra. A hivatásos állomány tagja nem kötelezhető arra, hogy politikai nézeteiről vagy pártszimpátiájáról – közvetlenül, vagy közvetve – nyilatkozatot tegyen. A hivatásos állomány tagját a szolgálati viszonyával összefüggő jogai gyakorlásában és előmenetelében a politikai nézetei vagy pártszimpátiája hátrányosan nem érintheti és abból előnye sem származhat.

6.3.3.1.3. A Gyülekezési jog

A szolgálati helyen a gyülekezési jog alapján nyilvános rendezvény csak az állományilletékes parancsnok engedélyével tartható. Nem engedélyezhető rendezvény a szolgálati helyen, ha az

- a) politikai célt szolgál,
- b) a szolgálati feladat, a szolgálati rend és fegyelem ellen irányul vagy azt bírálja,
- c) a rendvédelmi szerv iránti közbizalom megingatására alkalmas, vagy
- d) a rendvédelmi szerv feladataival ellentétes célra irányul.

A helyszínen szolgálatot ellátók kivételével a hivatásos állomány tagja egyenruháját a választási eljárásról szóló törvény hatálya alá tartozó gyűlésen nem viselheti, továbbá b) egyéb politikai rendezvényen, valamint a gyülekezési jog hatálya alá tartozó nyilvános rendezvényen csak a rendvédelmi szervet képviselő személyként, az állományilletékes parancsnok engedélyével viselheti.

A gyülekezés (pl. tüntetés) a politikai, társadalmi vélemények kifejezésének nagyon hatásos, demokratikus és látványos módja. Éppen ezért kell szigorúan szabályozni a szolgálati helyen, vagy szolgálati öltözetben történő megtartását. Az átlagostól eltérő véleménynyilvánítási módok (kiabálás, skandálás, felfokozott hangulat) önmagukban is alkalmasak a rendvédelmi szervbe vetett közbizalom megingatásába, nem beszélve a sajátos politikai célok és szándékok megjelenéséről, sokszínűségéről (gyülekezni ugyanis az állatkínzók ellen ugyanúgy lehet, mint a kerékpárosok vagy a környezetvédelem mellett, a variációk száma szinte kifogyhatatlan).

6.3.3.1.4. Az egyesülési jog

A hivatásos állomány tagjai érdek-képviselői szerveket az egyesülési jog alapján – törvényben meghatározott keretek között – hozhatnak létre, valamint csatlakozhatnak azokhoz. A hivatásos állomány tagjának joga, hogy – törvényben meghatározott feltételek szerint – gazdasági és társadalmi érdekei előmozdítása, védelme érdekében, mindennemű megkülönböztetés nélkül, másokkal együtt érdek-képviselői szervezetet alakítson, továbbá az általa választott szervezetbe – kizárólag az adott szervezet szabályaitól függően – belépjen, vagy az ilyen jellegű szervezetektől távol maradjon.

Az érdek-képviselői szervek a Hszt. keretei között szabadon működhetnek és gyakorolhatják jogosítványukat. Sztrájkot azonban nem szervezhetnek, és tevékenységükkel – ideértve a rendvédelmi szerv működéséhez szükséges közbizalom fenntartásának veszélyeztetését is – nem akadályozhatják meg a rendvédelmi szerv jogszerű és rendeltetésszerű működését, a hivatásos állomány tagjának a parancs és az intézkedés végrehajtására vonatkozó kötelezettségének teljesítését. A hivatásos állomány tagja nem csatlakozhat olyan szervezethez, amelynek tevékenysége a rendvédelmi szerv feladataival ellentétes. A hivatásos állomány tagja köteles a hivatásával össze nem függő, az egyesülési jogról, a közhasznú jogálásról, valamint a civil szervezetek működéséről és támogatásáról szóló törvény hatálya alá tartozó szervezettel fennálló, valamint újonnan létesülő tagsági viszonyát előzetesen, az állományilletékes parancsnoknak írásban bejelenteni.

Az állományilletékes parancsnok a tagsági viszony fenntartását vagy létesítését írásban megtilthatja, ha az a hivatással vagy az ellátott szolgálati beosztással nem egyeztethető össze, vagy a szolgálat érdekeit sérti vagy veszélyezteti. Az állományilletékes parancsnok köteles a döntését megindokolni. A hivatásos állomány tagja kamarai tagsághoz kötött tevékenység esetén tagja lehet az illetékes szakmai kamarának.

6.3.3.1.5. Az anyanyelv használata

A rendvédelmi szerveknél a szolgálati érintkezés nyelve a magyar. E korlátozáson túl a hivatásos állomány tagja anyanyelvét szabadon használhatja.

6.3.3.1.6. A választójog

A hivatásos állomány tagja nem lehet országgyűlési, európai parlamenti, helyi önkormányzati vagy nemzetiségi önkormányzati képviselő, és nem tölthet be főpolgármesteri, polgármesteri vagy alpolgármesteri tisztséget.

A hivatásos állomány tagja haladéktalanul köteles az állományilletékes parancsnoknak bejelenteni, ha az országgyűlési képviselők, az Európai Parlament tagjainak, a helyi önkormányzati képviselők és polgármesterek, valamint a nemzetiségi önkormányzati képviselők választásán jelöltként nyilvántartásba vették, a jelöltségtől való visszalépését, a tisztségbe való megválasztását, valamint annak elmaradását. A hivatásos állomány tagja számára lehetővé kell tenni, hogy az országgyűlési képviselők, az Európai Parlament tagjainak, a helyi önkormányzati képviselők és polgármesterek, valamint a nemzetiségi önkormányzati képviselők választásán, továbbá népszavazáson szavazhasson.

Ha a hivatásos állomány tagja szolgálati érdekből a szavazáshoz szükséges ideig nem tartózkodhat a lakóhelyén, erről öt a választás, népszavazás előtt legalább tizenöt nappal értesíteni kell. Ez esetben lehetővé kell tenni számára – ha a választásról szóló törvény másképpen nem rendelkezik –, hogy a szolgálatteljesítési helyén szavazhasson.

6.3.3.1.7. A munka és foglalkozás szabad megválasztása

A hivatásos állomány tagja

- a) szolgálati beosztásában a polgári szakképesítését a szolgálat ellátására vonatkozó szabályoknak megfelelően gyakorolhatja,
- b) más keresőfoglalkozást a Hszt.-ben megfogalmazott összeférhetlenségi és bejelentési szabályok szerint folytathat.

6.3.3.1.8. Az összeférhetlenségről

A rendőrség, a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok, valamint az Országgyűlési Őrség hivatásos állományának tagja pártnak vagy pártpolitikai célokat szolgáló egyesületnek nem lehet tagja, ilyen célú alapítvánnyal nem létesíthet jogviszonyt, munkájában nem vehet részt, politikai tartalmú közszereplést szolgálaton kívül – az országgyűlési képviselők, az Európai Parlament tagjainak, a helyi önkormányzati képviselők és polgármesterek, valamint a nemzetiségi önkormányzati képviselők választásán jelöltként való részvételt kivéve – sem vállalhat.

A hivatásos katasztrófavédelmi szerv és a büntetés-végrehajtási szervezet hivatásos állományának tagja pártban tisztséget nem viselhet, párt nevében vagy érdekében – az országgyűlési képviselők, az Európai Parlament tagjainak, a helyi önkormányzati képviselők és polgármesterek, valamint a nemzetiségi önkormányzati képviselők választásán jelöltként való részvételt kivéve – közszereplést nem vállalhat, a szolgálati helyen vagy a szolgálati feladat teljesítése közben a hivatásos állomány tagja politikai tevékenységet nem folytathat.

Politikai tevékenységnek kell tekinteni minden olyan, mások előtti megnyilvánulást, amely kifejezetten valamely párt vagy politikai mozgalom céljának megvalósulása érdekében a párt vagy politikai mozgalom segítségére vagy támogatására szólít fel.

Az alábbi kivételekkel a hivatásos állomány tagja csak engedéllyel létesíthet munkavégzéssel járó egyéb jogviszonyt, vezetői beosztást betöltő személy munkavégzéssel járó egyéb jogviszonyt. A hivatásos állomány tagja köteles az állományilletékes parancsnoknak bejelenteni:

- a) a szolgálati időn kívüli sporttal vagy ismeretterjesztéssel összefüggő, munkavégzésre irányuló egyéb jogviszony létesítését,
- b) gazdasági társaságban – munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonynak nem minősülő – személyes közreműködési kötelezettséggel járó tagsági, felügyelőbizottsági tagsági vagy a gazdasági társaságban vezető tisztségviselői viszony létesítését.

Nem kell engedélyeztetni vagy bejelenteni a szolgálati időn kívül végzett tudományos, oktatói, művészeti, lektori, szerkesztői, a jogi oltalom alá eső szellemi tevékenység folytatását és a nevelőszülői foglalkoztatási jogviszony létesítését.

Nem adható engedély, ha a munkavégzéssel járó egyéb jogviszony, a civil szervezetben való részvétel vagy tisztségviselés ellentétes a rendvédelmi szerv feladataival, vagy veszélyezteti a szolgálat kötelességszerű, pártatlan és befolyástól mentes ellátását, vagy a rendvédelmi szerv tekintélyét. A hivatásos állomány tagja köteles az állományilletékes parancsnoknak haladéktalanul bejelenteni, ha vele szemben a törvényben meghatározott összeférhetetlenségi ok merült fel, vagy ha szolgálati viszonyának fennállása alatt összeférhetetlen helyzetbe került.

6.3.3.1.9. A művelődéshez való jog, a tudományos és művészeti élet, a tanulás és a tanítás szabadsága

A hivatásos állomány tagja a tudományos kutatás és művészeti alkotás szabadságához, továbbá a tanulás, valamint a tanítás szabadságához való jogát a szolgálati kötelezettségek teljesítésére vonatkozó szabályok korlátai között gyakorolhatja.

6.3.3.1.10. A tulajdonjog gyakorlásának korlátozása

Az országos parancsnok, az országos főigazgató vagy az állományilletékes parancsnok munkabiztonsági okból vagy a szolgálatellátás rendjének fenntartása és ellenőrizhetősége érdekében megtilthatja, hogy a hivatásos állomány tagja a szolgálatban a miniszteri rendeletben meghatározott egyes vagyontárgyakat, magáncélú telekommunikációs eszközöket, valamint meghatározott összeget meghaladó készpénzt vagy – a bankkártya kivételével – készpénzt helyettesítő eszközt magánál tartson, továbbá korlátozhatja a magáncélú telekommunikációs eszközöknek a szolgálatellátás során történő használatát.

Egyes beosztásokban megtiltható, hogy a szolgálatban a tízezer forintot vagy ennek megfelelő összegű külföldi fizetőeszközt meghaladó készpénzt és készpénz-helyettesítő fizetési eszközt magánál tartson. A hiva-

tásos állomány tagja szolgálatba lépéskor köteles a nála található korlátozás alá eső tárgyakat köteles az értékmegőrző szekrényben elhelyezni, vagy annak hiányában a kijelölt átvevőnek átadni, ami a szolgálat befejezését követően adható vissza. A rendvédelmi feladatokat ellátó szerv állománya esetén a magáncélú telekommunikációs eszközök szolgálatellátás során történő birtoklás is korlátozható.

Kivételes esetben a hivatásos állomány tagjának erre irányuló írásbeli kérelmére a szolgálati előjárója meghatározott időszakra kivételt tehet, és írásban engedélyezheti a magáncélú telekommunikációs eszköz használatát. Amennyiben nem indokolt, hogy a hivatásos állományú tag ne tarthassa magánál magáncélú telekommunikációs eszközét, ez esetben is korlátozható a szolgálatellátás során történő használata. A korlátozás vonatkozhat a teljes szolgálat időtartamára, annak meghatározott időszakára vagy egyedileg meghatározott szolgálati feladat végrehajtásának időtartamára. A korlátozás fő célja nem titkoltan a korrupció visszaszorítása, illetve a szolgálati rend és fegyelem fenntartása. Általában a korlátozás csak olyan mértékű, amely a szolgálatellátáshoz nem nélkülözhetetlen dolgokra terjed ki. Nagy értékű ékszer, óra, jelentős mennyiségű készpénz nehezen indokolható a szolgálatellátás során.

6.3.4. A SZEMÉLYI ÁLLOMÁNNYAL SZEMBEN TÁMASZTOTT ÁLTALÁNOS SZAKMAI ÉS ETIKAI KÖVETELMÉNYEK

6.3.4.1. Általános szakmai követelmények

Általános követelmény a hivatásos tiszthelytesséssel, tiszttel és a vezetővel szemben, hogy beosztásához igazodóan közjogi ismeretei teljes körűek legyenek a magyar jogrendszer tagozódásáról, a jogforrások hierarchiájáról, legyen képes abban elhelyezni és jellemezni az egyes jogforrásokat. Értse a jogalkotás helyét, szerepét és folyamatát, a jogalkalmazás alapjait, általános elveit. Értelmezni tudja az alapvető jogok katalógusát, az egyes jogok tartalmi elemeit, érvényesülésük garanciáit, valamint az Alaptörvényben nevesített alapvető köteleességek rendszerét.

- Ismerje a rendvédelmi szervek hivatásos állományú tagjai alapvető jogainak törvényi korlátait, a közigazgatás, mint végrehajtó-rendelkező tevékenység rendeltetését és feladatait az állami funkciók rendszerében.
- Ismerje a büntetőjog fogalmát, feladatait és alapelveit, az általános törvényi tényállás elemeit. Legyen képes meghatározni a bűncselekmény stádiumait és megkülönböztetni az egyes elkövetői kategóriákat, továbbá a helyszíni bírságolás lényegi elemeit, az objektív felelősség alkalmazásának szabályait.
- Rendelkezzen átfogó ismeretekkel a szabálysértésekre vonatkozó általános anyagi jogi rendelkezésekről, a szabálysértési felelősségre vonás feltételeiről, valamint a szankciórendszerről. Ismerje a szabálysértési eljárás menetét, a szabálysértési hatóságokat, az eljárásban alkalmazható kényszerintézkedéseket, továbbá a jogorvoslati és a végrehajtási rendszer lényegi elemeit.
- Ismerje az Európai Unió jogrendjét, valamint a schengeni joganyag elemeit, a szabályozás megjelenési formáit, az Európai Unió migrációs és menekültügyi politikáját. Értse a schengeni határellenőrzési rendszer lényegét, a kompenzációs intézkedéseket, valamint a rendőri együttműködés főbb elemeit.
- A hivatásos állomány tagjának alkalmasnak kell lennie a társszervek azonos vagy hasonló munkakörben lévő munkatársaival a kommunikációra és az együttműködésre. Ismernie kell a rendészetre jellemző irányítási, felügyeleti, ellenőrzési és vezetési folyamatokat, valamint képesnek kell lennie ezek viszonyrendszerének beazonosítására.
- Legyen képes a rendészeti szervezési és vezetési ismeretek alkalmazására, és ismerje a rendőrségi szervek működéséhez szükséges alapvető ellenőrzési, humán, egészségügyi-pszichológiai, gazdasági-pénzügyi, műszaki, technikai, informatikai és hivatali igazgatási tudnivalókat.

6.3.4.2. A hivatásos személlyel szembeni követelményrendszer főbb tartalmi elemei

6.3.4.2.1. Minőségi munkavégzés, felelősségvállalás és professzionalizmus

Alapvető elvárás, hogy szakmai és általános ismereteit, jártasságait, készségeit és képességeit folyamatosan fejlessze, munkáját szakszerűen és színvonalasan lássa el. A hatékonyság és eredményesség javítása érdekében kezdeményezően lépjen fel, munkáját hassa át a professzionalizmus. Vállaljon felelősséget tevékenységeért, döntéseiért, valamint fogadja el és tegye magáévá – a szervezeti célkitűzések napi végrehajtása során is – a minőségi munkavégzés követelményrendszerét. A változó környezethez való sikeres alkalmazkodás érdekében legyen nyitott az újdonságok befogadására, azok alkalmazására.

6.3.4.2.2. A testületi szellem erősítése, motiváltság, együttműködés, törődés a munkatársakkal

Alapvető követelmény a rendőri szervre jellemző hierarchikus viszonyrendszerhez igazodó, jó munkatársi kapcsolatok kiépítése és fenntartása, a közös célok eléréséért segítőkészséggel párosuló, folyamatos együttműködés, a kollegialitás, illetve a bajtársiasság megteremtése.

6.3.4.2.3. A megbízhatóság, az elkötelezettség, a lojalitás és a társadalmi elfogadottság erősítése

A hivatásos állomány tagja fegyelmezett és etikus munkavégzéssel, illetve az általánosan elfogadott normák szerinti életvitellel járuljon hozzá a belügyi rendvédelmi szerv jó hírnevének öregbítéséhez, értékeinek megismertetéséhez és tudatos közvetítéséhez. A rá bízott javakkal, értékekkel, eszközökkel, a megismert szakmai fogásokkal, módszerekkel, információkkal a „jó gazda gondosságával” járjon el. Munkaidejét hatékonyan, értékteremtésre és eredményességre törekedve, a minőségi és a mennyiségi elvárásoknak eleget téve, lelkiismeretesen, aktív munkavégzéssel töltse ki. Tekintse tevékenységét olyan hivatásnak, amely nélkülözhetetlen szolgáltatást nyújt a társadalom egészének és az egyes polgáraknak. A tisztesség, a gondosság és a jóhiszeműség szerint járjon el, legyen tudatában hivatása társadalmi szerepe, elvégzendő feladatai fontosságának, felelőssége súlyának.

6.3.4.2.4. Az állampolgár szolgálata, a törvényesség és a tisztesség követelménye

Tevékenysége során érvényesüljön a szolgáltató jelleg, kapjon megfelelő hangsúlyt a köz szolgálata. Munkáját, mint szolgálatot, a rendőrség feladatrendszerének szem előtt tartása mellett, a köz és az egyes polgár érdekeinek, jogainak és igényeinek figyelembevételével lássa el. Alapvető követelmény, hogy a hivatásos állomány tagjaként az Alaptörvényben, a jogszabályokban és a közjogi szervezetszabályozó eszközökben foglaltaknak megfelelően éljen és dolgozzon.

6.3.4.2.5. A magánélettel és a megjelenéssel kapcsolatos követelmények

A hivatásos külső megjelenése legyen alkalomhoz illő, egyenruha-viselete előírászerű és tiszteletet parancsoló, polgári ruházata pedig rendezett és tiszta. Öltözködésében kerülje a szélsőségeket, munkahelyén, környezetében tartson rendet és tisztaságot.

Tekintse személyes ügynek önmaga és munkatársai egészségének, biztonságának, valamint az élő és a természetes környezet állapotának védelmét. Életvitelével vívja ki környezete tiszteletét és megbecsülését. Ne

adjon okot tisztességében való kételkedésre, a társadalom rosszallására, baráti körét úgy válassza meg, illetve kapcsolatrendszerét úgy alakítsa ki, hogy a szolgálati helyén vállalt kötelezettségeivel, esküjével ne kerülhessen szembe, továbbá ne alakulhasson ki elvtelen, törvénybe ütköző elkötelezettségi, függőségi helyzet.

A rendőr mindig legyen figyelemmel arra, hogy a polgárok személyén, életvitelén keresztül a rendőrség tevékenységét is megítélik, szabadidejében ne folytasson munkájához, szolgálatához méltatlan tevékenységeket. Tartózkodni kell minden félreérthető és félrevezető, a munkahelyi feladataival összefüggő – írásban vagy szóban tett – nyilatkozattól és információadástól, a „jólértesültség” látszatának keltésétől, valamint a belső, szolgálati jellegű nehézségek, problémák, kapcsolatrendszerek, információk, adatok szükségtelen részletezésétől.

Személyes és családi pénzügyei legyenek rendezettek, életvitele álljon összhangban vagyoni, jövedelmi helyzetével, mindenkori jövedelme és teherbíró képessége alapján vállaljon anyagi terheket.

6.3.4.2.6. A polgárokkal való érintkezés követelményei

A rendőr hivatalos eljárása során tegyen eleget annak az elvárásnak, miszerint a társadalom védelme érdekében igénybe vett legitim erőszak alkalmazása során a jogsértő polgárok sem veszíthetik el emberi méltóságukat. Oltalmazza a fogvatartottak személyét és egészségét, biztosítsa részükre a védelem jogát, a hozzátartozókkal való kapcsolattartás – előírások szerinti – elősegítését. Szolgálati munkáját a törvényesség, a szakszerűség, a tárgyyszerűség, a pontosság, a gyorsaság és a határidők pontos betartása jellemezze. A rendőr legyen udvarias, türelmes, részrehajlástól és előítéletektől mentes, ugyanakkor következetes és határozott. A jogszabályok által biztosított hatalommal, befolyással semmilyen körülmények között ne éljen vissza. Törekedjen a polgárok gondjainak, problémáinak megoldására még abban az esetben is, ha ez nem lenne munkaköri kötelessége. A rendőr a munkája során kezelt nyilvántartások adatait csak jogszabályokban meghatározott célra és módon használhatja fel. Titoktartási kötelezettsége kiterjed minden olyan ismeretanyagra, amely szolgálati tevékenysége során, illetve hivatásával összefüggésben jutott tudomásra, különösen a hivatásával összefüggő bizalmas adatnak minősülő információkra, a szerv működésére, szervezetére, tevékenységére vonatkozó, jogszabályokban nem szereplő előírásokra, ismeretekre.

6.3.4.2.7. Az összeférhetetlenséggel kapcsolatos követelmények

A rendőr tartsa be a Hszt. összeférhetetlenséggel kapcsolatos rendelkezéseit, és tartózkodjon attól, hogy munkahelyén, szolgálati, hivatali tevékenységében, megjelenésében és megnyilvánulásaiban kifejezésre juttassa párthoz, egyéb politikai szervezethez kötődését, szimpátiáját. Beosztását, hatáskörét saját, családja vagy más személy anyagi, egzisztenciális, illetve erkölcsi érdekeinek előremozdítására nem használhatja fel.

6.3.4.2.8. A véleménynyilvánítás

A rendőr – a törvényben meghatározott esetet kivéve – nem bírálhatja a részére kiadott parancsot, intézkedést, arról a jog- és érdekérvényesítő tevékenysége körén kívül véleményt nem mondhat, nem tehet a szolgálati rendet és fegyelmet sértő nyilatkozatot, továbbá nem nyilváníthat magánvéleményt a sajtónyilvánosság igénybevételeivel hivatalos eljárásban. Nem állíthat elő és nem terjeszthet a szolgálati rendet és a fegyelmet veszélyeztető sajtóterméket, ilyen tartalmú plakátot, hirdetményt vagy emblémát nem függeszthet ki.

A hivatásos állomány tagja az internetes felületen magánszemélyként való megnyilvánulásakor és magánvélemény nyilvánításakor a hivatásos állományba tartozására vonatkozó adatot nem hozhat nyilvánosságra.

6.3.4.3. A rendőr által betartandó etikai normák

A rendőrség hivatásos állományú tagjai szolgálati viszonyát sajátos közjogi helyzet jellemzi a tágabb költségvetési szféra foglalkoztatás-jogi rendszerében. Tevékenységüket elsősorban jogszabályok és közjogi szervezetszabályozó eszközök határozzák meg. Funkciójukból, feladatrendszerükből adódóan a társadalom – indokoltan – az átlagosnál magasabb szintű erkölcsiséget vár el. Azért, hogy az érintettek – minden vonatkozásban – eleget tudjanak tenni a társadalom által támasztott követelményeknek, valamint hivatásuk jó színvonalú teljesítésének, indokolt meghatározni a rájuk vonatkozó, illetve az általuk betartandó etikai alapelveket. Az etikai alapelvekben összefoglalt normarendszer betartását meghatározóan az érintett szervezetek szervezeti kultúrája, morálja, szakmai és emberi lelkiismerete valósítja meg.

6.3.4.3.1. A hivatásetikai alapelvek általános célja

Az alapelvek célja összefoglalni és meghatározni mindazon magatartási és viselkedési normákat, amelyek:

- morális alapot kínálnak a fokozott igénybevétellel járó közszolgálat ellátásához, a hivatástudat, a bajtársiasság, a segítőkészség, a testületi kötődés kialakulásához, illetve elmélyítéséhez,
- segítséget nyújtanak a helyes döntések, állásfoglalások kialakításához, az érintett szervek eredményes működésének biztosításához, ezen keresztül pedig tekintélyük megőrzéséhez, illetve folyamatos emeléséhez,
- megfelelő támpontokat, útmutatásokat adnak a beosztottaknak és vezetőiknek az etikailag kifogásolható magatartások, az erősítendő, illetőleg a szankcionálandó cselekedetek felismeréséhez, azok pártatlan megítéléséhez és minősítéséhez,
- tartalmazzák mindazon előírásokat, követelményeket, amelyek zsinórmértékül szolgálnak az érintettek számára munkahelyi és magánéleti kapcsolatrendszerük működtetéséhez, továbbá a munkahelyen és a magánszférában elvárható életvitel kialakításához, problémáik megoldásához, illetve konfliktusaik kezeléséhez.

6.3.4.3.2. A rendvédelmi hivatás etikai alapelvei

A rendvédelmi hivatás etikai alapelvei a hivatásos állomány tagjai tekintetében különösen:

- (1) a hűség,
- (2) a nemzeti érdek előnyben részesítése,
- (3) a méltóság és a tisztesség,
- (4) az előítéletektől való mentesség,
- (5) a pártatlanság,
- (6) a felelősségtudat,
- (7) a szakszerűség,
- (8) az együttműködés és
- (9) az arányosság.

A rendvédelmi hivatás etikai alapelvei a rendvédelmi szerv közalkalmazottai tekintetében különösen:

- (1) az elkötelezettség,
- (2) a nemzeti érdek előnyben részesítése,
- (3) a tisztesség,
- (4) az előítéletektől való mentesség és
- (5) az együttműködés.

Mindezeken túlmenően vezetői beosztást betöltőkkel és a közalkalmazotti jogviszonyban álló vezetőkkel szemben támasztott további etikai alapelv:

- a példamutatás,
- a szakmai szempontok érvényesítése és
- a számonkérési kötelezettség.

6.3.4.3. A Rendőri Hivatás Etikai Kódexe

2007. július 4-én került kiadásra a Rendőri Hivatás Etikai Kódexe, mely azon etikai alapszabályokat tartalmazza, amelyek igazodnak a rendőr különleges közszolgálati hivatásának alapkövetelményeihez, és annak kötelező jogi előírásaival együtt, egymást erősítve érvényesülhetnek.

Célja, hogy erkölcsi iránymutatásul szolgáljon mind a szolgálatban, mind a szolgálaton kívül tanúsítandó magatartások tekintetében, morális alapot biztosítson a felmerülő szakmai döntésekhez, egyben megfelelő védelmet nyújtson mindazok számára, akik normakövető módon járnak el, továbbá mértékül szolgáljon a kifogásolható, a hivatáshoz nem méltó magatartások felismeréséhez, az alábbi tartalommal.

6.3.4.3.1. A köz szolgálatáról és a testülethez tartozásról

A rendőr szolgálatát a törvényekben kifejeződő társadalmi akaratnak megfelelően, a köz érdekében, a társadalom által biztosított lehetőségek között látja el. Önként vállalt hivatásával szemben különleges társadalmi elvárások érvényesülnek, melyekre szolgálati viszonyának fennállása alatt mindvégig figyelemmel kell lennie. Hivatását az előírások és a vezetők utasításainak betartásával, az esküjében foglaltak szerint gyakorolja, tudása legjavát nyújtja. Cselekedeteivel erősíti a testület belső egységét és a szervezet jó hírnevét.

6.3.4.3.2. A tisztességről

A rendőr becsületes, fegyelmezett, kötelességtudó, visszautasít minden olyan tartalmú nyílt vagy burkolt kérést, amely az előírásoktól való eltérésre irányul. Elutasítja a korrupciót, annak valamennyi formája ellen fellép. Elutasít minden olyan ajándékot, előnyt vagy szívességet, ami alkalmas lehet elfogulatlanságának kétségbevonására.

Rendőri mivoltát, a tudomására jutott információkat jogtalan előny szerzésére, hátrány okozására nem használja, annak még a látszatát is elkerüli.

6.3.4.3.3. Az erőszakról

A rendőr erőszakot kivételesen, kizárólag a törvényes cél elérése érdekében, jogszerű formában és szükséges mértékben alkalmaz, törekszik a következmények mérséklésére. Kerüli a hatalmaskodást és az önkényes erőszak minden formáját.

6.3.4.3.4. A hátrányos megkülönböztetés tilalmáról

A rendőr elismeri és védi az emberi méltóságot, tiszteletben tartja az emberi és a személyiségi jogokat. Elfogulatlanul jár el nemre, korra, állampolgárságra, etnikai hovatartozásra, vallási és politikai meggyőződésre, társadalmi és vagyoni helyzetre tekintet nélkül.

6.3.4.3.5. Az emberségről és a segítségnyújtásról

A rendőr a ráruházott hatalom alkalmazása során megfontolt és mértéktartó, intézkedéseit előítéletektől és indulatoktól mentesen hajtja végre, kerüli a szükségtelen konfliktusok kialakítását. Nem alkalmaz kínzást, könyörtelen, embertelen vagy megalázó bánásmódot és ezt mástól sem tűri el. Empátiával fordul embertársai felé, védelmet és segítséget nyújt a rászorulóknak.

6.3.4.3.6. A bajtársiasságról

A rendőr együttműködik munkatársaival, velük kulturáltan, a kölcsönös tisztelet és megbecsülés szellemében érintkezik. Önzetlen támogatást nyújt, a problémák megoldását elősegítő légkör kialakítására törekszik. Tudását, gyakorlati tapasztalatait megosztja munkatársaival. Áldozatkészen védi társai életét, testi épségét, óvja jó hírnevüket. Követi a jó példával előljárókat, elítéli az erkölcstelen magatartást tanúsítókat.

6.3.4.3.7. A felelősségről

A rendőr szolgálati feladatai végrehajtásáért, döntéseiért jogi, erkölcsi és anyagi értelemben is felelősséggel tartozik. Döntési, cselekvési kötelezettségét mindenkor késedelem nélkül, aktívan vállalja, a felelősséget másra alaptalanul nem hárítja át. Hibás döntései következményeit lehetőségei szerint orvosolja. Tudatában van annak, hogy saját személyén keresztül az egész testület megítéléséért is felelős.

6.3.4.3.8. A munka minőségéről

A rendőr jól ismeri a tevékenységét szabályozó előírásokat, munkáját lelkiismeretesen, magas színvonalon, törvényesen, szakszerűen, hatékonyan végzi. Bővíti szakmai ismereteit, fejleszti képességeit. Az elkövetett hibák elemzésével mindent megtesz azért, hogy azok ne ismétlődjenek meg.

6.3.4.3.9. Az információról

A rendőr betartja a titok- és adatvédelmi rendelkezéseket, szolgálatban és a magánéletben egyaránt. Kerül minden olyan megnyilvánulást, ami a szervezetről, annak tevékenységéről, feladatairól, valamint tagjairól félreérthető, félrevezető vagy szükségtelen információk nyilvánosságra jutását teszi lehetővé.

6.3.4.3.10. A megjelenésről

A rendőr megjelenésével is emeli a testület társadalmi megbecsültségét, tiszteletet és bizalmat ébreszt. Egyenruhája és polgári öltözeke tiszta, rendezett. Munkahelyén kerüli a szélsőséges, kihívó, alkalomhoz nem illő viseletet, rendben és tisztán tartja környezetét.

6.3.4.3.11. A vezetőkről

A vezető tiszteletben tartja beosztottjai emberi méltóságát, gondoskodik róluk, megbecsüléssel és részrehajlás nélkül irányítja őket. Személyes példamutatásával is ösztönzi munkatársait, igényli és meghallgatja véleményüket, tanácsaival és iránymutatásaival segíti a munkavégzést. Betartja és betartatja a törvényeket, magas szintű követelményeket támaszt.

6.3.4.3.12. A szolgálaton kívüli magatartásról

A rendőr magánéletében is példamutató, nem sérti a közérkölc és a jó ízlés szabályait. Lehetőségei szerint kiegyensúlyozott magánélet megteremtésére törekszik. Szabadidejében nem folytat olyan tevékenységet, amely hivatásával összeegyeztethetetlen. Úgy alakítja kapcsolatrendszerét, hogy ne kerüljön szolgálati jogsultságaival és kötelezettségeivel ellentétes függőségi helyzetbe.

6.3.4.3.13. A közbizalomról

A rendőrség működéséhez a közbizalom elengedhetetlenül szükséges, ezért különösen károsnak tekinthetők azok a szolgálaton kívüli cselekmények, amelyek azt veszélyeztetik.

A közbizalom súlyos veszélyeztetésére alkalmas magatartásnak tekinthető különösen:

- a) ha a rendőr szándékos vagy súlyos következménnyel járó gondatlan bűncselekményt követ el,
- b) ha tulajdon elleni szabálysértést követ el,
- c) ha felettese felhívása ellenére olyan szerencsejátékot folytat, amely miatt súlyos anyagi függőség alakult ki,
- d) ha botrányos életvezetése vagy italozó életmódja miatt személyes tekintélyét környezetében elvesztette,
- e) ha kábítószer fogyaszt,
- f) ha bűnöző életmódot folytató személlyel nem szolgálati célú, elvtelen kapcsolatot tart fenn,
- g) ha nyilvánvalóan jogellenes szervezet rendezvényein rendszeresen megjelenik vagy annak tevékenységében részt vesz.

A Magyar Rendvédelmi Kar (a továbbiakban: MRK) megalkotta a hivatásetikai részletszabályokat, és kialakította az etikai eljárás rendszerét. Az MRK etikai vétség gyanúja esetén tagja ellen etikai eljárást folytat le. Etikai vétséget követ el az, aki megszegi a rendvédelmi hivatás etikai alapelveit, a Rendvédelmi Hivatásetikai Kódexnek a rendvédelmi szerv hivatásos állományára vonatkozó előírásait, valamint az Alapszabály vagy az Etikai Eljárási Szabályzat rendelkezéseit. Az etikai eljárás eredményeként az MRK a szolgálati viszonyban álló taggal szemben fegyelmi eljárást kezdeményez a fegyelmi jogkör gyakorlójánál, illetve javaslatot tehet az állományilletékes parancsnoknak a kifogástalan életvitel ellenőrzésének kezdeményezésére, figyelmeztetést vagy megrovást alkalmaz, továbbá lehetősége van az eljárás megszüntetésére is

6.4. A BEOSZTÁSI, RENDFOKOZATI ÉS ELŐMENETELI RENDSZER

6.4.1. A RENDFOKOZATI RENDSZER

A fegyveres erőknél és a fegyveres testületeknél, rendvédelmi szerveknél (rendőrség, büntetés-végrehajtási szervezet, Nemzeti Adó- és Vámhivatal hivatásosai, katasztrófavédelem) alkalmazott, törvény által szabályozott – a szolgálati beosztással egységben –, a szolgálati rendben elfoglalt helyet kifejező besorolási rendszer.

A 2015. július 1-jén hatályba lépett új szolgálati törvény rendelkezései jelentősen átalakították a korábban megszokott előmeneteli rendszert, ennek egyik legfontosabb eleme, hogy a rendfokozati rendszer átalakul. A rendfokozat szerepe a Hszt.-ben foglaltakhoz képest jelentősen változik. A rendfokozat immáron a betöltött beosztáshoz igazodik, mivel beosztási kategóriánként meghatározásra kerül mind a legalacsonyabb, mind a legmagasabb rendfokozat.

Mivel az egyes szolgálati beosztásokhoz köthetők a rendfokozatok, így megszűnik az a jelenlegi rendszer, hogy a beosztásban való előmeneteltől különválva mozog a rendfokozatban való előmenetel. Tehát ha a hivatásos állomány tagját magasabb beosztásba helyezik, azzal egyidejűleg az adott beosztáshoz kapcsolódó rendfokozat viselésére lesz jogosult. Ha azonban alacsonyabb beosztásba helyezik, akkor a rendfokozata is ennek megfelelően változik. Ezzel biztosítható, hogy a szolgálati előljáró magasabb rendfokozatot viseljen, mint a beosztottjai, így letisztul a rendvédelmi szervekre jellemző hierarchikus, előljárói viszony.

6.4.1.1 Rendfokozati jelzések

A rendfokozat kifejezi az állomány tagjának állománycsoportba tartozását, részben alá-fölérendeltségi viszonyát, ami – az elfoglalt beosztástól függően – meghatározott jogokkal és kötelezettségekkel jár együtt. Az állomány tagja szolgálati beosztásához és feladatainak végrehajtásához az előírásoknak megfelelő rendfokozati jelzéssel ellátott egyenruhával rendelkezik. Az egyenruhát az előírásoknak megfelelő módon kell viselni. A rendfokozat kifejezi az ahhoz kapcsolódó beosztási szintet, az állománycsoportba tartozást, a függelmi viszonyt, ami meghatározott jogokkal és kötelezettségekkel jár együtt. A rendfokozati jelzést az egyenruhán kell viselni.

A rendfokozati jelzést az egyenruhán kell viselni. Az állomány tagja rendfokozatát neve feltüntetés után használja. A név és a rendfokozat között a szervezeti egységre és a képzettségére utaló jelző használható szóban és írásban.

A rendfokozati jelzések az alábbi módon hordhatóak.

- Váll-lap,
- tépőzáras rendfokozatjelzés (gyakorló egyenruhán, karon vagy mellrészen viselésre),
- vállszalagra varrott jelzés,
- paroli,
- sapkajelzés,
- kar rendfokozati-jelzés (posztóköpenyen).

6.4.1.2. A rendfokozati állománycsoportok

A rendőrségnél alkalmazott legalacsonyabb rendfokozat az őrmester, a rendészeti szakközépiskolát végzett tiszthelyettesek ebben a rendfokozatban kezdik meg szolgálatukat. A rendőrtisztek képzése 2012. január 1-je

óta a Nemzeti Közszerolálati Egyetemen folyik (régi neve Rendőrtiszti Főiskola), mivel ennek egyik karává vált a Rendőrtiszti Főiskola. Az innen kikerülő rendőrök hadnagy rendfokozatot kapnak, kiváló eredmény esetén főhadnagyt. Az állomány tagját az első tiszthelyettesi, az első tiszti és tábornoki rendfokozatba kinevezik, a többi rendfokozatba előléptetik. Az állomány tagja szolálati beosztásához és feladatainak végrehajtásához az előírásoknak megfelelő rendfokozati jelzéssel ellátott egyenruhával rendelkezik. Az egyenruhát az előírásoknak megfelelő módon kell viselni. A rendfokozat kifejezi az ahhoz kapcsolódó beosztási szintet, az állomány-csoportba tartozást, a függelmi viszonyt, ami meghatározott jogokkal és kötelezettségekkel jár együtt.

Rendfokozati állománycsoportok:

- tiszthelyettesi: őrmester, törzsőrmester, főtörzsőrmester;
- zászlósi: zászlós, törzszászlós, főtörzszászlós;
- tiszti: hadnagy, főhadnagy, százados;
- főtiszti: őrnagy, alezredes, ezredes;
- tábornoki: dandártábornok, vezérőrnagy, altábornagy, vezérezredes.

őrmester

törzsőrmester

főtörzsőrmester

zászlós

törzszászlós

főtörzszászlós

Tiszthelyettesek

Zászlósok

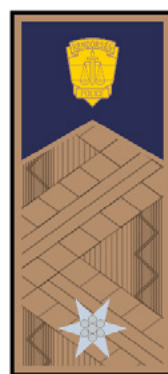
hadnagy

főhadnagy

százados

őrnagy

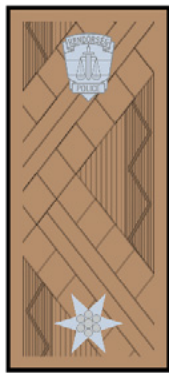
alezredes

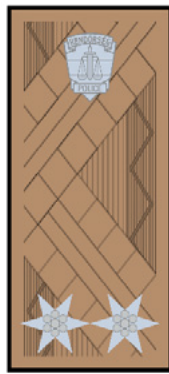
ezredes

Tisztek

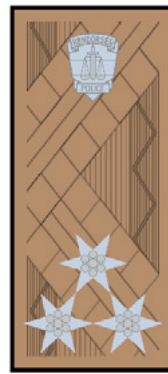
Főtisztek

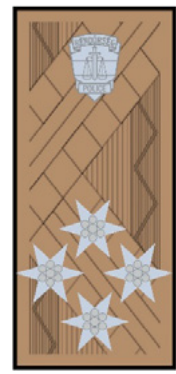
dandártábornok

vezérőrnagy

altábornagy

vezérezredes

Tábornokok

A mai értelemben vett katonai rendfokozatok kialakulása és az előmeneteli rendszer megjelenése a 17-18. században, a tömeghadseregek megjelenésének időszakára tehető, bár rendszeresítésük hosszú évek alatt alakult ki. A tradicionális hatágú csillagnak fontos szerepe van a magyar honvédség, fegyveres szervek és a rendfokozatok történelmében. A hatágú csillag ugyanis része azon rendfokozati rendszernek, melyet az Osztrák-Magyar Monarchiában kialakult rendfokozati elnevezések és jelölések megtestesítenek, akár a mai napig.

A véglegesen kialakult rendfokozati rendszer, mely teljes mértékben láthatóvá tette a rangokat, 1849 tavaszán és 1850 januárjában jelent meg az osztrák hadseregben. A galléron elhelyezett 1-3 hatágú csillagokkal és paszományokkal, színes hajtokán jelezte a hovatartozást. A szabadságharc bukása után ez honosodott meg hazánkban. Az 1919-től működő Magyar Királyi Államrendőrség rendfokozati rendszere a Fővárosi Rendőrség mintájára épült. Ezen rendfokozati rendszer folyamatos változásnak volt kitéve mind megnevezésében, mind megjelenésében a Magyar Királyi Rendőrségben (1931) is. A Magyar Királyi Csendőrséggel szemben, ahol ekkor hatágú csillag volt rendszeresítve a rendfokozati jelzéseken, a Magyar Királyi Rendőrség váll-lapjain csillagrózsácskát, vagy rózsácskát viseltek ezzel jelképezve, hogy viselői nem tagja a haderőnek.

A 18. századi haderőben a legkisebb bajtársi közösség a táborozáshoz és a főzéshez szükséges felszereléssel közösen rendelkező háromfős, általában egy öreg katonából és két újoncból álló pajtásság volt. Három pajtásság együtt alkotott egy tizedaljút. Általában hat-tíz tizedaljból szerveztek egy századot, ahogyan akkor nevezték: kompániát. A kompánia volt az ezreden belüli gazdálkodási alapegység a gyalogságnál és a lovaságnál is. Harcászati alapkötéléknek viszont már a két vagy több századból szervezett gyalogzászlóaljat és lovasságot tekintették. Ennek példájára gyakrabban voltak össze két vagy több ezredet, egy-egy jelentősebb hadjárat cél megvalósítását megelőzően, az így létesített nagyobb kötelék korabeli elnevezése brigádia (mai kifejezéssel: dandár) volt. Több brigádiából szerveztek azután egy-egy hadoszlopot vagy tábort anélkül, hogy a ma ismeretes magasabb-egység fogalmat még használták volna.

6.4.1.3. A rendfokozati előmenetelek esetei

A rendfokozatban való előmenetel a magasabb rendfokozatba történő előléptetéssel és kinevezéssel valósul meg.

A hivatásos állomány tagja előléptethető:

- a) Soron,
- b) soron kívül,
- c) egyéb okból, pl.: nyugállomány, posztumusz (hősi halott).

6.4.1.3.1. Soron történő előléptetés

A soron következő rendfokozatba elő kell léptetni a hivatásos állomány tagját, ha megfelel az alábbi együttes feltételeknek:

- a) a beosztásához előírt iskolai végzettséggel és szakképesítéssel rendelkezik, továbbá az előírt egyéb képzési követelményeket teljesítette;
- b) az előléptetését a beosztásához rendszeresített rendfokozat lehetővé teszi;
- c) a rendfokozatára megállapított várakozási ideje letelt.

A várakozási időt a rendfokozatba kinevezésről, illetve az előléptetésről szóló okmányban meghatározott naptól kell számítani.

Nem léptethető elő a hivatásos állomány tagja:

- a) a rendfokozatot érintő fegyelmi büntetés, vagy bírósági ítélet végrehajtásának tartama alatt,
- b) ha ellene büntető, vagy fegyelmi eljárás van folyamatban,
- c) a részére meghatározott képzettség megszerzéséig, illetve képzési követelmény teljesítéséig.

6.4.1.3.2. Soron kívüli előléptetés

A hivatásos állomány tagja soron kívül eggyel magasabb rendfokozatba előléptethető, ha ezt a beosztásához rendszeresített rendfokozat lehetővé teszi, a magasabb rendfokozathoz szükséges iskolai végzettséggel (szakképesítéssel) és kiemelkedő minősítéssel rendelkezik, és a meglévő rendfokozatában eltöltendő várakozási időnek legalább a fele eltelt. A miniszter az előbb meghatározott feltételek nélkül is soron kívül eggyel magasabb rendfokozatba előléptetheti a hivatásos állomány tagját, ha a szolgálat teljesítésében kimagasló helyállást tanúsított.

A hivatásos állomány tagját a soron következő rendfokozatba elő lehet léptetni:

- a) állományilletékes parancsnoki (vezetői) beosztásba kinevezésekor, ha a viselt rendfokozata alacsonyabb a beosztáshoz rendszeresített rendfokozatnál,
- b) magasabb beosztásba kinevezésekor, ha a viselt rendfokozata a rendszeresített rendfokozatnál legalább kétféle alacsonyabb.

6.4.1.3.3. Az előléptetés egyéb esetei

A nyugállományba vonulással egyidejűleg eggyel magasabb rendfokozatba lehet előléptetni a hivatásos állomány tagját, ha a nyugállományba helyezésére a hivatásos szolgálat felső korhatárának elérésével, illetőleg 20 évi szolgálat után szolgálati kötelezésekkel összefüggő rokkantság miatt került sor, és szolgálati feladatait kiemelkedő eredményességgel látta el. Eggyel magasabb rendfokozatba kell előléptetni, kinevezni a hősi halottá nyilvánított tisztet, fő tisztet és tábornokot. A hősi halottá nyilvánított, tisztnél alacsonyabb rendfokozatú személyt hadnagyi rendfokozatba kell kinevezni.

6.4.2. A BEOSZTÁSI RENDSZER

A Hszt. a szolgálati beosztásokat három besorolási osztályba sorolja:

- Vezetői,
- tiszti,
- tiszthelyettesi.

A besorolási osztályon belül a szolgálati beosztásokat 5-5 kategóriába sorolták be. Ezek jelölése „A, B, C, D, E”. Az „A” kategóriába a legalacsonyabb az „E”-be a legmagasabb beosztások tartoznak.

A hivatásos állomány tagját a szolgálati beosztásba kinevezéskor:

- be kell sorolni a beosztása szerinti besorolási kategóriába, („A, B, C, D, E”)
- meg kell állapítani fizetési fokozatát, (1.-10.)
- meg kell állapítani rendfokozatát.

A hivatásos állomány tagjának a hivatásos pályán belátható, tervszerű előmeneteli lehetőséget kell biztosítani a besorolási kategórián belüli fizetési fokozatban és rendfokozatban, továbbá a magasabb szolgálati beosztás eléréséhez. Az előmenetel egyik formája, a magasabb szolgálati beosztásba kerülés. Ez magasabb besorolási kategóriába lépést jelent („A, B, C, D, E”), amely magasabb illetménnyel és magasabb elérhető rendfokozattal párosul.

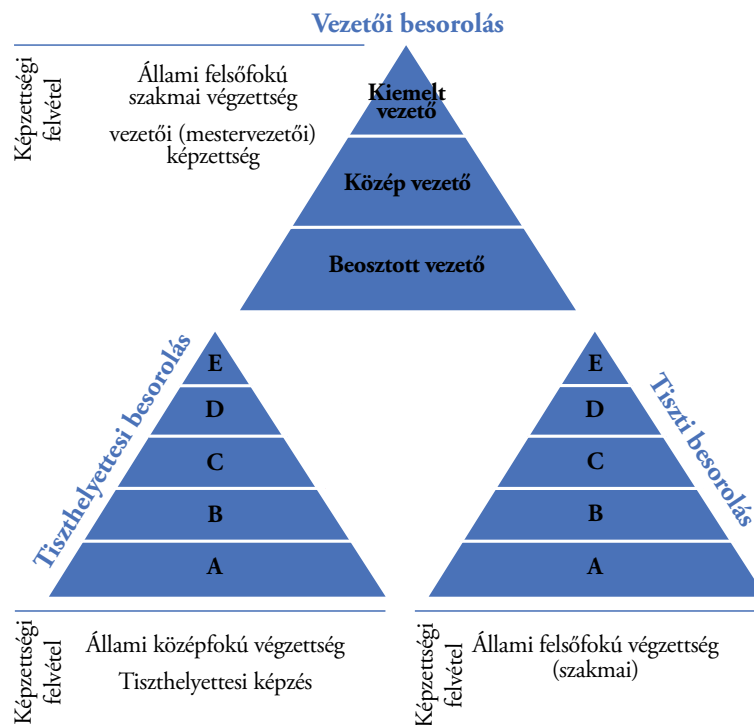
Az előmenetel általános feltételei:

- a) Az előírt képzési és továbbképzési kötelezettség teljesítése,
- b) a jogszabályban meghatározott, elvárt teljesítményszint,
- c) az egészségi, pszichológiai és fizikai alkalmasság,
- d) az előírt fizetési várakozási idő kitöltése,
- e) a magasabb szolgálati beosztás ellátásához szükséges gyakorlati tapasztalat, valamint készségek és kompetenciák,
- f) a pályázat útján betölthető szolgálati beosztás esetén pályázat benyújtása.

Ha valaki nem kerül magasabb szolgálati beosztásba, akkor is van lehetőség a rendfokozatban és fizetési fokozatban az előmenetelre. Szolgálati érdekből magasabb betölthető szolgálati beosztásba lehet kinevezni a hivatásos állomány tagját, ha a beosztáshoz előírt iskolai végzettséggel (szakképesítéssel) rendelkezik, egészségügyi elbírálás alapján a beosztás betöltésére alkalmas minősítése van, a fizikai alkalmassági követelményeknek megfelelő és a korábbi beosztásaiban nyújtott elméleti és gyakorlati teljesítmények alapján a magasabb beosztás betöltésére alkalmas, pályázat útján betölthető beosztás esetén a pályázaton sikeresen részt vett.

A hivatásos állomány tagjainak magasabb beosztásba történő kinevezésével biztosítani kell a fegyveres szerveknél a parancsnoki (vezetői) váltások tervszerűségét, valamint - a rendkívül indokolt eseteket kivéve - a vezetési szintek szerinti fokozatos előrehaladást. A hivatásos állomány tagjának a hivatásos pályán belátható, tervszerű előmeneteli lehetőséget kell biztosítani a magasabb szolgálati beosztás, besorolás és rendfokozat eléréséhez, illetve az azokhoz szükséges feltételek megszerzéséhez.

Az állomány tagjai előmeneteléhez szükséges iskolai végzettségi, szakképesítési feltételek megszerzéséhez, oktatási intézményi beiskolázáshoz a pályázati rendszerben esélyegyenlőséget kell biztosítani.

9. ábra: A Hszt. beosztási rendszere

6.5. A SZOLGÁLATI ÉRINTEKZÉS

A rendvédelmi szervekkel kapcsolatos jogi szabályozás áttekintése során lépten-nyomon szembe találkozzunk egy olyan fogalommal, amelyet eddig különösebben nem magyaráztunk meg. Ez a hierarchia, amely szónak megértése, tisztázása nélkül nem látnánk világosan a fegyveres rendvédelmi szervek, és ezen belül a szolgálatot teljesítő hivatásos állományú munkatársak tevékenységének lényeges összefüggéseit, a kialakult szervezeti és emberi viszonyok rendszerét, logikáját. Szoros összefüggésben van az alá- és fölérendeltségi viszonyokkal, ami valamennyi rendészeti szerv napi működése, tevékenysége során jelentkezik.

6.5.1. A HIERARCHIA MEGHATÁROZÁSA

A belügyi rendvédelmi szervek csak akkor tudnak törvényi rendeltetésének eleget tenni, ha a cél eléréséhez szükséges, a szabályzatokban részletesen meghatározott szolgálati rend és fegyelem érvényesül, amelynek alapja a fegyveres szerveknél kiemelt jelentőséggel bíró hierarchia.

A hierarchia szó, mint fogalom lényegileg **rangsort jelent**. Jelen olvasatban azonban jelenti az **egymás fölé-, illetve alárendelt hivatalok, tisztségek, rendfokozatok szigorúan megállapított és betartott sorát**.

Az általános emberi, közösségi viszonyok, szerveződésének hajnalán, amikor még a civilizáció nem létezett, az ember ösztönéből adódóan kialakította a létfenntartására épülő emberi és csoportkapcsolatokat (pl. család, törzsek). Az irányító, vezető szerepet azok töltötték be, akik a létfenntartás érdekében (élelem megszerzése, halászat, vadászat, gyűjtögetés) a legtöbbet tudták nyújtani. Később, a társadalmak fejlődésével

a vagyoni helyzet (a tulajdon meghatározó szerepe) kiemelt helyet foglalt el a társadalmi rend - benne a függőségi viszony -, az alá- és fölérendeltség kialakításában. (Ezek voltak a történelemből is tanult folyamat mentén a nagycsaládok, faluközösségek, majd később a városok és az államszervezetek.)

Napjainkban a hierarchia viszonyrendszere egyben az irányítás mechanizmusait is meghatározza. A hierarchikus viszonyokban a hatalom gyakorlásának elemei - mint a rendelkezési jog, illetve a kikényszerítés lehetősége - alapvető feltételek, tehát egyben ötvözik a szabályok meghatározását és az azt be nem tartókkal szemben alkalmazott büntetést, szankciót.

6.5.2. A HIERARCHIA KORLÁTAI

A törvényesség, mint a legalapvetőbb jogi korlát tartalmazza a törvények betartásának és betartatásának kényszerét.

A jogszabályi hierarchia meghatározza a jogszabályok érvényesítésének alapvető feltételeit, amelyek a következők:

- a jogszabály nem lehet ellentétes magasabb rendű jogszabállyal (hierarchia),
- az adott szervnek legyen a szabályozásra jogszabályokban rögzített felhatalmazása (hatáskör, illetékesség),
- a jogszabályokat ki kell hirdetni. (Erre szolgál a Magyar Közlöny.)

Hierarchiai korlátnak tekinthetjük még - a törvényességi korlát mellett - a szervezet felső, illetve alsó szintjét, valamint tágabb értelemben a szervezeti hierarchia „korlátjának” vehetjük a szervezet méretét, nagyságát is. Minden szerveződésben, legyen az állami vagy társadalmi, megvannak azok a határok, amelyek mentén még a szervezet működtethető.

A rendvédelemben ez különösen fontos szempont, mivel a létrehozott szervezeteknek egyfelől igazodniuk kell az adott feladatokhoz, másfelől viszont olyan belső irányítási szinteket, hatás- és jogköröket kell kialakítani, amelyek lehetővé teszik a testület vezetését és megfelelő kontrollját, ellenőrzését. Mindezek mellett az sem lehet közömbös, hogy egy-egy ilyen rendészeti célú szervezet - különös figyelemmel az irányítási szintek kialakításának kényszerére - mekkora tényleges létszámmal működik, hiszen ezek az állami, önkormányzati fegyveres testületek nem a piaci, vagyis általános gazdasági keretek között üzemelnek. A rendvédelmi szervezetek- közigazgatási feladatukból adódóan - nem tudnak közgazdasági értelemben vett és akként megjelenő profitot termelni.

6.5.3. A FÜGGELMI VISZONY

A rendőrség (és más rendvédelmi szervek is) csak akkor tudnak rendeltetésüknek eleget tenni, (lásd: rendőrség feladatai) ha bennük a cél eléréséhez szükséges, a szabályzatokban részletesen meghatározott szolgálati rend és fegyelem érvényesül. Ennek alapja a fegyveres szerveknél sokkal nagyobb jelentőséggel bíró hierarchia.

A **hivatásos állományúak** a szolgálati **hierarchiából adódóan előljárók vagy alárendeltek** lehetnek. Az **előljárónak jogában áll**, hogy az alárendeltnek **parancsot adjon**, ezzel szemben pedig az **alárendeltnek kötelessége**, hogy a kapott **parancsot végrehajtsa**. Az előljáró és az alárendelt közötti ilyen **függő viszony a függelem**.

A szolgálati rendből fakad, hogy a szolgálati felsőbbbséggel szemben engedelmisséget kell tanúsítani és a szolgálati tekintélyt tiszteletben kell tartani. Ennek betartása nélkül a fegyveres szervek nem lennének képe-

sek alapvető feladataikat teljesíteni. A függelem szempontjából nincs jelentősége annak, hogy az alá- és fölérendeltség tartós beosztás alapján jött létre, vagy ideiglenesen áll fenn valamely konkrét utasítás alapján. A függelem vonatkozásában az a lényeg, hogy az egyik oldalon áll az előjáró, - aki parancsot ad, - a másik oldalon pedig az alárendelt, - aki köteles azt teljesíteni.

A szolgálati rendből fakad, hogy a szolgálati felsőbbbséggel szemben engedelmisséget kell tanúsítani és a szolgálati tekintélyt tiszteletben kell tartani. Ennek betartása nélkül a fegyveres szervek nem lennének képesek alapvető feladataikat teljesíteni.

Előjáró parancsnok: az állományilletékes parancsnok közvetlen szolgálati előjárója, a rendvédelmi szerv országos parancsnoka vagy országos főigazgatója esetén a miniszter;

Szolgálati előjáró: a hivatásos állomány tagjával szemben a magasabb szolgálati beosztásánál fogva parancs, intézkedés kiadására vagy munkáltatói jogkör gyakorlására jogosult személy; szolgálati előjárónak vezető beosztású, kormánytisztviselőként, igazságügyi alkalmazottként vagy közalkalmazottként foglalkoztatott személy is minősülhet;

Szakmai előjáró: a szolgálati előjáróval ellentétben csak az adott szakterületen dolgozók (pl.: közlekedésrendészet vagy bűnügyi technika) előjárója és intézkedései is csak a saját szakterületére korlátozódnak.

Alárendelt az, aki valamely előjáróhoz szolgálati beosztás, külön parancs vagy utasítás alapján akár ideiglenes jelleggel is be van osztva

Feljebbvaló az, akinek magasabb rendfokozata van, és az alacsonyabb rendfokozatúval nem áll előjárói viszonyban.

6.5.4. A PARANCS, UTASÍTÁS FOGALMA VÉGREHAJTÁSÁNAK RENDJE

A jelenleg hatályos jogi szabályozás sem használja következetesen és megfelelően a parancs és az utasítás fogalmát, gyakran keveredik a két fogalom. A szabályozásból azonban kitűnik, hogy - főként a büntetőjogi megítélés kapcsán - van különbség a két fogalom között.

A parancs fogalma: A szolgálati tevékenység irányításának meghatározó eszköze.

- meghatározott szolgálati tevékenység vagy feladat végrehajtására vonatkozó egyedi utasítás,
- az arra jogosult által kiadott és tartalmilag a szolgálati feladatok ellátásával kapcsolatos tevékenységre irányuló egyedi rendelkezés.

Ezzel szemben az **Utasítás:** a különböző jogszabályokban és szabályzatokban lefektetett és az állomány tagjaira, kiemelten a hivatásos állományúakra általánosan kötelező előírások betartására vonatkozó rendelkezés.

Látható tehát, hogy az előjáró egyedi (parancs) és normatív általánosan érvényes rendelkezések (utasítás), kiadásával érvényesíti az akaratát.

6.5.5. A FÜGGELMI VISZONYOK FORMÁLIS MEGJELENÉSE A RENDVÉDELMI SZERVEKNÉL

A függelmi, hierarchikus viszonyok egyik legáltalánosabb megjelenési formája a szervezeten belüli kommunikáció előírt rendjében ölt testet. Ezek közül a legalapvetőbbek az alábbiak:

- Az előjárók és feljebbvalók a szolgálati érintkezés alkalmával alárendeltjeiket, illetve az alacsonyabb rendfokozatúakat vezetéknévükön és rendfokozatukon, vagy csupán rendfokozatuk megnevezésével és az „úr”, illetve nők esetében az „asszony” vagy a „kisasszony” szóval szólítják meg.
- Az alárendelt az előjárót, az alacsonyabb rendfokozatú a feljebbvalót a rendfokozatával és az „úr”, illetve nők esetében az „asszony” vagy „kisasszony” szóval szólítja meg.
- A távol lévő előjárót, feljebbvalót, illetve alárendeltet a vezetéknévével és rendfokozatával kell mások előtt megnevezni.
- A távbeszélőn történő szolgálati érintkezés alkalmával a hívó fél bemutatkozása (névének, rendfokozatának közlése) után az alacsonyabb rendfokozatú köteles jelentkezni. Kivételt képez, ha az előjáró/alárendelt viszonyból más következik.
- A másik ilyen terület az utasítások adásának és a végrehajtás rendjének szabályozottsága.

6.5.6 A PARANCS, UTASÍTÁS ADÁSÁNAK RENDJE

A parancsok, utasítások kiadása nagy felelősséggel járó feladat, hiszen azokban egyszerre kell megjeleníteni az emberi jogokat általában, ugyanakkor figyelemmel kell lenni a hivatásos állomány tagját megillető emberi jogokra is, hiszen a hivatásos, feladatát csak akkor tudja maradéktalanul teljesíteni, ha az ő jogait is tiszteltben tartják, illetve annak korlátozását csak a Hszt.-ben rögzített mértékben rendelik el. Általánosságban megállapítható, hogy **a törvényi előírások mentén a hivatásos állomány tagja köteles végrehajtani az előjárótól kapott parancsokat, utasításokat, kivéve, ha azzal bűncselekményt követne el.**

Ebben a rendszerben az utasítást adó felel az utasítás törvényességéért, az utasított pedig az utasítás teljesítéséért és a végrehajtás során tett intézkedések és kényszerítő eszközök alkalmazásának törvényességéért és szakszerűségéért. Ebből okszerűen fakadó igény, hogy a működés szabályait, az utasítás kiadásának rendjét úgy kell kialakítani, hogy az egyéni felelősség az utasítás és kiadásának rekonstruálhatósága révén – utólag – egyértelműen tisztázható legyen.

Az előjáró indokolt esetben győződjön meg arról, hogy az alárendelt megértette-e az utasítást, alkalmazzon visszakérdezést annak ellenőrzésére.

A hivatásos állomány tagja a jogszabálysértő parancs, rendelkezés végrehajtását nem tagadhatja meg (bűncselekmény kivételével). Ha azonban annak jogellenessége felismerhető számára, arra haladéktalanul köteles a szolgálati előjáró figyelmét felhívni. Ha a szolgálati előjáró a parancsát, a felettes a rendelkezését ennek ellenére fenntartja, azt kérelemre írásba kell foglalnia.

A jogszabálysértő parancs, rendelkezés végrehajtásáért kizárólag az azt kiadó felel. Az utasításokat a szolgálati út betartásával kell kiadni, ugyanígy kell előterjeszteni a kérelmeket is.

A szolgálati út a szolgálati érintkezéseknek a rendje. Az ügyek intézésének az a módja, amikor az ügy a közvetlen parancsnok és a közbeeső szolgálati előjárók útján jut ahhoz, akinek abban döntési, utasítási, parancsadási, intézkedési joga vagy kötelessége van. A felsőbb szintű rendőri szerv, valamint a szolgálati előjáró a szolgálati út betartását mellőzheti, ha a szolgálati út betartása miatt a szolgálati érdek sérelmet szenvedne. Az alárendelt a szolgálati út mellőzésével kapott utasítást jelenti közvetlen szolgálati előjárójának.

Az utasítás tartalmát tekintve legyen:

- rövid (csak az adott ügyre szóljon),
- világos (első hallásra is végrehajtható),
- határozott (nem kérdés!),
- érthető (egyszerű, magyaros fogalmazású),
- egyértelmű (kétséget kizáró),
- végrehajtható.

Az utasítás adása történhet:

- írásban: az előjáró a nagyobb jelentőségű, illetve több személyre vonatkozó utasítást általában írásban adja ki. Az írásban adott utasítást az érintett beosztottak előtt ki kell hirdetni,
- szóban: történhet közvetlenül vagy helyettesek útján,
- technikai eszközökkel: telefaxon, rádión, telefonon, számítógépen,
- jelekkel: előre egyeztetett kéz-, zászló-, fény- stb. jelzések segítségével.

6.5.7. A PARANCS, UTASÍTÁS VÉGREHAJTÁSÁNAK RENDJE

A parancs, utasítás végrehajtása

- A rendőr az utasítás megértését az „Értettem!” szóval köteles jelenteni;
- távbeszélőn adott utasítás jogosultságáról - kétség esetén - visszahívással kell meggyőződni;
- ha az utasítás végrehajtását elháríthatatlan akadály lehetetlenné teszi, ezt a körülményt (pl. betegség) az utasítást adó előjárónak haladéktalanul jelenteni kell;
- ha a rendőr kapcsolata megszakad előjárójával - utasítás hiányában köteles - a jogszabályok és más rendelkezések előírásai szerint, esküjéhez híven cselekedni;
- az utasítást az alárendelt ellentmondás nélkül, kellő időben és a legjobb tudása szerint köteles végrehajtani;
- ha a parancs teljesítését másik előjáró parancsa akadályozná, köteles az előző parancsot teljesíteni; ha az előjáró ennek ellenére utasítást ad a parancsa végrehajtására, azt teljesíteni kell,
- az utóbbi parancs teljesítését követően az első parancs végrehajtását meg kell kezdeni, illetve folytatni kell,
- az első parancs teljesítésének elmulasztásáért, késedelmes teljesítéséért az új előjárót terheli a felelősség, aki az újabb parancsot adta, értesíti erről az előző parancsot adó előjárót, a parancs végrehajtását mindkét előjárónak jelenteni kell.

A parancs, utasítás végrehajtásának kötelezettsége azonban nem feltétlen és nem korlátlan, hiszen meg kell tagadni az utasítás végrehajtását, ha a parancs teljesítésével a végrehajtó bűncselekményt valósítana meg. Az utasítás megtagadásának további kötelezettségét fogalmazza meg az Rtv., hiszen meghatározza, hogy a rendőr nem alkalmazhat kénzást, kényszervallatást, kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmódot, és az erre vonatkozó utasítást köteles megtagadni.

A rendőr az ilyen magatartás elkövetőjével szemben, annak megakadályozása érdekében a szolgálati beosztásra, a rendfokozatára, a személyére tekintet nélkül köteles intézkedni, eljárni. A rendőr a szolgálati előjáró jogszabálysértő - tehát nem bűncselekmény, hanem szabálysértő - utasításának teljesítését nem tagadhatja meg, de az utasítás jogszabálysértő jellegére, ha az számára felismerhető, haladéktalanul köteles az előjáró figyelmét felhívni. Ha az előjáró az utasítást fenntartja, azt az utasított kérelmére köteles írásba foglalva kiadni. Az írásba foglalás megtagadása vagy elmaradása az utasítást adó közvetlen felettesénél bejelenthető, e jog gyakorlásának azonban az utasítás teljesítésére nincs halasztó hatálya.

Láthatjuk tehát, hogy az utasítás végrehajtásának kötelezettsége nem feltétlen és nem korlátlan, meg kell tagadni, ha teljesítésével a végrehajtásáért felelős bűncselekményt valósítana meg. Jelentősége van itt annak, hogy a rendőr ismerje a hatályos büntetőjogi szabályozást. Az utasítás megtagadását csak ebben az esetben tudja megtenni. A problémát a csapaterős feladatok végrehajtásánál is vizsgálhatjuk. Ott nincs annyi mérlegelési lehetősége a rendőrnek, mivel a döntéshez szükséges adatok nem az ő, hanem a parancsnoka kezébe futnak be. A rendőr nemcsak bűncselekmény elkövetése miatt vonható felelősségre, hanem - minden más állampolgárhoz hasonlóan - egyéb jogszabálysértő cselekményeiért is. Mivel az utasítások kiadásának rendje előírja, hogy úgy kell kiadni az utasítást, hogy az egyéni felelősség megállapítható legyen.

Az utasítást az alárendelt ellentmondás nélkül, kellő időben és a legjobb tudása szerint hajtja végre. Ha a parancs teljesítését másik szolgálati előljáró parancsa akadályozná, az alárendelt az előzőleg kapott utasítást köteles jelenteni. Ha a szolgálati előljáró ennek ellenére utasítást ad parancsa végrehajtására, azt teljesíteni kell. Az utóbbi utasítás teljesítését követően az első utasítás végrehajtását meg kell kezdeni, valamint folytatni kell. Az első utasítás teljesítésének elmulasztásáért, késedelmes teljesítéséért az új utasítást adó szolgálati előljáró felelős. Az, aki az újabb parancsot adta, értesíti erről az előző utasítást adó szolgálati előljárót. Az utasítás végrehajtását mindkét szolgálati előljárónak jelenteni kell. A fontosabb utasításokat a szolgálati előljáró írásban adja ki, és gondoskodik az érintett beosztottak előtt történő kihirdetésükről.

A parancs iránti engedetlenség bűncselekménye valósul meg az előljáró – vagy más jogosult – által kiadott parancs nem teljesítése esetén. A bűncselekmény alkalmazásában parancson - az előzőekben kifejtettekre figyelemmel - mindig az arra jogosult katoná által kiadott és tartalmilag a szolgálati feladatok ellátásával kapcsolatos tevékenységre irányuló rendelkezés értendő, amely tehát szolgálati parancsnak minősül.

Ugyanakkor nem tartozik a szolgálati parancs fogalmi körébe a különböző jogszabályokban és szabályzatokban lefektetett és a katonákra általánosan kötelező előírások betartatására irányuló utasítás. Ezek megszegése ezért csak fegyelmi vétséget valósít meg akkor is, ha az azokban rögzített rendelkezések betartására a szolgálati felsőbbség vagy az előljáró külön felhívta az alárendelt figyelmét. A gyakorlati jogalkalmazás körében szintén nem tekinthető szolgálati parancsnak a katonai előljárónak az alárendelthez intézett közvetlen hangú - baráti -figyelmeztetése.

6.6. ÉRDEMEK, ELISMERÉSEK

Az egyéni felelősségről, a fegyelem jelentőségéről többször és több helyen szóltunk már a tankönyvben. E fejezetben részletesen írtunk arról, hogy a hivatásos szolgálat az egyéni alapjogok milyen mértékű korlátozásával jár. Mindez komoly önmegtartóztatást és lemondást követel meg azoktól, akik a rendvédelmi hivatások valamelyikét választják. Minden, amit tesznek vagy nem tesznek, nem csak szolgálati idejükben, hanem azon kívül is mérlegelés tárgyát képezi, képezheti, ami fegyelmi, szabálysértési vagy büntető felelősségre vonással járhat. Hogy ez ne vezessen rövid időn belül fásultsághoz vagy kiégéshez fontos az állomány tagjainak motiváltságát fenntartani.

Abban a közegben, melyben a hibátlan munkavégzés az alapelvárás, fontos olyan elismerési rendszer működtetése, mely lehetőséget biztosít a kiemelkedő szolgálati teljesítmények díjazására, mivel ez nem csak az érintett dolgozót, hanem a teljes állományt ösztönzi az elvárások teljesítésére.

A hivatásos állomány tagja a szolgálati feladat kiemelkedő teljesítéséért vagy a szolgálati feladatok hosszabb időn át történő eredményes végzéséért a következő elismerésekben részesíthető:

- *írásbeli dicséret,*
- *miniszteri elismerő oklevél,*
- *pénz- vagy tárgyjutalom,*
- *a miniszter által adományozott, névre szóló szál- vagy lőfegyver, emléktárgy,*
- *hazai vagy külföldi jutalomüdülés,*
- *egy fizetési fokozattal való előresorolás,*
- *eggyel magasabb rendfokozatba történő soron kívüli előléptetés,*
- *tanácsosi vagy főtanácsosi kitüntető cím,*
- *a miniszter által alapított díj, plakett, emléklap, valamint*
- *szolgálati jel.*

A fent felsorolt elismerések odaítélésének szabályait, feltételeit és rendjét a miniszter rendeletben állapítja meg. A miniszter, az országos parancsnok vagy az országos főigazgató a hivatásos állomány tagja részére magas szintű szakmai ismeretei és példamutató magatartása elismeréseként címet adományozhat, ha:

- tanácsosi cím esetén legalább tizenöt év,
- főtanácsosi cím esetén legalább huszonöt év

tényleges szolgálati idővel rendelkezik. A hivatásos állomány tagja részére havonta a tanácsosi cím után a rendvédelmi illetményalap 50%-ának, a főtanácsosi cím után a rendvédelmi illetményalap 100%-ának megfelelő címpótlékot kell folyósítani. A hivatásos állomány korábbi tagját a kitüntető cím viselésének joga nyugállományba vonulását követően is megilleti.

A tanácsosi és a főtanácsosi címet meg kell vonni, ha annak viselésére a hivatásos állomány tagja vagy volt tagja érdemtelenné vált, így különösen, ha

- jogerősen pénzbírságnál súlyosabb fegyelmi fenyítésben részesült, vagy
- vele szemben a bíróság szabadságvesztést, elzárást, pénzbüntetést, katonai büntetést vagy katonai mellékbüntetést szabott ki.

A fentiekén túl a Magyarország címerének és zászlajának használatáról, valamint állami kitüntetéseiről szóló törvény hatálya alá tartozó elismerések adományozására is sor kerülhet egyéni méltánylás alapján.

6.7. FEGYELEMKEZELÉS A RENDVÉDELMI SZERVEKNÉL

A belügyi rendvédelmi szervek tevékenysége szigorú szabályokhoz kötött, nagy egyéni felelősséggel járó feladatok végrehajtásával jár. Ez megvalósíthatatlan lenne megfelelő belső fegyelem, világos vezetési és irányítási rendszer nélkül, ahol az utasítás és parancs kiadásának és végrehajtásának rendje a személyi állomány minden tagja számára ismert és elfogadott.

Magyarország rendészeti szervei a jogszabályok és belső rendelkezések előírásai szerint, egységes szolgálati rend és követelményrendszer alapján teljesítenek szolgálatot. A fegyelem, a szakmai felkészültség és az egységes akarat e normakövető magatartásban ölt testet. A szakmai és etikai fegyelem garantálja azt, hogy a rendvédelmi szervek személyi állománya a mindenkori jogszabályoknak megfelelően végzi feladatait, betartja és betartatja azokat.

Ebbe az is beletartozik, hogy a rendvédelmi szerv tagja nem csak a normák betartásáért felel, hanem a rábízott vagyontárgyak, eszközök rendeltetésszerű használatáért, állagának megóvásáért, a szükséges karbantartások elvégzéséért. A normáktól eltérő szolgálati magatartás jogkövetkezményt von maga után a szervek személyi állománya vonatkozásában. Ennek során figyelembe kell venni azt, hogy szándékos vagy gondatlan cselekményről van e szó. A gondatlanul okozott kárt kártérítési eljárás lefolytatását követően részben vagy egészben meg kell téríteni.

Fegyelemsértést követ el, és fegyelmi eljárás keretében felelősségre kell vonni a hivatásos állomány tagját, ha a szolgálati viszonyral kapcsolatos kötelezettségét vétkesen megszegi. Fegyelmi eljárás keretében kell elbírálni a hivatásos állomány tagjának azt a szabálysértését a szabálysértési eljárással is büntethető szabálysértés kivételével, amelyet szolgálati helyen vagy a szolgálattal összefüggésben követett el.

A fegyelmi eljárást minden esetben el kell rendelni, ha az állomány tagja szolgálattal összefüggésben vagy hivatali működése során bűncselekményt követ el. A fenytetés célja a szolgálati rend és fegyelem védelme, az eljárás alá vont személynek és másoknak a fegyelemsértéstől való visszatartása.

A fegyelmi eljárás elrendelése, továbbá a fenytetés kiszabása mellőzhető, ha a fegyelemsértés olyan csekély súlyú, hogy a megkívánt cél figyelmeztetéssel is elérhető. A figyelmeztetést írásba kell foglalni.

A hivatásos állomány tagja nem fenytethető meg, ha a fegyelemsértést az előljáró, vezető parancsára követte el. Ha azonban tudta, hogy a kapott parancs teljesítésével fegyelemsértést követ el, és azt nem hozta a parancsot kiadó előljáró tudomására, a felelősségét meg kell állapítani.

A fenytethetőséget kizárja, ha a hivatásos állomány tagja a fegyelemsértést

- kóros elmeállapotban,
- kényszer vagy fenyegetés hatása alatt,
- tévedésből,
- jogos védelmi helyzetben vagy
- végszükségben követte el.

A fenytethetőséget kizáró okok értelmezésére a Btk. rendelkezéseit kell megfelelően alkalmazni. A fenytethetőség elévül, és emiatt nem indítható fegyelmi eljárás, ha a fegyelemsértés elkövetése óta három év eltelt.

A fegyelmi jogkör gyakorlója – jogszabályban meghatározott kivételek mellett – **az állományilletékes parancsnok**, aki a feltárt fegyelemsértés esetén annak súlyosságát is figyelembe véve dönt az alkalmazandó fegyelmi büntetésről. A fegyelmi jogkör magában foglalja a fegyelmi eljárás elrendelésének és lefolytatásának, valamint a fenytetés kiszabásának jogát is. A hivatásos állomány tagjával szemben alkalmazható fegyelmi büntetések a következők:

- **feddés,**
- **megrovás,**
- **pénzbírság,**
- **egy fizetési fokozattal egy évre való visszavetés,**
- **a fizetési fokozatban való előlépés várakozási idejének meghosszabbítása hat hónaptól két évig terjedő időtartamra,**
- **eggyel alacsonyabb rendfokozatba hat hónaptól két évig terjedő időtartamra történő visszavetés,**
- **alacsonyabb szolgálati beosztásba helyezés, egy évtől két évig terjedő időtartamra, vagy**
- **szolgálati viszony megszüntetése.**

A fegyelmi büntetések a fenyítetre nézve többféle hátránnyal járnak. A rendvédelmi szervek fenyítés hatálya alatt álló hivatásos állományú tagja nem léptethető elő a soron következő rendfokozatba, magasabb beosztásba nem nyerhet kinevezést, elismerésben nem részesíthető. Pénzbírságnál súlyosabb fenyítés kiszabása esetén a fenyített hivatásos állományú elveszíti a tanácsosi vagy főtanácsosi cím viselésének jogát, a szolgálati viszony megszüntetése esetén a viselt rendfokozatát is.

A fenyítés hatálya a törvényben meghatározott fegyelmi büntetések esetén a büntetés végrehajtását követően is fennáll, a jogszabályban meghatározott ideig.

Az egyes fenyítési nemek szerint a fenyítés hatálya az alábbiak szerint alakul:

- megrovás és pénzbírság fenyítés kiszabása esetén 6 hónap,
- egy fizetési fokozattal egy évre való visszavetés, a fizetési fokozatban való előlépés várakozási idejének meghosszabbítása hat hónaptól két évig terjedő időtartamra, eggyel alacsonyabb rendfokozatba hat hónaptól két évig terjedő időtartamra történő visszavetés esetén a fenyítés leteltét követő további egy évig,
- alacsonyabb szolgálati beosztásba helyezés, egy évtől két évig terjedő időtartamra fenyítés leteltét követően további két évig,
- szolgálati viszony megszüntetése esetén öt évig, ami azt jelenti, hogy ez idő alatt a fenyítés hatálya alatt lévő személlyel újabb állományviszony nem létesíthető.

A fegyelemkezelés eszköze az is, ha és amennyiben a fenyítéssel sújtott hivatásos állományú átlagon felüli teljesítményt nyújtott és példamutató magatartást tanúsított, a fenyítést kiszabó elöljáró a végrehajtás befejezését követő időtartam eltelte előtt kivételesen mentesítheti őt a fenyítés hatálya alól.

A belügyi rendvédelmi szervek hivatásos állományának tagja esetében ugyanakkor nem csak a szolgálati magatartás során elvárás a normakövető magatartás, hanem **szolgálaton kívül is ugyanolyan fontos, emiatt a rendőr szabadidejében is köteles példamutató magatartás tanúsítására**. Ezt biztosítandó született meg például a Rendőrség Etikai Kódexe. Azzal szemben, aki a rendőrség szakmai etikai szabályait megszegi méltatlansági eljárás indítható, melynek eredményeként is sor kerülhet a szolgálati viszony megszüntetésére.

7. A SZOLGÁLATI ÉRINTKEZÉS RENDJE ÉS AZ ALAPVETŐ ALAKI ELŐÍRÁSOK

A szolgálatellátás a fegyveres szervek mindegyikénél olyan különleges tradíciókon és szervezeti kultúrán alapuló szabályozott rendben zajlik, amely hozzájárul mindennapi tevékenységek pontos, precíz és fegyelmezett kivitelezéséhez. A belügyi rendvédelmi szervek munkavégzése is fegyelmezett rendben, az alaki szabályos szigorú betartásával folyik. Ezen szabályok összessége meghatározza a külső megjelenés, öltözködés, magatartás, kommunikáció formáit is.

Az alakiség fogalmát tekintve olyan szabályozott tevékenységek és megnyilvánulási formák összessége, amely a rendészeti szervek hivatásos állományú tagjainak, valamint az ezekből szervezett kötelékeknek egységes, az általánosnál feszebb megjelenésében, egyöntetű tevékenységében és fegyelmezett magatartásában jut kifejezésre.

Az alakias magatartás és viselkedés összhangban áll az állomány tagjaival szemben támasztott társadalmi és szakmai elvárásokkal, etikai követelményekkel, testet ölt megjelenésükben és személyes ápoltságukban is akár szolgálatban, akár szolgálaton kívül.

E tevékenységek és megnyilvánulási formák tehát meghatározzák:

- mozgás
- kommunikáció
- magatartás/viselkedés
- külső megjelenés
- öltözködés

formáit, módozatait és szabályait is. Erről szól e fejezet.

7.1. A SZOLGÁLATI ÉRINTKEZÉS ÁLTALÁNOS SZABÁLYAI

A rendvédelmi szerveknél, a katonai hierarchiától megkívánt, kötött formájú magatartási szabályok vonatkoznak a hivatásos állományba tartozókra. Az alábbiakban e magatartási, alaki szabályok közül mutatjuk be a legfontosabbakat.

7.1.1 MEGSZÓLÍTÁS, KÖSZÖNÉS

A rendőri intézkedéseknél, a szolgálati fellépés módjánál részletesen foglalkoztunk azzal, hogy milyen formák mentén kell a rendőrnek a jogszerű intézkedését végrehajtania, az állampolgárokkal történő kommunikációt lefolytatnia. Ezek a szabályok részletesen rögzítésre kerültek az Rtv.-ben, illetve a rendőrség szolgálati szabályzatában.

Ehhez hasonlóan a rendvédelmi szervek hivatásos állománya részére, a követendő szolgálati érintkezés, az egymás közötti kommunikáció során elvárt szabályok is meghatározásra kerültek, azonban e rendelkezések

alacsonyabb szintű szabályzóknak, az országos parancsnokok által kiadott normákban jelentek meg. Ilyen főbb szabályok a következők:

- A rendőrök ünnepségein, foglalkozásain, gyűlésein, értekezletein az előjáró (feljebbvaló) érkezésekor és távozásakor az állománykategóriának, a résztvevők összetételének megfelelő vezényszót kell adni.
- Az előjáró a napszaknak - állománycsoportnak - megfelelő köszönéssel üdvözlje a jelenlevőket. Például: „Jó reggelt (napot, estét) kívánok!”, „Jó napot tábornok és tiszt urak!”, „Viszontlátásra!”.
- Az előjáró (feljebbvaló) üdvözlő szavára az alárendeltek egyszerre, hangosan és érthetően „Erőt, egészséget!” köszönéssel válaszoljanak a beosztás, rendfokozat hozzáfűzése nélkül.
- Ha az előjáró (feljebbvaló) a rendőrt vagy a köteléket szóbeli dicséretben részesíti „A hazámat szolgálom!” szavakkal kell válaszolni.
- A köszöntést és a kézfogást mindig az előjáró (feljebbvaló) kezdeményezze.

7.1.2 A JELENTKEZÉSEK RENDJE

Az előjárónál a rendőri szerv vezetője és annak beosztottai jelentkezni kötelesek. Jelentkezés alkalmával az alárendelt jelentse vezetéknévét, rendfokozatát és röviden azt, amit előjárója tudomására akar hozni. Ünnepi rendezvény, szemle vagy parancsnoki értekezlet kivételével a jelentkezéskor, a jelentéstételkor nem kell nevet, rendfokozatot, beosztást jelteni, ha az előjáró ismeri azt, aki jelent.

A rendészeti szerv vezetője - az előjáróin kívül - jelentkezni köteles, az egységhez érkező köztársasági elnöknél, az Országgyűlés elnökénél és a miniszterelnöknél, valamint a rendészetért felelős miniszternél. Az előre bejelentett ellenőrzés alkalmával az ellenőrzött szerv vezetője szolgálati öltözetben köteles jelentkezni. Felsőbb szintű szervtől ellenőrzés céljából érkezett beosztottnál az ellenőrzött szerv vezetője köteles jelentkezni, ha az érkező nála magasabb vagy vele azonos rendfokozatú. A felsőbb szintű szervtől érkező beosztott köteles jelentkezni, ha alacsonyabb rendfokozatú, mint az ellenőrzés alá vont szerv vezetője. Ha az ellenőrzést végző nem előjáró, akkor csak az ellenőrzött szerv vezetője útján intézkedhet. Ez alól kivételt képez, ha a késedelem a szolgálatra hátránnyal jár. Az ellenőrzött szerv vezetője köteles az ellenőrzést végző felhívására az észlelt törvénysértés megszüntetésére intézkedni, véleménykülönbség esetén, soron kívül a közös előjáró döntését kell kérni.

A szolgálati helyiségbe belépő előjárónak, feljebbvalónak a rendőr az e helyzetre előírt módon teljesítsen tiszteletadást, első alkalommal pedig tegyen jelentést.

Alapvető szabályok:

- Ha az előjáró, feljebbvaló helyiségbe, zárt helyre belép, az őt elsőnek észlelő rendőr
- „Előjáró „ felszólítására, az ott tartózkodó beosztottak vigyázzállással, az előjáró, feljebbvaló felé fordulva teljesítsenek tiszteletadást, majd a legmagasabb beosztású, rendfokozatú vagy a rangidős, a jól érthetően kimondott „Jelentkezem” szófordulattal teljesíti jelentkezési kötelezettségét.
- Ha az előjáró, feljebbvaló a napszaknak megfelelő köszöntéssel üdvözlí a rendőrt, az a
- „Jelentkezem” szó használatával viszonyozza az üdvözlést.
- Az, akit előjárója vagy feljebbvalója megszólít „Parancs” szóval jelentkezik.
- Az előjáró, feljebbvaló helyiségből történő távozásakor, annak elköszönésével egy időben a beosztott vigyázzállással teljesítsen tiszteletadást.
- Ha a szolgálati helyiségbe alacsonyabb beosztású előjáró érkezik és ott már magasabb beosztású előjáró tartózkodik, akkor az érkezőt nem kell üdvözlölni, nála nem kell jelentkezni.

Abban az esetben, ha a rendőr az előjáró, feljebbvaló rendfokozatát nem látja, kérheti a rendfokozat megnevezését. Erre a célra a „Kérem a megszólítást!” kell alkalmaznia rendőrnek, amire az előjárónak, feljebbva-

lónak válaszolnia kell. Miután az előjáró, feljebbvaló rendfokozatát megnevezte, a rendőr tegyen jelentést.

7.2. ALAPVETŐ ALAKI ELŐÍRÁSOK

Alapvető elvárás, hogy az alakias magatartás minden helyzetben - a közízlésnek és a szolgálat sajátosságainak megfelelően - tükrözze a fegyveres szervek fegyelmét. Kiemelt jelentőséggel bír az alakias megjelenés, például rendezvénybiztosítás, rendészeti csapattevékenység, vagy ünnepi megemlékezés során.

7.2.1. MEGJELENÉS, ÖLTÖZKÖDÉS, ÁPOLTSÁG

A fegyveres szervek állománya feladatai ellátása közben az állampolgárok széles körével kerülnek kapcsolatba. Ezért ennek kapcsán meghatározó jelentősége van

- **a megjelenésnek, az ápoltságnak;**
- **a magatartásnak, a viselkedésnek;**
- **a kommunikációs és intézkedési kultúrának.**

Az ápoltság és kifogástalan külső, a méreletes és tiszta, szabályszerűen viselt egyenruha és felszerelés, a magabiztos és alakias mozgás, a fegyelmezett és kulturált magatartás bizalmat ébreszt az állampolgároknál, tekintélyt és tiszteletet vív ki a hivatásos állomány körében is.

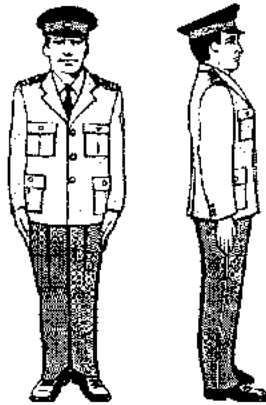
Magyarország rendészeti szervei a jogszabályok és belső rendelkezések előírásai szerint, egységes szolgálati rend és követelményrendszer alapján teljesítenek szolgálatot. Az egységes, fegyelmezett és alakias mozgást az egyének és kötelek azonos módon és szabályozott rendben végzik.

Az egyszerűbb alaki mozgásmódokat a továbbiakban a 8/1999. (III. 8.) ORFK utasítással kiadott és azóta több ízben módosított, „*a Magyar Köztársaság Rendőrségének Alaki Szabályzata*” szerint tárgyaljuk, mely a rendőrség és a honvédség nemzeti hagyományaira építve tartalmazza a rendőr és a rendőri kötelek egyöntetű megjelenéséhez szükséges általános jellegű és érvényű alaki szabályokat. E szabályzat rendelkezései alapját képezik a rendőr szolgálati magatartásának.

A rend, fegyelem, szervezettség hármas követelményének fontosságát különösen egy fegyveres szervnél senki nem vonja kétségbe. Az ápoltság kinézetű, szabályosan öltözött, fegyelmezett, határozott, magabiztosan intézkedő rendvédelmi állomány felkészítése, kiképzése nem kis feladat, de olyan követelmény, mely nélkül nincs biztonságos szolgálatellátás.

7.2.2. AZ EGYÉNI ALAKI MOZGÁSOK VÉGREHAJTÁSA

A „Vigyázz” állás a rendőr alapállása, fegyelmezettségének egyik alapvető külső formája, az egészséges ember testtartása a rendőri sajátosságoknak megfelelő kiegészítésekkel. A „Vigyázz” állás **egyben a különböző mozdulatok és fogások kiinduló és – általában – befejező helyzete**. Kivételt képeznek a „Vigyázz!” állást módosító, könnyítő, vagy megszüntető helyzetek, mint például az «Igazodj!» vezényszó, a „Pihenj!”, „Szerelvényt igazíts!”, a „Terpeszállás”, az „Oszolj!” vezényszó. **A rendőr a „Vigyázz!” vezényszóra, vagy az Alaki Szabályzatban meghatározott esetekben önállóan, vezényszó nélkül álljon „Vigyázz” állásba.**

10. ábra: „Vigyázz” állás

„Vigyázz” állásban a rendőr egyenes, emelt tartással - izmainak merevítése nélkül - mozdulatlanul álljon:

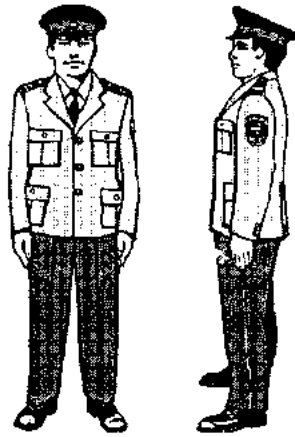
- sarkai legyenek egymáshoz zárva, egyvonalban;
- lábfejei az arcvonal irányába álljanak és a köztük levő távolság egy lábfej szélességű legyen;
- térdeit egyenesítse ki, dőljön kissé előre úgy, hogy testsúlya a sarokra és a talp közepére egyformán nehezedjék;
- hasát húzza be, mellkasát kissé emelje ki, vállait tartsa egy magasságban, de ne feszítse hátra;
- karjait tartsa természetesen nyújtva teste mellett, tenyerét nyújtott ujjakkal fektesse a combjára úgy, hogy a középső ujjak a nadrág varrását érintsék;
- fejét tartsa kissé megemelve, nézzen egyenesen előre.

A rendőr önállóan - vezényszó nélkül - álljon „Vigyázz” állásba:

- sorakozó alkalmával, a tér- és távköz felvétele, valamint az igazodás befejezése után;
- amikor az előljáró megszólítja, vagy rámutat;
- előljáró érkezésekor;
- állóhelyben történő tiszteletadás esetén;
- parancsok, vezényszavak adásakor és vételekor, jelentéskor, jelentkezésekor, illetve azok fogadásakor;
- a Himnusz és a Szózat szövegének és dallamának felhangzásakor.

„Pihenj” vezényszóra a rendőr:

- bal lábbal lépjen oldalra úgy, hogy sarkai egyvonalba álljanak és a köztük lévő távolság egy lábfej szélesség legyen;
- lábfejeit tartsa - a „Vigyázz” álláshoz hasonlóan - kifelé;
- térdeit tartsa lazán nyújtva;
- felső testét emelje ki szabadon csípőből, vállait tartsa természetesen, azokat ne húzza fel, de le se szorítsa;
- karjait tartsa természetesen nyújtva teste mellett, tenyerét enyhén hajlított ujjakkal;
- fejét tartsa egyenesen és nézzen előre.

11. ábra: „Pihenj!” állás

A „Szerelvényt igazíts!” vezényszóra a rendőr:

- helye elhagyása nélkül álljon kényelmesen;
- igazítsa meg (illetve segítsen megigazítani az előtte, mellette állók) öltözetét, felszerelését;
- az előtte, mellette levőkkel halkán beszélgethet, sapkáját leveheti.
- A „Szerelvényt igazíts!” vezényszó csak a „Pihenj!” vezényszó után adható.

Az „Oszolj!” vezényszóra a rendőr lépjen ki keményen bal lábbal (a „Lépés indulj” vagy „Indulj” vezényszóhoz hasonlóan), majd gyorsan hagyja el a helyét. Ez a vezényszó csak a vigyázz állásban álló alegység részére adható.

„Folytassák tovább!” vezényszót kell adni a foglalkozás (tevékenység) folytatásának elrendeléséhez abban az esetben, ha az érkező előljáró az alegységek (rendőrök) tevékenységét (kiképzés, egyéni tanulás, munka, stb...) nem akarja megszakítani. Erre a vezényszóra az alegységek (rendőrök) folytassák az előző tevékenységet.

7.2.3. TISZTELETADÁS

7.2.3.1. Tiszteletadás a jelentések és jelentkezések szabályai

A tiszteletadás az alaki fegyelem, az előljáró, feljebbvaló, alárendelt egymás iránti kölcsönös tiszteletének, megbecsülésének és udvariasságának megnyilvánulása. A köztisztviselők, közalkalmazottak és hivatásos állomány tagjai között a polgári életben elfogadott udvariassági és magatartási normákat kell betartani.

7.2.3.2. A tiszteletadás egyéni módjai

A rendőrség egyenruhát viselő tagjai találkozáskor kötelesek egymásnak tiszteletadást teljesíteni. Alárendelték és alacsonyabb rendfokozatúak előre tisztelegjenek. Az egyenlő rendfokozatúak kölcsönösen tisztelegjenek egymásnak.

Tiszteletadás egyenruhában:

- a) Tisztelgéssel: amikor a rendőr fején sapka, sisak, vagy fejkendő van és őt a jobb keze felemelésében semmi nem korlátozza.
- b) Fővetéssel: amikor a rendőr mindkét keze foglalt, vagy a jobb keze olyan mértékben sérült, hogy felemelni nem tudja, illetve amikor a rendőr sapka nélkül van.
- c) Főhajtással:
 - a szolgálati étterembe sapka nélkül belépő, illetve távozó rendőr akkor, ha ott tartózkodik valaki;
 - szolgálati helyiségbe sapka nélkül belépő, távozó vagy ott tartózkodó rendőr;
 - a dicséretben, jutalomban részesülő rendőr az előjáró gratulációja után;
 - tömegközlekedési eszközökön;
 - ha a rendőr karonfogva megy vagy beteget kísér;
 - gépjárműparancsnoki ülésen tartózkodó rendőr, ülő testhelyzetben.

Tiszteletadás polgári ruhában:

- fővetéssel;
- főhajtással.

7.2.3.3. A tiszteletadás végrehajtásának szabályai

A tiszteletadás kötelező:

- a magyar Himnusz, a Szózat továbbá más államok himnuszának felhangzásakor;
- Magyarország állami zászlajának;
- a népek és hazánk szabadságáért, függetlenségéért, a társadalmi haladásért elesett magyar hazafiak és más népek harcosainak síremléke, emlékműve előtt, ha ott díszőrség áll;
- a fegyveres erők, a rendvédelmi szervek csapatzászlói előtt;
- a fegyveres erők, a rendvédelmi szervek egységei által kísért temetési menetnek.

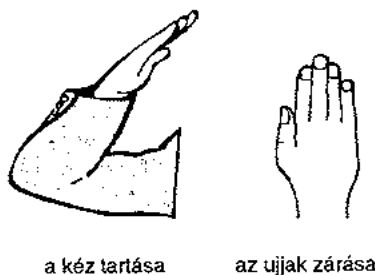
A kötelező tiszteletadás szabályai - a helyzetnek megfelelően - nyilvános helyeken, közlekedési eszközökön is érvényesek. Állami ünnepek, egyházi szertartások, demonstrációk, sportrendezvények stb. színhelyén elhangzó Himnusz és a Szózat lejátszásának időtartama alatt az ott kötelességet teljesítő rendőr „Vigyázz!” állással hajtson végre tiszteletadást úgy, hogy az a figyelmét a feladat végrehajtásáról nem vonhatja el.

Tiszteletadást nem kell teljesíteni:

- rendőri intézkedés közben;
- forgalomirányítás végrehajtásakor;
- helyszínelés végrehajtása során;
- kísérő őrszolgálat alkalmával;
- járművezetés közben;
- mozgó járművön és mozgólépcsőn;
- az étkezésre kijelölt helyen, étkezésor;
- hálóteremben (körletben) pihenő, takarodó elrendelése után;
- betegszobában;
- kórteremben;
- segélyhelyen, orvosi rendelőben;
- színház, mozi, hangverseny, sportlétesítmény nézőterén;

- társadalmi szervezetek rendezvényein;
- közhasználatú és szolgálati járműre történő le- és felszállás közben;
- közúti gyalogátkelőhelyen történő áthaladás közben;
- rendőri csapaterővel megoldandó szolgálati feladatok, lögyakorlat végrehajtása során a pihenőhely kivételével;
- műhelyben, gépkocsitelepen, laboratóriumban, gépteremben, távbeszélő és távgépíró központban, rádióállomáson.

Ahol tiszteletadást nem kell teljesíteni, az érkező előljárónak (feljebbvalónak) a jelenlevők parancsnoka (rangidős), illetve az ügyeleti szolgálatot ellátó - vezénylet nélkül - tegyen jelentést, ha annak előfeltételei adóttak. Az előljáró, feljebbvaló köszöntő szavaira a jelenlevők kötelesek válaszolni. Állóhelyben a tiszteletadást „Vigyázz” állásban a tiszteletadás módjait képező szabályok (eltérések) betartásával kell végrehajtani. A tiszteletadást minden esetben határozott, gyors mozdulattal, az előljáró, feljebbvaló felé - annak szemébe - irányuló tekintettel kell végrehajtani.

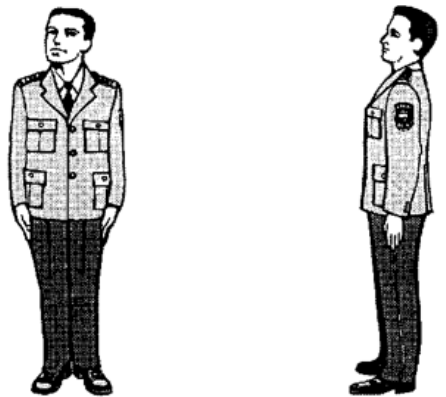
12. ábra: A tenyér zárása tisztelgés során

A könyök a testtől kissé oldalt tartva, sem előre tolva, sem hátra feszítve ne legyen. Ezzel egyidőben fejét vesse az előljáró, feljebbvaló felé és állóhelyben kísérje fejének elfordításával, a kéz és a test azonban továbbra is maradjon eredeti „Vigyázz” helyzetében, a középső ujj ne távolodjon el a sapka szélétől.

13. ábra: Tiszteletadás tisztelgéssel

A fővetéssel történő tiszteletadás - az előljáró, feljebbvaló érkezésének megfelelően - végrehajtható jobbra, vagy balra, illetve (csak állóhelyben), amikor az előljáró, feljebbvaló szemből érkezik, középre. A jobbra és balra végrehajtott fővetésnél a rendőr fejét oldalra - kissé felfelé irányuló gyors mozdulattal - annyira fordítsa el, hogy a fővetés irányával ellentétes szeme testének középvonalába legyen, állát kissé emelje meg anélkül, hogy a fejét bármire is megdöntené. Ezt követően - állóhelyben - tekintetével és fejének fokozatos visszafordításával folyamatosan addig kísérje az előljárót, feljebbvalót, amíg a fővetés irányával megegyező szeme a test középvonalába nem kerül, az álla maradjon kissé megemelve.

előlnézet

oldalnézet

14. ábra: Tiszteletadás fővetéssel.

A középre történő fővetést úgy kell végrehajtani, hogy az áll - a „Vigyázz” állásnál meghatározottakhoz viszonyítva - 2-3 cm-rel legyen magasabban. A főhajtással történő tiszteletadást „Vigyázz” állásban, továbbá ülve, vagy állva, illetve mozgás közben kell végrehajtani. A főhajtással történő tiszteletadásnál a rendőr fejét könnyedén - de észrevehetően - hajtsa meg az előljáró, feljebbvaló felé, felső testét ne döntse előre.

7.2.4. KILÉPÉS ALAKZATBÓL, ELŐLJÁRÓHOZ VALÓ MENET, JELENTÉS, JELENTKEZÉS, TÁVOZÁS

Az előljárónál, feljebbvalónál a szerv vezetője (parancsnoka) és annak beosztottai kötelesek jelentkezni. A jelentkezés alkalmával az alárendelt jelentse a vezetéknevét, a rendfokozatát és azt, amit előljárója (feljebbvalója) tudomására akar hozni. Az alárendelt jelentése legyen rövid és lényegretörő.

Az alárendelt tegyen jelentést szolgálati előljárójának, ha az adott tevékenység keretében aznap először találkoznak. A jelentéstételt az alárendelt kezdeményezze.

A rendőri szerv vezetője (rendőrfőkapitány, rendőrkapitány, rendőrőrs parancsnoka stb.) – az előljáróin és feljebbvalóin kívül még – jelentkezni köteles, ha a rendőri szervhez a köztársaság elnöke, az országgyűlés elnöke, a miniszterelnök, valamint a belügyminiszter érkezik.

Az előre bejelentett ellenőrzés alkalmával az ellenőrzés alá vont szerv vezetője szolgálati öltözetben köteles jelentkezni. Felsőbb szervtől érkezett beosztottnál az ellenőrzés alá vont szerv vezetője köteles jelentkezni, ha az érkező nála magasabb vagy vele azonos rendfokozatú. A felsőbb szervtől érkező beosztott köteles jelentkezni, ha alacsonyabb rendfokozatú, mint az ellenőrzés alá vont szerv vezetője.

A rendőr alakzatból történő kiléptetésére vezényszót kell adni. Például: „Jánosi törzsőrmester! Lépjen ki!” Szükség esetén a parancsnok határozza meg a kilépés távolságát. Például: „Jánosi törzsőrmester! 2 lépést előre lépji!”

Amikor a rendőr a nevét meghallja, „Parancs” szóval jelentkezzen, majd lépjen ki rendes lépésben az arcvo-
nal elé 5 lépésre, vagy a meghatározott távolságra és álljon meg.

Az „Ön, törzsőrmester (hallgató) úr!” megszólítással kijelölt rendőr vagy akire az előljáró rámutat (de a ne-
vét nem mondja) „Parancs” szóval, valamint családi neve és rendfokozata közlésével jelentkezzen. Például:
„Parancs! Jánosi törzsőrmester!”

Az előjáró „Hozzám!” parancsára a rendőr rendes lépésben menjen, 2-3 lépésre álljon meg az előjárótól, a láb zárását követően teljesítsen tiszteletadást és jelentsen. A jelentést (jelentkezést) egyénileg a családi név és rendfokozat, alakzat előtt (vezénylő parancsnokok) pedig a családi név, rendfokozat és beosztás megjelölésével kell megtenni. Például: „Hadnagy úr! Szőke őrmester jelentkezem!”, illetve „Őrnagy úr! Bíró százados, az első század parancsnoka jelentem, a század parancsára felsorakozott!”

Abban az esetben, ha a rendőrt az előjáró név szerint ismeri, a jelentést, vagy jelentkezést röviden (a név és rendfokozat említése nélkül) kell megtenni. Például: „Hadnagy úr! Jelentem, parancsára megjelentem!”, vagy „Főhadnagy asszony! A parancsot végrehajtottam!”, illetve „Őrnagy úr! Jelentkezem!”

Az előjáró a jelentés (jelentkezés) idejére álljon vigyázz állásba és fogadja a tiszteletadást. Munka közben (irodában, tanteremben, szolgálati helyiségben, gépkocsin, stb.) az előjáró felállás nélkül is fogadhatja a jelentést.

Foglalkozáson az oktató által feltett kérdésre a választ jelentés formájában „Vigyázz” állásban (tisztelgés nélkül) kell megtenni.

Az egyenruhában lévő alárendelt vagy alacsonyabb rendfokozatú az előjárót (feljebbvalót) jelentkezés, találkozás esetén szóban önállóan, előre nem üdvözölheti.

Az előjáró vagy feljebbvaló szóbeli üdvözlésére az üdvözlés megismétlésével kell válaszolni. Például: Előjáró (feljebbvaló) üdvözlése: „Jó reggelt (napot, estét) kívánok!”, alárendelt, alacsonyabb rendfokozatú válasza: „Jó reggelt (napot, estét) kívánok!” Elváláskor a „Viszontlátásra!” köszöntésre „Viszontlátásra!” szóval kell válaszolni.

Ha a rendőr a második sorból lép ki, akkor tegye bal kezét könnyedén (de észrevehetően) az előtte álló vállára (jelezze a kilépési szándékát). Erre a jelzésre az elől álló rendőr bal lábbal tegyen egy fél lépést előre és a jobb láb zárása nélkül lépjen még egy lépést jobbra, zárja a bal lábát, engedje át az alakzataból kilépőt, majd a lépések fordított sorrendjében lépjen vissza eredeti helyére.

A harmadik, negyedik sorból történő kilépés esetén a kilépést és a visszalépést ugyancsak a fentiekben meghatározott módon kell végrehajtani, azonban az oldalra történő lépést a jelzéseket követően, a visszalépést pedig az első sorban álló rendőrhöz igazodva egyszerre kell végrehajtani.

Amikor a rendőrnek oszlopból kell kilépnie, a közelebbi szárny felé oldalt lépjen ki. A kilépés előtt forduljon a közelebbi szárny felé, a mellette álló rendőr pedig tegyen egy lépést oldalt, majd a láb zárása nélkül lépjen egy lépést hátra, engedje ki az alakzataból kilépő rendőrt, ezt követően a lépések fordított sorrendjében lépjen vissza helyére.

A rendőr alakzatba történő visszaléptetésére a „Lépjen bel!” vezényszót kell adni. Erre a vezényszóra a rendőr forduljon az előjáró felé, teljesítsen tiszteletadást, forduljon a menetirányba és lépjen vissza a helyére.

7.2.5. ALAKI FOGÁSOK ÁLLÓHELYBEN ÉS MENET KÖZBEN EGYÉNILEG, FEGYVER NÉLKÜL

7.2.5.1. Fordulatok álló helyben

A fordulatokat álló helyben két ütemben a «Jobbra át!», «Balra át!» és a «Hátra arc!» vezényszóra kell végrehajtani. A jobbra és a balra át negyed- (90°), a hátra arc pedig félkörnek (180°) megfelelő fordulat.

A fordulatokat az alábbiak szerint kell végrehajtani:

- a) Első ütem: a vezényszó végrehajtást elrendelő („át!”, illetve „arc!”) részére a rendőr helyezze át testsúlyát a fordulat irányával megegyező láb sarkára és az egész test határozott, gyors lendítésével forduljon a fordulat irányával megegyező láb sarkán és a másik láb talpizmán az elrendelt irányba, közben a karokat tartsa a testhez zárva, a térdeket pedig nyújtva.
- b) Második ütem: keményen, a legrövidebb úton zárja a lábát és álljon „Vigyázz” állásba.

A „Jobbra át!”-ot a jobb láb sarkán és a bal láb talpizmán kell végrehajtani.

A „Balra át!” végrehajtásakor a rendőr a bal láb sarkán és a jobb láb talpizmán forduljon meg.

A „Hátra arc!” fordulatot a rendőr balra kezdve, a bal sarkán és a jobb láb talpizmán hajtsa végre. A fordulat mértékét és az egyensúlyi helyzet fenntartását a jobb lábbal szabályozza úgy, hogy az új arcvonalba jutva jobb lábbelijének hegyét kissé hátra és oldalt egy fél lépésre, egy lépésütem idejére helyezze a földre. Az ütemek között ugyancsak egy lépésütem szünetet kell tartani.

15. ábra: Fordulatok álló helyzetben

7.2.5.2. Mozgásmódok

A mozgás történhet: rendes lépésben, rövid lépésben, gyors lépésben, helybenjárásban, díslépésben, lassú díslépésben, lassú futásban, futásban és helybenfutásban.

A menetütem lassú díslépésben 50-60, díslépésben 104-108, rendes lépésben, rövid lépésben, helybenjárásban 110-115, gyors lépésben 130-150, lassú futásban, helybenfutásban 150-160, futásban 165-180 lépés percenként.

A lépés hossza rövid lépésben 50-60 cm, rendes lépésben, gyors lépésben, díslépésben és lassú díslépésben 70-80 cm, futásban 85-90 cm.

A menetet „Lépés indulj!” vezényszóra kell megkezdeni. A vezényszó figyelmeztető „Lépés” részére a rendőr dőljön kissé előre, helyezze testsúlyát a jobb lábára, őrizze meg az egyensúlyát, a vezényszó végrehajtást elrendelő „indulj!” részére pedig lépjen ki keményen bal lábbal.

A rendőr lépésben felemelt fejjel, egyenes testtartással, a lábfej megfeszítése nélkül meneteljen; alakzatban, díszelgések alkalmával karjait nyújtott ujjakkal mozgassa a test mellett a lépés ütemére - a mellzseb alsó szélének magasságáig tenyérrel a test felé, a test előtt egy tenyérnyire és lendületesen nyújtsa hátra. A rendőr alakzaton kívül, a kezét enyhén behajlított ujjakkal a derékszík magasságáig, tenyérrel a test felé, a test előtt egy tenyérnyire mozgassa.

Menet közben a „Vigyázz!” vezényszóra a rendőr - a vezényszót követő bal láb földre helyezésével kezdve - díszlépésben folytassa a mozgást. Díszlépésben a rendőr a rendes lépés menetüteme szerint tért nyerően meneteljen. Felső testét csípőből emelje ki. Lábat térdben kissé hajlítsa meg, leszorított lábfejét - közel a földhöz - a testsúly előrehelyezése mellett gyorsan hozza előre, majd lábát kinyújtott térdrel a földtől 5-10 cm-re felemelve leszorított lábfejjel, teljes talppal keményen helyezze a földre, ezzel egyidőben hátul levő sarkát emelje meg. Karjait tartsa természetesen nyújtva a teste mellett, tenyerét nyújtott ujjakkal fektesse a combjára úgy, hogy a középső ujak a nadrág varrását érintsék. Menet közben fejét és törzsét tartsa egyenesen, tekintete kissé felfelé és előre, nagyság szerint történő sorakoztatás esetén az előtte haladó rendőrök fejének legmagasabb pontjára irányuljon. A lassú díszlépés a fent leírtaktól csak ütemében tér el.

Az alegységnek díszlépésben kell menetelnie „Vigyázz!” vezényszót követő bal láb földre helyezésével kezdve a «Pihenj!» és az alegység „Szakasz!” („Század!”) megszólítás után az „Állj!” vezényszóig.

A „Jobbra (balra) nézz!” vezényszót követően a bal láb földre helyezésével egyidőben a rendőr vesse fejét az elrendelt irányba. A rendőr önállóan - a vezénylő parancsnok kivételével - soha sem megy díszlépésben.

A futást álló helyből és menet közben a „Futás Indulj!” vezényszóra kell megkezdeni.

A rendőr a figyelmeztető „Futás” vezényszóra állóhelyben kissé dőljön előre, könyökét húzza hátra, karjait félig hajlítsa be. A vezényszó végrehajtást elrendelő „Indulj!” részére bal lábbal kezdje meg a futást, behajlított karjait mozgassa szabadon előre és hátra, a futás ütemére.

Menet közben a vezényszó figyelmeztető részére a bal láb földre helyezésével egyidőben a karokat vigye hátra, a könyökét félig hajlítsa be, az „indulj!” vezényszót követően bal lábbal kezdje meg a futást. Futásból lépésre való áttérésre a „Lépés!” vezényszót kell adni a jobb láb földre helyezésekor. A vezényszó után a rendőr fusson még 3-4 lépést - fokozatosan lassítva -, majd a bal láb kemény földre helyezésével kezdve, rendes lépésben meneteljen tovább.

A helybenjárást (futást) állóhelyben és menet közben a „Helybenjárás (helybenfutás) indulj!” vezényszóra kell végrehajtani. Erre a vezényszóra a rendőr kezdje még a helybenjárást (futást) bal lábbal. A lábát 15-20 cm-re emelje fel a földtől, lábfejét kissé leszorítva, először a lábujjhegy, majd a teljes talp érje a földet, karjait nyújtott ujjakkal mozgassa a lépés ütemére - a lábakkal ellentétesen - a mellzseb alsó szélének magasságáig tenyérrel a test felé, test előtt egy tenyérnyire és lendületesen nyújtsa hátra (helybenfutásnál a karok mozgása megegyezik a futásnál leírtakkal).

„Rendes lépés!” vezényszóra - melynek a végrehajtást elrendelő „lépés!” részét a jobb láb földre helyezésével egyidőben kell adni - a rendőr bal lábbal történő kemény kilépés után rendes lépésben meneteljen.

A menetet „Állj!” vezényszóra kell beszüntetni. Például: „Péteri törzsőrmester! (vagy szakasz!) Állj!» A vezényszó végrehajtást elrendelő részét a jobb láb földre helyezésével egyidőben kell adni. Erre a rendőr bal lábbal tegyen még egy rövid kemény lépést, majd a legrövidebb úton gyorsan és keményen zárja a jobb lábát és álljon vigyázzállásba.

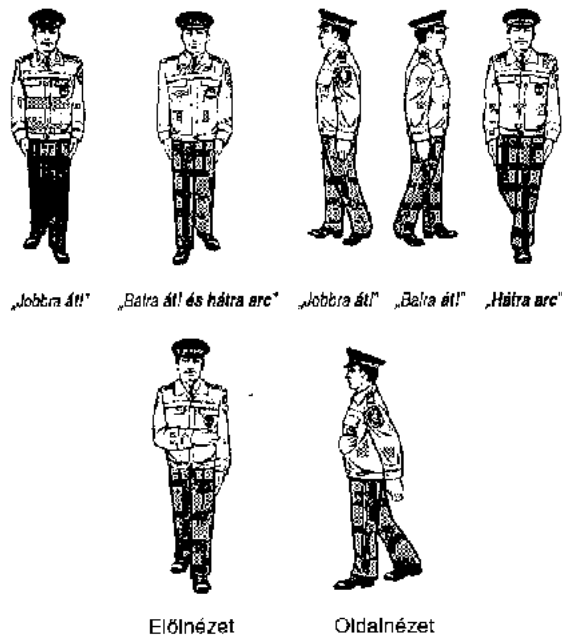
Az alegységek néhány (3-4) lépésre történő helyváltoztatását a következő vezényszóval kell elrendelni. Például: „Első szakasz! 3 lépést előre (hátra, jobbra, balra) lépj!” Erre a vezényszóra a rendőrök lépjenek a meghatározott helyre és külön vezényszó nélkül álljanak meg. Az oldalirányú mozgást, fordulat nélkül kell végrehajtani, a lábat pedig minden lépés után zárni kell.

7.2.5.3. Fordulatok menet közben

Menet közben a fordulatokat három ütemben a „Jobbra át!”, „Balra át!”, és „Hátra arc!” vezényszóra kell végrehajtani. A vezényszó végrehajtást elrendelő részét a „Jobbra át!”-nál a jobb lábra, „Balra át!” és „Hátra arc!” végrehajtásakor pedig a bal lábra kell adni.

A fordulatokat - a vezényszó végrehajtást elrendelő részére - az alábbiak szerint kell végrehajtani:

- Első ütem: a rendőr lépjen még egy kemény fél lépést előre („Jobbra át!”-nál a bal, „Balra át!” és „Hátra arc!” végrehajtásakor pedig a jobb lábbal), karjait zárja szorosan a test mellé, testsúlyát helyezze az elől levő lábra, emelje fel a hátul levő lába sarkát, térdeit nyújtsa ki és nézzen egyenesen előre.
- Második ütem: a vállak határozott és gyors lendítésével forduljon az elrendelt irányba („Balra át!”-nál és „Hátra arc!”-nál egyaránt balra) mindkét láb talpizmán.
- Harmadik ütem: lépjen ki keményen a bal lábbal, ezzel egyidőben jobb karját lendítse előre, bal karját pedig hátra, majd meneteljen rendes lépésben az új irányba, miközben karjait mozgassa a rendes lépésnél leírtak szerint.

16. ábra: Fordulatok menet közben

7.3. AZ EGYENRUHA VISELÉSÉNEK SZABÁLYAI

A hivatásos állomány tagja szolgálati feladatait az öltözködési szabályzatban előírtaknak megfelelően, a rendvédelmi szervnél rendszeresített egyenruhában vagy polgári ruhában látja el. Az egyenruha viselése a rajta elhelyezett szolgálati jelvénnel együtt igazolja a rendvédelmi szerv hivatásos állományába tartozást.

Az egyenruha: a rendvédelmi szervnél rendszeresített, miniszteri rendeletben meghatározott egységesen megállapított formájú és színű öltözet, amelynek célja az egyenruhát viselő más szervek, valamint a külön-

böző országok rendőrségeinek egymástól való megkülönböztetése, illetve a rendőrséghez tartozás könnyű felismerhetősége. A hivatásos állomány tagja szolgálati feladatait az öltözködési szabályzatban előírtaknak megfelelően, a rendvédelmi szervnél rendszeresített egyenruhában vagy polgári ruhában látja el. Az egyenruha viselésére a rendvédelmi szerv hivatásos állományának tagjain kívül a törvényben meghatározott feltételekkel a nyugállományba helyezett rendvédelmi szerv egykori tagja is jogosult. Az állománytáblázat tartalmazza, hogy melyik szolgálati beosztást milyen szolgálati öltözetben kell ellátni.

A hivatásos állomány tagjait:

- a) egyenruhás,
- b) vegyes ruhás,
- c) polgári ruhás normatípusokba kell besorolni.

Az öltözet viselési alkalom szerint:

- szolgálati öltözet: a hivatásos állomány napi szolgálati tevékenysége során viselt ruházata;
- gyakorló öltözet: a hivatásos állomány napi szolgálati és gyakorló feladatok ellátásakor, valamint meghatározott alkalmakkor viselt ruházata;
- társasági (ünnepi) öltözet: a hivatásos állomány alkalmi ruházata nemzeti ünnepeken, kiemelkedő állami, rendőrségi, társadalmi ünnepeken, rendezvényeken, illetve jelentős családi események alkalmával, valamint elrendelés alapján más alkalmak esetén viselt ruházata;
- speciális szolgálati öltözet: a hivatásos egyen-, vegyes- és polgári ruhás állomány
- speciális szolgálati feladatainak ellátásához szükséges - a szolgálati öltözettől eltérő feladatorientált ruházata, amely lehet: motoros, vízirendészeti, lovas, kutyavezetői, bűnügyi technikai, baleseti helyszínelő, kerékpáros.
- díszöltözet: a Készenléti Rendőrség Zenekarának, valamint a Készenléti Rendőrség díszegységének ruházata állami, katonai, rendőri és társadalmi rendezvények esetén, továbbá a díszőrség öltözete jelentős családi eseményeken;
- formaruházat: meghatározott alkalomra, vagy csak alkalmilag hordott egyforma ruha;
- munkaruházat: a munkáltató által kiadott nagyfokú szennyeződéssel vagy a ruházat jelentős mértékű kopásával járó munkakörökben viselt ruházat;
- védőruházat: amelynek célja a testi épséget, egészséget károsító körülmények elleni védelem biztosítása, illetve közegészségügyi vagy szolgálati érdekből egyéni védőfelszerelésekről történő gondoskodás;

Viselési időszak szerint az egyenruha

- a) nyári,
- b) téli, és
- c) átmeneti öltözet.

A viselési időszakok:

- a) nyári időszak: június 1-jétől szeptember 15-ig,
- b) téli időszak: december 1-jétől március 15-ig,
- c) átmeneti időszak: március 16-tól május 31-ig és szeptember 16-tól november 30-ig tart.

Megengedett (nem rendszeresített) ruházat:

- a) napszemüveg (fekete-, arany- vagy ezüstsínnú kerettel);
- b) gyógycipő (fekete, díszítő elemektől mentes, a rendszeresített félcipőéhez hasonló fazonú).

Az egyenruha viselésére jogosult csak a rendszeresített egyenruházati felszerelést viselheti. A szolgálati előjáró köteles ellenőrizni, hogy a rendőr által viselt ruházat állapota megfelelő-e, a ruházat tiszta-e. A szolgálati előjáró gondoskodik arról, hogy az állomány szolgálati öltözetét és felszerelését megfelelő körülmények között, a szolgálati helyén tudja tárolni.

Nem engedélyezett;

- a) az egyenruha viselése a rendőrségen kívül létesített munkaviszony vagy más kereső foglalkozás során, továbbá magáncélú külföldre utazás alkalmával;
- b) egyenruházati cikkek polgári ruházati cikkekkel történő vegyes viselése;
- c) a rendőrség tekintélyét sértő, ízléstelen, kopott, gyűrött, koszos ruházat viselése;
- d) az egyenruházati és felszerelési cikkeknek a jóváhagyott szabványtól bármilyen eltérést okozó megváltoztatása vagy átalakítása, a méretes ruházatoknak az előírástól eltérő formában való elkészíttetése;
- e) a jelzéseknek, díszítőelemeknek, jelvényeknek és kitüntetéseknek a Szabályzat 6. számú mellékletében meghatározottaktól eltérő viselete;
- f) a normákból kivont vagy nem rendszeresített ruházati cikkek viselése;
- g) az öltözködési rendszabályok önkényes leegyszerűsítése, az egyenruha – a Szabályzatban meghatározottakon túli – könnyítése;
- h) a közterületen gyalogosan (kerékpárral) történő szolgálat ellátásakor – kivéve a halasztást nem tűrő kényszerítő eszköz alkalmazásakor – a sapka levétele;
- i) szolgálaton kívül munka-, illetve védőruházat, formaruházat, speciális szolgálati egyenruha viselete;
- j) egyenruha viselete a beosztásából felfüggesztett személyi állomálynak.

Öltözeti könnyítések

A szolgálati követelmények figyelembevételével mind az egyenruházati, mind a polgári ruházati cikkek viselésénél megengedhetők. A rendőr (előjárójának engedélyével) télen az időjárási viszonyoktól függően a téli sapkáját lehajtva, a kabát gallérját felhajtva viselheti.

A rendőr kerékpáron történő közlekedés vagy közlekedési baleset helyszínén történő intézkedések közben – ha azt a körülmények (szolgálati feladat jellege, időjárás stb.) indokolják - a sapkáját leveheti. Az öltözeti könnyítésre okot adó körülmények megszűnését követően a könnyítést meg kell szüntetni.

Vonaton, távolsági autóbuszon, hajón, repülőgépen, zárt fülkében egyenruhában utazó hivatásos állományú nagy melegben a zubbonyát, kabátját kigombolhatja, lecipzárázhatja, illetve leveheti, valamint nyakkendőjét és sapkáját leveheti, kivétel, ha a járművön ellenőrzés céljából tartózkodik. Az utazás befejezése előtt ezeket a könnyítéseket meg kell szüntetni.

A saját tulajdonban lévő járművet egyenruhában vezető, illetve a járműben egyenruhában utazók a zubbonyukat, kabátjukat kigombolhatják, levehetik, valamint nyakkendőjüket és sapkájukat levehetik. A járműből történő kiszállást követően ezeket a könnyítéseket meg kell szüntetni. A szolgálati járműben tartózkodók a járműparancsnok engedélyével könnyíthetnek öltözetükön. A Szabályzat vonatkozó pontjában meghatározott – az egységes öltözködés elrendelésére jogosult – parancsnok nyáron a rendőri objektum egész területén engedélyezheti az egyenruhát viselő személyi állomány részére a sapka nélküli mozgást.

Gyakorló feladat közben a szolgálati előjáró engedélyével a sapkát, kabátot, zubbonyt, nagy melegben az inget, valamint a rendőri objektum gyakorlóterén az atlétatrikót levehetik. Munkavégzés során a munka jellegének megfelelően a szolgálati előjáró egyedileg szabályozza a könnyítéseket.

A kiképzés, oktatás, továbbképzés időtartamára az azonosító jelvény viselése nem kötelező. A speciális szabályt kivéve nem lehet az azonosító jelvény viselését mellőzni, amennyiben az egyenruhás rendőr állami, közhatalmi jogosítványok gyakorlásával összefüggő tevékenységet végez.

Amennyiben a **speciális feladatot ellátó állomány** egyenruháján, védőruháján (különösen a gyakorló öltözeten, a csapatszolgálati tevékenységet ellátó állomány által viselt védőfelszerelések miatt) nem biztosítható az azonosító jelvény elhelyezése, úgy más, megfelelő módon gondoskodni kell az állomány egyes tagjainak egyedi azonosíthatóságáról. Ennek érdekében a védőfelszerelésen (bevetési sisakon) vagy az egyenruhán jól látható módon egyedi azonosításra szolgáló jelzést kell elhelyezni.

A beosztottak **kifogástalan öltözetéért**, az öltözködési szabályok betartásáért és betartatásáért a **közvetlen szolgálati elöljáró a felelős**. Az elöljáró köteles ellenőrizni, hogy a beosztott állomány ruházata megfelel-e az adott szolgálati követelményeknek, illetve a szervezet jellegének.

Rendszeres ellenőrzésekkel meg kell követelni, hogy a ruházat mindig jó állapotú, tiszta és kulturált legyen. Az egyenruha nem megfelelő minősége, illetve hiánya esetén az elöljáró meghatározza a ruházat cseréjét, pótlását.

A szolgálati igazolvány és szolgálati jelvény.

A hivatásos állomány tagját el kell látni a rendvédelmi szervhez tartozást és a szolgálati jogosultságokat igazoló szolgálati igazolvánnyal és szolgálati jelvénnel.

A szolgálati igazolvány a rendvédelmi szerv hivatásos állományába tartozáson túl – a miniszter által meghatározottak szerint – igazolhatja a hivatásos állomány tagjának;

- a) fegyverviselési jogosultságát, valamint
- b) intézkedési jogosultságát.

8. A KÖRNYEZET-, MUNKA- ÉS EGÉSZSÉGVÉDELEM

Ezen fejezetben szót ejtünk az egészséges életmódról, amely nélkülözhetetlen a hivatásosok számára a szolgálat ellátáshoz. Megismerkedünk a legfőbb munkavédelmi fogalmakkal, hogy felismerhessük a legfőbb baleseti veszélyforrásokat. Ezt követően összefoglaljuk azokat az ismereteket, melyek szélsőséges helyzetben bármelyik állampolgár számára szükségesek ahhoz, hogy segíteni tudjon. Segítségnyújtásra mindenki köteles, ha olyan körülményt észlel, mely más vagy mások életét, testi épségét veszélyezteti! Az erre vonatkozó törvényi kötelezés éppen ezért így szól: „Nyújts tőled elvárható segítséget sérült vagy más módon bajbajutott személy részére!” Az ezt elmulasztókat a törvény büntetéssel fenyegeti. Ezek a helyzetek nagyon sokfélék lehetnek, és sokféle beavatkozást igényelhetnek. A segítségnyújtó személye is ugyanígy eltérő lehet, és nem várható el mindenkitől ugyanaz a cselekvés. Az elsősegélynyújtás ismereteinek oktatásával annak a bizonyos „tőle elvárhatóság”-nak a határait próbáljuk szélesíteni.

8.1. AZ EGÉSZSÉG ÉS AZ EGÉSZSÉGES ÉLETMÓD

Naponta használjuk a fogalmat: jó életminőség, megfelelő életminőség, de vajon tudjuk-e pontosan, hogy ez mit takar? Amennyiben tudjuk a lényegét alkalmazzuk-e? Van-e rá egyáltalán pontos recept? Talán a következő meghatározás mutatja meg az életminőség lényegét;

Azon fizikai és pszichológiai jellemzők összességének tekinthetők, amelyek meghatározzák, hogy egy adott személy mennyire érzi magát egészségesnek, és mekkora örömet talál tevékenységeiben és életvezetésében. Az egészség meghatározó az életminőség szempontjából. A beteg, vagy valamilyen fogyatékossgal élő személy életminősége nem azonos az egészségesével. Az egészség felfogható a testi, lelki és szociális jólétállapotaként. Az egészség egy nap mint nap dinamikusan változó állapot melyet számos tényező meghatároz, így a makro és mikro környezetünk (család, iskola, munkahely), a társadalmi helyzetünk, a társadalom berendezkedése, szociális intézkedések, öröklött tulajdonságaink, szokásaink. Ha az egészség egyensúlya megbomlik, valamilyen okból betegség keletkezhet. Az egészségi állapot külső és belső viszonyok összessége, melyek között a személy él és amelyek hosszabb, rövidebb ideig jellemzik.

Az egészségmegőrzés olyan aktív folyamat mely során egészségünket megtartjuk és képesek vagyunk fejleszteni. Az egészségkultúra az egészség megőrzésére és fejlesztésére irányuló egységes cél és eszközrendszer a hozzá kapcsolódó magatartással együtt, tehát maga az életmód ahogy élünk a mindennapokban. Az egészségi állapot és az életmód szoros kölcsönhatásban állnak. A rendszeres testmozgás a helyes táplálkozás, a higiéné, a káros tényezők elkerülése mind hozzátartozik az egészséges életmódhoz. A helyes életmódra nevelést már gyermekkorban el kell kezdeni.

Az életmód azoknak a körülményeknek, külső, belső tényezőknek, szokásoknak az összessége, amelyek jellemzőek ránk, amelyek között élünk. A helyes életmód az, amely mellett megőrizhetjük és fenntarthatjuk testi, lelki egészségünket. Az egészséges életmód kialakításának célja a lakosság egészségi állapotának hosszú távú javítása. Mivel az életmód szokásokon alapul, és ezek megváltoztatása éveket, gyakran évtizedeket vesz igénybe, semmilyen program nem képes egyik napról a másikra látványos eredményeket felmutatni. Amennyiben sikerül bizonyos kedvező viselkedési elemeket beépíteni az emberek nagyobb részének életvitelébe, ennek egészségre gyakorolt hatása csak egy-két évtized múltán fog megjelenni az egészségi állapot általános javulásában. Egyre több betegség vezethető vissza az egészségkárosító szenvedélyekre és devianciákra.

8.2. MUNKA- ÉS BALESETVÉDELEM

Az Alaptörvény meghatározásából következik, hogy a hazánk területén munkát végzőknek joguk van a biztonságos, egészséges munkafeltételekhez.

Munkavédelem

Azon jogi, szociális, gazdasági, szervezési, műszaki, valamint egészségügyi előírások, szabályok és intézkedések rendszere, melynek alapvető célja a biztonságos munkavégzés feltételeinek megteremtése, fenntartása, a dolgozók egészségének, munkaképességének megóvása. Ezek megteremtése, állandó fenntartása a munkáltatót terheli, bár ennek érdekében a munkavállalónak is együtt kell működnie.

Biztonság, munkabiztonság

Ebből a szempontból a munkafolyamatban részt vevők védettségének mértéke. Az előbbiből adódóan a munkafolyamat lehetséges veszélyeinek, ártalmainak a dolgozókra gyakorolt hatásának még az elviselhető mértékre való korlátozása.

Veszélyhelyzet

A veszélyforrás és az érintett dolgozó személyes cselekedetének egyesülése során kialakuló/kialakulható olyan szituáció, amely még nem vezet törvényszerűen balesethez, mivel valamilyen objektív véletlen, avagy tudatos emberi beavatkozás megakadályozhatja azt.

Veszélyes létesítmény, munkafolyamat, munkahely

Olyan létesítmény, munkafolyamat, munkahely, ahol vagy amelynél adott munkavállalók egészsége, testi épsége megfelelő védelem prezentálása nélkül súlyos károsító hatásnak lehet kitéve.

Munkára alkalmas (szolgálatképes) állapot

Az érintett dolgozó, munkavállaló olyan pszichikai, fizikai, egészségügyi állapota, amely lehetővé teszi számára a saját és mások testi épségét megőrző munkavégzést.

Biztonsági előírás(ok)

Azon előírások, intézkedések, szabályok összessége, amelyek megteremtésével, állandó fenntartásával a munkabaleset bekövetkezése megelőzhető, vagy ennek valószínűsége még elviselhető mértékre korlátozható.

A munkavédelmi ismereteket legalább évenként, munkavédelmi oktatás keretein belül fel kell eleveníteni. A munkavállaló jogosult megtagadni a munkavégzést, ha azzal életét, egészségét vagy testi épségét közvetlenül, és súlyosan veszélyeztetné. Ugyanígy meg kell tagadnia a munkavégzést, ha a munkáltató utasításának teljesítésével másokat közvetlenül és súlyosan veszélyeztetne. Ilyen veszélyeztetésnek minősül különösen a szükséges védőberendezések, egyéni védőeszközök működésképtelensége, illetve hiánya. Rendőri, rendvédelmi feladatok végrehajtása esetén azonban ez a munkavédelmi törvényben megfogalmazott szabály csak meghatározott korlátokkal alkalmazható.

Amennyiben rendvédelmi szerv hivatásos állományú tagja szolgálati feladata teljesítése során az egészségét, biztonságát fenyegető súlyos és közvetlen veszélyhelyzet alakul ki, jelentéstételi kötelezettség mellett elöljárója utasítása szerint köteles eljárni. A munkavállaló jogosult megkövetelni munkáltatójától az egészséget nem veszélyeztető és biztonságos munkavégzés feltételeit, a veszélyes tevékenységhez a munkavédelemre vonatkozó szabályokban előírt védőintézkedések megvalósítását, a biztonságos munkavégzéshez szükséges ismeretek rendelkezésére bocsátását, a betanuláshoz való lehetőség biztosítását, a munkavédelmi szempontból szükséges felszerelések, munka- és védőeszközök, az előírt védőital, valamint tisztálkodó szerek és tisztálkodási lehetőség biztosítását.

A rendvédelmi szerv tagjaira speciális munkavédelmi szabályok vonatkoznak, hiszen rendkívüli munkavégzési körülmények között saját életük, egészségük, testi épségük veszélyeztetése esetén is kötelesek a szolgálati előjáró utasításait – ha azzal bűncselekményt nem valósít meg – végrehajtani, a szolgálatot ellátni. Rendkívüli munkavégzési körülménynek minősül minden olyan helyzetben történő munkavégzés vagy szolgálatteljesítés, amely az adott szakterületen a feladat végrehajtását általában jellemzőtől eltérő körülmények között történő munkavégzés, feladatellátás vagy szolgálat-teljesítés. Így különösen az életmentési, tűzoltási, műszaki mentési, katasztrófa- és kárelhárítási tevékenység, közvetlen baleseti veszély elhárítása, ismeretlen veszélyforrás esetében történő beavatkozás, szélsőséges klimatikus viszonyok, fegyverhasználat, fegyveres akció végrehajtása, rendkívüli esemény felszámolása között történik. A fenti szabályok betartása, a legnagyobb gondosság ellenére is előfordulhatnak sajnos balesetek. De, mik is azok a balesetek? Baleset, az emberi szervezetet ért olyan egyszeri külső hatás, amely a sérült akaratától függetlenül, hirtelen vagy aránylag rövid idő alatt következik be és sérülést, mérgezést vagy más (testi, lelki) egészségkárosodást, illetőleg halált okoz. A rendőrség, vagy más rendvédelmi szerv munkavállalóját, a szolgálat ellátása során, illetve munkaidőben számos veszélyforrás, baleseti kockázat fenyegeti. Veszélyforrásnak tekintjük a munkavégzés során vagy azzal összefüggésben jelentkező minden olyan tényezőt, amely a munkát végző vagy a munkavégzés hatókörében tartózkodó személyre veszélyt vagy ártalmat jelenthet.

8.3. ELSŐSEGÉLYNYÚJTÁSI ISMERETEK

8.3.1. AZ ELSŐSEGÉLYNYÚJTÁS FOGALMA

A segítségnyújtás természetesen nem jelent minden esetben elsősegélynyújtást, hiszen erre sem lehet mindenki képes főként, ha nem rendelkezik ilyen ismeretekkel. Sok esetben már az is elég, ha az érintett telefonon segítséget kér a bajbajutotthoz, így elindítja azt az eseményláncot, mely a veszélyhelyzet elháríthatását lehetővé teszi.

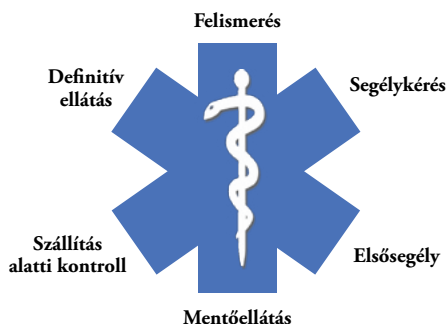
Az elsősegélynyújtás legfontosabb alapelve: ***ha nem tudod biztosan hogyan segíthetsz, akkor ne tegyél semmit, mert inkább ne árts!*** Mindezekből adódóan az elsősegélynyújtás meghatározása: **Az elsősegély olyan azonnali segítségnyújtás vagy beavatkozás, amelyben a sérült részesül valamely sérülése vagy hirtelen egészségkárosodása miatt a mentők, orvos, vagy más ellátásra képes személy megérkezése előtt, mely a baleset vagy hirtelen egészségkárosodás közvetlen körülményeinek elhárítására és az állapot további romlásának feltartóztatására irányul.**

Korunkban az okoseszközök terjedésének köszönhetően szinte bárhol, bármilyen információ elérhető, így az elsősegélynyújtásra vonatkozó ismeretek is. Vannak olyan weboldalak, melyek a laikusok számára is érthetően tartalmazzák azokat az ismereteket, melyeket sürgős esetben alkalmazni kell. Természetesen mindent, csak a „Ne árts!” alapelv pontos betartása mellett.

8.3.2. AZ ELSŐSEGÉLYNYÚJTÁS CÉLJA

Az elsősegélynyújtás célja a segítség adása addig, amíg a szakszerű segítség meg nem érkezik. A laikus elsősegélynyújtónak nem gyógyítani kell, hanem csökkentenie kell a baleset, vagy rosszullét következményeit, lehetőleg megelőzni a további állapotromlást. Összefoglalva hármas célnak kell megfelelnie:

- életmentés;
- további egészségkárosodás megelőzése;
- a gyógyulás elősegítése.

17. ábra: a „Konstantin-kereszt”

A sürgősségi ellátás szimbólumaként régóta elfogadott úgynevezett „Konstantin-kereszt” hat ága az ellátás egyes részfázisait szemlélteti. A Konstantin-keresztnek az óramutató járásával megegyező első három ága – felismerés, segélykérés, elsősegély – a laikusokra is vonatkozik, míg utolsó három ága kifejezetten az egészségügyi dolgozókra. Az első három ágból is látható, hogy az elsősegélynyújtás nem feltétlenül jelent azonnali beavatkozást.

Az egyes lépések egymás után és egymásból következnek, alkalmazásuk a bajbajutott jobb élet kilátásait adja meg.

8.3.4. AZ ELSŐSEGÉLYT NYÚJTÓ KÖTELEZETTSÉGEI ÉS FELADATAI

A Konstantin-kereszt lépéseiből következően, azokat részletesebben kifejtve az elsősegélynyújtó kötelezettségeit így foglalhatjuk össze:

- a helyzet gyors és biztonságos felmérése,
- a sérülés vagy betegség mibenlétének lehetőség szerinti megállapítása,
- segítségkérés,
- az ellátás során mindig ügyeljen a biztonságra, használjon eldobható kesztyűt,
- a halaszthatatlan és helyes beavatkozások fontossági sorrendnek megfelelő elvégzése,
- intézkedés a sérült kórházba szállítására,
- a sérült állapotának figyelemmel kísérése, ápolása a megfelelő személynek történő átadásáig.

A fenti kötelezettségekből eredően az elsősegélynyújtónak az alábbi feladatokat kell a gyakorlatban megvalósítania:

- a helyszín felmérése (tájékozódás),
- értesítés, segítség kérése,
- a helyszín biztosítása,
- elsősegélynyújtás vészhelyzetben.

8.3.5. EGYES ELSŐSEGÉLYNYÚJTÁS SORÁN ALKALMAZOTT TECHNIKÁK

8.3.5.1. Stabil oldalfekvő helyzet

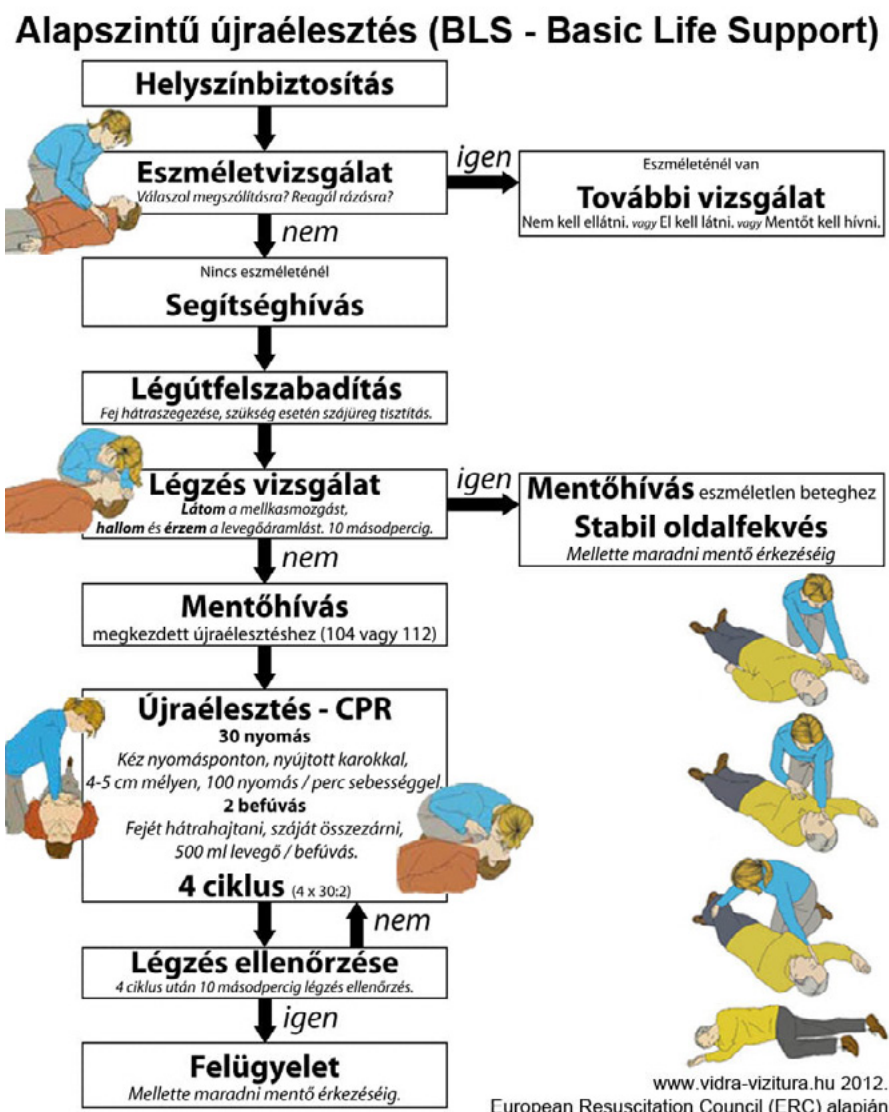
Ha nincs kizáró ok (például gerincsérülés) oldalára kell fordítani az eszméletlen sérültet. A beteg mellett a dereka magasságában kell elhelyezkedni. Kezünket csúsztassuk a térdhajlat alá, a lábakat magunk felé döntve húzzuk fel, így a törzs és a csípő megemelkedik. Távolabb eső karját könyökhajlatnál megfogva húzzuk a törzs alá. A másik kezét a vállra kell helyezni. Vállnál vagy felkarnál, valamint a lábknál fogva egyszerre

fordítsuk a sérültet, de a holtpontra tartsuk meg, hogy ne csapódjon a talajhoz. Döntsük tovább a testet, hogy a könyök a földre kerüljön és folytassuk a fej igazításával. Emeljük meg a fejet, húzzuk alá a sérült kezét (a tenyér a talaj felé nézzen) és hajtsuk hátra a fejet, az arc kissé a talaj felé forduljon. A sérült karját, amin fekszik, vállnál és felkarnál fogjuk meg, óvatosan fejtsük ki a vállat és húzzuk hátrébb a kart. Lábát, ami felül helyezkedik el nyújtsuk ki, az alatta lévő behajlítva marad. Végül ellenőrizzük a fej helyes elhelyezkedését. Szükség esetén az oldalára fordított sérült rövid időre magára hagyható.

8.3.5.2. Az újraélesztés módszere (BLS - Basic Life Support)

Az újraélesztés (reszuszcitáció, reanimáció) az a folyamat, amellyel a kiesett légzést, vérkeringést vagy akár mindkettőt egy időben megpróbáljuk újraindítani. Ennek előfeltétele annak megállapítása, hogy valóban beállt a klinikai halál, azaz a nyakon, a fejbiccentő izom és a gége között nem tapintjuk a nyaki főütőér lökületét.

Tilos megkezdeni az újraélesztést akkor, ha túl sok idő (több, mint 4-5 perc) telt a légzés, keringés leállása óta, ha az étellel összeegyeztethetetlen betegség vagy sérülés van, vagy ha a biológiai halál nyilvánvaló (ún. hullafoltok, hullamerevség stb.).

18. ábra: Az alapszintű újraélesztés és a stabil oldalfekvés

Mindenekelőtt nézzük át, **mikor alkalmazzuk az újraélesztést**, valamint mik azok a jelek, melyek megléte esetén készülünk fel az újraélesztés kivitelezésére. Ezek egy része a keringés (ritmuszavar)- illetve a légzés közvetlen kezelésével megszakíthatók, mások nem (a teljesség igénye nélkül):

- **Fuldoklás.**
- **A légzés kifejezett romlása** és/vagy jellegének és minőségének megváltozása („gasping” (zihálás), fuldoklás, ritka és szabálytalan, görcsös, zajos hörgés).
- **Sápadtság vagy szederjesség, hideg verejtékezés, a bőr hűvössé válása** (infarktus jele lehet).
- Nagy **mellkasi fájdalom**, vagy **tűrhetetlen súlyos** fejfájás.
- Szubjektív tünetek: **halálfélelem, nagy gyengeségérzet; megsemmisülés-érzés.**
- **Görcsroham,**
- **Hátraesett nyelv** (előzőleg hallott horkolás utalhat rá).
- **Idegentest aspiráció** (sípolás, bűgás, gurgulázás).
- **Rekeszruptúra** (bélhangok a mellkas felett).
- **Mellkasfali törés** (paradox légzés).
- **Légzőszervrendszer egyéb sérülései.**

Az újraélesztés elsődleges célja, bármínemű keringés- és légzésleállás esetén az életfontosságú szervek oxigénellátásának biztosítása befúvásos lélegeztetéssel és a mellkásra gyakorolt külső nyomás (kompresszió) segítségével, mesterségesen fenntartott keringéssel. Minden olyan esetben meg kell kísérelni az alap szintű újraélesztést, amikor az nem veszélyezteti a segítő(k) testi épségét, vagy életét, ha nincs a sérültnek az étellel összeegyeztethetetlen sérülése, ha nem végstádiumos, halálhoz vezető betegségben szenvedő egyén, valamint, ha nincs lemondó nyilatkozata.

A BLS főbb lépései

Az újraélesztésnek pontos algoritmus szerint kell történnie, mely az újraélesztés ABC-jének is nevezzük, amely a következőket takarja:

- (1) átjárható légutak biztosítása,
- (2) befúvásos lélegeztetés,
- (3) mellkaskompresszió alkalmazása

Amennyiben automata defibrillátor, azaz újraélesztő készülék áll a rendelkezésünkre, úgy a mellkaskompresszió megkezdését követően térjünk át annak alkalmazására. Nyissuk ki a gép fedelét, majd kövessük a hangutasításokat. A sokkgomb megnyomása előtt ügyeljünk arra, hogy senki ne érjen a beteghez, ezzel elkerülve az esetleges áramütés lehetőségét. Abban az esetben, ha a sokk leadása nem volt sikeres, folytassuk az újraélesztést. Általában egy perc elteltével a készülék utasítást ad, hogy ne érjünk a beteghez és újabb ritmusanalízist végezz. Mindaddig kövessük a készülék utasításait, amíg a mentők a helyszínre nem érnek.

8.3.6. EGYES JELLEMZŐ SÉRÜLÉSEK FELISMERÉSE ÉS ELLÁTÁSA

8.3.6.1. Az eszméletlen sérült elsődleges ellátásának gyakorlati feladatai

A szív és a vérerek képezik a keringési rendszert, amely folyamatosan működve ellátja a testszöveteket a vér által szállított oxigénnel és tápanyagokkal. A keringési rendszer hibás működése következtében az agy vérellátása – ezzel együtt az oxigénellátása is – csökken, ami ájuláshoz, eszméletvesztéshez vezethet.

8.3.6.2. Ájulás

Az ájulás (syncope, collapsus) hirtelen kialakuló, átmeneti eszméletvesztés, amely orvosi beavatkozás nélkül, spontán rendeződik. A test elveszti tartási képességét, az illető összeesik, ennek során nagy a sérülésveszély. A keringési rendszer hibás működésének okai lehetnek:

- a súlyos vérzés csökkentheti a keringési rendszerben lévő vér mennyiségét, melynek hatásra csökken a létfontosságú szervek oxigén ellátása;
- szervi megbetegedések okozzák a rendszer működésének zavarait;
- mérgezés (alkohol, gyógyszer, kábítószer, stb.) következtében a keringési rendszer működése felborul.

Eszméletvesztést okozhatnak többek között:

Sokkfolyamat, melynek jellemzői: gyors szapora pulzus, sápadt szürke bőr, feltűnő ajaksápadtság, hűvös nyirkos bőr, aprócseppes verejtékezés, a sérülttel nehezen vagy egyáltalán nem lehet kontaktust teremteni.

Elsősegély:

Sokkot kiváltó ok keresése, és felismerése után a sérült vízszintes állapotba helyezése úgy, hogy a fejet a törzsnél mélyebben kell elhelyezni. Lábakat emeljük meg és támasszuk alá. Ruházatát meglazítjuk azért, hogy a légzését megkönnyítsük. A test betakarása, a légzés és a pulzus folyamatos ellenőrzése mellett.

8.3.6.3. Koponyaűri vérzés

Koponyaűri vérzés¹⁹, ami a fejet ért ütés vagy agyvérzés következtében alakul ki. A tünetek mindkét esetben nagyon hasonlóak, mivel az erekből kijutó vér nyomást fejt ki az agyállományra.

Attól függően, hogy ez az agy mely területeit érinti, a tünetek lehetnek:

- látható sérülés a beteg koponyáján;
- a legjellemzőbb tünet az erős fejfájás;

Ez utóbbit az okozza, hogy koponyaűri vérzéskor vér kerül az agyat körülvevő csontos burok belsejébe, a kiömlő vér pedig sok helyet foglal el, roncsolja az agyállományt és térfogatánál fogva növeli a koponyán belüli nyomást.

- a nyomásfokozódás fejfájást, hányingert, hányást, tudatzavart okoz;
- emellett a vérzés által károsított agyterület funkciójától függően változatos tünetek alakulhatnak ki, például a beszédzavar és/vagy beszédképtelenség, a szédülés, a végtagbénulás (gyakran féloldali), az érzékszavar és az érzéskiesés (szintén gyakran féloldali, vagy kisebb, körülírtabb területet érintő);
- előrehaladottabb stádiumban a tudatzavar mélyül, a beteg aluszékonnyá majd eszméletlenné, ébreszthetetlenné válik;

A pupilla méretének különbsége előrehaladott koponyaűri nyomásfokozódás jele is lehet. A pupillavizsgálattal viszont óvatossá kell lenni, lévén a laikusok nem vonhatnak le ebből következtetéseket, ennek kóros vagy fiziológiás voltát szakember hivatott eldönteni.

¹⁹ Forrás: http://www.hazipatika.com/betegsegek_a_z/koponyauri_verzesek/126

8.3.6.4. Anafilaxiás sokk

Anafilaxiás sokk (életveszélyes állapotot előidéző gyorsan kialakuló allergiás reakció), melynek felismerése: A tünetek általában – bár nem mindig – gyorsan alakulnak ki és gyorsan súlyosbodnak. Tünetként jelentkezhet bőrpír, csalánkiütés, viszketés, ajak, nyelv, kötőhártya duzzanat, szívritmus-zavar, szívmegállás, alacsony vagy magas pulzusszám, vérnyomáscsökkenés, ájulás, orrváladékozás, nehézlégzés, légszomj, rekedtség, köhögés, sípoló légzés, felső légúti szűkület, hasi görcs, hányás, hasmenés, feledékenység, eszméletvesztés, zavartság, fejfájás, szorongás, húgyhólyag feletti kontroll elvesztése, medencei fájdalom.

Potenciálisan életveszélyes állapotról van szó. A beteg, amennyiben tud a betegségről, eszméleténél van és képes a beszédre meg tudja mondani mi történik vele, és az ellátására vonatkozó információkat is adhat, de a gyorsan romló állapota miatt saját maga ellátására nem képes.

Anafilaxia leggyakrabban bizonyos ételek (pl. földimogyoró, búza, dió, hal és kagylófélék, tej, tojás) vagy gyógyszerek (pl. béta-laktám antibiotikumok, nem-szteroid gyulladásgátlók) bevétele, illetve rovar (darázs, méh, pók) csípése kapcsán jelentkezik. A nem-allergiás anafilaxia leggyakoribb kiváltó okai a fizikai terhelés, a hidegexpozíció, a kontrasztanyagok és az opiát típusú gyógyszerek. A pontos kiváltó ok azonban sokszor ismeretlen marad (30-50 %-ban).²⁰

Elsősegély:

A beteg felültetését követően, a légzés könnyítése érdekében a ruházat meglazítása, a légzés és pulzus folyamatos ellenőrzése. Ha a beteg előtt a betegsége ismert és rendelkezik az ilyen esetekben szükséges gyógyszerrel, a gyógyszer azonnali beadása.

Az anafilaxián már átesetteknél általában van un. készenléti csomag, melyből izomba adandó adrenalin és/vagy 64 mg metilprednizolon tabletta és/vagy gyors hatású antihisztamin és/vagy intravénás kalcium javasolt. Ezt követően a betegnek mielőbb orvoshoz kell fordulnia.

Ájulás, jellemzői: rövid eszméletvesztés, az illető összeesik, nehezen tapintható a pulzusa a hirtelen bekövetkező vérnyomáscsökkenés miatt, feltűnő sápadtság. Az összeesés miatt akár súlyos sérülést, többek között fejsérülést is szenvedhet, mely állapotát súlyosbíthatja.

Elsősegély:

A beteget fektessük le, ruházatát lazítsuk meg. A lábait – a sokktalanításhoz hasonlóan – emeljük meg és támasszuk alá. A fej a törzshöz képest alacsonyabban legyen. Igyekezünk friss levegőt biztosítani. Keressünk rajta az eleséstől származó sérülést is, és az ellátásnál ezt is vegyük figyelembe.

Szívroham, szívinfarktus, melynek felismerése: a tünetek egyénenként változhatnak, de leggyakrabban mellkasi szorító fájdalom jelentkezik, ami néhány percnél tovább tart, és kisugározhat a bal karba, vállba, állkapocsba, folyamatos fájdalom a has felső részén, furcsa teltségérzés, hányinger, hányás, nehézlégzés, légszomj, eszméletvesztés, félelem, szorongás, izzadás.

Elsősegély:

A beteget fektessük le, az alsó végtagokat emeljük meg és támasszuk alá. Friss levegő biztosítása mellett a beteg ruházatát lazítsuk meg.

²⁰ Forrás: <http://www.webbeteg.hu/cikkek/allergia/15197/anafilaxia>

8.3.6.5. Mérgeзések

A mérge (toxin) olyan anyag, mely az emberi szervezetbe jutva időleges, vagy maradandó káros hatást vált ki. A mérgező anyagok lenyelve, belélegezve, a bőrön át vagy nyálkahártyán keresztül felszívódva, a szembe kerülve vagy más eszköz – pl. fecskendő – közvetítésével kerülhetnek az emberi szervezetbe. A mérgeзések leggyakoribb fajtái:

Szénmonoxid (CO) mérgeзés, melynek tünetei: heves fejfájás, izomgyengeség, látási zavarok, eszméletvesztés, az arc élénkpiros színe.

Elsősegély:

A sérültet mielőbb friss levegőre kell vinni, a légutakat átjárhatóvá kell tenni, az oxigénellátás javítása érdekében mesterséges lélegeztetést kell alkalmazni.

Széndioxid (CO²) mérgeзés, melynek tünetei: légszomj, hányás, kábultság, eszméletvesztés.

Elsősegély:

A sérültet mielőbb friss levegőre kell vinni, a légutakat átjárhatóvá kell tenni, az oxigénellátás javítása érdekében mesterséges lélegeztetést kell alkalmazni.

Altatószer okozta gyógyszermérgeзés, felismerése: mély alvás, sápadt bőr, nehezen tapintható pulzus, nehézkes légzés.

Elsősegély:

Első lépés a légutak átjárhatóvá tétele, lehetőség szerint a beteget hánytatni kell, ami eszméletlen betegnél nem alkalmazható! Stabil oldalfekvő állapotba helyezés mellett mesterséges lélegeztetés alkalmazása.

Háztartási szerek okozta mérgeзések, felismerése: hányás, hasmenés, amin érződhet a vegyszerszag, eszméletvesztés, aluszékonyság, görcsös fájdalom, maró anyag esetén marásos sérülések a száj környékén és a szájban, a nyelőcsőben. Ha a sérült kommunikál, megmondhatja mi került a szervezetébe vagy megmutathatja a mérgező szert tartalmazó tárgyat.

Elsősegély:

A légutak átjárhatóvá tétele, hánytatás nem javasolt, ha nem tudjuk pontosan mi okozta a mérgeзést, stabil oldalfekvő állapotba helyezés, szükség esetén mesterséges lélegeztetés alkalmazása. Fontos, hogy a vegyszer tartalmazó üveget, flakont adjuk oda a kiérkező egészségügyi személyzetnek, mert az azon található jelzések, jelölések pontosan meghatározzák a mérgező anyag fajtáját, így a semlegesítése is célirányossá válhat.

Maró anyagok okozta mérgeзések felismerése: A marószerek (erős savak és lúgok) lenyelve marják a nyelvet, a szájüreget, a nyelőcsövet és a gyomrot. Ezek a sérülések a nyelőcső és a gyomor perforációjához (kilyukadásához) vezethetnek. A perforációból szivárgó étel és nyál súlyos, néha halálos fertőzést idézhet elő a mellkasban vagy a hasüregben. Amelyik felmaródás nem vezet perforációhoz, az hegeseдést eredményezhet a nyelőcsőben és a gyomorban.

Az ipari termékeknek van általában a legkifejezettebb károsító hatásuk, hiszen ezek nagy koncentrációjú anyagok. Azonban némely háztartási vegyszer, köztük néhány lefolyó- és vécétisztító vagy egyes mosogatószerek is káros hatású maróanyagokat, például nátrium-hidroxidot vagy kénsavat tartalmaznak.

A maróanyagok szilárd vagy folyékony formában léteznek. A bőr nedves felületére (például az ajkakra) ragadt szilárd marószer részecske égő érzést kelt, ezért megakadályozza, hogy az illető sokat fogyasszon a termékből. Mivel a maró folyadék nem tapad, könnyebben előfordul nagy mennyiségek fogyasztása, ami a teljes nyelőcsövet károsíthatja.²¹

Elsősegély:

Mivel a nyelőcsövön visszajutó maró hatású anyag ugyanannyi károsodást tud okozni, mint amennyit a lejutás során tett, a maró anyagot nyelt embert tilos hánytatni! Amennyiben a sérült tud inni, bő folyadékot kell itatni, hogy a maró anyagot hígítsuk.

A mérgező anyag hatásmechanizmusának lassítása, közömbösítése sav okozta mérgezés esetén lúgos anyag (pl. szappan oldat), míg lúg okozta mérgezés esetén esetes savas oldat itatásával. A mérgező anyag bőrfelületre jutása esetén bő folyadékos lemosást, öblítést kell azonnal alkalmazni. Ha ismert a mérgező anyag fajtája vagy megtaláltuk annak csomagolását, mindenképpen adjuk oda a kikerülő egészségügyi személyzetnek!

Az Alkoholmérgezés, tünetei²²:

A szervezet véralkoholszintje ezrelékben adható meg. Ez kifejezi, hogy egy liter vérnek hány ezreléke tiszta etil-alkohol (etanol). Egy ezrelék esetében 1 liter vérben (1000 ml) 1 ml etil-alkohol van. A szakirodalomban az egyes véralkohol szintekhez tartozó tünetek jellemzése olykor eltérő.

A véralkohol koncentrációhoz kapcsolódó tünetegyüttes a legáltalánosabban elfogadott nézetek alapján az alábbiak szerint alakul:

- 0,03 ‰: a szervezetben lejátszódó szénhidrát bontásából származó alkoholszint, amely alkoholfogyasztás nélkül is kimutatható.
- 0,5 ‰: megváltozik a mozdulatok összehangoltsága, nő a reakcióidő, csökken a mozdulatok pontossága.
- 0,5-1,5 ‰ – ittasság: piros arc, élénk, hadaró beszéd, élénkebb kézmozdulatok és arcizmok, hevesebb és összehangolatlanabb mozdulatok. Egyesek csendessé, mások agresszívvé válnak. Ennél a szintnél megemelkedik a vérnyomás, tág pupilla, szaporább pulzus jellemzi.
- 1,5-2,5 ‰ – részegség: erőszakosabb viselkedés, érzelmi szélsőségek (túl jó kedv vagy szomorúság), az alkohol által befolyásolt személy úgy érzi, mindenre képes. A reakcióidő és a mozdulatok lassulnak, a koncentrációképesség csökken. A vérnyomás általában csökken, nem ritkán hányás jelentkezik.
- 2,5-3,5 ‰ – súlyos részegség: súlyos mozgáskoordinációs zavar, nehéz beszéd, légzése lassul, álmoság jelentkezik. Önállóan minden műveletet nagyon nehezen, vagy nem tud elvégezni.
- 3,5-4,5 ‰ – kóma: az erős álmoságtól az eszméletvesztésig minden előfordulhat. Szakértői segítség szükséges, mert könnyen életveszélyessé válhat az állapota. A vérnyomás és a testhőmérséklet csökken.
- 4,5-5,0 ‰: ennél a szintnél megbénulhat a légzőközpont, így ez az állapot életveszélyesnek tekinthető.

Elsősegély:

Az alkoholos befolyásoltság alatt lévő ember minden esetben figyelmet igényel. A fentiekben leírtakból látható, hogy relatíve kis mennyiségű fogyasztás is jelentősen növeli a balesetveszélyt. Az alkohol tágtítja a hajszálereket, így nő a hőleadás, azaz a bajbajutott a kihűlés veszélyének is ki van téve. Első lépés a sérült megnyugtatása, nyugalomba helyezése ültetéssel vagy lefektetéssel. Ha eszméletlen, stabil oldalfekvés vagy hasra fektetés javasolt. Fontos a légutak átjárhatóvá tétele és az ingerreakciók ellenőrzése. Ingerreakciók hiánya esetén meg kell kezdeni az újraélesztést.

²¹Forrás: http://drinfo.eum.hu/drinfo/pid/0/betegsegKonyvProperties/oid/0/KonyvReszegyseg.4_7361.jsessionid=5227D-0182260C07795392992112EF10F

²² Forrás: <http://elsosegely.hu/cikk.57.alkoholmergezes>

Kábítószeres és pszichotróp anyagok okozta mérgezések tünetei:

A különféle pszichoaktív szerek terjedése világszerte, így hazánkban is szinte megállíthatatlannak tűnik, mellyel minden társadalomnak meg kell küzdenie. E tantárgy oktatóinak is szembe kell néznie azzal a ténnyel, hogy tanítványaik között lehetnek olyanok, akik már kapcsolatba kerültek ilyen szerekkel, így még fontosabb a hitelesség és a helyes kommunikáció. A kínálatcsökkentésre tett kísérletek a mitológiai Hydra elleni küzdelemhez hasonlíthatók, hiszen egy elfogott terjesztő helyére azonnal két új áll. Nagyobb esély kínálkozik a keresletcsökkentéssel gátat szabni a szerfogyasztás terjedésének, és ehhez szükség van a korrekt és hiteles felvilágosításra.

Balgaság azt mondani a fiataloknak, hogy „Ne próbáld ki, mert rossz!” vagy „Beteg leszel!”. Még ha hosszú távon igazunk is lesz, sajnos a fogyasztók túlnyomó többségénél már az első szerfogyasztás is pozitív élménnyel párosul, így csupán hitelességünket veszíthetjük el, hiszen a tanuló személyes, empirikus megismerésen alapuló élményei vagy kortársai beszámolóai ennek teljesen ellentmondanak.

Sokkal fontosabb, hogy ne csak a rövidtávú hatásokról, de a hosszútávú következményekről is beszéljünk, akár már ennek a fejezetnek a tárgyalásakor is. Kísérletet teszünk arra, hogy a tanulmányok során többször, és több helyen tárgyaljuk ezt a fontos, nem csak tanítványaink jövőjét befolyásoló témát.

A kábítószereseket többféleképpen csoportosíthatjuk, amelyben a szakirodalom sem egységes, ezért itt most egyféle, hatásmechanizmus szerinti csoportosítást alkalmazunk. Eszerint megkülönböztethetünk²³:

- Nyugtatók, altatók: Lehetnek természetes eredetű vagy szintetikus szerek, melyeket alvászavarok, pszichés betegségek kezelésére használnak. Hatóanyagaik ellazítják az izmokat, oldják a szorongást és a feszültséget, csökkentik a fájdalomérzetet. Nagyobb mennyiségben altató hatásúak. Ebbe a csoportba tartozik többek között az Andaxin, az Elenium, a Seduxen, egyes antidepresszánsok, és erre is használták régen az ópium származékokat.
- Hallucinogének: A hallucinogének hatására – melyek szintén lehetnek szintetikusak vagy természetes eredetűek – érzéki csalódások lépnek fel, a fogyasztó elveszti realitásérzékét, érzelmi reakciói felerősödnek, hangulata hirtelen változik, érzelmileg nagyon labilissá válik. Elveszti időérzékét, és álmhoz hasonló állapotba kerül, melyben aktuális hangulati állapotának megfelelő víziókat él át. Ilyen hatása van a szintetikus LSD-nek, a természetes és szintetikus cannabis-származékoknak (marihuána, hasis, Herbál), a PCP-nek, a mescalinnak, a pszilocibinnak, és a heroinnak.
- Stimulánsok: Azok a szerek tartoznak ide, melyek fokozzák a szervezet aktivitását. Ilyen például a koffein és a tein is, amely a kávéban és a teában található, a dohány nikotinja, a kokacserje kokainja. De ebbe a csoportba tartozik az amfetamin és származékai, a crack, a khat, a speed, az Extasy. A piacra kerülő dizájnerek jelentős része is amfetamin származék.
- Antidepresszánsok: Hatásuk nagymértékben hasonlít a nyugtatókéhoz, a hangulati élet zavarainak kezelésére szolgálnak feszültségoldó hatásuk miatt. Lehetnek természetes eredetű vagy szintetikus szerek is, mint például a kokain vagy a gyógyszerként forgalmazott benzodiazepin tartalmú Frontin, Xanax vagy Rivotril.
- Új típusú pszichoaktív szerek: szintetikus eredetű stimulánsokról van szó, melyeknek erős hallucinogén hatása is van. Összetételük folyamatosan változik, ahogy a terjesztők alkalmazkodnak a jogszabályi változásokhoz. Emiatt hatásuk is kiszámíthatatlan, adagolásukra vonatkozó tapasztalatok alig vannak (egy-egy szer csak rövid ideig van jelen a piacon), így rendkívül könnyen fordulhat elő túladagolás. Az ellátás problémás, mivel nincs ismert kezelési protokoll sem.

²³ Forrás: <http://tudasbazis.sulinet.hu/hu/termeszetudomanyok/az-egeszseges-életmod/az-egeszseges-életmod/kabitoszeres-serkentok-hallucinogenek/a-pszichoaktiv-szeres-hatas-szerinti-csoportositasa>

A szerfogyasztásra utaló tünetegyüttes sokféle lehet, így soha ne csak egy-két tünet alapján következtessünk. Az alábbiakban szercsoportonként ismertetjük a legáltalánosabb tüneteket, hozzátevé, hogy ezekben egyéneknél is lehetnek eltérések. Fontos kiemelni, hogy bizonyos szerek rendszeres fogyasztása esetén, illetve a függőség kialakulása után a megvonási tünetek árulkodóbbak lehetnek:

- Nyugtatók, altatók: álmoság, fáradtság, aluszékonyság, lomhaság, ernyedtség, alacsony vérnyomás, pupillareflex lassulása, eufória, hányás. A megvonás esetén a fogyasztó, különösen a függő lehangolt, depressziós lesz, ingerlékeny és agresszív viselkedésűvé válhat.
- Hallucinogének: Mint azt fentebb írtuk a szerfogyasztás hatására érzéki csalódások lépnek fel, víziók jelentkeznek, melyek lehetnek kellemes és rémisztő hatásúak is. Gyakori a repülés érzése, a valóság irreális érzékelése. A fogyasztó hangulata hirtelen változik, érzelmileg nagyon labilissá válik, mely a hatás alatt – ami néhány perctől akár 12 órán keresztül is tarthat a fogyasztott szertől függően – végig jellemző. Jelentkezhet zavartság, paranoia, üldöztetési víziók. Meg kell említeni az egyes szerekre (pl. LSD) jellemző ún. „flash-beck” hatást, melynek során a fogyasztás során átélt víziók a „tisztá” periódusban visszatérnek.
- Stimulánsok: Élénkség, felfokozott hangulat, fáradtságérzet hiánya, magas vérnyomás és testhőmérséklet, szapora pulzus, verejtékezés, pupilla tágassága, megnő a szellemi és fizikai teljesítőképesség, enyhe eufória jellemző. A szervezetet teljesen kimeríti, agyvérzés, szívroham veszély, az éhség és szomjúságérzet hiánya miatt megnő a kiszáradás veszélye.
- Antidepresszánsok: a mai napig a kokaint tartják rövid távon a világ legjobb antidepresszánsának, de összehatásait tekintve mégis a stimulánsok közé soroljuk. A különféle lelki eredetű szorongásos betegségek, és a depresszió kezelésére szolgáló szereket tekintve a benzodiazepinek tekinthetők a legveszélyesebbnek, mivel nagyon hamar alakítanak ki fizikai függőséget.
- Az elsősegélynyújtás szempontjából ezért első sorban a megvonási tünetek kezelése a legfontosabb, melyek remegés, reszketés, izomgörcsök, rángások, pánikszerű szorongás, erős szívdobogás. Súlyos függőség esetén a megvonáskor suicid viselkedés is jelentkezhet. Mellékhatásként jelentkezhet rendellenes gondolkodás, mánia, depresszió(!), ellenséges magatartás is.
- Új típusú pszichoaktív szerek: Ezeket nevezzük dizájner drogoknak a köznyelvben, mivel összetételük folyamatosan változik hatásaik is eltérőek lehetnek, de nagyon gyakran produkálnak olyan szélsőséges és felfokozott érzékszalódásokat, melyek hatására a fogyasztó viselkedése teljesen irracionálissá válik. Gyakoriak a pánikrohamok, illetve az ezeket kiváltó rémisztő víziók, az egész testet érintő égető érzés, melynek hatására meztelenre vetkőznek. A fogyasztó elveszti realitásérzékét, hangulata szélsőségesen változik. Az érzékelési képessége – így a fájdalomérzet is – csökken, fájdalomérzet hiányában extrém fizikai erőlkövést képes. Bizonyos anyagok esetében a „flash-beck” erőteljesen jelentkezik.

Mivel a szerfogyasztás a bejuttatási kapu függvényében is sokféleképpen történhet, a „tünetek” közt meg kell említeni az ahhoz használatos eszközök feltalálását is, mint árulkodó jelet. Ilyenek lehetnek az intravénás fogyasztáshoz használatos eszközök (fecskendő, alufólia darabok, megégett aljú kanalak), furcsán hajtogatott papír pakettek, önzáró műanyag tasakok, különféle pipák stb.

Emellett a rendszeres szerhasználók, kiemelten a függő betegek többféle fertőző betegségben is szenvedhetnek, ilyenek a Hepatitis, az AIDS, a TBC, emellett hordozhatnak parazitákat (tetvesség) is.

Elsősegély: Ha a beteg eszméleténél van, legfontosabb minden esetben a kontaktus felvétele, megnyugtató, és a mentők értesítése. Kiszáradásos tünetek esetén folyadékbevitel – víz itatása – szükséges. Ha lehet, akkor megnyugtató, ingerszegény környezet megteremtése. Semmilyen gyógyszert ne adjunk az egyes tünetek enyhítésére!

Ha eszméletlen, akkor fontos a légutak átjárhatóvá tétele, és az ingerreakciók, a pulzus, lélegzés ellenőrzése és a stabil oldalfekvő állapotba helyezés. Amennyiben tudjuk, hogy mit fogyasztott, azt közöljük az egészségügyi személyzettel is! Azt nem tanácsolhatjuk, hogy az esetlegesen visszamaradt anyagot is vegye ma-

gához a segítő, illetve adja át az ellátást végzők részére, hiszen ezzel akár bűncselekményt is megvalósíthat! Nagyon fontos, hogy az ellátás során fokozott óvatossággal járjunk el! Használjunk gumikesztyűt, a beteggel való fizikai érintkezés során legyünk óvatosak! Különös tekintettel az intravénás drogfogyasztással járó fertőzésveszélyre, ami egy fertőzött tűtől elszennvedett szűrővel átvihető az elsősegélynyújtóra.

Ételmérgezés felismerése: A betegnél émelygés, hányás, görcsös hasi fájdalmak, hasmenés, esetleg székrekedés, fejfájás, láz, sokk jelei, súlyos esetekben ájulás, eszméletvesztés, zavartság, lomhaság jelentkezhet. A betegség kialakulhat fertőzés vagy allergiás reakció eredményeként is. Utóbbiról korábban az anafilaxia kapcsán már volt szó.

A globalizáció egyik hatása, hogy mára gyakorlatilag bármilyen étel vagy ételalapanyag elérhetővé vált hazánkban is. Ezek a szállítás, tárolás során is károsodhatnak vagy fertőződhetnek kórokozók, esetleg összekeveredhetnek más alapanyagokkal. Az is elég, ha az étellel foglalkozó vagy azt készítő nem mos kezét, és így fertőzi meg az ennivalót. A betegség kialakulása lehet gyors vagy akár lassú lefolyású is, utóbbi esetben nehezebb a megfelelő következtetést levonni.

Elsősegély: A beteget fektessük le, a tünetektől függően biztosítsuk a folyadék utánpótlást, takarjuk be. Mindenképpen forduljunk mielőbb orvoshoz.

8.3.6.6. A vérzéssel járó sérülések elsődleges ellátása²⁴

Vérzésről beszélünk, ha az erek sérülése következtében a véredényekből a vér a környező szövetekbe vagy a külvilág fele távozik. Ennek megfelelően két alapvető formája van: belső és külső vérzés. Belső vérzés általában tompa erőhatásra vagy fedett sérülésekkor, töréseknél keletkezhet. A külső vérzéseket a sebek okozzák. Egészségügyi szempontból, a sérülések kialakulásakor a seb nem más, mint a bőr vagy nyálkahártya, valamint az alatta fekvő szövetek folytonosságának megszakadása.

A vérző sérülések mielőbbi ellátása – főként, ha nem egyszerű hajszáleres vérzésről van szó – a túlélés szempontjából nagyon fontos. A vér szállítja a szervezetünkben az oxigént az izmok, és a központi idegrendszer számára. A vérvesztés következtében – mértékétől függően – a szervezet fokozatosan veszít teljesítőképességéből, mely szélsőséges esetben halálhoz vezet. Emellett a nyílt sebek miatt megnő a fertőzésveszély, ami tovább ronthatja a sérült életkilátásait.

Sebzési típusok:

- Metszett seb (éles tárggyal, húzó erő hatására kialakuló bőrfolytonosság megszakadás.) A sebszél összeillik, kis fertőzésveszély.
- Vágott seb (éles tárggyal, nyomó erő hatására kialakuló bőrfolytonosság megszakadás.) A sebszél összeillik, kis fertőzésveszély.
- Horzsolás. Felületes hámsérülés.
- Szakított seb (Tépő-nyíró erő hatására létrejövő bőrfolytonosság megszakadása) Sebszélek szabálytalanok, nagyobb a fertőzés veszély.
- Szúrt seb (Hegyes tárggyal okozott bőr folytonosság megszakadás) Szúrt csatorna jön létre, szennyeződés juthat be a seb mélyébe. Legnagyobb a fertőzésveszélye.
- Harapott seb (emberi, állati) szúrás jellegű (fogak), tépett, szakított sebzés. Nagyon-nagy a fertőzés veszélye.
- Lőtt seb (Bemeneti nyílás minden esetben, kimeneti nyílás nem mindig). Közeli lövés öngyilkosságra, távoli lövés idegenkezűségre enged következtetni.

²⁴ A www.webbeteg.hu felhasználásával

Vérzési típusok:

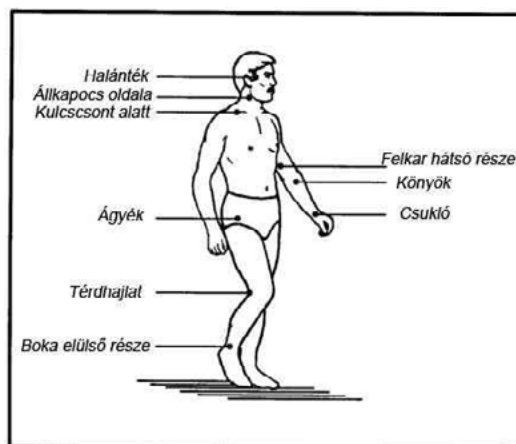
Az egészségügyi ellátásban, az egészségügyi segítségnyújtásban az alábbi vérzési típusokról beszélünk:

- Artériás, verőeres vérzés,
- Kapillárisos, hajszáleres vérzés,
- Vénás, visszeres, vivőeres, gyűjtőeres vérzés.

A vérzés csillapítás módjai:

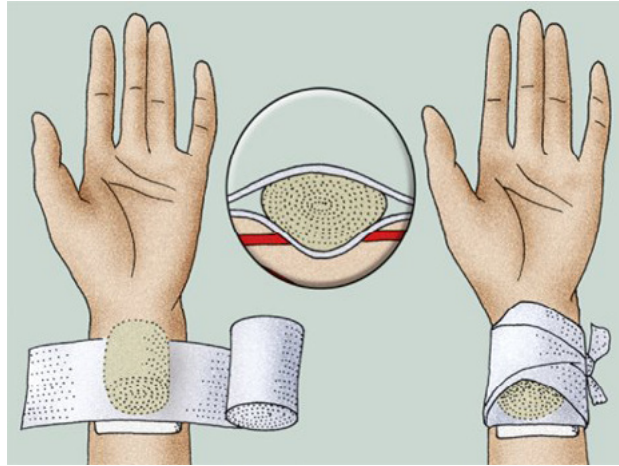
Nyomással: a testben a vért szállító artériák és vénák több helyen a bőrfelszínhez közel futnak, ezeken a helyeken az ujj nyomásának kifejtésével a vérzés csillapítható. Ezeket a pontokat nevezzük nyomáspontoknak. Ezek elhelyezkedését a kép szemlélteti. Fontos, hogy minden esetben a sérülés és a szív közötti, a sérüléshez legközelebb eső nyomásponton alkalmazzuk.

Kötözéssel: a sebekre steril kötszert kell tenni, melyet fedő vagy pólyakötéssel kell rögzíteni.

19. ábra: A nyomáspontok

A legegyszerűbb a hajszáleres vérzések csillapítása, mivel itt az elsődleges cél a fertőzés megakadályozása. Ez történhet egyszerű fedőkötéssel vagy megfelelő méretű ragtapasz vagy előre gyártott sebkötöző anyagok felhasználásával. Bármelyik is áll rendelkezésre két fontos szempontnak kell megfelelnie: legyen steril, és minden irányban fedje el a sebet. A vénás és artériás vérzések esetén nyomókötés alkalmazása szükséges. A sebre közvetlenül steril mull-lapot helyezünk, rá pedig egy feltekert pólyát, melyet pólyakötéssel átkötünk. Vigyázat, hogy csak annyira szorosan, hogy a sebet jól lezárja, de a sérült testrész vérellátását ne akadályozza teljesen. Ha a kötés átvérzett, akkor újabb feltekert pólyát helyezünk az előző fölé, majd azt is átkötözzük. Ezt addig folytatjuk, amíg a kötés átvérzik. Ha nem áll rendelkezésre steril kötöző anyag más is alkalmazható, mivel a kifelé áramló vér jórészt kimossa a sebet, megakadályozva a kórokozók bejutását, és az azonnali ellátás fontosabb. A sérültet a sokkos állapot megelőzése érdekében fektessük le a sokktalanítás során tanult módon.

20. ábra: A nyomókötés

A sebbe nyomott feltekert pólyát körkörös pólyamenetekkel kell rögzíteni, a 3 sima után 3 fordított, majd 3 sima menetet kell minimum 3-szor alkalmazni. A sima fogás azt jelenti, hogy a kötszert a sebbe nyomott feltekert pólya közepén, alján, tetején 1-szer (összesen min. 3-szor) kell simán körbetekerni. A fordított pedig ugyanez csak az ellentétes irányba haladva.

A kötözések általános szabályai:

- A kötszernek minden esetben túl kell érnie a seb széleire, a sebet fedő géznek a sebbel érintkező részen sterilnek kell maradnia!
- Ha a kötés átvérzik, azt nem kell levenni, hanem ismételten át kell kötni!
- A sebkötözéskor gondosan kezet mosni, és eldobható kesztyűt kell viselni!
- Kerülni kell a seb, illetve a steril géz érintését!
- A kötözés nem lehet olyan szoros, amely akadályozza a vérkeringést!

8.3.6.7. A törések, ficamok és rándulások ellátása

Ficam és rándulás esetén az ízületek sérülnek meg. Enyhébb esetben csak rándulás történik, ekkor a két csontvég kimozdul a helyéről, az ízületi tok és szalag megnyúlik, nagyobb erőbehatás következtében el is szakadhatnak, azonban az erőbehatás végén az ízületi felszínek – fej és vápa – a helyükre kerülnek.

Ficam esetén az erőbehatás végén a csontvégek az ízületi vápából kimozdulva rendellenes pozícióban maradnak. Legenyhébb esetben az ízületi szalagok csupán megnyúlnak, kissé komolyabb a sérülés, ha részlegesen szakadnak, míg súlyosabb esetben teljesen elszakadnak.

Tüneteik lehetnek:

- jelentkezhet izom- és csontsérülés is,
- mindkettőt többségében erős fájdalom, duzzanat, vérömleny kíséri,
- a sérülés járhat mozgáskieséssel vagy akár mozgásképtelenséggel,
- a ficam esetén deformitás²⁵ is megfigyelhető.

²⁵ Deformitás: eltorzulás, formátlanság.

Elsősegély:

A sérültet ültessük vagy fektessük le. Figyeljük meg a sérült testrészt, rögzítsük rugalmas pólyával, de ne túl szorosan. Az esetleges elmozdulás megakadályozása érdekében két oldalról támasszuk meg, de ne rögzítsük merev tárgyhoz. A karok vagy vállak sérülése esetén rögzíthetjük háromszögletű kendővel, vagy ha rendelkezésre áll flexibilis végtagrögzítővel. A duzzanat csökkentéséhez, kialakulásának lassításához a sérült rész hűtése érdekében alkalmazzunk jeges vagy hideg vizes borogatást. Ficam esetén ne kíséreljük meg a sérült végtag visszailllesztését!

A csonttörés két fajtáját különböztetjük meg:

- Zárt vagy fedett törés: ha a sérülés feletti szövetek, illetve a bőr épsége megmarad.
- Nyílt csonttörés: a sérülés feletti szövetek is sérülnek, és a bőrön sérülés, seb keletkezik.

Elsősegély:

Csonttörés esetén gondoskodni kell a sérült testrész nyugalmi helyzetéről. Végtagtörés esetén pólyamennetekkel vagy háromszögletű kendővel kell rögzíteni a sérült végtagot rögzíteni, de a sínbe helyezés is alkalmazható a zárt töréseknél.

Nyílt törés esetén a vérzéscsillapítást követően a fentieknek megfelelően kell eljárni, de szigorúan tilos a törött csontvégeket helyre illeszteni!

8.3.6.8. Az égési sérülés elsődleges ellátása

Az égési sérülések súlyosságuktól függően többféle veszélyt jelentenek a sérült számára. Bőrünk jelenti az első védelmi vonalat a kórokozókkal szemben, melyek a sérült bőrön keresztül a szervezetünkbe juthatnak, másrészt bőrünk a környezet érzékelésében is szerepet játszik.

Égési sérülés keletkezhet:

- közvetlen lángtól;
- forró folyadékkal, gőzzel, gázzal történő érintkezéstől;
- forró tárgy érintésétől;
- súrlódásból keletkezett hőtől;
- maró kémiai anyagtól (savak, lúgok);
- sugárzó hőtől (ideértve a napsugárzást is);
- radioaktív sugárzástól.

Az égési sérülések egyik legelterjedtebb osztályozása az érintett bőrfelület mélysége alapján történik, egyes szakirodalmakban ettől némiképp eltérő csoportosítással is találkozni:

- Elsőfokú égés: csak a bőr legfelső rétegét, az ún. hámréteget érinti. A bőr pirossá, feszessé válik, emellett fájdalmas.
- A másodfokú égésnél: a kültakaró második rétege, az irha is sérül. Jellemző kísérő jegei a sérült részen folyadékkal telt hólyagok jelennek meg.
- Harmadfokú égésnél: bőrünk legalsó rétege, a bőrálja is sérül. A sebfelület piszkos szürke, sárgás, érzéketlen, mert az idegvégződések elhalnak.
- A negyedfokú, legsúlyosabb égésnél: a bőr szövetei és a mélyebben található képletek elszáradnak.

Az égési sérülés súlyosságára a sérülés kiterjedéséből, mélységéből következtethetünk. Az égési sérülések kiterjedtségének megállapítására az ún. kilences-szabályt alkalmazhatjuk. Eszerint a testfelületet 9 %-okra osztjuk, a kiterjedés egyszerű kiszámítására a sérült tenyerét vesszük alapul, ezt 1 %-nak tekintjük:

- a fej 9 %,
- a karok egyenként (kézfej, alkar, felkar) 9 %,
- az elülső test (mellkas és has) 2×9 , tehát 18 %,
- a hát 2×9 , azaz 18 %,
- egyik comb 9 %,
- a lábszárak a lábfejjel együtt 9 %,
- a nyakat és/vagy a nemi szerv környékét szokás 1 %-nak tekinteni.

Elsősegély:

Az elsősegély függ az égés súlyosságától is, de fő szabályként az égett testfelület folyó, hideg vízzel történő hűtése javasolt, melynek időtartama a megégett testfelület nagyságától és víz hőmérsékletétől függően, 10-20 perc között változhat. Ez fájdalomcsillapító hatású, és a hűtés segít megakadályozni a mélyebb szövetek károsodását. A hólyagos vagy felsebesedett bőrt a fertőzés veszélye miatt ne hűtsük természetes vizekben!

Az égett területről óvatosan távolítsuk el a ruházatot, és az ékszereket, testen viselt tárgyakat. A bőrbe égett ruhát ne próbáljuk meg kiszedni. A hólyagokat nem szabad kiszúrni, felfakadt hólyagokról a bőrt ne távolítsuk el! A sebes bőrfelületet steril sebkötöző anyaggal fedjük le (fedőkötés alkalmazása). A különféle égési kötszerek alkalmazása – jobb hőelvonó tulajdonságaik miatt – javasolt, ha rendelkezésre állnak. Ne tegyünk az égett bőrfelületre – különösen, ha hólyagos vagy sebes – tejfölt vagy más házi csodaszert.

Nagy kiterjedésű vagy harmad, negyedfokú égési sérülés esetén mindenképpen forduljunk azonnal orvoshoz, ha gyermek a sérült hívjunk mentőt! A sérültet addig is helyezzük nyugalomba, pulzusát, légzését ellenőrizzük.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Beregnyi József: Munka - baleset,- tűz,- és környezetvédelmi szabályok, előírások. Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet. Budapest, 2008.

Beregnyi József: Önvédelmi és kényszerítőeszköz alkalmazási alapok I. Az önvédelem és a kényszerítőeszközök alkalmazásának alapjai. Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet. Budapest, 2008.

Beregnyi József: Rendészeti szolgálat kompetenciái I. Alaki és öltözködési szabályok. Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet. Budapest, 2008.

Beregnyi József: Rendészeti szolgálat kompetenciái IV. Szolgálati tudnivalók és ezek teljesítése. Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet. Budapest, 2008.

Beregnyi József: Rendészeti szolgálat kompetenciái V. Általános szolgálatszervezési tartalmak és technikák. Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet. Budapest, 2008.

Bozorádi János - Busi Józsefné - Cseh József - Gálik Andrásné - Jung Tibor - Kesztyűs Mária - Korondi Csaba - Kiss Géza - Krémer Ferenc - Németh Zsolt - Solti Kálmán - Takács Brigitta - Vitányi Béla: Belügyi rendészeti ismeretek 1–2. Belügyminisztérium Oktatási Főigazgatóság, Budapest, 2003.

Busi Józsefné - Csiszár Tamás - Gálik Andrásné - Golyánné Dopita Judit - Jád Zsuzsanna - Horváth Attila - Kesztyűs Mária - Krauzer Ernő - Krémer Ferenc - Pokker Zoltán - Sas Ferenc (szerk.: I. kötet: Oláh Istvánné, II–III. kötet: Horváth Attila): Belügyi rendészeti ismeretek I–III. Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium Oktatási Főigazgatóság, Budapest, 2008.

Durucz Attila - Szelid Zoltán: Rendvédelmi szervek és alapfeladatok IV. kötet: Tűzoltási Ismeretek. Belügyminisztérium, Budapest, 2018.

Kalmárné Pölöskei Anett: Rendvédelmi szervek és alapfeladatok II. kötet: Rendészeti Ismeretek. Belügyminisztérium, Budapest, 2018.

Kerecsi Klára: A rendőrség militarizálódása: áldás vagy átok? Magyar Rendészet 2020/3. 147—162. DOI: 10.32577/mr.2020.3.9

Nagy Ákos Sándor: Rendvédelmi szervek és alapfeladatok I. kötet: Rendvédelmi szervek. Belügyminisztérium, Budapest, 2018.

Ragó Ferenc - Eisemann Krisztián: Rendvédelmi szervek és alapfeladatok III. kötet: Büntetés-végrehajtási ismeretek. Belügyminisztérium, Budapest, 2018.

Szelid Zoltán: Őr és járőrszolgálat ellátása I. A szolgálati feladatellátás szabályai. Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet. Budapest, 2008.

Szelid Zoltán: Őr és járőrszolgálat ellátása IV. A személyi szabadságot korlátozó kényszerintézkedések 1. Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet. Budapest, 2008.

BELÜGYMINISZTERIUM

